Boullanger medecin
a Amiens 1650

GVLIELMI

BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

DE VIRGINVM

ET MVLIERVM MORBIS

LIBER,

In quo multa ad mentem Hippocratis explicantur, quæ & ad cognoſcendum & ad medendum pertinebunt.

Studio, curâ & diligentiâ M. IACOBI THEVART D. *Medici Pariſienſis in lucem primùm editus & ſcholijs aliquot locupletatus.*

Ἀφόβως βιώσειν, καὶ μὴ λανθάνειν
φθεγξόμενα πρέπειν τε πεπαιδεῖν.

PARISIIS,
Apud IACOBVM QVESNEL, viâ Iacobæâ, ſub ſigno Cochleæ & Columbarum.

M. DC. XLIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

NOBILISSIMO CLARISSIMOQVE VIRO DOMINO CLAVDIO

SEGVYNO,

PARISIENSI MEDICO, PROFESSORI Regio, Reginæ Archiatro, & in vtroque Regis Consistorio Secretiori Consiliario.

IACOBVS THEVART Doctor Medicus Parisiensis. S.P.D.

QVI prorsùs cæcam esse fortunam pronuntiauit, quæ suas opes ad indignos semper conferat, nec vnquam iudicio quenquam mortalium eligat, is longè à vero mihi videtur aberrasse. Satis illa se prudentem exhibuit, & oculatã, cũ te, Nobilissime Seguyne, *ad eum euexit Iatricæ dignitatis apicem, quem plerique sanè ab ipsa fortuna in donum accepere, tu in præmium obtinuisti. Quis enim non del etur ei honos? quæ non dignitas Illustri Viro, qui præcla-*

ris maiorum suorum (Nobilissimi præsertim Archiatri Petri Seguyni *Medicorum Parisiensium Antiquioris, necnon Regiorum Professorum Decani) insistens vestigijs, quam habet à natura ingenij* εὐφυΐαν *ita semper excoluit, vt bonarum omnium artium, nedum medicæ quam honorificè iuxtà ac feliciter profitetur, euaserit peritissimus? qui eo nomine inter Professores Regios adscitus, reconditiora quæque medicinæ arcana, quoties illi per grauiores curas licet, ex suggestu Regio aperit & enucleat mirâ sermonis vbertate, & elegantiâ, idque frequentissimo* φιλιατρῶν *concursu, & applausu? qui denique raram illam, quam suo sibi labore ac exercitatione fermè aßidua comparauit* πολυμαθείαν, *tam insigni probitate tantáq; morum suauitate condit ac temperat, vt vtra in eo alteri præcellat doctrina an virtus,* φιλοπονία *an comitas, non facilè sit dijudicare. His nominibus tam præclaris,* spectatissime Seguyne *omniū qui te norunt animos tibi conciliasti. His Reginæ ipsi gratus adeò acceptúsque fuisti, vt non alteri Augustissimæ valetudinis suæ curam commissam voluerit, téque vnum eminenti illa Primarii sui Medici dignitate honestauerit. Omnia hæc ac singula, quibus circumfulges ornamenta, dum*

ipse tacitus apud me perpendo, non maius accedere posse putaui huicce de Virginum & Mulierum morbis libro, eiúsque Authori Ballonio *decus, quàm si is in lucẽ sub tuis felicibus auspiciis emittatur, nec diffido, quæ tua est humanitas, ac singularis erga me beneuolentia, quin sis hoc meum consilium boni consulturus; præsertim cùm eo in opere multa liceat obseruare ad Reginæ ipsius Christianissimæ, adeóque & totius Imperij Gallici incolumitatem pertinentia, quippe pretioso illo capite* πολλῶν ἄλλων ἀνταξίῳ *salutem ac felicitatem publicam contineri palam omnes profitentur & prædicant. Et reuerà ex quo generosa hac Heroina regni gubernacula moderatur quantam huius Imperij hostes cladem acceperint, fidem faciunt ducenta & ampliùs ea vexilla quæ peristromatis longe illustriora maioris huius vrbis templi fornices exornant, Regnicolæ verò quantis aucti augendíque sint commodis ac beneficiis iam sentiunt magnatum non pauci quos ipsa beneficentissima Princeps à vinculis aut longinquis è Prouincijs euocatos pristinæ libertati dignitatíque restituit; sentient &, Deo iuuante, propediem vniuersi, quorum ipsa votis annuens almæ pacis jacit fundamenta missis jam qui de eius conditionibus statuant*

viris probitate æquè ac peritia Nobilitatéque insignibus. Faxit Deus Opt. Maximus vt hæc tam præclaris cœpta auspiciis optatum ac felicem exitum consequātur, Reginámq; tot heroicis inclytã virtutibus, ac de Regno, ac bonis omnibus tam profusè meritam diutissimè nobis, totiq; orbi Christiano per te, dignissime Archiater, *seruet incolumem. Vale. Lutetiæ Parisiorum 4. Calend. Aug. Anno, Dom. M. DC. XLIII.*

GVLIELMVS BALLONIVS
Doctor Medicus Parisiensis.

AD LECTOREM.

NE mirum sit si hoc in opere varium scribendi genus secuti fuerimus: aliàs elatum, aliàs humile, medium temperatúmq; aliàs, vno circumscripto minimè contenti. Res à nobis suscepta huius varietatis occasio fuit. Nam cum sæpè scriptoris, sæpè interpretis, aut in dirimenda authorũ controuersia honorarij arbitri partes teneamus, verborum eundem alueum sequi non fuit satis. Immo nec potis fuit præsertim nobis parum limatis & disertis. Quod si etiam suauitatis lepôrísque attici non-nihil attigissemus, hoc vix scripta hæc nostra condire ac temperare potuissemus. Ac præsertim cum orationis cursus sæpe sistatur & intercipiatur, additione, detractione, ac obscurarum dictionũ explicatione. Quod si eundem sensum teneremus, venustate fortassis aliqua orationem paulò asperiorem rusticitatísque ple-

niorem ornaremus ac leniremus. Maxime vero in ſalebras iſtas adduxit Græca veterum oratio quæ latina faciunda fuit ac noſtro accommodāda inſtituto. In qua authorum ſeruiendum fuit ſententiæ, & linguæ proprietati. At omnes docti norunt quàm ſit arduum, vt quæ in aliena peregrináque lingua bene elegantérque dicta ſunt, eundem decorem conſeruent in alienam linguam tranſlata. Immo D. Hieronymus ſæpe Tullium in græcis latinis faciundis luſiſſe tantum ſcribit, Atticúmque leporem & grauitatem terſa ſua, rotunda, ac concinna oratione vix aſſecutum fuiſſe, quod illi neceſſario aliorum ſententiæ eſſet ſeruiendum. Sic flumen illud aureum ac æquabile hominis oratorum principis, fœlicique illo ſæculo nati in quo romanæ linguæ opes, ornamenta ac diuitię explicarentur, ac apertis fontibus emanarent, nonnullis ſcabris ac turbulentis obicibus eſt retardatum. Tunc enim, niſi authorum verba iuxtà ac res immutare conſilium eſt, non vt ſolet libere fluit oratio, nec locos amœnos tam ſequitur, quam ſi pronum alueum dulcéſque voluptates deligeret. Contra in anguſtias aliquot cogenda eſt oratio. Vt vitio nobis

verti

verti non debeat si promiscuum dicendi genus sequamur nos qui nulla parte conferri debemus cum illo oratorum lumine: cui tamen sæpè cursus orationis fuit moderandus ac intercipiendus. Quod de affectato paulùm scribendi genere queri quis possit, habet fortè quod redarguat obijciátque: sed nos datà sæpe operâ ac de instituto in id vitij incidimus (si vitij nomen hîc meretur) vt orationis nostræ humilitas grandioribus verbis eleuaretur. Quanquam scio id vitio non carere, & plerósque in illud præcipites labi qui curiosam affectationem consectantur, vt antiquitatem priscúmque aliquid oratio retinere videatur. Sed in affectatione ista non latet prisca grauitas ac maiestas. Præterea minùs in amœnorum temperatorúmque verborum delectu laborauimus, quod rem non verba consectemur. Non enim oratores sed medici sumus, si modo medici, quos tam sedula de verbis cura non debet remorari. Vale.

IN LIBROS DE MORBIS VIRGINVM ET MVLIERVM AD MENTEM HIPPOCRATIS CONSCRIPTOS: ADMONITIO.

AVTHORE GVLIELMO BALLONIO Doctore Medico Parisiensi.

QVI ERECTO ANIMO RES MAGnas inquirunt, nec earum sedula inuestigatione defatigantur, magnam in primis laudem ac commendationem demerentur: ídque cùm aliàs, tum quod nulla eos difficultas terruerit, nec cum fœliciter cepissent, ab instituto cursu exigua perficiundi spes reuocârit. Turpis esset omnium iudicio ea defatigatio, cum ea præsertim quæ tam grauiter quæruntur, præstantissima sint, ac omnem omnium admirationem excitent atque aucupentur. Est enim in re magno immensóque labore vndique conquisitâ quid excellens ac eximium quod nos leuet ac recreet, quódque possit veluti nos titillans iucũditate quadam sensus allicere, & omnes ea de re susceptas molestias lenire ac temperare. Ita nimirùm siue artes mechanicas lustrare velis, siue eas quæ diuiniore quadam origine sese ostentantes ad humanitatem pertinent & politiores sunt, siue in vilibus hominum syluestrium operibus, ac munijs, denique quocunque animum cogitationémque conuerteris, incredibilis est ea voluptas quâ perfunduntur homines, incredibile desiderium quo tenentur, cùm vel fessi vel iam labore vigilijsue fracti portum

tandem consequantur in quo resistant atque conquiescant. Ecquis tam socors & ab humanitate alienus, quem cum laboris pigeat ob molliciem, vigiliarum ob corporis grauitatem, conatus, ob animi ignauiam, quæ omnem adeundi potestatem præripiat, ausit tamen nimium nimiúmq; sibi ac rebus suis diffidens alienæ modum statuere industriæ? inertissimum decet hominem cui stomachum facit delicatissimus is fructus, qui longè latéque fusus ex laboribus emanauit. Suauissimę enim sunt illæ epulæ quas labor industriæ stimulus comparârit, ijs quippe defessus animus quasi satiatus saturatúsque alacrior ac vegetior ad res magnas aggrediendas existit. Etsi enim omnes experiuntur ita comparatã esse hominũ naturã vt tametsi benè meditati ad aliquid aggrediundum accedamus, tamen in ipso cursu antè cogitationes nostræ obruantur quàm portum aliquem conspiciant: nulla tamen rerum desperatione territi omnia abijcere debemus: quinpotius erigamus nos minúsque metuamus aduersos rerum exitus quàm speremus secundos, Alioqui omnia pessum irent, nec vlla continuata esset rerum series: immò ignauiam exciperet socordia, socordiam rerum omnium contemptio, hanc autem earum confusio & ruina. Nec quicquam eximium esset cuius inuentione atque adeptione homines quorum bruta non est natura sed exquisitioris cuiusdam sensus: animantibus ipsis ratione priuatis antecellant, quibus tamen sua est ars vernacula, sua industria, motus ac impetus naturalis, vt sæpè egregios hominum conatus arte ingenióue fretos ac roboratos, sua inerte industria superare videantur. Quod eò in hominibus ipsis turpius existeret, quibus à dijs immortalibus tributa concessáque vis est animi quâ nil præstabilius, nil antiquius cogitari potest. Nam etsi primo quasi occursu benignior naturæ fauor in brutis animantibus videtur elucere: tamen hac vna vi eximia qua illustrantur homines omnes eas dotes quas brutis illa largita est, facilè superant atque vincunt. Vt in acerbissimam omnium calumniam incurrere debere videantur, qui excellentẽ præstantémque il-

lam vim qua Deos proximè referunt, sinunt hebescere & debilitari: igniculos illos quos naturâ nobis inseuit, obiecto quasi rerum humanarum cœno obrui ac præfocari: qui si adolescant, incredibilis ardor ad res præclaras ac commendatione dignas existit. Is enim nobis iustitiam ad vnguem tenêre dicetur, qui quas fortè à natura dotes obtinuit, eas auget, illustrat ac exercet: ne delicati inertísque hominis instar sui muneris oblitus in summa rerum ignoratione ac inanitate versari videatur. Eos autem brutis animantibus quibus nulla rationis significatio inest multò inferiores esse nemo non iudicat, qui ad Epicureorum cœtum sese aggregantes satis secum actum putant si modò viuant nullâ rerum meliorum spe allecti, nullâ expectatione deliniti. Quorum vox, oratio atque actio pecudum mihi esse videbitur, cùm voluptati, cuius nonnulla tantum debet esse fruitio ac vsus, lasciuientiq; libidini totos se dedant, atque ita impetu belluino ferantur, vt non turpitudo vlla, non infœlix eorum qui ita voluptuantur euentus & calamitas ab incœpto retardarit. At eis in mentem venire debebat non temerè vsum rationis præstituto tempore homini concessum fuisse ac tributum, nisi post egregios conatus perpetuæ fœlicitatis spes eum maneret. Quod & Natura occultè quidem significauit, quæ visa sit ipsis brutis magis fauisse, sed tamen nuditatem hominis fœlicissimo munere redemerit, & omnium bonorum tanquam apice compensârit. Quod cum plerique malè feriati homines non intelligerent satis suo muneri supérque factum putârunt si vim à natura tributam cuiuscunque modi illa esset exercerent. Et cum parum apti ad rem aliquam essent, vel animo saltē effingerent, immo dotibus aut corporis aut animi ab ijs se superari cognoscerent quos in paruis habebant, animum despondentes in turpi otio delitere, quàm honesto negotio conquiescere maluerunt. Quæ in primis deflenda est in hominibus calamitas qui ita abiecto animo nulláque sui ratione habita quas natura impertiuerat dotes non coluerunt. Si eos saltem humana aliqua ratio adduxisset potius quàm

ferina & inanis cogitatio ab eo munere abduxisset, non ita illi eorúmque nomen conculcatum traductúmque fuisset, vt iam homines officium suum deserere, & quicquid humani est à se procul pellere videantur. Omitto alios qui licet figuram hominis noménque præ se ferant, homunciones tamen sunt & cùm rebus ludicris operam dant, falsa cæcáque opinione ducti operæ aliquod pretium facturos sese arbitrantur. Quos tam inani fuco deludi ita puerile est, ac eos hominis nomen arrogare. Quod cum sanctum augustúmque sit in eos quadrare tantum videri debet, qui quæ sunt hominis præclarè exercent: virtutis amore ducuntur, quarum laudum gloriam adamant, quibus artibus illæ comparantur, in ijs sese exercent, minimas à natura datas dotes, eas augent, amplificant. Magnum est & in primis laude dignum eò vsque nostram procedere industriam, vt ea labore nostro consequamur quorum memoria vna cum satietate non euanescat. Sic enim foris domíque sapere est, & locuples argumentum nos ineuntis ætatis primam commendationem à virtute duxisse: nec corporis contagione obrutum animum, prima sua munia perbellè defuncturum. Quod cum plerique ex ijs qui sapientis studium amplexati sunt reformidarent, & mole corporis tanquam graui pondere animum deprimi pessundaríque cognoscerent, eum à corpore seuocari separaríque posse subtilius comminiscuntur. Quod commentum magnas ad sapientiæ studia excolenda tractandáque opportunitates attulit, quod oppidò pauci relictis domesticis negotijs & commodis, opúmque facultate sepositâ philosophandi studio sese penitus abdidissent. Tantum potuit præterea vt præ studio rerum præclararum nil ducerent optimum, quicquid fortè contingeret, abijcerent, immò animum nexu indissolubili cum corpore coniunctum, ab hoc tamen separarent. Et cùm plerique ab otio & musis auersi essent, postquam semel degustarunt, rerum omnium iacturam pati maluerunt quam tantisper ab instituto semel cursu deflectere. Alij cum & opibus & honoribus florerēt, vmbratiles illas animorum contentiones & palestras, de-

ſerto & honorum & ambitionis theatro, non modò non amarunt, ſed & quoad eius fieri potuit, popoſcerunt. Quod in primis admirandum eſt tanquam ſummum aliquod bonum, cum tantum poſſit apud homines vt primo ſolùm obtutu & obiectu animos à ſe auerſos alliciens, iucundóque ſenſu demulcens, in nos tacito quodam impetu influat, & omnes omniũ rerum acerbitates temperet ac demulceat. Quo fit vt eis infœlix aliquod ſydus illuxiſſe & inauſpicatum aliquid ſpiraſſe iudicetur, quos non aliquandò eiuſmodi blanditiæ pepulerint, ac diuinæ illæ illecebræ incitarint. Exaduerſum verò eorum melior limatiórque natura videri debet, qui ad meliorem frugem ſeſe recipere in animo habentes, ludicra multa auerſantes ab inani ſtudio ad aliquod otium florens ac eximium animum ſuum traduxerunt. Alioqui nulla vnquam eſſet rerum infœlicum & moleſtiarum intercapedo, & omnibus ſus déque habitis, in rerum omni vbertate, ſumma paupertate ac penuria laboraretur. Quod eò dictum velim vt nemo credat ſatis eſſe homini viuere: magnum id quidem: ſed quod natura ſtatuit diſcrimen inter animantia, vt alia ratione careant, alia verò eâdem inſtruantur, illud tenendum, ne ſi vel tantillum noſtro muneri deſimus, animantes brutæ de nobis tanquam victrices triumphent. Ventri enim obedire, emeritis ſtipendijs voluptati ſeruire, de virtutis ſtatione diſcedere, otio abuti, noſtram ſinere langue-re induſtriam, nullo artiũ díſciplinarúmue ſtudio tangi quæ omnem feritatem depulerunt, & ſylueſtres homines ad ius deſcendere coegerunt, viuere denique vt edamus, quid aliud quàm ſe ad Epicureorum autoritatem aggregare, quæ cœleſtem omnem vim ſuſtulit ac negauit? Quocirca ſi animus noſter ſe ipſe colligens futurum quoddam ſæculum auguratur, & quaſi à corpore exoluatur, cogitationum perpetua agitatione multa præſentit quæ nos ad ſpem aliquam erigant: Inhumanum foret ſui ita omnem rationem abijcere vt tanquam nil præſagientes in perpetuis ignorantiæ tenebris, quod mortis inſtar eſt turpiſſimæ, deliteſcamus. Nulla ſic animi noſtri eſſet libertas,

nullum solamen ad omnem desperationem in consilium nostrum adhibere potius oporteret, quam vlla spe futuræ requietis oblectari. Neque hîc, tametsi in disciplinarum laudibus longè excurrat oratio, tanti literas aut sapientiæ studium facio, vt sine his vitam nostram mortis imaginem (quod plerisque placet) existimem: sed cum ex hominum genere alios aliter natos videam, hos ad artes aptos, alios ineptos, prout varia cuiusque ingenij vis ac ratio, operæ magnum pretium factum iri opinor, si omnes pro sua quisque virili & naturæ impetu, in suæ industriæ curriculo elaborent. Alios natura molles, minutos, effœminatósque effinxit quibus inest mira indoles, & ad artes suscipiendas ingenitus ardor; alios succulentos, quadratos, quibus ad vilia munia potius concessa tributáque videtur aptitudo. Quorum enim fœlicitati ingenij natura prospexit: in ijs corporis contentionem firmitatémque neglexit. Qui ad mechanicas artes naturâ instructi ac comparati videntur, perbellè suo officio fungentur, si naturam ducem sequentes vim ingenij eò conferant, vt in ea arte quam tractant primas si fieri possit teneant aut saltem secundas: ne si industriam paulum refrigescere sinant, nec suis æqualibus palmam decidi grauatè ferant, inertes ac sine luce in sordibus versentur. Quibus verò diuino veluti fauore indultum est, vt ad humaniores politioresque literas, aut sapientiæ studium nascerentur, illos natales cum primum ætas adoleuerit, proximè sequi debet proba educatio, ardor ac studium pertinax, vt admirabilis quædam ad earum incrementum progressio existat. Nesi paulùm ardor ille deferbuerit, diuino illo munere priuemur, quod excellentia ac dignitate omnia ea quæ rerum vniuersitas suo ambitu complexúque cingit, vincere cernitur atque superare. Ac miserrimum foret eam quæ in parato est acquirendarum tantarum opum occasionem sinere elabi: quam vrgere & ad suam conferre vtilitatem æquè gloriosum, ac oblatam negligere nefastum. Egò ne quam infamiæ notam nostra oratio malè feriatis hominibus inussit, eadem in nostrum caput redundet, quantulũ nobis natura largita

est

est ingenium, id censuimus excolendum. Nec errore enim vacaret eorum philosophorum exemplum imitari, qui cùm in vita plurimùm peccent, de virtute tamen egregia ac præclara tradant, vt nulla re oratio vitæ consonet. In quod vitium ne præcipites laberemur, ad id consilium & rationem direximus, vt ijs dotibus incrementum daremus, quas primùm à natura expressissemus. Et hercule frustra Natura in nos liberalitatem suam contulisset, nisi id quantulum animíque est quod nobis insitum rude & impolitum, tersum reddere, limare, ac perficere conaremur. Quæ omnia eo consilio dicta non sunt, vt de nobis aliquid efferamus, illa enim quæcunque iniici mentio potest, omnis inutilis & inanis existit. Sed vt aliquid instituto nostro accommodaremus, licuit præfationis occasionem à capite arcescere, quod fortassis nonnullis vsui foret. Aggredimur opus multarum vigiliarum, cuius & nomen & vtilitas supprimetur. Nomen, quoniam prima quæ se offert inscriptione apparebit: Vtilitas verò, ne laus in ore proprio sordescat: illa enim peculiare quippiam habet, cum talis esse soleat, qualis animus est eorum qui ex re quapiam eam vtilitatem colligere & venari debent. Nil enim vnquam est tam malè tersum tam illepidum ex quo non possit aliqua capi vtilitas, si non is malè affectus sit qui eò operam suam confert. Quemadmodum rerum ipso euentu testatum est nil esse tam elegans ingenio & arte excultum, nil tam limatum & politum, quod non invtile ijs videri possit, qui eo nati sunt animo vt omnia illis stomachum faciant: quod genus plerique esse solent à quibus iam aliquid expectamus, vt tantò æquius illorum vigiliæ à nobis iudicentur, quantò iniquius aliorum labores scriptáque obseruare & arrodere solent. Humanum est peccare: inhumanum verò non æqui consulere, immò traducere quæ alij magno labore compararint. Emendent, liment, errorem detegant, sed interea euigilatis & scriptis fruantur.

INDEX LIBRI DE MORBIS MVLIERVM AC VIRGINVM.

EXTRAICT DV PRIVILEGE du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy. Il est permis à *Iacques Quesnel*, marchand Libraire à Paris, d'imprimer ou faire imprimer, vendre & debiter, vn liure intitulé *Guillelmus Ballonius de morbis Mulierum & Virginum, de Arthritide, de Calculo, vrinarum hypostasj & de Rheumatismo*, en tel volume & charactere que bon luy sẽblera, Auec deffences à tous Libraires & Imprimeurs & autres de quelque condition qu'ils soient, d'imprimer ou faire imprimer, vendre, ny debiter lessusdits traités ensemble, ou separez : sans le consentement dudit *Quesnel*, pendant le temps & espace de sept ans, à peine de trois mil liures d'amende, de confiscation des exemplaires contrefaits, & de tous despens, dommages & interests ; nonobstant oppositions ou appellatiõs. Chartre Normande, ou autres choses quelconques à ce contraires; ainsi qu'il est plus au long contenu en l'original du susdit Priuilege du Roy. Donné à Paris le 4. Iuillet 1643. Et de son Regne le premier sellé du grand seau de cire jaune, & signé par le Roy. DE BEAVRAINS.

AD CLARISSIMVM THEVARTIVM DOCTOREM MEDICVM PARISIENSEM

excudi curantem typis librum doctissimi BALLONII auunculi de Virginum & Mulierum morbis.

EPIGRAMMA.

Dignius æterno quid nomine fecerit ille
BALLONIVS Medici gloria prima chori,
Virgineos curat dum morbos, dum studet orbi
Effœto, aut scriptis sæcula longa replet?
Maius quid præstat Clarus Theuartius *orbi,*
Virginibus, scriptis, artificiq; fauens.

IOANNES BERAVLT Doctor Medicus Parisiensis.

ALIVD.

Difficiles morbos facili BALLONIVS arte
Pellit, & à sexu funus vtroque fugat
Mandari tenebris non debent scripta: quod auctor
Præstat, & id pariter nobile præstat opus.

M. CLAVDIVS LIENARD Doctor Med. Paris.

IN COMMENDATIONEM
LIBRI DE
VIRGINVM ET MVLIERVM MORBIS.
M. GVL. DE BAILLOV
CLARISSIMI MEDICI PARISIENSIS olim Decani, & Antiquioris Scholæ Magistri.

EPIGRAMMA.

QVI scribenda facit, scribitue legenda, meretur
Laudem, quam nusquam fama latere sinit.
Scripsit digna legi, vir prudens arte medendi,
Aureolos fuerant quæ meritura typos;
Sed dum fœmineo fugientem corpore vitam
Sistit; id egregium est nobilis artis opus.
Gloria perpetuum est illi mansura per æuum
Gloria sed tanto digna labore redit
Præmia si laudum phæbœa queris ab arte
Hæc tibi Ballonij *splendida scripta dabunt.*

M. IACOBVS THEVART, Doctor Medicus Parisiens. Authoris pronepos.

IN COMMENDATIONEM EIVSDEM OPERIS, IN QVO PALLIDI VIRGINVM Coloris curatio doctè & luculenter explicatur.

Apostrophe in formam διαλογισμοῦ.

MOrs fugito truculenta licet, sed pallida; Quare?
Pharmaca sunt isthic quæ tibi bella parant.

ALIVD EPIGRAMMA.

QVid non cæcus amor mortalia pectora coget;
Si summum in superos jus habet ille Deos?
Mollia dum teneræ ferit arcu corda puellæ
Succumbit telis præpetis ipsa Dei.
Illico pallentes inducit vulnere morbos,
Atque animum Regia de statione rapit.
Si legis Authoris præclara volumina nostri,
Inuenies istis queis medeare malis.
Nonne Machaonios superant medicamina succos
Sanant quæ sæuus Vulnera fecit Amor?

IACOBVS THEVART D.M.P.

APPROBATIO.

NOs subsignati Decanus & Doctores Medici in saluberrima facultate Parisiensi omnibus notum facimus, nos vidisse & legisse accurate ac diligenter varia opuscula GVILLELMI BALLONII Doctoris Medici Parisiensis, nimirum *De morbis Mulierum & Virginum. De Arthritide, Calculo & Vrinarum hypostasi. De Rheumatismo, & pleuritide dorsali*, in quibus nihil quicquã Hipp. aut Gal. doctrinæ contrariũ aut repugnans deprehendimus, imò verò dignã quæ à medicinæ studiosis excolatur, eruditionem contineri animaduertimus; ac proinde typis mandanda illa & Medicorum manibus assidue euoluenda esse censuimus. die octaua Iulij 1643.

M. DE LA VIGNE Decanus
facult. Med. Paris.

IOANNES DE BOVRGES D.M.P.
M. GVIDO PATIN Scholarum
Censor.

VVLTVM BALLONI CERNIS SVB IMAGINE, CVIVS
PRÆSTANTI INGENIO HOC NOBILITATVR OPVS.

Iaspar Isac fecit 1635 *Iacobus Theuart, D.M.P.*

GVLIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS Celeberrimi.

DE MORBIS MVLIERVM AC VIRGINVM LIBER.

In quo multa ad mentem Hippocratis *explicantur quæ & ad cognoſcendum & ad medendum pertinebunt.*

PRÆFATIO.

SCHOLIA.

QVI rerum-publicarum leges condiderunt, quibus tanquam firmis præſidiis ſubſiſterent, in eo operam maximè poſuerunt, ſuæque ſingularis prudentiæ ſpecimen ediderunt, vt quàm poſſet fieri maximè fatalis legis neſciæ durarent, ac vigerent. Nec enim eo conduntur conſilio, vt eas ad cuiuſuis arbitrium adiungi accommodaríque liceat, ſed ſtatutis in

Natura in omnibus æternitatis auida.

eam rem suppliciis quibus maximè subiaceant qui rebus nouis studere velint, ab omni mutatione suas Respublicas solēt vindicare. Alioqui errore vario fluctuarent, & ab imperitæ multitudinis leuitate penderēt. Hinc illarū euersiones, hinc clades, hinc ruinæ, hinc ciuibus periculum crearetur. Idem ferè Naturæ rerum omnium parenti in corporibus nostris condendis ac procreandis visum constitutúmque est, vt quoad eniti posset, ea æterna omnísque mutationis expertia redderet; ne breui rerum hæc vniuersitas in aliquas angustias redacta corrueret atque deperiret. Iam enim multo ante præuiderat summam perfectionem esse ac præstantissimum bonum benè viuere ac perfecta vndique vita frui: quod vnum tam præstabile bonum res caducæ, ortui interituíque obiectæ consequi non possent, nisi eò conspirarent, vt qua fieri arte posset ęternitatem illam denegatam redimerent, & compararent. Ecqua enim perfectio cum quid primum natum in aurámque hanc èditum fuerit, præstò adesse occasus necessitatem, ac in se gerere intestinam sui interitus causam quæ statim viriditatem omnem decutiat, ac ætatis florem deterat? Quantumcumque autem in priscis legum latoribus studium ac industria viguerit, euentus eorum opinionem fefellit. Nec enim id consequi potuerunt, quin vetustate conditarum vrbium legis conditoris memoriam conficiente, ratæ & statæ quæ quibusque rebus ingruunt vices, in respublicas inciderent, aliàs seriùs, tardiùs aliàs, prout suas leges sanciuerunt quibus Respublicas instaurarent ac roborarent. Nulla enim tam & opibus & honoribus florens ciuitas, nulla tam sanctis legibus fundata, nulla quouis etiamnum bonorum genere nobilitata cui non suus fuerit marcor, sua senectus, quæ non tandem de suæ dignitatis gradu deiecta, cum alioqui cæteris extinctis eluceret, aliis ludibrio ac contemptui fuerit. Quod & naturæ vsuuenisse in suis architectandis operibus certum est, illa quam maximè fieri potest sua opera limat ac perficit omnémque eorum imitandorum, spem artifici-

Galen. 1. c. l b. 14. de vsu par.

bus peritissimis adimit, vt nil desiderari possit quod melius ab ea factum oporteat. Nec dubium est quin corpus illud quod ex variis principiis coagmentauerat, quódq; summâ arte effinxerat, si idē ad finē vsque seruare potuisset, id præstitisset; sed illud elementis ex quibus idoneam constituendis corporibus materiam deprompserat denegatum vidit, quod illa varias alterationes necesse sit subire. Et cum illam vim in composita conflatáque ex se corpora coniiciant ac conferant, hæc suorum primordiorum vices experiri nata, iisdem alterationibus subiicientur. Sed reconditiori arte ingeniόque aliquid aliud natura comminiscitur, quo vices istas & mutationes redimat: ne saltem non possit nonnullam æternitatis suæ speciem retinere, qua suum opus victum, dissolutum ac moribundum sustinere possit ac subleuare. Dum enim tantula seminis mole abutitur ortus procreationésque perpetuat, & in pusilla re, tanquam penu, magnum aliquid recōdit. Ita enim vnumquodque vitali aura fruens iam extinctum, in suis defectis reliquiis reuiuiscit ac repuerascit, dum sobolem quæ vicariam pro parente supponat operam, substituit. In illam enim suam inclinatam iam ac languidam vitam confert, vt in ea renouatum ac resultans cuiusdam æternitatis compos subsistat. Quod Naturæ opus perfectissimum, maiorémque multò illius industriam designat, quàm si suum illud opus principiò æternum, & dissolutionis nescium effinxisset. An quicquam est maiore dignum admiratione quàm in defectà è corpore portiuncula tantum virium ponere, vt in hac exiguo spiritu perfusa, inanimi tamē, & rudi animal perfectum delitescat? In hac enim non expressæ quidem; sed adumbratæ tantum sunt rerum effigies quas diuina vna facultas limat atque exprimit, siue perfectum animal edatur vt ab equo & homine: siue ouum: siue vermis: his enim tribus modis in animalibus fieri generatio cernitur. Ac planta quidē seminis interiectu à se ipsa aliam producit in qua veluti rediuiua suum ingenium exprimat. Nec enim dicat quis, quod tamen

Animalium corpora φύσει καὶ ἀνάγκῃ fatalia sunt.

Indiuiduū quodlibet simul s procreatione repuerascit.

Fernel. de procreatio.

Arist. l. 3. de hist. Animal.

vulgò iactatur, à glande quercum produci: non glans, sed quercus quercui causas principiáque dat. Et quicquid in recens producta quercu cernitur, illud non glandi sed primæ parenti acceptum referatur, tanquam principio à quo semen deciditur partium ipsarum non ἐνδελέχειαν quasi quandam continuatam motionem & perennem dicas, vt male aliquo modo Tullius de mente sensit, sed ἐντελέχειαν perfectionem, veluti complicatam ac coercitam retinens, quæ sola secretione elucescit. Cum autem ab eo quod vitâ fruitur desectæ reliquiæ callidissimo artificio à Natura excogitatæ perpetuitatis custodes interitúsque vindices non primo quoque tempore quam occultam ideam, vimq; implicitã à corpore rapuerunt, eã exprimant, sed contra ignauæ desidésque ex sese existant: excipi illas, nutriri fouerique oportuit, hinc partiũ machinata varietas, hinc sexus distinctio. Nam cum nec mas ex se, nec fœmina ipsa coniugis expers quicquam perfectum limatúmque dare queat, sed aliquid iners, rude, ac inutile vt oua subuentanea & mola testantur, ne quod ab alterutro afferri posset irritum inanéque existeret, vtriusque & maris & fœminæ per congressum symbola coniici conferríque oportuit ad generationem perfectam ac vndique absolutam. Alioqui rudis adumbratáque solum procreationis species parêret, tum in editæ sobolis aut monstri potiùs imminutis actionibus, tum in exigua vitæ vsura, quò loci accurata diligénsque sexuum distinctio languet ac friget. Ac in plantis & paucis animalibus sexus promiscuus est, nec certò hunc marem, hanc fœminã definias. Sexus autẽ hæc confusio non ita à nobis recipienda est quin aliquid simile mari fœminæve existat (jam enim vsu receptum est ex fruticibus alias marium alias fœminarum rationem habere) sed ille congressus & coitio à natura aptè excogitata ad generis propaginem in illis non celebratur. Etenim cum altis radicibus humi defigantur, locóque non moueantur, immo pabulo quod in numerato est intestino terræ sinu reconditum adhærescant, ex se ipsis progignunt, nec blan-

ἐνδελεχείας & ἐντελεχείας differentia.

2.

S[illegible] distinctio ad generationem perfectorũ animal. necessaria Fern. l. de procreat. Hominis.

In plantis & paucis animalibus sexus promiscuus est

do ad sui propagationem complexu abutuntur. Sic in plantis alioqui brutis, quibus tamen summum inest desiderium quod aliqua nobis incognita ratione leniunt, maris & fœminæ promiscuæ sunt vires; quæ in perfectis animalibus longo distinguntur interuallo. Non enim plantarum more alimento fixa, adhærentiáque sola aut nutritione, aut accretione, aut procreatione contenta viuunt, sed diuiniore modo impelluntur, alias ad cognoscendum, alias ad sentiendum aut vtrumque quo nimirum perfectiora munia obeantur. Quamobrem non in omnibus pari modo animaduertitur ea sexus distinctio, sed in sanguine præditis præterquam oppidò paucis vni vis mascula, alteri fœminina attributa est. Sed cum alia à putredine primo oriantur nullo sata coitu congressúque, illa quidem generare necessum est, sed quod subinde à putredinis sobole natum est diuersum planè est nec maris nec fœminæ dotibus & nomine donandum. Quod merito contingit. Si enim eorum complexu & consuetudine quæ non ex animalibus primò sed putredine genus suum traxêre, animalia orirentur, si eiusdem essent generis primum parentum ortum talẽ extitisse oportuisset: positum autem est à putredine sola ductum esse principium, sin autem dissimilia sint, sed quæ tamen coire possint, subinde alterius generis soboles nasceretur, & ex hac alia diuersi quoque generis, atque ita in infinitum progressus existeret quod à naturæ legibus abhorret. In quibus autem sexus differentias tanquã certos limites constituit, ex ijs elicere solet aliquid quòd eiusdem generis est, quódque proximè parentes referat, specie effigie ac similitudine, quæ tria in omni legitima procreatione spectanda proponuntur. In quibus autem ea sexuum distinctio paulo confusior est, aut deficit, in iis quantauis potest diligentia speciem exquirit atque conseruat. Nam & in testaceo animalium genere & in ijs quæ saxis adhærent. In plantis denique maris & fœminæ distinctio requiritur: Cui vt fiat satis prouidit Natura vt in ijs aliqua maris & fœminæ ἀναλογία & propor-

Arist. 1. c. l. 1. de generatione Animal.

Similitudo generis speciei & effigiei.

Gal. l. 1. de semine.

Arist. 1. c. l. 1. de gen. Animal.

In quibus plantis & animal. sexus d nersitas requiritur mari ac fœmina aliquid est analogum.

tio retineretur. Nam & cuidam fruticum generi tributum est fructum ferre, aliud quidem fructus ferax non est, sed ferentibus aliquas ad maturitatem suppetias ferre cernitur. Quod in fico & caprifico cernere est. Illúdque vulgò in stirpibus notatur, alias sponte nasci, de quibus hoc loco supersedendum est, alias ex semine. Quæ enim paulò fusiùs de animalibus dicta sunt, quæque de plantis, ea non ita ad præsentem disputationem faciunt, quin missa fieri non potuissent: sed quoniam de sexus differentiis & necessitate institutum fuit disputare, à capite disputationem arcessere non pertæsum est. Multa enim cursim attingere licebit pedestri nostra oratione, quæ ad lucem enodationémque consilij nostri pertinebunt; ne quod in narrandis rebus factitari solet, diutius eorum animus suspensus hæreat, quibus fortè contigerit has lucubrationes ad morborum mulierum explicationem accommodatas terere ac perscrutari.

ANNOTATIONES.

1. Cicero 2. de Natur. deorũ: *seminis tanta vis est vt id quanquã sit perexiguũ, tamen si inciderit in concipientẽ comprehendentémq; naturam, nactumque sit materiam qua ali augerique possit, ita fingat & efficiat aliquid simile in suo quodque genere: ita, multa in se vim seminis habet vt ex vno plura generentur, idq; semen inclusũ est in intima baccarũ parte quæ ex quaque stirpe funduntur, sic terræ stirpium renouatione complentur.*

2. Cicero *lib. 1. Tusculan. quæst. & Budæus lib. de Ass. miratur Ciceronem qui cum Aristotelem legisset vtentem nomine* ἐντελεχείας, *tamen motionis nomine vsus sit in interpretatione; vt* ἐνδελέχεια *sit legendum, non* ἐντελέχεια.

De Maris & fœminæ distinctione ac dignitate.

CAPVT PRIMVM.

SI quis de sexu dubitet an sit, & seipsum ignorare necesse est, & communi sensu indigere. Quod vtrunque in homine turpitudine vitióq; non vacat. Nec enim nostra in eo suprà versata est oratio vt sexum vllum esse demonstraremus, hîc enim desideraretur prudentia, sed illum in animalibus constare perspicuéque apparere ostendimus, in reliquis quadam κατάχρησι vsurpari. Nunc autem an vlla eius sit necessitas quæstione dignissimum existit: & quid pars alterutra conferat, paucis aperiendum. Quæstio hæc multos olim exercuit ac in varias opiniones traxit non modo è plebe sed & philosophos & poetas: horum cum figmenta parui hic fieri velimus, non negligi tamẽ, quod nihil tam ieiunũ, nil adeo insulsum ex quo non possit aliquid salis elici: illorum mens & ratio aliquid ponderis hoc loco dum cursim res agitabitur, est habitura. Sed quemadmodum hoc toto opere ad mentem diuini Hippocratis quem ducem & principem ad ingrediendam hanc disputandi rationem sequi volumus, omnia sunt referenda; ita nil nos mouebit philosophorum quantumuis accurata ratio nisi Hippocratis menti & orationi consonet: non quod in illius mentem verbáque iurandum censuerimus eorum more qui quem semel imitandum sibi proposuerunt, licet à vitæ recta ratione & scopo aberrantem, eundem tamen pertinaci studio prosequuntur, sed quoniam ille bonorum omnium autor iam pridem omnibus & rectè philosophando, & præclarè sentiendo placuit, eum deserere nefas esse arbitramur. Cuius mentem antequam aperiamus vnam atque alteram aliorum opinionem propone-

Sexus in animal.b. perspicuè apparet in alijs rebus κατάχρησις.

Ball. Hip. ducem sequitur qui teste Macrobio nec falli nec falli vnquã potuit.

Plat. ex Aristophane in symposio, humanū genus ἀνδρόγυνον à Ioue distinctū in duo.

mus. Diuus Plato genus humanū olim ἀνδρόγυνον extitisse asseruit, ita vt geminum foret duabus naturis communione quadam promiscuis & coniunctis. Sed hoc diremjt distinxítque Iuppiter: Et qui amor per totum fusus erat, in duo diuersa coniectus est, hinc remanentibus primi illius amoris seminariis, contingit marem à fœmina tanquam dimidium sui requiri: ac pari modo fœminam à mare, vt veteris coniunctionis memoriam recolentes hymenæum celebrent, quod etsi aliquid ficti commentíque in se continet implicitum, explicatum tamē ad id quod hoc loco quęrimus de sexus necessitate, & quid vtrinque conferatur, apprimè pertinebit. Ac Empedocles non longè aliter sensit qui futuri fœtus partes diuulsas distinctásque contendebat, vt ad eum perficiendum aliæ à fœmina, aliæ à mare repetantur: hinc nata congressus consuetudinísque necessitas, vt compressu partes in homine latentes transfundantur, aptentúrque ad eas quas fœmina in sese recondit. Quam Empedoclis sententiam labefactare conatus est Galenus: miror cur & prius Platonis commentum multò absurdius quia ita diligens est & accuratus in alieno opere, non momorderit. Multa enim à multis dicūtur, in quibus non quod dicitur, sed quod intus reconditum ponderari pensitaríque debet, ne solis addicti verbis veteres indicta causa condemnemus. Satius autem est in æstimandis aliorum laboribus honorarij arbitri partes agere, quam temerè eos inscitię insimulare. Nec iis tantum habenda est gratia, quorum quispiam sententias sequatur & probet, sed iis etiam qui sententiam suam de rebus aliqua ex parte explicauerunt; ij enim aliquid adiumenti afferunt quippe qui animi nostri aciem & constitutionem primi excoluerunt. Aliorum scripta iniquius obseruare dementiæ est ac furoris: eadem tolerabilia quædam boni consulere humanitatis est, vt candoris eadem laudare. Etsi enim Empedoclis commento affinis videtur opinio, quid aliud declarat tamē quàm necessariò miscēdas esse duas partes quarum vna agentis opificísque vim habeat;

Gal. l. 2. de semine.

Arist. l. 2. Metaphys.

beat: altera materiam subiiciat atque substernat? Quod si alienis nominibus dictum, non propterea tamen traducetur. Porrò illud in primis accuratè tenendum. In omni rerum naturalium coagmentatione rerum contrariarum mixtionem requiri vt inde vnio fiat, & ab vnione eiusmodi res quæcunque naturâ constat, subsit & duret quoad dissolutionis necessitas tempori comes addita, aduentarit. Nec enim ex vno res constare potuerunt principio, quod quæ summæ cuique elemento vires insunt non retunderentur nisi ammixto contrario: Et id interitus causa est. Quæ distinctio Aristotelis ingenio debetur, dum quæritur cur nos non eadem res semper delectet, Deus autem vna eadémque re simili voluptate perfruatur. Nulla nos, ait, res eadem delectat quod non sit natura nostra simplex, sed habeat in se quiddam admistum dispar sui ac dissimile, quo eam interire necesse sit. Et si quid pars altera faciat, id continuò à natura alterius alienum est. Deus simplici voluptate fruitur, nec enim motionis tantummodò actus est: sed etiam stabilitatis. Præterea si vnum cuiusque rei principium nulla actio foret nulláque perpessio, nullus dolor. Sed nihil temporis in his frustra terendum. Duo principia hoc loco maximè considerabimus ab Hippocrate arte summa excogitata, quod & eorum vsus maximus, & horum cognitio ad id quod hoc loco habemus propositi magnas opportunitates est allatura. Duo illa sunt, ignis, aqua: seu calidum humidum, quorum explicatione continetur & sexus distinctio. Hippocrates duplicem naturam cognouit, vnã manifestam, in temperamento sitam, siue id animum, siue temperamentum voces, nihil interest, immutabilem alteram, æternam, quam propriè animam vocamus, corporis organici primam ἐντελέχειαν quam transmutare potis non esse diuino veluti afflatus numine conscripsit. Priorem in duobus positam fixámque principiis voluit, dum mira verborum sua breuitate ingentem rerum vbertaten parturit: Constituuntur cuncta animantia, tamen homo ipse ex duobus quæ facultate

Homo delet & varietate rerum delectatur quia ex contrariis constat.

Arist. vlt. c. lib. 7. Ethicor.

Hipp. l. 1. de Nat. Humana.

Hipp. sub finem l. 1. de Diata.

Duplex natura immutabilis & manifesta.

quadã à ſeſe inuicem differunt.ſed vſu & commodo conſpirant,igne & aqua. Hæc autem ſufficiunt tum aliis omnibus, tum ſibi ipſis mutuò. Vtrumuis verò ſeorſum nec ſibi nec alteri ſatis eſt : Eorum autem hæc vis eſt : ignis omnia per omnia mouet ac impellit, aqua omnia in omnibus nutrit. Peculiare autem eſt vt vtrumque ſuperet ac ſuperetur : neutrum abſolutè ſuperet : Si ignis ſuperaret ſimpliciter deficeret alimentum; ſin aqua, motus deeſſet. Pluribus præterea explicat quales exiſtant quibus plus alterutrius principij inſit. Quæcunque enim actiones in nobis elucent eæ aut ignem aut aquam referunt, vnde qui inſulſi, bardi, molles ac minuti ſunt, eos aqueos vocamus : quibus vis ineſt viuidior vt ad omnia alacres & expediti ſint, eos igneos dicimus. Ignis enim motio, impulſio, ac celeritas propria eſt : aquæ verò tarditas, & ignauia. Atque duo illa principia argutulus quidam traducat; quod ea ſola Hippocrates conſtituere videatur, quod ab eius ſententia & primariorum medicorum abhorreat. Quin etiam mordicus in ea hæreſi eum conſtitiſſe ex aliis eius decretis conficere poſſit. Idem enim erroris inſcitiæque veteres inſimulat qui quatuor conſtituentes principia, cal. humid. frigid. ſiccum, ea & ſanitatis & morborum prima fundamenta eſſent machinati. Quid aliud verò eſt quam ſolemnia quatuor rerum omnium principia tam trita, támque plauſibilia reiicere atque labefactare ? At vtraque ſententia ſuis patrociniis non eſt deſtituta. Quod attinet ad illam Hippocratis reprehenſionem quâ veteres inſectatur, eo factum eſt quod illi cum obſeruaſſent morbos maxima ex parte ab intemperie pendêre, ſiue ea ſimplex ſit, ſiue compoſita. calidum humidum frigidum ſiccúmque morborum omnium cauſas ſtatuiſſent. Nec enim tam ſui diſſimilis fuiſſet vt ea quatuor principia rerum omnium euerteret ac reiiceret : ſed eos illa maximè de cauſa inſimulát eorúmque dogma euertit, quod generalius morborum cauſas obſeruarent, nec ad anguſtum ſuam diſputationem reuocarent, Hippocrates autem medicum ratus ar-

Hipp. ibid.

1.

Omnes actiones in nobis aquã & ignem referunt Hipp.

Hipp. l. de vetere medicina.

tificem esse maximè sensui addictum, non modo illa generalia sanitatis morbíque fundamenta contemplatur, sed demittit se ad ea quæ ex primis illis oriuntur, siue primæ sint qualitates, siue secundæ, siue tertiæ: quarum contemplatio apprimè medicis necessaria existit. In maximos enim errores eos fœdissimè prolabi solitos experientiâ didicimus, qui nescio quam rerum ad medicinam pertinentium communem notitiam assecuti, sese in primariorum medicorum societatem dant, falsò rati eam viam securam esse quam sibi compendiosam compararint, hinc Thessalicorum factio prodiit qui vniuersalibus morborum iactis fundamentis, vt cum dicerent morbum omnem aut ab exhausto aut ab repletione emanare, artem medicam semestri spatio perfectè comparari posse affirmarent. Hinc Gnidiorum medendi magistrorum fastus, qui cum infinita morborum genera nouissent, eáque variè distingui pro cuiusque subiecti varietate: tamen vniuersali ratione contenti ad inferiora non descenderunt. In quo à plerisq; peccari vulgò experimur. Nec illam diuinā τέκμαρσιν ab vno Hippocrate primū inuentam, deinde à Galeno scriptis & experientia excultam amplexati sunt. Eámque ob causam vniuersales illas propositiones siue ad morborum causas pertineant, siue ad eorundem curationem Hippocrates pili fecit vt omnem erroris occasionem auferret. Ridiculum esse ostendit, hoc cognito quod à calido sit morbus, ad frigidum concurrere ἀθρόως, contrarietatis lege id consilij insinuante ac suadente. Periculosum enim est nos iis legibus astrictos, ab vna qualitate ad aliam contrariam corpus traducere & transferre. Eodémque consilio Galenus indicationum omnem rationem accuratè complexus est vt veterum multorum errores, in morbis curandis committiti solitos detegeret ac confunderet. Nec minore calumnia, dignus videatur Hippocrates qui duo principia sua rerum omnium tam magnificè efferat. De quibus paucis dicendum, quod generationis nostræ primordia ab iis ducantur. In generatione calor naturalis primas

Gal. de optima secta ad Thrasybulum.
Hipp. de diæta in acutis.
Ab vniuersalibus ad inferiora descendendum. 2.
Hipp. de vetere medicina 2.
Aphoris.
Gal. de optima secta ad Thrasyb.

Hipp. lib. de genitura.

Calor omnium actionum author.

tenet, quod vi sua & impulsione vnum ab alio separet ac seiungat, distinguat, augeat: alioqui nunquam quæ grauia sunt supero loco ponerentur. Nec cerebrum quod hominis frigidissimum est, in corporis arce locaretur. Eum calore siue astris attribuas, siue terrenis caducísque corporibus affigas, hic locus non postulat: vt explicemus. Reliqua elementa, aqua præsertim ac terra cum suopte nutu non incitentur, sed ignaua pigráque existant, necessum fuit ab alio impelli cieríque vt multiplici impulsione ac versatione tandem aliquid exurgeret duorum principiorum coniunctione temperatum. Sic mutatio, auctio, generatio effluuiíque reparatio caloris functiones creduntur. Aristoteles dubitauit, an hæc ab animo, an à calore proficiscerentur: vt physicus tamen animm pæcipuam causam constituit, calorem instrumenti nomine donaturus. In quoque autem corpore quendam volumus fluere ἀτμὸν nominantes καὶ ἀπόῤῥοιαν τῆς ὑποκειμένης οὐσίας alium partibus solidis affigimus, ipsum earum ἐντελέχειαν constituentes. Quo pertinet illud Hippocratis, ἡ ψυχὴ ἀνθρώπου ἀεὶ φύεται Hominis anima ad finem producitur, vt malè vertit interpres, meliùs, vegetatur, vertereretur τὸ ἀεὶ φύεται. Intelligit hominis animam id est calorem vegetari semper & incumbere perpetuo in augendo, conformando, generando. Quod eius solius beneficio animal alimentum trahat, conficiat, eóque nutriatur, ac sustineatur, augescat, procreet, sensu denique ac motu præditum viuat. Huius dotes cum maximæ sint, quæque omnibus conspiciantur, non abs re rerum omnium principium constitutum est: quod cum per se non existat, sed in aliud vim suam potentiámque exerceat, necessarium fuit id quicquid est illi substituere ac subiicere. Aqua autem primas inter cæteras res id genus, tenet. Iam enim abundè demonstratum est ijs duobus principiis contentum fuisse Hippocratem, quod & eorum vis longè latéque pateat, & quæ à nobis prodeant actiones, eæ aquæ calorísue nonnihil præ se ferre consueuerunt. Accedit & ratio instituti Hippocratis. Id enim

Calor fixus aut fluens.

Arist. c. 4. l. 2. de animo.

3.

Hipp. l. 6. Epidemiorum.

Gal. lib. de Morasmo.

Hominis Anima I. calor ad finem vegetatur.

consilii fuit vt de diæta disputaret quæ & victus ratione, & vitæ genere contineretur. Nam & ἐπιτήδευμα ad diætam retulit idem autor. Quæ actiones celeres & expeditæ, eæ ad ignem referuntur. Quæ pigræ ac tardæ ad ignem non referuntur, sed aquæ tribui solent. In vitæ instituto cum duorum principiorum vis elucescat, tum maximè ad victum pertinere videbitur. Sic olim aqua ac igni interdici eis volebant qui aliquod facinus nefarium perpetrassent. Et narrant historiæ in nuptiarum celebritatibus tum maximè cum nupta viro iungeretur, aquam & ignem offerri solêre quæ recens nupta attingere iuberetur. Ac tacito illo rectóque mysterio duorum illorum principiorum vim in omnium rerum procreationem concurrere indicabant: At necessariam aquæ ignísque copulam, id est maris & fœminæ ad generis humani propagationem prætendebant. Sed & fortasse alio consilio Hippocrates duo illa nisus est docere primordia, vt euerteret ac labefactaret eorum sententiam qui vnico principio contenti, reliqua subdititia superuacuáque constituerent. Quæ constans firmáque de vno principio ratio videtur satis refutari, si duo saltem concurrere demonstretur. Non quin fortè & alia non obliterentur ac reiiciantur. Itaque mirum non est si duobus illis positis principiis omnia ea complectatur quæ ad generationem, conseruationem, motum nutricatúmque desiderari possent. Sic in igni eo autore, mens est, prudentia, augmentum, motus, imminutio, mutatio, vigilia, somnus. Quid enim apertius apparet in generationis nostræ principio, quàm duo illa principia sola præcipuáque existere? quid aliud præter ignem & aquam in semine? quid aliud edito fœtu? in semine humorem & spiritum coire vulgò perspicitur: vt humori materia assignetur (neque enim illud terreum quod ad partium solidarum constitutionem confert, sese nobis obiicit) spiritus autem motionis principiũ iniiciat. Nomine autẽ spiritus ignis continetur: vtrũque enim etsi nominibus distinctum, idem tamen ferè censeri debet. Ita tamen veteres ignis vbertatem, ineun-

Hipp. l. 1. Epid.

Plutarch. ait aquam & ignem olim recens nuptis offerri solere.

In semine & edito fœtu aqua & ignis apparent.

Gal. l. 13. de vsu partium.

Com. in apho. 14. 1. apho. in semine partium siccæ & terreæ substantiæ plurimũ aereæ calidæ & humidæ.

Gal. 1. sanitat. tuend. te generatione requisierunt, tum vt motum præstaret, (quod spiritus proprium esse deberet) tum vt siccaret, alioqui partes solidæ nunquam consisterent. Etsi humidum & siccum initio generationis præpollent, siccum tamen non terreum est, sed igneum cuius vis in robore partibus conciliando existit. Terreum autem ex euentu tantum apparet, consumpto humore, non à calore quidem, siquidem consumptor non est, nec de composito ruinam molitur, sed difflans corpus, nec humore eodem alimentari in aliûs primigenii locum suffectò, senescit tandem ac marcore dissoluitur. Variis quidem morbis ludunt veteres, sed ea eodem referri necesse est. Cum enim à Galeno dicitur duo ortûs nostri principia vnum aëreum & igneum, alterũ terreum humidũ, paulò quidem latius principia diffunditi ita tamen vt vnum pro materia, alterum pro causa efficiente assumat, Nec omittendum nonnullos ex veteribus, quàm verè omnes nouerint, calidum & humidum constituisse principia per se, frigidum & siccum ex euentu. Alij frigus priuationẽ caloris statuêre: imperitè quidem cùm priuatio nihil constituat, . Ac effectum tandem est duo principia existere maximè quorum vnum omnia in omnibus moueat, alterum nutriat. Non quod aquam nutrire dicamus, cum Galeni sententiæ aduersum sit, sed nutritionis nomen latius sumitur. Nunc vt ad institutum accommodetur oratio de modo quo concurrant illa, dicendum paucis. Hippocrates vult ortus nostri primordia ab iis duci τῷ διακρίνεσθαι καὶ τῷ συμμίσγεσθαι, nos secerni siue separari & coinponi commiscerique vertendum diximus: aut vtamur nominibus propriis, secretionis & mistionis generari & misceri idem sonant Hippocrati: vt & perire & secerni. Est enim credibile ortum per vnionem rerum, contrariarum fieri, interitum verò per secretionem & secessum, summus enim Hippocrates, in animantium occasu: elementa ad suum se quodque locum recipere literis tradidit. Nisi ea mistio contingeret, qua diuersæ contrariæue naturæ in opus vnum conspirarent, nulla

Gal. l. de Marcore eam difficultatem abunde explicat.

Gal. 1. sanita. tuenda.

4.

Hipp. l. 1. de diata.

Hipp. particul. 14. l. de natur. Hu. Gal. 8. c. l. 1. de elementis Aristot. de gen.

vnquam generatio extitiſſet. Iners enim & ignaua vis vnius remaneret, niſi alterius fauore afflaretur. Quod Hipp. animaduertit, quomodo quippiam, ait, vnum generaret, niſi cuipiam miſceretur? Et interpres adducto ſeminis quod ſolo mandatur, exemplo, docet illud victum & exoletum remanere niſi humore dilueretur, quo vis ſepulta emergat. Tandem efficit maris & fœminæ congreſſum neceſſarium eſſe. Vnumquodque vnius principij cauſa eſt; nec credibile tam diſſimilia diſſentanéaque principia ab eodem conferri poſſe. A primis enim naturæ fontibus hauriuntur, & ἀπηχοῦσι ideámque rei à qua decidunt, confuſam occultámque exprimunt, quæ tempore eluceſcit. Contraria eſſe oportere ſatis abundè demonſtratum eſt. Itaque à duobus contrariis aut potius diuerſis naturis conſtantibus, illa in cõmunem generis ſatum elici oportet: vt nec vnum perfectè aliquid edat limérque, nec alterum citra alterius ſuppetias quicquam poſſit. Ac concurſum illum maris & feminæ demonſtrari oportuit, vt veterum quorumdam dogmata eluantur, & mulierum natura, de quibus inſtituitur diſputatio intelligatur. Cum ex iis quæ præceſcerint multa aſſumere in animo ſit, quorum ſi copia non fieret, diſputationis curſus retardaretur.

Particul. 9. & 15. l. 1. de Nat. Hum.

5.

Nil poteſt generare niſi cuipiã miſceatur.

ANNOTATIONES.

1. *Ad hanc ſententiã Cicero lib. 2. de nat. Deorũ magnas ignis vires deſcribit: immo nullam nutritionem, nullum appetitum, motũ, actionémque eſſe docet ſine ipſius ignis beneficio. Nam etiam quod alitur & creſcit motu quodam vtitur certo & æquabili. Immo ne aquam conglaciare poſſe ac diffundi poſtea docet, niſi ad mixtus ſit ignis. locus præclarus.*

2. *Eo enim pertinent tot regulæ & Canones à Ga- traditi in method. medendi, vt pro ratione partium, temperamentorum variet quoq; remedia. Item pertinent libr de locis malè affectis, vt ideas morborum κατ' στοχασμὸν venari poßimus.*

3. *Lib.*1 *de diæta verò ait,* ψυχὴ αἰεὶ θέρπω αὐξάνεται, *loquens de vera anima vt de antecedentibus patet. Sic puto* φύσεως *idem esse quod* τελειοῦσθαι καὶ αὐξάνεσθαι.

4. *Exercitatione* XVIII. *Sccaliger contra Cardanum docet, quod absurda sequantur, si siccum & frigidum priuationes tantùm dicantur.*

5. *Immo cõmuni sensu percipitur non posse vllam etiã in rebus externis mixtionem legitimam fieri, nisi per contemperationem rerum diuersarum & diuersis qualitatibus præditarum.*

Instituti ratio.

CAPVT II.

VT autem maris & fœminæ ad generis propagationem vsus est necessarius ita variis distinctísque partibus vtrumque natura instruxit, quarum ministerio vteretur. Ac primum admirabilis energiæ in mole pusilla semen attribuit, nec non sanguinem superfluum menstruâ periodo fluere solitum, vt nil deficeret, nec ad sationem ipsam, nec ad nutricatum, nec ad perfectionem ipsam acquirendam. Relictis autem quæstionibus penè innumeris de semine, quid agat, an per se, an ἐκ τοῦ συμβεβηκότος; an anima in eo sit τῇ ἐνεργείᾳ, vnde sexus, cur non omnes mares generentur, cum muliebre semen à virili superetur:

Multæ quæstiones de semine & philosophis relinquũtur discutiẽda.

superetur, hocq; sit ἐνεργητικώτερον deinde cũ semẽ mulieris sit quid languidũ, ἰχωρῶδες, num iritum sit ac inutile: Denique, an menstruum illud excrementum necesse sit concurrere, cum semẽ vtrũq; ignea, humida, terrea aëriáque substantia constet. vnde potest & nutricatũ præbere, & ἐνέργειαν conferre, in mulierũ natura breuiter explicanda, morbis autem velut passo velo pertractandis omnis nostra versabitur opera. Alia relinquemus Philosophis qui quæstiones illas agitabunt, alia ad vsum nostrum sumus accommodaturi. Si quid ex illis fortè narrando scriptitandóque incidat quod ad institutum facere possit, euoluemus, ne nostra in ea re ieiunitas appareat. Ab argutiis minutulísque quæstiunculis temperabimus. Vteri, partiúmque mulieris conceptui, nutritionísque dicatarum, consensus partium cum partibus explicationem persequemur. Inde enim potissima demonstrationum vis elicietur. Sed eò maximè omne consilium nostrum pertinet, vt in curatione morborum muliebrium elaboretur. Ac cur hæc πραγματεία mulieribus dicata sit, cúrque in virorum morbis nemo priuatim versatus sit in primis nosse non alienum videatur.

Cap. 1. l. 1. de sanit. tuenda.

In quo differant morbi muliebres à virilibus.

CAPVT III.

CVm elementorũ vires, mutationésque in viris æquè ac mulieribus spectentur, vtrisque de sanitatis gradu ac statione perinde decedendum est. Nec enim ex vno elemento alterutri constant, proptereáque doloris voluptatísque vices persentiunt. Est tamen vbi mulierum genus pluribus, grauioribúsque morbis impetatur, tametsi ei à natura consultum sit prudenter vt menstruo statóque fluore, multorum ac magnorũ morborum vim

Hipp. l. de nat. hum.

refugiat aut eos imminentes anteuertat: qui fluor, si aut deficiat aut relictâ periodo erraticus instabilisq; sit, iam iam morbis nascendi occasio est in parato. Quod Hippocratem impulit vt mulieres podagrâ non laborare asseueret, nisi fortè menstrua substiterint. Præuiderat natura mulieribus ob natiuam constitutionem excrementorum magnum prouentum fore, vt passim docet Galenus, nisi summa arte caueretur ne illa moram trahentia ægrotandi occasionem afferrent. Cum itaque tam benè à naturâ mulieribus consultum sit, illis obuiam erat eundum morbis, sed longè contra videmus contigisse. Nam nostris temporibus in quoduis morborum genus, etiam nunquam antea auditorum mulieres tam facilè tâmque frequenter præcipites ruunt, vt nullo non tempore & loco graues & frequentes experiantur. Immo ita est eorum natura, ideáque inuoluta, vt præstricta oculorum acie peritissimi quique artis medendi magistri in ijs dignoscendis iuxtà ac curandis cæcutiant; immò tamquam ignorantes illud quicquid est, ad Deos referre conentur, quòd illi communem aliorum morborum sortem naturámque superare videantur. Quod ipsum an ignorantiæ tribuendum sit, an ita naturâ morbi mulierum difficilioris reconditioríque sint cognitionis quàm virorum, an verò earum intemperantiâ commissum sit vt eam naturam induant; an potiùs nobis fucum faciant mulieres quæ cum leuiter ægrotant, vt arte nostra coniecturáque assequi possumus, nescio quas dolorum species effingant, ac comminiscantur. Hoc porrò nobis dubiũ est. Nec enim credibile cum corpus habeant ex paribus coagmentatum ita obscuris & elementorum mistionis modum superantibus morbis implicari. Hoc ipsum, cum pedestri oratione excurremus, facilè ab omnibus percipietur. Laborant enim mulieres, laborant & viri: sed hos acutiores morbi affligunt, illas diuturniores; huc enim facit & prouentus excrementorum, & temperamentum frigidius. Excrementa facilè superfluunt ac congeruntur, tum ob sedentariam desidémque vitam,

Maximus medicorum deprehensus in mẽdacio non mutatur fœminarũ natura sed vita. Sen.

Hippoc. apho. 29. lib. 6.

Galen. c. 5. l. de semine, & c. 6. l. 14. de vsu part.

1.

2.

tum difflatus prohibitionem, vnde exuuiæ facilè retardantur ac resistunt. Est autem & illis densa cutis, & internum corpus obstructionibus intestinis facilè patens. Quod morbis & fouendis & producendis occasionem porrigit. Sed vt facilè in morbos incidunt & diu fouent, ita non æquè facilè fato defunguntur ac viri. Est enim consentaneum occasionem non esse præcipitem in morbis mulierum, vt in virorum morbis. Si quidem occasionis celeritas in arte medendi ex eo spectatur quod corpus nostrum perenniter diffluat ac dissoluatur, vt minimis momentis maximæ mutationes & inclinationes ἐπὶ τὰ ἐναντία vt loquitur Hippocrates, contingant: quò corpora dissipantur diffluúntque magis, eò occasio celeriùs elabitur ac effluit, cautiorémque sese medicus præstare debet. Corpus autem virile cum muliebri comparatum cum faciliùs inaniatur liquescátque, verisimile est mulieres morbis magis resistere, nec varias vices quæ contingere solent, corpore existente εὐδιαφορήτῳ & dissolubili, sustinere. Nec enim in iis mutatio contingit aut à natura, aut à fortuna, quæ duo volucré in arte occasioné, maximè efficiunt vt ex Hippoc. colligetur. Præter autem excrementorum prouentum, temperamentúmque natiuum à quibus morbos in mulieribus manare censuimus. Duo alia pleríque effingunt, quæ efficiant vt & promptiùs morbis lacessantur, & peculiaribus sexuíque propriis, non communibus cum viris prehendantur. Nam & vterum causantur, & ingenij imbecillitatem, quæ duo an aliquid efficiant, videndum est. Arabum princeps (si modo eius auctoritas ijs placeat qui cum nares minùs emunctas habeant, multa in illorum scriptis anilia & temerè effutita asseuerent) varietatis morborum in mulieribus causam vnam agnouit, vterum. Est (inquit) fœmineo generi pars vna, vterus nimirum, omnium morborum virgineorum ac mulierium, seminarium ac radix. Quod fortasse indistinctè, & minùs plausibiliter præsertim apud eruditos pronuntiatum est. Mulierculis id placere potest, & ignaris me-

3.

Hipp. in li. de diæta acutorum.

Hipp. l. de decenti ornatu sub finem.

Præter temp. & excrementorum prouentum vterus & ingenij imbecillitas morb. mul. cau. st.

Illam sententiã pronuntiauit Hipp. l. de locis in homine ferè sub finem.

dicis: Ex quibus illæ quidquid obuenerit, quicunque sit affectus, vel etiam si in minimo digito sectio sit aliqua, mali autorem vterum cõtendunt, syluámque remediorum paratam habent tanquam πλόχιον, sed vtero soli dicatorum. Hi verò ignari loci non longè ab istis fallacibus mulierculis diuertentes, quidquid mali contigerit, huius remedium ab vno coitu frequenti repetunt, quod vteri languor & neglectus cultus omnium in virginibus aut viduis morborum causa esse videatur. Itaque vteri ipsius ratione varias ægrotationum species & imagines animo fingunt, quarum nulla in viris conspici soleat, cum ij vtero careant affectuum istorum penu ac seminario. Quod autem vterus suas affectiones proprias & vernaculas habeat, id nemo negauerit, cum nulla sit in corpore pars, quæ à morbo libera ac immunis esse possit. Sed tot morborum ideas vtero vni affingere, hoc φανταστικὸν & portento simile est. Si enim mas & fœmina nullo discrimine distinguitur, Galeni sententiâ, nisi quod in fœminis illud lateat includatúrque quod in viris promitur ac editur, cur non ab illa parte quæ in viris prodiit foras quæque voluptatis, vt & vterus in illis, promptuarium quoddam est, tot morborum genera deriuantur. Ridiculum enim est quod vterus præ aliis partibus ζῶον ἐπιθυμητικὸν à Platone dicatur, quod appetat per sese, & ipsum succenseat nisi re concupîta optatáque potiatur. Quod autem vterus tanquam animal, sentiendi concupiscendíque facultate præditum aliquando succenseat, hac ratione probant maximè quoniam in hysterico strãgulatu, rei alicuius appetens, sitiénsque moueatur, impetúque sursum deorsum feratur errabundus vnde grauia surgunt symptomata & quæ aliàs ad exitium precipitant. Quàm Platonis opinionem Galenus explodit in suis commentarijs. Et vt opinioni fidem maiorem faciat Hippocratis authoritatem aduocat in lib. περὶ ἄρθρων vbi loquens de vteri erroribus & extensionibus (suâ linguâ vocat τὰ ὑστερέων τὰς πλάνας καὶ ξυντάσιας) ait id genus extensionum fieri per aliarum partium tractum & consortium

Vterus omnium morb. causa.

Gal. c. 5. l. 2. de ser. & c. 6. lib. 14. de vsu part.

Platon. in Timæo.

Vterus animal.

Gal. c. 5. l. 6. de loc. aff.

Hipp. par. 100. lib. 3. de Articul.

4.

(græcè & eleganter διὰ τὰς ἀδελφίξιας barbarè fraternitates, dicit) nō autē quod mutationis initium ab ipso vtero sit vt in libris de locis affectis Galenus interpretatur. Si enim vterus animal esset ἐπιθυμοῦν à se motus illius vehementis principium vímque obtineret. Sed nondum tamen controuersia hæc dirempta est, an vterus suo loco à se motus & impulsus descendat ascendátue: cuius rei fidem peti quidam volunt à mulieribus ipsis, quæ Hystericæ oppressioni sunt obnoxiæ. Ac de primo quidem dictum est: nunc ad secundum festinanter eundum cuius veritas communi experientia nititur ac roboratur. Cum enim generi muliebri innata sit ingenij imbecillitas, & à natura expressa leuitas accedens ad corporis mollitiem, mirum videri non debet, si promptius morborum vim ac impetum percipiat. Nam hac imbecillitate donatæ mulieres, omnium difficillimè ægritudinibus perturbationibúsque animi, quæ hominum cæterorum ac sapientum mentem non percellunt, resistunt. Dum autem sese perturbationibus animi vinci superaríque sinunt, mentis perculsio ac contractio facilè in corpus redundans, illud in contagionem suæ affectionis trahit. Et pro ægritudine corpori ægrotatio languórque contingit τὸ πάθημα sui originem agnoscens. Mulier autem ob impotentiā animi cedit ægritudinibus & ab iis facilè seuinci patitur. Causam eius rei Galenus astruit cōparatione facta eorum quibus animus est humilis & angustus, cum ijs qui fortes sunt & magnanimi. Conferri enim debent affectiones perturbationésque animi cum facultate ipsa vitali: quæ si valida est, & rationi obsequitur, illis perturbationum fluctibus non sese abjicit, sed contra nititur: sin infirma, ac imbecilla longè secus euenit. Itaque concludit Galenus, quibus robur vitale infirmum est. animi verò motus ac perturbationes robustæ ob ἀπαιδευσίαν, ijs essentia animæ facilè liquescit ac dissoluitur. At vir magnanimus, non facilè ob ista παθήματα succumbit, vt pote cuius animæ robur valeat ac vigeat, motus autem & affectus non adeo vehementes existant, vocat autem

Cap.5.l.6. loc. aff.

5.

Animi pathematum vires.

1.c. l.5. de loc. aff.

ἀπαιδευσία meo iudicio, non profusiorem linguam, procacitatémque aut insolentiam, vt linguæ græcæ interpretes explicant, sed imperitiam, iudiciíque carentiam, quum quis aut philosophiæ præceptis sese regendũ non dedit quibus æquitatem animi ac placabilitatem sibi compararet, aut cum iudicio parum valet, nec à quoquam facilè se instrui, aut, si quando à verò desciuerit, dirigi patitur: cuius generis sunt mulieres, homines leues, & idiotæ, de quibus omnibus mihi videtur scripsisse comicus.

Περὶ ἀπαιδευσίας paulò post plenius.

Homine imperito nihil quicquam iniustius.

Terentius

Imperitum vocans quem ἀπαίδευτον Græci appellant eo in sensu quem diximus. Nec enim hoc loco propriè ἀπαίδευτον eum appellari volumus, qui literarum rudis sit, sed qui leuitate animi quadam & impotentia non facilè ad ius æquitatémque descendat, sed contra malit præiudicatæ suæ sententiæ obstinatus esse assertor quam aliorum opinioni etiam verissimæ quicquam cedere. Hac animi impotentia genus muliebre laborat maximè vnde irasci celer est, ἐξόθυμον græcis, Iræ impotens, odium facilè inflammãs non facilè leniens, immò sæpe ex leiusculis rebus, inimicitiæ, perturbationésque animi contractæ tam altè radices agunt, rerum conceptarum opiniones ita sese inconstanter ac turbidè iactant, vt etiam tametsi feruor concitatióque ista animi nondum inueterauerit, & tanquam in venis medullísque insederit, vix elidi tamen euellíque possit. Immo nec quam medicinam aut prudentia, aut temporis diuturnitas omnia molliens afferre solet, eam sibi comparare potest. Hanc animi impotentiam Hippocrates in mulieribus animaduertit, non tãquam rem negligendã, sed ad cognitionẽ morborum muliebriũ apprimè conferentem. Dũ loquitur de spectris, & fugacibus imaginibus quæ perterrefaciunt mulieres, & eas ad sibi mortem consciscendam in-

Cicero 4. Tuscul.

Mulierũ natura fractioris & humilioris est animi.

duxerunt, ita generali hac propositione præludit de mulieribus disputaturus, ἀθυμοτέρα καὶ ὀλιγοτέρα φύσις ἡ γυναικεία, Mulierum natura fractioris humiliorisque animi est, supple, quàm virorum. Vt mirum non sit si à quauis animi affectione facilè concutiatur ac frangatur. Nam tam exigua moderatione ac constantia quietæ sunt animo mulieres vt facilè molestiis tabescant, timore frangantur, & sitienter quid expetĕtes desiderio ardeant, & alacritate futili gestientes deliquescant. Contrà verò viros, aut mulieres ἀνδρώδεις nulli metus terrĕt, nullæ ægritudines exedunt, nullæ libidines incitant, nullæ futiles lætitiæ exultantes languidis liquefaciunt voluptatibus. Duo autem restant explicanda, vnum quorsum paulò antè dictum sit quasdam mulieres συνανδρῶσθαι, id est in naturam virilem adolescere, vt morum candore, constantia, æquabilitatéque animi suum sexum mentiantur, vt contra euenit quibusdam viris γυναικοῦσθαι, Mulierescere, latinè reddemus, cum mores muliebres exprimant ac induant, aut quod semen muliebre à Patre traxerint, aut quod ita vitæ instituto ad muliebres mores sint instructi ac informati, hos Hippocrat. ἀνδρογύνους vocat. Quatuórque considerat in moribus virorum mulierúmque æstimandis, aquæ & ignis mixtionem, τροφὴν, παιδευσίας, καὶ συνήθειαν. Posterius autem quod explicandum proponitur, est vt quid ἐξυδρῶν nomine intelligat, aperiamus. Quod ad prius spectat absoluta omnium demonstratio peti potest ex libris de diæta, qui fiat vt ex viris quidam muliebri animo sint, ex fœminis quædam quibus clarus, strenuus & inclytus sit animus. Quod vetus Poeta Ennius mollitiem iuuenum Romanorũ notans, virginum angustum animum obiicit.

Hipp. l. de virginib. 7.

Gam. in 7. c. 8. l. 1. c. 9.

Hipp. 1. de diæta.

In æstimandis virorum & mulier. moribus 4. considerat. Aquæ & ignis mixtio, τροφὴν παιδευσίας καὶ συνήθειαν. Lib. 1.

Vos etenim iuuenes animos geritis muliebres.
Illáque virgo viri.
Salmaci da spolia sine sudore & sanguine.

Cic. 1. off.

Vel enim semen quod ab vtroque manat parente, fœmineum est, vel quod à patre superatur à fœmineo: vel quod à matre masculum est ait contra: sic pro seminum ista varietate mulieres generantur θηλυκώτεραι, vel ἀνδρειότεραι, vel θρασύτεραι, vel ἀνδρεῖαι, vel τολμηρότεραι. Rationem horum reddit quod Anima animæ admisceatur quod de animato semine intelligi debet. Nam de anima propriè dicta longe aliter sentit eodem libro cum ait, ψυχὴ οὐκ ἀλ-

,, λοιοῦται οὔτε διὰ φύσιν, οὔτε διὰ ἀνάγκην. Eandem animam sub

,, finem libri φύσιν ἀφανέα vocat de eáque piè sentit, φύσιν ἀφα-

,, νέα μετασπλάσσει οὐχ ὁρῶντι. Nunc autem περὶ ὀξυθύμου breuiter dicendum est, quod hac voce imbecillitatem mulierum significari diximus. Galenus τὸ ὀξύθυμον καὶ θυμῶδες distinguit: vt oxythymum iracundis, pusillanimis, fractiorísque animi hominibus ac mulieribus quadret vt quæ minima de causa excandescant, nec iram coquere ac ferre possint. Vnde, ait, ὀξύθυμοι temperamento sunt frigidiore & δυσδιαφόρητοι. Τὸ δὲ θυμῶδες in eos cadit qui elato sūt celsóque animo, qui res despiciunt ac contemnunt, & magnum aliquod facinus audent, non irasci celeres, ijs enim facultas vitalis vegeta est, & non facilè animum attingit vlla ægritudo, vt mulieribus contingit. Etenim cum pars animosa cum facultate ratiocinatrice contendit, si vincit animosa, & vis ratiocinatrix cedit, quæcunque perturbationes incidunt, illæ ità vim animosam percellunt, itáque facilè quatiunt vt omnis iudicij vis exolescat: hinc affectiones variæ audacia, diffidentia, ad iracundiam procliuitas, furiosa concitatio & temeritas, & præcipitatio quam Galenus προπέτειαν vocat. Sin vis ipsius rationis vrget si optimis disciplinis instructa assuetáque, recto iudicio ac opinione prædita, ad obiectas rerum bonarum malarúmue imagines mouetur, sed huic vis animosa paret ac obedit. Et motus sunt quieti, placidi æquabiles. Sin ratiocinatrix infirma, rerum inexperta, prauis moribus imbuta, sine recto iudicio, sed cum opinatione quadam & assensione imbecilla, tum facilè ad res obiectas animosa, impellitur ac cietur, & ab ijs percellitur ac occupa-

Com. in par. 78. 2. l. 1. ep.

Vt ὀξύθυμοι καὶ θυμώδεις distinguātur.

Cap. 1. l. 5. de locis aff.

Lib. de arte parua.

occupatur. Nec abs re ex Platonis opinione Galenus animosam vim equo conferebat, rationalem autem sessori; Si robustus ac peritus sessor, equum regit, &

In libris de placitis.

Fingit Equum tenera docilem ceruice Magister
Ire viam quam monstrat Eques.

Horat. 1. epist.

Sin imperitus & regendi ignarus, eum equus vincit, rapit ac succutit. Idem facultatibus prædictis conuenit. Porro pro cordis temperatura commotiones aliæ sunt atque aliæ vt Galenus planè docet: atque inter cætera oxythymiam accommodat ijs quibus cor est calidius, & quibus humidius citra calorem manifestum. Sed vtrique facultatem rationalem, vt sic loquar, imbecillam aut per se, aut praua institutione habent. Nam cum nulla rerum peritia est, & nulla disciplinarum semina, quæ rationi vim & ornatum afferant, ista facultas διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν, motus violentos Animosæ facultatis potest cohibere nullo modo & sedare. Atque ira περὶ ἀπαιδευσίας iudicamus, de qua ante ex Galeni sententia dictum est. Si cor humidius oxythymiam, iram præcipitem significat, sed quæ placari facilè possit. Contrà cum cor siccius, ira non est præceps, sed fera & implacabilis. Et quod mirum τῷ ὀξυθύμῳ τὸ λήθαργον opponit: vt λήθαργος significet pigrum, tardum irasci nescium, socordem quem nulla res planè mouet vt pote lapidem, bardúmque: ὀξύθυμος autem eum significet qui concitato ac feroci animo aliquatenus est. Etsi ὀξύθυμον generaliter tunc à Galeno in eo libro accipitur. Sic quantum ex libris Hippocratis venari possumus, & ex sententia Galeni tribus modis ὀξύθυμον sumitur: Primo modo pro omni vehementiore ac concitatiore animi impetu, cui opponitur vel λήθαργος, vel ἄθυμία. Secundo modo pro ijs qui cum sint δυσδιαφόρητοι & frigidiore temperamento præditi celeris præcipitísque iræ sunt, & facultatem ratiocinandi imbecillam habent & ἀπαίδευτ: Opponitúr huic ὀξυθύμῳ τὸ θυμοειδὲς ex Galeni opinione. Tertio modo eóque admodum notando ὀξύθυμον pro ira acerba præcipitíque nec non excandescentia, non ob solam rationis imbecillitatem, sed animosæ

Lib. de arte parua.

ὀξυθυμίας causa.

Cap. 1. l. 5. loco. aff.

8.

Lib. de Arte parua.

9.

Com. in par. 78. sect. 2. l. epist.

In Arte parua. facultatis vim, sumitur, vnde sæpè in μανιώδη θρασύτητα καὶ προπέτειαν abit. Ex Galeno huiusmodi ὀξυθυμία temperiei cordis calidissimæ argumentum est. Quod ex Hippocratis libris desumptum est: quibus vena in cubito pulsat, ij furiosi sunt iræque præcipitis Græcè, ὀξύθυμοι καὶ μανικοὶ legitur. *Lib. 2. Epid.* Significatur vbertas caloris in corde, & facultatis ipsius vitalis incendium quod manifestos arteriarum motus, & palpitationes afferre solet opinione Galeni. Illam sententiam Hippocratis, idem autor abundè explicat docens quî fiat vt anima mutetur à corporis temperamento. *Com. in apho. 65. lib. 4.* *Cap. 8. l. quod animi mores.* Ac de oxythymo dictum abundè est. Et nemo quærat cur passis velis soluentes non statim remigrauerimus in portum, cum institutum fuerit nobis de peculiari mulierum natura, & temperamento aliquid literis tradere. Verum enim est quod Hippocrates 1. par. sectio. 3. lib. 1. & morborum diagnosin ex communi & peculiari temperamento & naturâ petiuerit. *Hipp. Epid.* Et idem viam muniturus ad disputationem de mulierum morbis, ait potis non esse morborum cognitionem assequi nisi indiuidui quoque natura percipiatur. *Lib. de virginib.* Quâ solâ ratione nobis admirandam τέκμαρσιν ab vno Hippocrat. inuentam ac excultam comparamus. *In lib. de diæt. acut.* Non enim sufficit nosse mulierem esse frigidam temperie sua, sed ἰδιοσυγκρασία quædam venanda fuit vt opus perfectum absolutúmque redderetur. Ac cum tot tantisque morbis genus mulierum implicetur, explicatâ illâ ἰδιοσυγκρασίᾳ mulierum, quærendum fuit an id peculiari temperamento dandum esset, an non etiam moribus, vitæ instituto, & animi perturbationibus quæ ad procliuitatem in morbos maximè conferre solent vt ex ijs quæ postea explicabuntur, abundè aperietur.

10.

ANNOTATIONES.

1. *Hippocrates ut omnium bonorum autor est, ita breuißimis verbis amplißimè & amplißimis verbis breuißime causam explicat, cur mulierum morbi tam difficiles & periculosi sint, & quod medicos lateant, immò sæpe in his medici decipiantur. Vide lib. 1. de morbis mulierum.*

2. *Hæc omnia nostro marte comparaueramus: Sed contigit horum demonstrationem legere apud Hipp. lib. de Alimento, vbi ex professo & aptitudine in morbos ex raritate & densitate corporis disputat.*

3. *Contra cap. 2. lib. de diutur. & breuit. vitæ Arist. mar. bus vitam longiorem tribuit, vid. cap. 5. huius lib.*

4. *Langius epist. 23 lib. 1. multis rationibus contendit vterum non esse animal sed illum proprietate sibi congenita, vt & cæteras partes, res suaues sequi: contrarias verò aduersari.*

5. *Hippocrates lib. de superf. docet in virginibus, dum supprimuntur menses vterum moueri, verti, & ad viscera ascendere. Quod an sit verum videbitur. Idem lib. de superfœtatione & lib. de locis in homine scribit sub finem. Nec enim existimo tam actu moueri, quàm ab eo secundum ductus communes, aut non peruios effer- pi aliquid, quod prout has aut illas partes attingit, ita istius aut διαφορᾶς, aut καταφορᾶς vterus author esse dicitur.*

6. *In corde duplex facultas, vna vitalis propriè dicta, altera θυμοειδὴς animosa latinè reddi potest, vel*

Animus, & ait Galenus τὸ θυμοειδὲς σύμμαχον τῷ λογιστικῷ γίγνεται.

7. *Locus est præclarus lib. de locis, aere & aquis de Asiaticis qui & ad mulieres potest accommodari, quo docet Hippocrates otiosam vitam, æqualitatem temporum, & cum variæ mutationes non sese offerunt, efficere, vt homines sint euirati, mansueti, timidiores. Quæ omnia mulieribus maximé contingunt.*

8. λήθαργος *pro stupido, tardo, pigro ex Zenodoto, & 3. de morb. Hipp.* λήθαργοι *pro nescio qua affectione sumitur.*

9. *Eo in sensu Galenus comment. in partic. vndecimam sect. v. lib. 6. ep. citat ex Hippocrate oxythymian ad bonum corporis habitum comparandum, vt in iis qui præpinqui sunt abdomine, conferre.*

10. *Capite quinto huius libri ex sententia Hippocratis in libro de glandulis & lib. 1. de muliebribus morbis docemus, mulieres ob mollitiem, raritatem & fluxilitatem morbis obnoxias: Nam spongiarum instar facile partes molles: aliquid admittunt.*

An sit in mulierū morbis τὸ θεῖον & cur hæc πραγματεία priuato nomine mulieribus dicata sit.

CAPVT IV.

NEque verò mulieribus hæc πραγματεία & commentatio priuato nomine dicata est, quòd earum morbi pondere ac numero morbos ad viros pertinentes superent, aut quòd abstrusior latentiórque muliebrium sit morborum indagatio, quàm virilium. Nam vtrisque sua est calamitas, & peculiaris morbi natura. Quanquam ante demonstratum est præterquam quòd peculiares in mulieribus morbi existant, hoc accedere quòd diutius foueantur ob vernaculam earum infirmitatem, & sæpius aduocentur ob natiuam ingenij imbecillitatem quæ illas ad arcendas morborum tempestates minùs tutas reddere consueuit. Atque in hoc negotio pertractando dux autórque fuit Hippocrates qui se in commentationem de virginum & mulierum affectibus coniecit, nil peculiare de virorum morbis sub certo titulo scriptis tradens. Nam quod quis ex inscriptione lib. περὶ φύσιος ἀνθρώπου & περὶ τόπων τῶν κατ ἄνθρωπον colligat Hippocrati consilium esse de virorum morbis commentari; is suam ipsius inscitiam manifestabit, cum nomen τοῦ ἀνθρώπου promiscuè ad marem & fœminam pertineat. Et verè quidem quicquid illis libris complexus est, ad vtrúque accommodauit. At libri περὶ γονῆς, περὶ ἐπταμήνου, περὶ γυναικείας φύσιος, περὶ ἀφόρων, περὶ γυναικείων, & id genus alij, etiam idiotis persuadent Hippocratem multa voluisse peculiari nomine posteris relinquere de mulierum morbis, siue steriles essent, siue virgines, siue aliter affectæ. Quæ omnia eò commentus mihi esse videtur vt admirabile humanæ procreationis opus in quo præcipua Naturę autoritas ac dignitas con-

Multum differt curatio morb. mulieb. & viril. ait Hipp. l. de morb. Mul.

spicitur prosequeretur. Eò enim industriam suam direxit Hipp. vt euoluendis illis libris liquidò constare potest. Quæ verò causæ nos impulerint præter eam quam diximus, velle nos ea in re Hippocratem imitari, sunt & aliæ non negligendæ. Ac primum quidem in hominibus Hippocrates τὸ θεῖον causam statuit, deinde mulierum naturam, & colores. Quod notandum admodum est. Nam κατ᾽ ἐξοχὴν ex principiis generationis nostræ mulier est in qua & naturam, & χροιάς, id est, colorationem considerat. Tametsi vir seu masculus energian ipsam conferat, nimirum semen impertiens cui insit vis ciendi mouendique, tamen quia mulier nutricatum præbet in hominum generatione tanquam quid præcipuum spectatur. Nam à nutricatu ipso indicatio sumitur & cõseruandi corporis, & à morbis, si qui adsunt, asserendi ac liberandi, siquidem medicus vt artifex sensualis ijs spretis quæ à sensu remota sunt quorum tamen cognitio plurimi faciunda est, ad ea sese accommodat quæ sub sensum magis cadunt. Quomodo Hippocrates neglecta elementorum cognitione, morborum & sanitatis causas non ab ipsis primis ac generalibus principiis repetit, sed ab aliis nempe acri, salso, dulcíque & huius generis aliis. Quod idem nunc agit & mulierum naturæ & colorum rationem habens. Vt enim concedi possit marem motus principium esse, quod in primis obseruandum foret, tamen ex Galeni opinione ita de muliere sentire oportet, vt quod ab ea confertur, siue menstruum sit, siue semen, non solùm materiei rationem habere dicamus, sed & facultatis: maximè autem in virili semine facultas est, in menstruo causa materialis. Et quod notandum maximè, licet initio generationis semen muliebre vt pote materiei rationem tenens, virili semine inferius sit: contingit tamen Galeno teste, vt semen illud imbecillum sibi menstruum tanquàm socium adsciscat: vnde quod initio erat infirmius nouem mensium spatio menstrui fauore ac societate fruens tandem aut viribus æquale aut suppar redditur. Quæ ratio acutè excogitata est. Reuera

Hipp. l. de Mat. mul. in homin. τὸ θεῖον in muliere & natur. & & χροιὰς considerat.

I.

Lib. de vet. med.

Cap. 2. l. 2. de semine.

Sub finem c. 2. l. 1. de semine

enim menstruum, vt placet Galeno generationi non est accommodatum: huiúsque rei fidem facit prima naturæ molitio, in qua id totum quod apparet lacteum est ac spermaticum. Sunt tamen & seminis muliebris & menstrui in generatione maximæ opportunitates: vt non abs re Hippocrat. & mulierum naturam, & colores, & diuinum in hominum constitutione obseruari velit, vt inanis obiectio eorum videatur qui ideo frustrà mulierum naturam spectari contendant, quod opinione Galen. eadem & mulierum & virorum natura esse videatur, & eadem ferè temperies. Scribit enim distingui penes partes generationi dicatas, cæterum idem esse, vt soli calori distinctio tribuenda sit qui validius in viris foras promit partes, in mulieribus medio velut opere subsistens idem præstare nequit. At longè aliter sentit autor idem (ac miror tantum virum tam sui dissimilem esse) maris & fœminæ distinctionem non petens ex ista exclusione aut conclusione partium, cum, inquit, toto corpore ac temperamento distinguantur. Virorum corpus calidum, compactum, perspirans, rarum tamen. Mulierum frigidum, molle, effœminatum, minime difflabile. Paulò quidem acutius alio loco sexus distinctionem petit non quod absolutè semen κατ᾽ ὅλως altero sit robustius, sed quod κατὰ μέρος contingat vnum altero superius esse. Vnde id foras in mare explicatur, quod in fœminis conclusum latet. At facile est eum qui rerum distinctiones nouerit pugnantes dissidentésque has opiniones componere: cum nemini dubium sit quin huius rei diligens quæstio Galeno multùm negotij dederit, & eius mentem in varias partes traxerit. Porrò cum naturæ mulierum meminerit, videtur abs re colorum quoque meminisse. Sed vt artifex sensui addictus vniuersali naturæ inspectione contentus non est, sed peculiarem in colorum obseruatione rationem habet. Quod duabus de causis præstitisse visus est. Ac priùs quidem vt humorum dominatus dignoscatur, dictante Hippocrate, consentaneum est talem esse corporis colorationem, quale est alimentum, id est

14. de vsu par.
Gal. in l. 2. de sem.
Hipp. sub finem lib. de Natur. pueri in viro & masculum & fœmin. semen statuit: in fœmina & mascul. & fœmin.
Cap. 6. lib. 14. de vsu partium.
Cap. 5. l. 2. de semine.
Eod. cap.
Qualis color in cute efflorescit, talis humor sub cute delitescit.
Part. 29. sectio 4. l. 6 ep.

succus in venis contentus, & contrà. Et alio loco τὸ χρῶμα τῶ χυμοῦ ἐστι, Posteriùs autem vt ex colore de moribus & totius corporis habitu, quem φύσιν καὶ ἕξιν Hippocrates vocat, liquidò constare possit. Vnde verum illud, mulieres subalbidæ humidiores sunt fluidiores & nigræ flauæq; duriores ac adstrictiores. Et ex glabritie aut pilorum abundantia de temperamentis iudicandum censet Galenus. Nunc autem περὶ θείου aliquid literis mandari potest, cum non parum referat quid hoc nomine velit Hippocrates fortè cum τοῦ θείου καὶ γυναικῶν meminit, aliud nihil expressit quàm quod ab Arist. dictum est, sol & homo hominem generant. Nomine θείου solem comprehendens, nomine γυναικῶν, hominem, sed de mulieribus expressè dictum est ob eas quæ antè explicatæ sunt, causas. Hippocrates aërem sub nomine οὐρανοῦ comprehendit, & τὸ θεῖον nomine οὐρανοῦ: vt & aër dicatur cœlum & diuinum. Itaque cùm ἐν ἀνθρώποις θεῖον tanquam causam agnoscit, cœlum aëremque ipsum intelligit, cuius maximè sunt opportunitates ad sanitatem iuxtà ac morbum. Ab ijsdem enim est sanitas ac morbus. Ac in eo sensu idem autor tria morborum principia mira arte ac methodo prosequitur, violentiam, plenitudinem seu humorū πλησμονὴν & φορὰς, item & cœlum. De cœlo ita sentit, vt ab eo morborum occasio nascatur, cum quæ à cœlo sunt ineptè nobis accommodantur. Quod præsertim de manifestis qualitatibus audiendum est, à quibus corpus nostrum variè afficitur, vt in aphorismis & alio loco passim demonstratum est. Immò morum nonnullam informationem ab ipso cœlo ac aëre petit Galenus, multis efficiens argumentis corporis temperamentum mores sequi. Quod idem duobus suis principiis igne & aqua ingeniosè adumbrauit Hippocrates. Quoniam autem in mentionem περὶ θείου incidimus, tametsi ab instituto cursu deflectere videamur, non alienum tamen erit pluribus id explicare. Iam enim demonstratum τὸ θεῖον in hominum generationem ac conseruationem concurrere: Item & cœlum, quod non ineptè, ἐν τῷ θείῳ comprehenditur, vnum esse ex morborum princi-

2. Lib. de humorib. vide com. in apho. 2. l. 1.
Partic. 31.
l. 2. de diæt. acut.
Hipp. l. de mul. nat.
In physicis.
Cap. 5. l. 2. temper. & in arte parua. Vnde l. de natur. puer. Hipp. quamuis humiditate caro attraxerit ei similem capillum esse oportet.
Sectio 2 l. 1. Epid.
τὸ θεῖον explicatur.
Hipp. l. 4. de morbis.
Lib. 3. apho. & in l. de aëre, locis.
In l. quod animi mores.
In lib. de diæt.

principiis; nunc quæri optimo iure poteſt an illud θεῖον quod prius concurrere diximus, vim aliquam nanciſcatur in morbis aut producendis, aut gignendis, aut occultandis. Videmus enim digladiantes ea de re authores, nec adhuc quiſquã hanc controuerſiã dirêmit. Ac eo maximè cõſilio de diuino agendũ putamus, quod certò nouerimus inter diſputandum de morbis mulierum, oblatũ iri occaſionem quærendi τὸ θεῖον, quod fortè diſputationis tunc inſtitutæ filum incideret ac interrumperet. Nec enim dubitamus in multorum mentibus iampridem opinionem hanc inueteraſſe ac conſenuiſſe, quod ex morbis qui genus muliebre exercere ſolent, plerique diuini ſint, occulti, quorum origo ad Deos referatur. Quod an verum ſit videndum, ne ſi falſa ſit opinio, longiùs euagari & ſerpere ſinatur. Magni enim intereſt ad hominum ſanitatem conſeruandam ſcire an quoddam morborum genus diuinum ſit, an non. Etenim in arte medendi ita ſeſe gerere oportet vt admirationis potius quam rerum exactæ indagationis ratio non habeatur, alioqui cum idiotis, quibus omnia θεῖα videntur, repueraſcentes & inſanientes nullos eorum morborum attingemus, quorum cognitionem facilè non aſſequemur, immo pro deſperatis relinquemus, ſatis officio noſtro factum dicentes, ſi quid habere diuini vulgò proponamus. Qua τοῦ θείου admiratione contenti, peſſimè de noſtris hominibus merebimur, à quorum ceruicibus infeſtantes morbos aptis ad id remediis non depellemus & auertemus.

Com. in par. 7. l. 1 περὶ γυν.

Par. 8. & 9. l. 1. de diat. acut.

Quid in morbis τὸ ὀξὺ καὶ τὸ θανατῶδες.

Hippocrates in morbis duo agnoſcit τὸ ὀξὺ, καὶ τὸ θανατῶδες. Τὸ μὲν ὀξὺ genus morbi acutum, infeſtans, ſignificat, vt febrem ardentem, peripneumoniam, lethargum, & alia id genus quæ naturæ vim afferant, breuíque periculum creent, τὸ δὲ θανατῶδες, vt λοιμώδης νοῦσος (Sic enim vocat in lib. de acutis) malignam vim deſignat, & quæ in totius ſubſtantiæ diſſidio conſiſtat. Non quod in febribus continuis quæ nihil peſtilens habent, non inſit quædam κακοήθεια, & praua diſpoſitio ex mente Galeni, ſed illa ex-

Par. 9. l. 1.

cellentiâ à pestilentium morborum vi maligna euincitur. Quod pleniùs à Galeno demonstratum est in Epidemiis cum pestilentes morbos & febres cum febribus aliis confert: febres pestilentes, ait, per excellentiam τοῦ σηπεδόνος, id est, putredinis, ab alijs febribus discrepant. Nam cum in partibus extimis calor manifestò non appareret, tamen intestinum erat incendium, in pestilente febre tempore Galeni vagante: quod symptomaton genus adesse solêre Thucydidis testimonio confirmauit. Et cum vno loco τὸ ὀξὺ καὶ θανατῶδες spectasset Hippocrates, in prognosticis τὸ θεῖον, καὶ τοῦ νοσήματος ἰσχὺν in morbis constituit, quæ verba discrepant, sed eodem tamen referuntur. Sic τὸ θεῖον in morbis λοιμῶδες, καὶ ἱερὸν, καὶ θαυμαστὸν, καὶ μέγα, καὶ οὐράνιον, appellare possumus eodem ferè in sensu: cum his nominibus aliquid latens & ad cognoscendum difficile comprehendatur. Idem quoque subindicat in libris de natura humana cum morborum originem à diæta & spiritu repetit. Nomine spiritus aërem quem viuendo quisque ducit, intelligit, à quo νοσηρὴ ἀπόκρισις id est expiratio quædam morbosa deriuatur multos è medio simul ademptura. Nam cum multi vno tempore, vno morbo capiuntur, illius cladis aërem causari oportet, ait Hippocrates, quod tamen Galeno non probatur, vt qui obijciat ob cõmunis diætæ vitium in Æno morbum vulgariter esse grassatum cum nil tale aër committat. Sed Hippocrates illo loco de morbo ait, & quatenus est ἐπιδήμιος, cælitùs immissus, & pestilens. Nam cum multi eodem morbo implicantur, nec loci infamia id facit morbos ἐπιδημίους pariens, de quibus alio loco Hippocrat. nec diæta, morbus vulgaris dicitur, cum autẽ clades & interitus inde sequitur, pestilens dicitur: quanquã Gal. nomẽ λοιμοῦ peculiarem nullum morbum significat. Ac περὶ θείου ita censet Hippocrates in prognost. vt considerandum esse dicat, an in morbis θεῖόν τι: & illius accuratè præsensio tenenda est, vt sibi medicus laudem ac commendationem quærat. Galenus in commentariis diuersas autorum de diuino opiniones commemorat, ac duas præsertim, quas

Com. in apho. 43. l. 4.
Com. in par. 29. sect. 1. l. 6. ep.
Notandus locus.
Thucydides.
Hipp. 3. par. l. 1. prognost.
τὸ θεῖον καὶ τοῦ νοσήματος ἰσχὺν in morb. constituit.
Par. 2. l. 2. de nat. humana, & Pl. n. l. de flatib. vbi præsertim morbos pestilentes ab aëre petit.
3.
Com. in par. l. 2. de nat. hum.
Com. in par. 13. sect. 4. l. 6. epid.
Lib. de aëre, locis.
Com. in par. 20. sect. 3. l. 3. epid.
Com. in par. 3. l. 1. prognost.

vt vanas confutat. Alij enim dixerunt ideo τὸ θεῖον in morbis dici quod aut omnium aut quorundam morborum origo diis tribuenda sit: alij, quod diuinum dicatur de quo certò aliquid non tenetur, vt potè cuius causa lateat. Vtrîque ab scopo aberrant. Quod ad priores, ex germanis lib. Hippocratis docet eum nunquam in ea opinione hæsisse, vt morbos ad Deos referat, quamuis eorum cognitio causáque lateret. Sed cum morborum occultorum, vt vulgò videbatur, meminit, consuetudini loquendi communíque, vt aiunt, foro consulens, morbum ἱερὸν, θεῖον dicit, addítque, ὡς καλέουσι, ac si non tā manifesta assensione tritam iam vulgatámque ea de re hominum opinionem recipiat, quam occulta cogitatione eandem refellat. Vnde scytharum sterilitatem ob sectas ponè aures venas ad oedmatis præcautionem, ab idiotis hominibus diuinitùs immitti solitam negat diuinū quid esse: Sed si quid diuinum sit, par ius esse reliquis morbis. Vnde concludit omnia esse diuina, & nil altero esse diuinus: sed tamen absque natura nihil fieri asseuerat. Et libro de sacro morbo, quem Galenus Hippocrati attribuit, jubet valere opinionem eorum qui morbos sacros aut diuinos putant. Nulla re, ait, morbus lunaticus aliis diuinior aut sacratior videtur. Sed naturam eandem cum reliquis habet. Et diuinitatem morbis plerîque attribuunt præ admiratione & experientiæ carentia, quod nihil in reliquis morbis simile comperiant. Non ego puto corpus hominis à Deo inquinari sordidissimum à purissimo. Cum Deus sit qui peccata nostra purget, & liberatio nostra existat, hæc Hippocrates. Quod pietatis plenissimum est. Et piè magis alio loco medicos ad cultum Dei hortatur, vt qui in curandis morbis Deorum opem ac auxilium appellare debeant. Itaque omnes morbi diuini sunt, nec magis febris tertiana quam aut Epilep. aut apoplexia vt placet Hippoc. Tamen neminem latet vlciscendi causa Deos iratos morbum immittere, sed præsertim vltricem Dei manum homines agnoscunt cum qui morbus immittitur vix opem medicam

Varia de diuino opiniones.

Cap. 11. l. de loc. aëre.

Com. in par. 3. l. 1. prognos.

Lib. de sacro morbo.

Lib. de decicornatu.

Lib. de sacro morb.

recipit, immo antè multos è medio tollat, quam legitimum præsidium quæratur. Vnde diuinitus contagionem pestilentem in exercitum græcorum gliscere Homerus tradidit.

Hom. 1. Iliad.

Λητοῦς καὶ Διὸς υἱὸς ὁ γὰρ βασιλῆϊ χολωθεὶς
Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακὴν ὀλέκοντο τε λαοί.

Posterior opinio περὶ θείου fuit eorum qui illud diuinum appellari vellent, cuius cognitio abstrusa occultáque foret. At Galenus ex eo conuincit eam non esse Hippocratis mentem quod illius diuini velit nos præsensionem ad vnguem tenere. Nec enim esset credibile Hippocratem eius præsensionem prouisionémque commendare quod nulla tenus homines assequerentur. Etsi periodorum in morbis certa ratio reddi non potest, aut dierum criticorum in acutis, non propterea tamen idipsum θεῖον dicetur. Itaque iubendi sunt valere neoterici quidam qui confingunt morbos quosdam diuinos, ac in eorum errorem incidunt quos Hippocrates confutat. Si eorum scriptis fides adhibenda omnes morbi vt diuini habebuntur, & si diuina origo est, θεραπείαν quoque diuinam esse oportebit. Sic admirandi partibus nobis relictis, iam vacandum erit & conquiescendum: Et tanquam mutæ personæ in medicinali theatro modos faciemus, nihil præterea attentantes, sed soli Deo, id quidquid est, relinquentes. Immo isti neoterici cum diuinitatem morbis affingunt, quod periodorum, & motus, causa sit in obscuro, omnem medendi artem contaminant, & in longè dissidentes opiniones præcipites ruunt. Nam autor lib. de abditis rerum causis negat putredinis proprietatem ratæ certæque circuitionis causam, immò ne putredinem quidem agnoscit in febribus putridis, quia euicta omni putredine febris putrida etiam manet, vt scripsit autor ille; & tamen alio loco periodorum statarum causam ad proprietatem putredinis refert. Satius esset si secum ipse non dissentiret, quam obscuras illas causas cum discentium incommodo tam diligenter indagaret. Galenus longè aliter de diuino sentit, vt ad aeris varias cõstitutio-

Lib. de sacro morbo.

Lib. 2.

Lib. de febribus.

nes attendat quæ morborum parentes sunt, vt ex aphorismis sciri potest. Ac si dicat Galenus, cum mundus hic inferior à superiore regatur, & corpus varias mutationes ob ambientem suscipiat, non solùm ἐπιδημικοῦ ratio ad innumeros agnoscendos morbos tenenda est, sed & ποιμνικοῦ. Inter causas efficientes, autem aër siue cœlum primas tenet. Et cum τοῦ θείου præsensio commendatur, hoc Hippocratis consilium videtur vt temporum præteritorum, præsertim & futurorum ratio ineatur ad benè & prudenter de morbis præsentiendum. Quod idem Galeno videtur in commentario. Sed nos & aliud adiungemus. Non solum diuinum illud de alterationibus, & vicissitudinibus temporum intelligi debet (nam id vulgares quidem homines latet) sed & de defectione, & alienatione eorumdem: quod cum contingit, morbi pestilentes, maligníque oboriuntur, qui præ cæteris aliquid latens & reconditum habent. Nam & pepasmi ἀδυναμίᾳ sunt funesti, cum humores inuadentes à maligno, & spirituum dissipatione, cum pars animabilis occupatur, & partium solidarum corruptione, cum illæ obsidentur. Simpliciter autem ἐπιδήμιοι dicuntur & mali cum ab alteratione tantùm temporum oriuntur. De vtroque modo intelligere videtur Hippocrates in progn. sub finem ferè scribens, oportet τὰς φορὰς id est, impetus, incitationes, & εἴδους morborum vulgò grassatium dignoscere, nec non temporum conditionem, hoc aphorismo illud diuinum in morbis adumbratur. Κατ' ἐξοχὴν autem in defectionibus temporum θεῖον intelligemus cum morbi qui inde nascuntur communem aliorum sortem superant, medicorum operam ludunt, quos multorum periculo sæpè sapere oporteat. Occultus autem morbus non dicetur cum aërem cœlúmque tanquam causam & πρόφασιν habeat, sed quod venenatæ qualitatis ingenium & species non intelligatur. Vnde morbi κακοήθεις dicuntur, omnibus remediis ritè comparatis nihil penè cedentes. Eò autem attentioresque in ijs dignoscendis nos esse oportet, & quod sensum omnem cogitationémque nostram deci-

Lib. 3. aph. & l. de aëre & l. c. 5.

Arist. 1. met.

Ad cognoscendos morbos & ἐπιδημικοῦ & ποιμνικοῦ ratio habenda.

6.

piant, & homines incautos tollant, & si eorum vim accuratè tenemus, curandi præsentiendíque omnis ratio nobis erit in parato. Sic diuinitas in morbis æstimanda, non autem nescio quibus portentosis figmentis inuoluenda, quæ feriandi potiùs, & à morbis curandis temperandi occasio erit, quàm in eorundem diagnosin, therapian & prognosin incumbendi. Atque disputationis vtilitas orationem nostram longiùs quàm constitutum esset, produxit, sed tandem recipere nos oportet in primam stationem, ne rerum ordo & series confundatur. Id, de quo institutus sermo erat, vt ratio redderetur cur priuato nomine de mulierum morbis ageretur: primáque rei huius causa assignata est, quòd Hippocrates naturam mulierũ vnà in hominũ constitutione causam considerasset. Adiectum quoque est quod peculiaribus morbis mulieres implicentur quorum cognitio medicis laudem ac præmium conciliaret. Potest & illud addi, quod cum propagationis sationísque humanæ cura sit habenda ob varias quæ incidere solent difficultates, ac præsertim abortiones, mulieri priuatim consulendum sit. Quantùm enim ad id faciat pluribus antè demonstratum est. Ac præsertim cautio summa adhiberi debet, quod sæpè contraria sint momenta rationum medendi quæ à fœta aut fœtu petantur. Vnde nil in virorum morbis tale contingit, in quo tam anceps dubiáque sit periclitatio, & in quo duri ac crudelis reâtus conscientiâ innocens medici officium aliquando maculetur. Nam coguntur aliàs perseueranti malo cedere, aliàs periclitanti grauidæ vnius partus iacturâ salutem mercari etiam ancipitem. Nec omittendum quod quidam ex recentioribus non ineptè scribit, medicis gloriosum esse ac fructuosum morborum muliebrium cognitionem ac scientiam diligenter assequi, quod mulieres medicorum tubæ vulgò esse soleant. At fortuna, ait Galenus, sæpè non contemnendam laudis occasionem & argumentum medicis porrigit, quâ ignari medici ob imperitiam vti non possunt. Ac de maris & fœminæ distinctione dictum est, quomodo in mor-

Multis iisque iustis de causis mulebris hæc commentatio ab authore suscepta est.

1. 2. 3. 4. 5.

Simarono-la.

Gal. lib. de locis aff. c. vltim. l. 5.

hos procliues sint mulieres, de earum ingenij imbecillitate, prætereà cur hæc commentatio muliebris πραγματεία nomen circumferat. Nunc de temperamento earum, ac vtero dicendum est paucis

ANNOTATIONES.

1. *Accommodatè ad ea quæ hic dicentur, Hippocrates lib. de natura pueri fœtus & augmentũ & alimentum à matre petit. Et vt se iuxta sanitatem ac morbum habet mater, ita & fœtus. Itaq; mulieris ratio habenda maximè. Addo & illud, vno tempore nempe initio, vis seminis virilis apparet, & per totum tempus sanguinis muliebris vis. Et morbi qui contingunt maximè ob nutrimentum contingunt, & velut ad menstruum pertinent. Sed qui morbi ob semen vitiatum contingunt, non ita sæpè ac facilè se produnt.*

2. *Et Galenus lib. de sang. miß. ex colore mulierũ non sumit occasionem aut secandæ venæ tantum, aut scarificandi.*

3 *Hippocrates lib. de flat. rationem reddit, cur in pestilenti statu non omnes pariter pereant cum communis sit aër, quia ait Corpus à corpore, Natura à natura: Alimentum ab alimento differt.*

4 *Hippocrates initio lib. de sacro morbo ait à circulatoribus & arrogantibus hominibus, qui popularem auram venari cupiunt nomen τοῦ θείου in morbis, fluxisse.*

5. *Hippocrates lib. de aëre, locis, & aquis docet cur Scythæ inter se dißimiles non sint, quod nimirum aëris tempestates non euarient: nam, ait, tempora dißimilia cor-*

ruptiones & malignitates inferunt in semen similia contra. Quod etiam de sanitate & morbo debet intelligi.

6. Quibus rationibus M. Tullius portenta & diuinationem tollit libro 2. de diuinatione: iisdem & τὸ θεῖον in morbis eodem modo quo & Hippocrates libro de aëre, locis, aquis tollere oportet, vt nil diuinius altero esse, & nihil sine natura fieri contendamus, verba hæc sint Ciceronis: Quicquid oritur, qualecunque est, causam à natura habeat necesse est: vt etiam si præter consuetudinem extiterit, præter naturam tamen non posit existere. Causam igitur inuestigato in re noua, atque admirabili si potes. Si nullam reperies, illud tamen exploratum habeto, nihil fieri potuisse sine causa: Eúmque errorem quem rei nouitas attulerit, naturæ ratione depellito.

De Mulierum temperamento.

CAPVT V.

Atque de mulierum Natura, ita hoc loco differendum est, vt inanes quæstiones missas faciamus, quarum explicatio tametsi nonnihil conferre videatur, cogendus tamen orationis cursus ne nimij in re minimum, necessaria, videamur. Et tamē de natura ita agendum, vt cum remedia tractabuntur, peculiari sexui accommodentur. Generalior quidem hæc erit tractatio, sed quæ explicatione indiuidui in priuato de mulieribus tractatu, in aliquas angustias cogetur. Omnino autem mulier viro frigidior est, vt quæ in suo genere calidissima sit omnium, viro etiam frigido frigidior existat. Ita enim per comparationem rerum temperies æstimanda est, vel vt

In genere mulier viro frigidior.

res cũ seipsa conferatur, vel cum ijs quæ sui sunt generis, vel cum ijs quæ alio in genere continentur. Quod temperamentorum examen primus attigit Galenus, hoc autem dicendum fuit ne rerum ordo ac series confundatur, cum sæpè contingat videre mulieres quæ & ingenio, & actionum celeritate, & colore, & charactêre, & mole, & habitu corporis temperamentum virile, calidúmque exprimant: contrà verò viros qui omnibus istis sexũ muliebrem exprimant ac præ se ferant. De ingenij quidem mollitie in viris antè dictum est, nunc autem corporis temperiem narrare consilium est. Itaque genus mulielierum temperamento frigido præditum est, atque ita præditum, vt tale naturâ esse necessum fuerit. Nam quoniam in propaganda humana procreatione alimentum ac nutricatum erat suppeditaturum, nil fuit opus tantoperè calorem elucere qui triplex substantiæ effluuium promoueat, omnésque alimenti reliquias consumat, vt nil supersit quod alendo fœtui esse possit. Quæ ratio primum à Galeno artificiosè excogitata est. Ita autem scribit in suis commentariis. Oportebat, inquit, quandam esse fœminam, nec veri-simile fuisset partem totius generis nostri dimidiam ab opifice Deo inchoatam tantùm ac mancam effectum iri, nisi hanc imperfectionem vtilitas non contemnenda proximè fuisset consecuta. Fœtus magna eguit materiei copia non solum ad primum sui rudimentum, sed & ad augmentum & toto tempore reliquo nutrimentum. Proinde aut necesse fuit gestantis mulieris proprium alimentum substrahi, aut aliquod superfluum suppeditasse. Nil superfluum fuisset, si exquisitè calida mulier extitisset. Nam discuteret, ac desiccaret. Itaque eatenus eam frigidiorem existere conuenit, quoad alimentum coctum cõfectúmque totum non discuteret ac digereret. Nec enim omnino frigida, quod ne alimentum coqueret quidem: nec calida, cum maioris discussionis metus esset. Et quæ in muliere frigiditas fuit moderata, neutro excessu sese proferens commoditatem alimenti superflui, & partium intus regondita-

1. De temperamẽtis.

Cap. 6. l. 14. de vsu part.

Gal. ibid.

rum, foras præ caloris imbecillitate non promissarum & explicatarum videtur attulisse. Sanguinis autem menstrui ex se in corpore vitiosi non existentis commoditatem magnam esse, præter quàm paulò antè demonstratum est, aliis quoque locis clarius manifestiúsque esse potest. Immo solum sanguinem generationis principium videtur Galenus statuere: huius hæc verba. Quoniam id exiguum est, quod in vterum, semen proiicitur, ipsum autem alitur ex sanguine ac augetur, sic parum abest quin particulæ (omnes) ex sanguine formari videantur, quatenus autem semen ipsum etiam ex sanguine generatur, eatenus siquis ex sanguine fœtum generari dicat, verum dicere videatur. Hippocrates autem à sanguine menstruo fœtui & augmentum & alimentum suppetere scribit, eóque fieri vt eodem modo fœtus in lucem editus in valetudine ipsa afficiatur, quo & mater dum vtero gestaret. Cum autem in procreatione ipsa & genus, & forma & sexus ipse consideranda sint, principiũ quidem generis animalis ex substantia ipsa est, formæ autẽ, ex seminis agitatione & motu: sexus autem ex seminis & mẽstrui temperaturâ, vt scripto reliquit Galenus. Quibus rationibus eorum opinioni satis esse factum credimus, qui mulierum temperamentum absolutè frigidum esse autumant. Non enim benè coquerent, & excrementis multò pluribus abundarent. Nam si te hæc ratio in eam opinionem trahit vt absolutè frigidas mulieres credas, quòd sanguine superfluo abundant qui alioqui facilè dissiparetur si calor aliquis vegetus foret, cur non pari iure viros suffrigidos colligas, cùm semine benigno tertiæ coctionis excremento superfluant? Si calor in viris tantus coquendo sufficit, cur non & digerendo? sanguis enim menstruus & semen id inter se commercij habent quod vtrumque sit excrementum, vtrumque benignum, vtrumque superfluens, & in caloris copia aut morbi longitudine facilè dissipabile, sola officinarum varietate distinguuntur, si menstruum inopiæ caloris argumentum est, cur non & semen? Nec mulieri

Com. in part. 27. l. de natur. hum. & c. 2. de Elementis.

Hipp. l. de nat. pueri.

Cap. 5. l. 2. de semine.

diuturno morbo afflictæ, aut ægritudine tabescenti, aut iam senio confectæ sanguis superfluit, vt nec viro capulari, aut diuturnitate morbi consūpto, semen, vt & ab ijsdem causis semen & menstrūū succrescere, turgere, adolescere, ac superfluere videantur, & deleri, diminui ac deesse. Itaque non inde colligas mulierum temperamentum frigidum, quod menstruus sanguis supersit, quem digeri dissiparíque esset verisimile, si calor multus foret. menstruam enim esse necesse fuit, si vterum erat gestatura vt pluribus demonstrauit Hippocrates. Commoditatem ad id maximam attulit temperies paulò frigidior quàm sit in viris. Quanquam aliis locis non quærit eam commoditatem Galenus ex temperamento aliquantò frigidiore, sed potiùs ex eo quod mulieres tum menstruis abundent cum non ampliùs in augmentum mulierum sanguis consumitur. Si enim frigiditas sanguinis menstrui prouentum commoditatémque suppeditaret, cur non senes grandæuæque mulieres menstruæ fiant, in quibus tamen par est & sanguinem adesse satis multum: cum præterea frigiditas ipsa difflatúsque prohibitio ad id iuuare possit? At nec seniores, nec virgines menstruas molestias persentiscunt. Cum autem maribus hæmorrhagiæ, & mulieribus menstrua iisdem ferè ætatis partibus contingant, & ab ijsdem causis ferè, Galeno autore, iuuenibus profusiones sanguinis non eò contingunt, quòd plus sanguinis generetur, sed quoniam in augmentum minùs consumitur: qui enim sanguis & nutritioni & augmento præsto aderat, idem soli nutritioni satisfacit, vnde fit vt quæ pars augendo erat, ea supersit. Plenius autem in lib. de vsu partium iis verbis omnia demonstrātur. In declinantibus mulieribus quòd earum vires langueant, alimentum non probè coquitur, quò fit vt cum iis benè agatur si sibi solis consulant. In ijs quæ augentur, vires quidem constant, ideóque alimentum benignum coquunt plurimum, quod cum nutritioni & auctioni sufficere oporteat, superfluum nihil relinquit. In solis itaque ætate florentibus, ceu augeri desi-

Menstrua est mulier quia vt rū erat gestatura ex sāguinis antē erup:rātia ne colligas mulier. esse frigid. tēperamentū. Hipp. l. de nat. pueri.

Com. in apho. 28. lib. 3.

Com. in apho. 27. lb. 3.

C. p. 4. l. 14.

nentibus, & viribus valentibus, magna benigni alimenti est affluentia. Et tamen in iis maximè quæ ætate florent, calor est vegetus, si aliàs vnquam: & perspiratus facilis; Sic non prohibita difflatio, non frigiditas, sed sola copia sanguinis qui non consumitur in auctionem, menstruas mulieres efficit. In virginibus autem quia quicquid est, totũ in auctionem & nutritionem absumitur, nil menstruum est. Eáque ratio multò mihi probabilior videtur illâ quam Hippocrates astruit, cum vasorum angustiam causam esse ait cur iuuenculis menstrua non adsint, vt nec semen pueris masculis. Contrà enim Galenus in sexto Epid. demonstrat in pueris vasorum esse & laxitatẽ & capacitatem, quò fit vt in eorũ vesica potius σώαγμα (lapidis coagmentationẽ voco) generetur, quàm in viris. Et cum de temperamento mulierum controuersum sit, aliàs Hippocrates statuit mulieres viris calidiores, aliàs frigidiores tum ex se, tum ratione vitæ instituti. Nam otio sese magna ex parte dedunt. Ita enim in libris de diæta: mulieres humidioribus & pigrioribus diætis vtuntur, & caliditatis purgationẽ ex corpore singulis mensibus faciunt. Quo loco frigiditatem mulierum colligit ex vitæ instituto, & excretione rei calidæ, sanguinis nimirum menstrui. Quæ an probabilia sint, alij iudicento. Nec enim verisimile videtur periodicam menstruorum profusionem mulieres frigidiores efficere, nisi immoderata sit. Quemadmodum & illud à communi sensu alienum videtur, cum alio loco scribit coitionem calefacere tum præter laborem in contactu succussúque, tum propter frigiditatis excretionem: frigiditatem vocat corpusculum frigidum, nempe semen. Quis autem ex veteribus tam absurdus vnquam fuit qui semen tenui substantia & aërea plenum spiritúque turgescens, frigidum dixerit? Sed quoniam veterum scripta beneuolè candidéque sunt interpretanda, ne potiùs nostram ignorantiam, detegamus quam veterum, ex libro de corde explicationem huius rei venabimur. Hippocrates illo loci, ait sanguinem non esse natura calidum, nec aliam

Hipp. l. de genitura.

Com. in part. 1. sect. 3. l. 6. epid.

Lib. 1. de diæta.

Hipp. 2. de diæt.

Arist. contra ait l. de diuturnit. vitæ animalia pro cliuia ad libidinem & semine abundãtia breuioris esse vitæ c. 2.

Hipp. l. de corde.

aquam, sed calescere. Ita & semen ex se calidum non est. sed calescit, id est. Hippocrates in aqua frigiditatem agnoscit, & ideò quæcunque aquea sunt aut natura, aut συστάσει, id est, consistentia, ea frigida esse dicentur, quod calorem tantùm mutuata sint aliundè, & quem mutuò calorem conceperint, eum facilè deponunt, atque ita frigiditatis primariæ fiunt participia. Sic aquâ quia sanguis cõmunicat frigidus dicetur, facilè enim refrigescit ad sensum: Item & semen. Effusum enim semen glaciei simile est ad sensum tactus & visus & facilè euanescunt spiritus quibus turgescebat, & inops, languens, suffrigidúmque manet. Numquid etiam spermaticæ partes frigidæ sunt, & cerebrum frigidum à quo tamen magna seminis copia deriuatur? Sectio venarum post aures in hamaxobitis huius fidem facit. Atque ita diuini autoris verba sunt accipienda, non in contrarium sensum detorquenda. Atque eo modo accipienda sunt ea quæ de calore mulierum, raritate, & teneritate ab eodem Hippocrate scripta sunt, quæ ijs quæ communi sensu percipiuntur è regione aduersa esse videntur. Ita enim scribit in libris περὶ γυναικείων: Dico mulierem rariore præditam carne quàm virum. Nam à ventre trahit humiditatem & citiùs & magis quam corpus viri. Et postquam eorum demonstrationem attulit, subdit: habet mulier sanguinem calidiorem, & propterea calidior est quam viro. Et alio loco dum comparatur vir cum muliere: Mas, ait, compactus est, ac densus, mulier verò rara, laxa, mollis, quare humiditatẽ non remittit id quod laxũ & molle. Iuuat & eã mollitiem otiũ & segnities. E quibus colligere possis omnino calidam esse mulierem, & viro calidiorem. Nã & plus sanguinis & calidioris habet, & rara est: raritas autem caloris opus esse videtur. Præterea citius augetur crementúmque acquirit, quod omnes caloris energiæ & vi attribuũt. Sed Hippocrati scopus est & institutũ explicare cur morbis à plenitudine mulieres maximè sint obnoxiæ. Earum mollities efficit vt affluentis vndelibet humoris corpus fiat particeps: idémque earum corpori

Illo loco sãguinem cũ arterioso sanguine confert, ideóq; illũ frigidum esse ait facta cum hac comparatione.

Hipp. l. de aëre & locis, & l. de genitura.

Vide com. in adbo 2. lib. 6.

Hipp. 1. de morb. mul.

Lib. de glandulis sub finem.

I.

contingit quod & lanis quæ humiditatẽ imbibunt facilè, nec deponunt. Itaque raritatẽ & mollitiem mulieribus affingit. Sed ex libris veterum raritatem propriè dictam calori attribuimus, nec non halituum copiæ quæ efficit quominus non subsidant reserata cutis spiracula vt Gal. explicat. Quod vt intelligatur; legenda sunt quæ in libris de sanit. tuend. scripta sunt: rarum propriè dicitur, cui magna per totum corpus insunt spiracula. Densum, cui eadem parua sunt. Sed κατηχητικῶς laxum dicitur rarũ, & densum, compactum. At longè differunt. De iis dictum ab Hipp. Cutis raritas, ventris densitas, colligatio cutis, carnium incrementum. Sic raritas calidis humidísque quadrat autore Galeno, cum initio quidem: nam pueri calido humidóque temperamento non prædití sint, quos πόρους habent, eos patentes non retinent, sed præ mollitie facilè consîdunt ac vniuntur eodem autore. Demonstratum enim abundè est in lib. de simplicibus medicamentis cutim initio sibi totam continuam esse, sed tempore reserari ac perforari. Iuuenes autem rari propriè sunt, cum meatibus ob energian vímque caloris pateant vt pluribus à Galeno est demonstratum. At raritas propriè dicta in mulieres non cadit, cum raræ dicantur cutis, id est effœminatæ, mollis ac laxæ, vt exigui admodum sint meatus, & in sese lanarum madefactarum instar concidentes, vt mirum fit cur Hipp. eas comparet cum lanis imbutis humore & tamẽ rariores, calidiorésque viris asseueret. Sed de raritate impropriè dicta audiendus est. Horum demonstrationem manifestiorem elicies ex com. in Epidem. vbi Galenus explicat cur Hipp. dicat marem citius concrescere, constitui ac moueri quam fœminam: hanc verò citiùs adolescere, ac senescere quàm virum. Αἰτίᾳ enim videntur, marem citiùs moueri, constitui, concrescere, & non adolescere: cum auctio facilior caloris opus sit. Et Aristoteles cum probasset viros magis longæuos esse quam mulieres (nisi fortè sint salaciores maioréque impetu ad libidinem ferantur cum copia seminis abundent, in quo ani-

Gal. l. 2. de temper. Gal. c. 5. l. 2. de temp. Gal. c. 5. l. 2. de sanit. tuend. Part. 1. sectio 3. l. 6. Epid. Com. in aphor. 63. lib. 5. & 24. l. 1. Cap. 5. l. 2. de temper. Lib. de nat. pueri docet quomodo raritas ob excretionem seminis cõtingat. Cap. 12. l. 1. de simpl. Ca. 5. l. 2. de temp.

2. Ex lib. de nat. pueri apertissimè docere possis calidiorem esse fœminam mare ratione suæ cõpactionis. Lib. 1. de morb. mul.

mantiũ genere mares ſunt ad libidinem procliuiores iis breuior vita eſt quã fœminis) efficit tandẽ multos calidiores omnino eſſe fœminis, & id argumento eſſe quod mares partibus ſuperioribus ſint amplioribus, fœminæ autem inferioribus. In amplitudine partium ſuperiorum caloris potentia elucet: In partium inferiorum craſſitie & mole vis frigoris. Galenus in Epidemiis veram rei diſtinctionem affert: nam ait extra vterum mulierem augeri facilius & ſeneſcere ob mollitiẽ corporis, deſinere verò citiùs ob facultatis auctricis impotentiam. Nam quæ ſunt imbecilliora per illam ſtatim & cito augeſcũt, ſed ratione eius imbecillitatis citiùs deſinit incrementum. Itaque accreſcendi facilitas & in omnem dimenſionem dilatandi ſeſe non ex caloris vi pendet, ſed potiùs à corporis laxitate & mollitudine. Sic ſeſe facilè exporrigit corpus ac expandit. Nec longè diſſentanea ab his ſcripta ſunt ab Hippocrate: Cum à matre ſecretæ fuerint filiæ, citiùs quam mares pubeſcunt ac ſeneſcunt, & ſapiunt ob corporum imbecillitatem & vitæ inſtitutum. Nec mirũ ſit ſi τοῦ ἐπιτηδεύματος meminerit; cum id plurimi in rerum diagnoſi facere ſoleat Hippocrates. Cum itaque Hippocrates ait, κινηθὲν ἐμολύνθη, καὶ βραδύτερον αὔξεται ſupple τὸ ἄρρεν Mas motus celerius moueri deſinit, & tardius augetur, de auctione extra vterum intelligitur. Et neſcio quid in mentem venerit interpretibus Hippocratis verborum potiùs quàm rerum aucupibus vt verbum ἐμολύνθη ineptè verterint, inquinatum eſt. Tametſi autem μολύνεσθαι & conſpurcari, & inquinari ſignificet, non tamẽ admittenda ea verbi ſignificatio, ſed aliò eſt recurrendum. Μόλυνσις Ariſtoteli inchoata & non abſoluta elixatio dicitur, inconcoctioníſque ſpecies eſt, cum externum humidum calidius quidem eſt quàm vt nulla ex parte mouêre poſſit humorem in eo quod elixatur contectum, ſed tum eſt imbecillius quàm vt perfectè coquere poſſit & ad æqualitatem reducere. Sic μόλυνσις inconcoctionem elixationi perfectæ contrariam ſignificat, ab aliis inquinatio dicitur vt apud Theophraſtum, quo loco Gaza vertit μόλυνσιν

Cap. 3. l. de diut. vita & c. 11. l. 4. & c. 7. l. 9. de hiſt. Animal.

Hor. demonſtrationem pleniorem affert c. 7. & 9. de hiſt. animal.

Maribus part. ſuper. ampliores ſunt fœm. contra.

Com. in par. 43. ſect. 2. l. 6. ep.

Hipp. l. de ſeptim partu.

Par. 43. ſect. 2. l. 6. Epid. & ſect. 3. l. 2. epid.

Cum Hipp. marẽ tardius augeri dicit, id de auctione extra vterum intelligendum.

Cap. 3. l. 4. mete.

Μόλυνσις & μολύνεσθαι quid.

morositatem, alij inquinationem. Ac fortè, vt coniectura assequi possumus, cum quid in aquam injicitur elixandum, & ob penuriã caloris in humido externo non absoluitur, sed inchoatur tantùm elixatio, idipsum quod inchoatum tantùm est, inquinari solum dicitur, ac si dicas cœpit mutari, & ab incipiente mutatione quandam caloris maculam contraxit. Hîc traductum eò est, vt inquinationem significet, ac si dicas nil restare præter labem ac maculam in eo quod cœpit elixari. Itaque in illo sexto ep. cum ait, κινηθῆν ἐμολύνθη, vertere non oportet, inquinatum: sed, cum motum est, statim moueri desiit ac mutari, vt mari in vtero idem contingat, quod rei elixãdæ. Nam id quod elixandũ est, & tantum inchoatur ob inopiã caloris dicitur, μολύνεσθαι, id est moueri quidẽ ad elixationẽ, sed statim cessare, ita qui mas in vtero statim mouetur, dicetur μολύνεσθαι, moueri ac mutari desinere, vt motus mutationísque sit quædam cessatio. Et ideo Gal. antiquarum Hipp. vocum sedulus indagator explicationem illius verbi obscuri ex eodem venatur. Nam lid. 2. epid. scribit. Ad aurem sinistram tumor, secundo ad dextram sed minor, disparebant hæc καὶ ἐμολύνθη: &, moueri desierunt: interpres vertit malè, inquinata sunt, & non suppurarunt. Galenus autem subdit ἀπόστημα dici μολύνεσθαι, idest, τὸ παύσασθαι τῆς ὀξείας κινήσεως καὶ μεταβολῆς. Qui abcessus semel motus à cita cessat & motione & mutatione: vel qui non amplius mouetur & mutatur, sed refrigeratur, vt ipse loquitur, vbi verbum ἀποψύχειν potiùs verterem, exarescit, id est nil amplius commemorabile apparet. Et in prorrhet, τὸ ἀνώδυνον κατὰ μολύνεσθαι Galenus ait significare τὴν ὀδύνης λύσιν κατὰ βραχὺ λύσιν. Doloris solutionem sensim factam. Significantiùs Hippocrat. dixisset, τὸ ἐπώδυνα ξαφνης ἀφανισθῆναι φλαῦρον. De verbis hactenus. Vnum restat tantum de densitate & compactione. Denso rarum opponitur, laxo compactum. Vir rarus est & compactus, fœmina densa & laxa propriè dicta: quando docuimus aliquando densum compactum confundi commiscerique Hipp. viro solidiorem carnem assignat compactio-

Hipp. 2. epid.

Com. in par. 45. sect. 2. l. 6. ep.

Cap. 5. l. 2. de sani. tuend.

compactionem. In lib. de glandulis πυκνὸν quidem vocat, densum, sed minùs propriè. Nam paulò post ναςὸν vocat, id est, succulentum solidúmque, & ἀστεγγέα, compactum cohærentémque. Quæ compactio, cohærentia, soliditásque non prohibet perspiratum, immò iuuat quod meandri & spiracula non ita concidant vt in fœminis quarum corpus ἀραιὸν καὶ χαῦνον καὶ μαλθακὸν, rarum, laxum fluidúmque & molle. Propterea non difflantur, corpus habent crassum, effœminatum exuuiæque facilè supprimuntur. Idémque contingit mulieribus quòd in humida austrináque constitutione, in qua tantùm abest vt quippiam è corpore exhàlet, vt quod cumulatum est adaugeatur. Caro enim mollior est. Ac de mulieribus insignis locus apud Hippoc. intelligi debet, πρὸς τὴν σαρκὸς συνεξίην χρώματος φλεγμονὴν ἀνάγκη γίνεσθαι. Ad habiliorem corporis statum necesse est consequi ardoris inflammationem : præsertim cum corporis raritas non adest, sed laxitas mollitiésque cũ mole quadam & densitate. Nunc de vtero est agendũ.

Hipp. l. de glan. 3.

Com. in part. 8. sect. 1. l. 1. ep.

Hipp. l. 1. de diæta.

ANNOTATIONES.

1. *Huc pertinet locus initio lib. 2. de morbis : carnes rigatæ, & eleuatæ & rarefactæ sanguinem ex venis attrahunt, corpus attollitur & bene coloratum redditur. Quod mulieribus pote raris maxime quadrat.*

2. *Item nomen raritatis improprie dictum, est vsurpatum ab Hippocrate lib. de aëre & locis, agente de senum destillationibus, cum ait in austrina constitut. in senibus catarrhos fieri ob venarum raritatem & eliquationes, non quod velit cutim senum raram esse.*

3. *Si Galenus com. in part. 74. lib. 4. acut. liberalius adimit sanguinem densioribus, solidioribus, minus spirantibus, si mares sunt solidiores & compactiores, cur*

non plenius demitur ſanguis? contra medici mulieribus audacius & plenius ſanguinem auferunt?

Vteri τὰ σχήματα id eſt ὕπαρξις Conſtitutio, figura, ſitus, conformatio ac cum aliis partibus conſenſus explicantur.

CAPVT VI.

IN corpore duo maximè conſiderari debent τῶν χυμῶν δυνάμεις, καὶ τῶν μορίων σχήματα, ſuccorum humorúmque per corpus ſparſorum vires, & partium corpus conſtituentium figuræ, conformatio, & ſitus. Quæ duo diuus Hippocrates longa ſerie proſequitur ad morborum diagnoſin exactam, repudiato eorum errore qui ſatis in arte medica factum ſibi eſſe putant, ſi phyſicorum generalia de rerũ principiis theoremata ad vnguẽ didicerint. Vnde nõ abs re erit ſi antequã ad morbos muliebres noſtra feſtinet oratio, vnius vteri τὰ σχήματα, ideſt ὕπαρξιν, cõſtitutionem figuram, ſitum, conformationem ac cum aliis partibus conſenſum explicauerimus, cum ea ſit pars quæ hominem ab homine ſeparet maximè ac ſeiungat. Quod Auicennam & alios medendi magiſtros factitaſſe conſtat, vt partium affectiones & πάθη explicaturi, earum naturam ac deſcriptionem ob oculos obijciant. Maximè verò de vtero hæc ſciri debent, vt & morborum ab eo naſcentium idea cognoſcatur, & eorum error conuincatur qui omnes morbos muliebri generi infeſtos vni vtero aſſignant. Antè quidem demonſtratum eſt ex ſententia Hippoc. vterum omnium morborum cauſam eſſe, non quod tamen omnium origo cauſáque ab vno vtero repetenda ſit (nam ſæpè in capitis dolore per πρωτοπάθειαν excitato, aut catarrho in fauces illabente vterum inſontem accuſamus, eíque innocuo temerè vſu ſolennium re-

Hipp. l. de priſca medicina. In corpore duo obſeruat χυμῶν δυνάμεις & μορίων σχήματα.

Cap. 3. Hipp. l. de locis in hom. Vterus vt dicitur cauſa morbor. muliebr.

mediorum non ſine graui moleſtia, pœnam infligimus) ſed quoniam morborum qui κατ' ἐξοχὴν genus muliebre reſpiciunt, & illarũ ἰδιοσυγκρασίαν quodãmodo ſequuntur ac exprimunt, nec non à communi aliorum morborum qui promiſcuè viros ac mulieres affligunt, conditione deſciſcunt, ab vtero vno tanquam à capite arceſſimus. Vel etiam quod cauſarum morbificarum vis in vterum ipſum redundet. Vt enim concedamus ob metum, mœrorem, aut infarctum venarum hepatis, ſuppreſſionem menſium contingere, nullo in vtero concepto vitio non diutius tamen immunis erit vterus, contrâ illius ſuppreſſionis cladem feret aliquam, ſic commiſſi in aliis partibus criminis, vt ſic dicam, pœna tandem vtero aliàs innocuo irrogabitur. Vt autem antè dictum eſt per ἐξοχὴν τινα vterum morborum omnium in mulieribus autorem eſſe, ita & de vtero ynum à Galeno dictum eſt in commentariis, dum de illius conſtitutionibus ab Hipp. diſputatur: Corpus, ait, totum vtero omnino ſimile eſt. In græco vox πάντη legitur, quam alij per omnium, alij per, ferè, verterunt. Idem tamen ferè ſenſus vt de verbis non laboretur. Quæ ſimilitudo in duobus intelligitur. In vaſorum conſtructione & excrementorum prouentu. Si enim corpus reliquum temperamento frigidum ſit, vaſa anguſtiora eſſe conſentaneum eſt, & proinde obſtructionibus patere, nec non excrementorum prouentui: Idem quoque vtero contingit. Nam & frigidiuſculus eſt, & venarum anguſtiam habet, ſubindeque excrementis & obſtructionibus peruius eſt. Nam totum corpus vtero ſimile eſt. Alii eam ſimilitudinem non ita intellexere, ſed de conſenſu cum aliis partibus audiri voluere: cum omnibus ferè cum corporis partibus vterus conſentiat, ac conſpiret, quod ex magnitudine vaſorum Galenus collegit. Hæc ſimilitudo à nobis explicata nunquam aliàs partibus reliquis tribuitur. Nam ſæpè corpus capiti non eſt ſimile, nec caput corpori. Vtero autem peculiari modo hoc conceſſum eſt. Vterus græcis μήτρα ἢ ὑστέρα pars eſt mulieris tunica conſtans

Com. in apho. 62. lib. 5.

Corpus vt eſt ſimile vtero.

Com. in par. 1. ſect. 1. l. 6. epid.

Vterus quid.

Distincti in vtero sinus nulli apparent.

velut ex duabus diuiduis coagmentata, concipiendi gerendíque fœtus instrumentum. Distinctos verò duos sinus & conspicuos non apparere certum est; quanquam id interiore sensu ac iudicio intelligitur ex iis quæ plurimùm eueniunt: ac præsertim ex maris & fœminæ distinctione. Itaque Galenus colligit in diuersis sinubus marem ac fœminam coagmentari, illum quidem in dextro, quod ad dextram vteri partem sanguis repurgatus per renes ad sinistram impurus ac serosus affluere cernatur: Nec impedit situs cordis quin ad sinistras serosus irruat, cum situ sit in medio corpore ad sinistrã minimùm deuergens. Hippocrat. certis argumentis illã sinuum diuersitatem ex geminorum procreatione conuincit. Ae ne quis in nomine τῆς ὑστέρας decipiatur: sciendum nomen ὑστέρα, καὶ ὑστέραι τῶν ὑστερῶν vterum, & vteros passim apud Hippocratem significare. Idémque specie nomen ὑστέραι, ὑστέρων, καὶ ὕστερα, lochia, & secundinas significat, hanc accentuum varietatem in genitiuo ὑστέρων Galenus affingit, vt vnum pro altero non malè accipiatur. Ita enim apud Hippocrat. pro casu lapsúque secundinarum græcè τῶν ὑστέρων ἔκπτωσις dicitur, non autem ὑστερῶν. Alioqui de vtero intelligeretur. Et ineptè admodum Leonicenus vertit, τὰ ὕστερα, vteros: cum propriè τὸ χωρίον significetur. Non ineptè minus dicunt qui τῶν ὑστέρων ἀντὶ τῆς μήτρας, καὶ τῶν λοχίων sumi volunt. Sed grammaticos tantum agunt. De vocum proprietate hæc dicenda sunt, ne rerum cognitio obscuritate verborum confundatur. Vterus porrò neruosam substantiam an habeat, quæstione dignum est. Ea enim de re controuersia mota est inter veteres. Ac primum neruus non est, nec tendo, nec ligamentum vt ex Galeno satis patet: itaque restat eiusdem naturæ esse cum vesica, pene, & ventriculo. Aliàs videtur Galenus neruosam substantiam in vtero agnoscere, alias eandem repudiare. Euertit enim eorum opinionem qui perspicui consensus vteri cum cerebro causam, ad illius neruosam substantiam referrent. Est enim proprium (aiunt) neruosarum partium vt cerebro neruorum principio consẽtiant. At Galenus ex eo istum consensum euertit, quod si vte-

Com. in par. 44. sect. 2. l. 6. ep.

Hipp. de diæta.

Gal. c. 4. l. 14. de vsu part.

Nominis ὑστέρας explicatio.

Apho. 49. lib. 5.

Com. in apho. 35. lib. 5.

An vterus neruosus.

Com. in par. 1. sect. 1. l. 6. epid.

rus consentiret cerebro, quia neruosus est potius peritonæo & ventriculo consentiret, vt potè partibus vtero vicinioribus quàm sit cerebrum vtero. At hoc non fit. In quo tollit dogma de neruosa vteri substantia. Tamen alio loco dum Hippocratis aperit sententiam de noxa quam mulieribus oxymeli affert, ideo contingere id ait, quod vterus sit neruosus. Frigida autẽ præsertim quæ tenuiũ partium sunt neruosis, frigidis, & exanguibus corporibus sunt infesta. Vterum enim neruosum esse in immensam molem dilatatio, & in angustum contractio demonstrat. Ventriculus quidem cibis impletus expanditur, sed non in omnem partem vt vterus. Plurimum autem dilatari contrahíque neruosorum corporum proprium existit. Vnde neruosam vteri substantiam necessariò conuincas. In Epidemiorum commentariis ne cogatur fateri consensus vteri cum cerebro necessitatem inde sequi quod neruosus sit vterus (nam generis societate συμπάθεια fit) recurrit ad vasorum amplitudinem. Nam (inquit) præ cæteris corporis partibus plurimæ maximæque vtero venæ conceduntur, vnde fit vt quæ febres ab vtero sunt molestiarum plenissimæ sint, linguámque habeant admodum fuliginosam ac nigricantem. Quod si venas amplas habeat, arterias quoque haud absimiles habère necessum est. Negat autem planè neruosam substantiam habere, sed ait, secundum corporis similitudinem & ἀναλογίαν, neruosa substantiâ donati sunt, non autem secundum vim & potentiam neruorum ipsorum. Quo fit vt consẽsus iste magnus cum cerebro, vnde & accidentiũ & conuulsionum, rerúmq; similiũ summa sunt omnia, non à neruosa natura dependeat. Quod autem de distensionis facilitate in vteris dictum est, ita audiendum vt id non quouis tempore fiat, sed præsertim in iis quæ in florente ætate ad concipiendum gerendúmque fœtum sunt vtiles. Admiranda enim naturæ industria, quæ vesicam per omnes ætatis partes augeri voluerit, vt aliquando magnitudine vterum superet, tunc autem vterum magnũ esse voluit, cum eius necessarius

Com. in part. 30. l. 3. de diæt. acut.

Com. in par. 1. sect. 1. l. 6. ep. 1.

2.

Maximus vteri cum cerebro consensus cùm ob neruosam substantiam, tum ob vasorũ amplitudinem.

incidit vsus. Sic quoniam matricis nulla est commoditas vtilitásue aut in ijs quæ adhuc augentur, aut quæ iam consenescunt, ideóque effœtæ sunt, mulieribus, in augescentibus & senescentibus vterus magnitudine à vesica superatur: in perfectis autem mulieribus vterus vesicam superat. Quod ex secandorum corporum artis demonstrationibus & oculari fide petendum esse Gal. asseuerat. Et ne plura de vtero temerè effundamus, satiùs multò est ex Galeno repetere ea quæ ad hoc nostrum pertinent institutum, quàm falsa fortè opinione rei anatomicæ inscitiâ illud contaminare. Et quò omnia concisiùs intelligantur, libet ex Syluio Isagogen eam quam ex Galeni penu amplissimo desumpsit, repetere. Vterus tunica constat propriâ, velut ex duabus diuiduis coagmentata, villos rectos intus habente, nec multos transuersos, foris plures; obliquos medios plurimos & valentiss. Vterum perficiunt tunica altera, venæ, arteriæ, ambarum cotyledones, nerui, cornua, testes: per hæc omnia annexio cum vicinis partibus, situs, magnitudo, figura, vteri os, collum, & colli os, seu sinus pudoris. Tunica altera est neruosa à perytonæo hypogastrij propinquo nata, in recens fœtis, sicut & propria, tenuissima, in virginibus, & sterilibus crassissima. Venæ & arteriæ duplices tribuuntur, priores à spermaticis vasis: Dextra quidem à vena caua & aorta, paulò infra renalia: sinistra verò à renalibus: nisi quod sæpè arteria ab ipsa aorta exit. Venæ ambæ multò maiores quàm arteriæ, præsertim iam parturiente muliere, hæc vasa ramulum quendam valdè flexuosum testibus largita, in vterum absumuntur, inter duas eius tunicas variè dispersa, sed propriè magis vteri tunicæ hærentia: vti & secundæ seu & posteriores quæ partim in vterum ascendunt, partim in collum descendunt, ortę quidem à sacrorum vasorum ramo per ossis pubis foramen in crus descendente. Alia vasa à renalibus vidit Herophilus, Galenus non vidit. Cotyledones ora sunt vasorum in vterum internum penetrantia, quæ aut iam grandiore fœtu, aut menstruis

Vesica per omnes ætatis partes augescit, vterus solùm cũ eius necessarius incidit vsus.

Gal. c. 4. l. 14. de vsu part.

Ex lib. de dissect. vuluæ.

Syluius Isagoges anatomicæ lib. 3. Vteri Anatomę.

Cap. 5. lib. citati de sect. vuluæ.

per hæc fluxuris intumescunt hæmorrhoidon paruarum modo, seruata in medio ipsorum orificiorum parua cauitate. Per has vtero prægnantis hæret χορίον paribus suorum congenerum vasorum oribus, tum chorij, interuentu fœtus: & sic in vtero nutritur. Cotyledones in muliere qui negat, Hippoc. negat. Spectet mulieres crassiore sanguine abundantes, & recens enixas, eas conspicuas videbit. Nerui in vterum distribuuntur à costali & infirma rhachitide. Cornua sunt duæ apophyses à lateribus ad ilia, cornibus exorientibus similes. In duo cornua semen muliebre excernitur, & contractæ allantoïdis extremitates finiuntur. Testes vteri lateribus ad fundũ adiacent, minores virilibus, tecti tamẽ peritonæo vasa in hos ipsos cum sanguine spermatico varicosiùs educente, tum epidydymide propriâ tunica. Erythroide & scroto & carnosa membrana carent. Immò Galeno autore, in testibus mulieres ἐπιδιδυμίδες non sunt conspicuæ, sed vel non sunt, vel admodum paruæ. Nam & testiculus paruus, & vas spermaticon. Ac maris testes sunt humidiores, & molliores fœmineis: vasa spermatica duriora. Contrà in fœminis duriores testes, vasa spermatica mollia quæ facilè in testes inserantur vt epididymide non sit opus. Causa cur fœminis testes duriores, masculi humidiores, molliores & laxiores, est caloris infirmitas in fœminis: imbecillus enim, adeo fuit vt distendere non potuerit. Quod tamen falsum antè demonstrauimus, cum corpora fluida, laxa, molliàque frigidiora duris ac compactis docuimus Porrò cum partibus singulis vterus connectitur. Per peritonæi tunicam vterus firmissimè alligatur ossi sacro, ilion, & pubis. Per venas & arterias præcipuè spermaticas & peritonæi ἀπόφυσιν has deducentem, magnis vasis alligatur, & per neruos spinæ. Per villos tenues recto intestino, per alios vesicæ, sed plures & laxiores. Per vincula ossis pubis & sacri & lumborum, musculis. In prægnante sine vllis villis vterus distentus attingit præcordia. Magnitudo mediocris vteri est vndecim digitorum à fundo ad pudendum. Ad ilia corni-

Cap. 14. de vsu part.

Ex hoc loco mul. calidiores viris docere possis.

bus extenditur. In vtero duplex sinus distinctus per illam tunicæ propriæ in medio glutinationem suturâ quadam, qualis in scroto inest, foris designatam. Os vteri in virginibus sterilibúsque est glādi virili simile: parturientibus & recens enixis adeo patet, vt nil supersit, quin continua cauitas à fundo ad sinum pudoris appareat. A conceptu contrahitur valdè mediocriter hiat cum semen recipit, aut excernit, aut menses. Est corpus musculosum carne dura ac cartilaginosa constans, in annos occalescens. Cunnus est os colli vteri, cui cutacea Epiphysis, & pellicula innascitur præputio virorum haud absimilis. Atque ex Galeni autoritate hæc dicta sint de vteri figura, situ conformatione & consensu cum partibus aliis. Restat tantùm monere ad vterum, vti & partes ad inferas neruum à sexta coniugatione pertinere qui ei parti sensum impertiat. Cur autem varia nomina sortitus sit, nihil fuit necesse dicere. A proprietate enim sæpè indutur. Aliquando prout cuique collibuit. Vt in Epid. Hipp. vterum ἄλγος vocat, latinè, vas, mulctram, conceptaculum. Cur ita, aliorum esto iudicium. Immò eius appellationis causa Galenum latuit. Porrò cum ex morbis mulierum alij sint in vtero, alij ab vtero, alij propriè morbi dicti, alij κατὰ χρονικῶς tantùm, cum symptomatων nomine potiùs donandi sint, antequam hæc omnia explicemus, ad fœdos virginum colores iamiam properare instituimus.

Hippoc. 5. apho.

Hippoc. part. 18. sect. 5. l. 6. epid. vterum ἄλγος vocat.

ANNO-

ANNOTATIONES.

1. *Hippocrates lib. de morbis ait vterum partem esse teneram & exquisiti sensus, & cauitatem habere neruosam.*

2. *Galenus tamen cap. 5. lib. de vteri sectione negat adeo magnas esse conspicuasque arterias, vt sunt venæ.*

3. *Vterus duplicem habet consensum vnum qui fit tum ratione membranæ externæ, tum vasorum tum ligamentorum, alterum quatenus pars est neruosa & exquisiti sensus: hinc Hippocrates bis hoc dicit lib. 1. de morbis mulierum, vterus pars est tenera & exquisiti sensus, & cauitatem habet neruosam. Multæ sunt partes cum quibus societatem habet, synciput & stomachus. Mens percellitur & improba fit, & non facile intelligit loquens de eo consensu.*

De fœdis virginum coloribus.

CAPVT VII.

CVm corporis ipsius color viuidus niter ac floret, græcis χλόεσμα λαμπρὸν dicitur, alimentum corporis à sua non desciuisse natura argumentum est. Sin coloris in deterius mutatio deturpatióque cutis contigerit, succos alioqui alendo idoneos labem concepisse declarat. Hinc illud τὸ χρῶμα τῶν χυμῶν: Coloris coloratio ad humoribus est, nisi sese intro receperint: Et cuiuscunque modi alimentum fuerit, talis in corpore color efflorescit:

Hipp. par. 17. sect. 2. l. 6. ep.

Corporis coloratio ab humoribus est nisi intro sese receperint.

Vide c. 2. lib. 3. de caus. symp.

Hipp. l. de hum. Gal. com. in apho. 2. l. 1.

Par. 29. sect. 4. l. 6. ep.

Gal. com. in illam part.

Alimenti nomine pro sanguine suo ambitu vtranque bilem & serosos humores complectente, sumpto. Nam sanguis propriè dictus, & à cuius excessu humorum coalitus coniunctióque sanguinis nomen meretur, vitiosus non dicitur, nec alio quàm rubro colore inficitur ait Galenus. In virginibus porrò, siue menses eruperint, siue iam erupturi sint, minoribus aliàs, adultioribus aliàs, præsertim cum aliquarũ voluptatum illecebris illiniuntur, earum fructum opinione tantùm adumbratum, non autem re expressum magno cum desiderio ceperint, quoniam flos viriditatis in facie decutitur ac exarescit, contra illa inficitur pallore; huius causam laténsque principium, & curationem inquirere consilium est. Etsi enim

2\. tanti huius mali, quantum nunquã experiuntur, in vno Veneris ludo amplexúque curatio posita est, præsertim cum virgineus fundus colitur, non alienum tamen de iis erit conscribere, quod medicorum inscitiæ sæpè querulæ matres illius mali, quo suas natas diminui ac extabescere in dies vident, τὸ ἀνίατον καὶ ἀνίκεστον attribuant. Inter symptomata à medicis obseruari solita sunt colorum mutationes magnum ad partium subditarum & facultatis naturalis œconomiæ vitium aut integritatem dignoscendam subsidium allaturæ. His enim quasi ducimur ad succorum diagnosin vt paulò antè dictum est, & cum disputaremus περὶ χροιᾶς in mulierum corporibus. Illud enim Hippocratis, Quancunque caro humiditatem attraxerit, ei similem capillum esse oportet, non tantùm de excrementitio humore, sed & alimento legitimo intelligendum est. Inde autem scire oportet colorum obseruationem tanti esse, siue sit εὔχροια, siue ἄχροια, siue, vt sic dicam δύσχροια, vt hæc vna ad obscurorum latentiúmmorborum sedes animo lustrandas conducat. Quoties enim prauus aliquis color in corpore elucet, si rerum externarum occasionis, quam ἀφορμὴν græci vocant καὶ φανερὰν πρόφασιν, excusatio non adest, vitii aut in humoribus, aut in partibus ipsis residentis index est & argumentum. Nam cum ea oculis mentis obtineri superaríque de-

Gal. c. 5. l. 3. de sympt. caus.

Cap. 4. huius libri. Hipp. l. de nat. pueri. Cap. 5. l. 3. de sympt. causis.

beant, quæ oculorum conſpectum effugiant, multi autem morbi in obſcuro lateant, vocis claritatem, tarditatem, colores rerum excretarum & corporum natura iuuent, quorum ſubſidiaria opera abdita cognoſcantur, vt præclarè docuit Hippocrates.

Fortè huc reſciẽdus locus Prognſt. ci in quo de faciei coloribus agitur.

Ac de fœdis virginũ morbis hæc accuratè quoad fieri poſſit, tenenda erunt. Qua cauſa, quo ex morbo, quarum partium propria affectione, an quarundam an omnium, an eadem in omnibus ſpecies, an cachexia ſit, an ἀτροφία, an neceſſariò lædatur ſien, an hepar cur ille potiùs quam hoc, an vterus ſit, an melancholia. Et quæ, item ſit tot ſymptomaton cauſa, an potiùs morbus animi ſit, an corporis: deinde ad therapian accedemus. Ac de morbis ſæpè non eſt facilè ſcire quod eorum cauſa in immo lateat omnem medicorum ſenſus acutiem ſuperans. Quod tametſi vile habetur, in pretio autem quod in ſuperficie poſitum operam manus poſtulat: ad ea quæ vulgò vilia habentur mentis agitatione deueniendum eſt. Nam qui morbi certis ſe ſignis exhibent, eorum fortè certa ratio atque ſcientia comparatur: At illa maxima ex parte aut ſunt fallacia; aut ambigua, hinc ab Hippocrate dictum aiunt ſimilitudines bonis & eruditis medicis imponere. Si qua morbi pathognomonica, eis fides non deroganda. At hîc ſæpè hæreas cum alia ἐπιγενῆ, ſiue ὁμογενῆ ἢ ὁμοειδῆ, vt abundè explicat Gal. apparent, quorum concurſione, græcis συνδρομὴ dicta eſt, aliquid tandem ſeſe in apertum prodit.

Hipp. ſub finem lib. de arte.

Variæ quæſtiones hîc agitande de fœdis virginum coloribus.

Hæc ex initio lib. Hipp. de flatib.

Hoc citat Gal. com. in apho. 2. l. 4. idque ex ſectio 8. l. 6. ep.

Com. in par. 1. l. 1. prorrh.

Vt à re propoſita non diſcedatur: in fœdo virginum colore (qui morbus impropriè dicitur) ſigna modò icteri flaui, modò icteri nigrioris elucent, modò ex vtroque promiſcuus icterus exiſtit. Definiunt enim quidam fœdum illum in virginibus colorem per icterum ex flauo nigróque mixtum ac vireſcentem. Minora non ſunt argumenta obſtructionis viſceris alterutrius aut vtriuſque, à qua icteri origo eſt. Oculorũ natiuus ſplendor nitórque perit, quorum ob viriditatem & munditiem faciliùs in illis quàm in partibus reliquis aut robo-

Holler. An ſit icterus.

Hippoc. par. 28. ſect. 4. l. 6. ep. Et Gal. in com.

ris, aut infirmitatis, aut latentis vitij signa eduntur, vt ex eorum intuitu ad totius corporis cognitionem deueniatur. Deinde flatuũ prouetus non rarò adest, quem in ictericis quoque adesse quidam oculatiores obseruauerunt, idque contra Hippocratis sententiam. Sed de ea controuersia paulò post plenius. Ex ijs itaque patet quis consensus inter fœdum virginum colorem & icterum. Sed in ictero ea frequenter non apparent, immo rarò, quæ crebrò admodum in virginum defœdatione. In hac enim acerbissimi sũt capitis dolores, ac maximè in syncipite, non tanta in ictero macies corporis, nec anhelitus difficultas quanta in fœditate ista virginum, non ἀποσιτία, sitis, vrinarum aliàs crudarum, aliàs vrinis iumentorum similium, aliàs aquearum excretio, non ita turbida insomnia mentísque à vanis imaginibus perculsio, pauores, timores, plerumque suffocationes ac ἀφωνίαι, ac quod in iis viget maximè gradiendi impotentia, ἐσοκόπος inexplicabilis, ignauia ac torpor, rerum omnium contemptio. Denique surarum quantus maximus dici potest dolor. Quanquam ex iis alia communia sunt cum icteri signis, alia fœdis coloribus propria.

Apho. 71. lib. 5.

3.

Quemadmodum autem cum ictero signorum communicatione consentiunt, ita & eorundem symptomaton fœtura, & communicatione ad melancholiam hypochondriacam videntur accedere. In vtraque enim affectione sitis est (siquidem hypochondriacam phlogosis quædam primarium venarum dioclis & Galeni opinione committit) oppressio diaphragmatis, δύσπνοια aliquando, ructus acidi, primarium venarum ἀναδόσεως interceptio, spectra aliàs fugacia, aliàs fixa, desperatio ac rerum contemptio, mortis appetitio, immutatus faciei character, dolores capitis & stomachi frequentes, grauitas corporis, sensio grauitatis in aluo etiam minimo ingesto cibo sitis intolerabilis. Aliàs cachexiæ, aliàs ἀτροφίας signa obseruantur cum pallore & virore quodam. Nec abs re enim atrophiã ab altera distinguimus, quod in illa corpus extenuatum sensim extabescat, in cachexia cor-

Dici potest de cõplicatis affectibus.

An sit hypochondriaca melancholia.

In fœdis coloribus magna argumenta sunt hypochondriacæ affectionis maximè quod sitis significat hypochõdriacorũ comes.

Cap. 7. l. 3. de loc. aff.

Atrophiæ & cachexiæ distinctio.

pus satis tumens & turgidulum. Qui enim sanguis in atrophia nec concrescit, nec adhæreſcit & vix sanguinis nomen admittens, tametsi in cachexia vitiosus, sanguis tamen appellatur, in vtroque affectu vires laborant, sed in atrophia magis quod in hac nutritio nulla, in cachexia sit aliqua. Quanquam & atrophia in sanguinis redundantia esse potest. Et tunc etiam sectioni venæ locus esse potest: in quo remedio vsurpando virium maximè constantia postulatur. In muliere atrophiam obseruauit Galenus ob diuturnam mensium suppressionem cum alioqui sanguine venæ turgerent, summus enim erat marcor partibus alimentum obuium respuentibus. Cuius rei demonstrationem ponit Hippoc. *Quibus ventres calidi, ijs carnes frigidæ, ij quoque vegetiores & iracundiores.* Non quod instat cucurbitulæ foris intro calor reuocetur, vt contingit in lipyriis febribus, sed quod alimentum in nidorem conuertatur, ad partésque illabens ab iisdem repudietur. Hinc sequitur cōsumptio partim facultate imbecilliore reddita, partim sanguine corrupto vt Gal. demonstrat. Etsi ipsius sanguinis solum vitium id potest cōmittere non cōcurrente imbecillitate, cū diutius manente vitioso humore partes imbecillitatem contrahāt. Satis enim ex Galen. commentariis patet & extenuationem imbecillitatis causam esse, & hanc illius pariter causam autorémque existere, vt acrimonia caloris alimentum corrumpat: corruptio extenuationem afferat, parte tale alimentum non capessente, hinc infirmitas. Eadem autem imbecillitas extenuationis causa esse potest, vt præclarè de conualescentibus disputans Gal. demonstrauit statuens discrimen inter ἰσχύειν καὶ ἀποτρέφεσθαι: fit, ait, vt corpus non benè alatur, neque proficiat aliàs ex facultatis nutricis impotentia, aliàs ex prauorum humorum πλεονεξίᾳ. Quæ omnia pleniùs à nobis dicuntur, quod controuersia sæpè moueatur de secanda vena in pallido virginum colore, cum differat longè an marcescant nec proficiant aut facultatis imbecillitate, aut alimenti corruptione. Nam si venæ turgent, corpus autem macrum

4. acut. Com. in par. 29. sect. 3. l. 6. epid.
Par. 25. sect. 4. l. 6. epid. Com. in part. præced.
Com. in apho 28. l. 2. apho.
Obiter de secanda vena in fœdis coloribus.
Com. in apho. 31. l. 2.

est, alimenti probi defectio significatur, improbi autem prouentus: ad quem tollendum sectio conferet. Nisi quis fortè obiiciat sanguinem quidem mitti debere si abundet, & nondum insigniter in alterius humoris naturam conuersus fuerit: nam si iste mutatus fuerit, detrahi non debet, quò fit vt & Galeni factum in muliere extenuata, de qua dictum est, condemnandum sit & eorum consilium qui in fœdis coloribus iam mutato sanguine phlebotomiam celebrant. Sed hæc ad curationem pertinent quam ex professo hîc non attingimus.

Hæc Gal. com. in par. 43. sect. 3. l. 9. ep. vid. sub finē com. de diæt. acut. part. 10.

Dictum porrò antè est quæ communitas consensióque inter fœdos virginum colores & hypochondriacam affectionem, item & icterum, vt vel hepar vel lien, vel vtrunque in vitio sit. Atque vtinam & sagacitate qua & Galenus se vsum prædicat in dignoscenda affectuum sede ex solo colore, vti possimus, vt fœditate faciei inspectâ de hepate, aut liene constaret. Vt ad tactum non concurratur, quo medici plerique abutuntur fatentes se contactu hypochondriorū & minimos vtriusque visceris tumores, & vitia, & obstructiones consectari hæc enim ludicra & inania sunt, ad deliniendum potiùs medicorum voluptatibus animum vna corporis mollis, læuis delicatíque puellarum contrectatione inuenta, quam vt vtilitatem aliquam afferre possint. Hinc Galenus ait aut summè extenuatos esse debere abdominis musculos, aut ingentem admodum inflammationem tumorémque esse debere antequam tactu deprehendatur ac manuū appulsu. Et cum plerique fœdos colores cum affectibus superioribus confuderint, vt nec alias causas, nec remedia alia quærant, non alienum erit eorum quoque opinionem attexere qui fœdi coloris originem ex animi perturbatione quam in insano amore constitui volunt repetiuêre. Hoc morbo virgines præsertim rerum vsu paulùm edoctæ sæpè capiuntur vt perditè quosdam opinione pulchritudinis aut reconditæ virtutis depereant. Quod cum aliàs communi in experientia versetur, tum maximè exemplis è Galeno desumptis licet illustrare.

Reuersio ad instit.

Cap. 7. l. 5. de loc. aff.

Gal. ex solo colore iudicat de affect.

Cap. 7. l. 5. loc. aff.

An sit perturbatio animi.

Pyladis amor satis indicat quo summè mulier quædam laborabat, vt audito amasij nomine & faciei color mutaretur, & innumeræ in pulsu mutationes contingerent. Commilitonum nec nomen, nec victoria quicquam in pulsu afferebat insolens. Docuit quoque Erasistratus qui prudenter elicuit collegítque adamari perditè nouercā à priuigno suo. Vterque in dies tabescebat, nec animo ægro quicquam opem afferebat præter potiundi spem. Affectus hic seu ægritudo seu perturbatio vocetur, græcis Ἔρως dicitur, hinc τὸ ἐρωτικὸν καὶ ἐρωμανία κατὰ τοὺς ἐρωμένους, insana in adamatos affectio & propensio: fortè aptius ἐρωτοληψία dici potest, cum puella ita amoribus inflammatur & æstuat, ita libidinibus pellicitur vt ad insaniam ferè adigatur, omni mentis arte præstricta ac retusâ. Huiusmodi cupiditas aut insania insidiatrix est, non aperta, in venis, visceribus medullísque recondita sensim atque sensim corpus tabefaciens ac consumens: vt quædam virgines ἀλυπότατα hinc suum diem obiuisse constet. Quo fit vt Homerus venerem insidias nectentem fingat, eíque baltheum tribuat in quo doli essent, & fraudes.

Gal. c. 6. l. de præcog. ad Posthum.

ibidem.

4.

Animos hominum quæ prudentum insidiata fefellit.

A ist. c. 6. l. 7. Ethic.

Quod si prudentum mens, percellitur multò magis & imbecillarum virginum quarum genus est ἀσθενὲς καὶ ἄθυμον, imbecillum, excors & fracti animi, vt loquitur Hipp. Quo fit vt tacito latentéque veluti dæmonio agitatæ versatæque virgunculæ, blanditiis multis pellectæ multa animo versent voluántque immo extra se sæpè sint (Amor enim animum extrahit vt ex Euripide Galenus demonstrat) indéque velut exangues emortuęque expallescunt. Nam in tanta animi perturbatione fieri non potest quin vitali, naturali, animalíque facultati vis inferatur, quod ex melancholicorum animóque perturbatorum exemplis facilè discetur. Quos plerosque impulit vt coloris in virginibus fœditatem ab vna hac perturbatione repetant.

Hipp. l. de virginib.

Cap. 6. l. 4. de dogmat.

Gal. l. de melanch. & in l. de locis aff.

Cōclusio præcedentium.

Atque ex superioribus abundè satis patet promiscuum esse aliquid in virginum coloribus fœdatis ex melancho-

lia morbo, ictero, splenitico affectu, atrophia, cachexia, & eroticis. Nam hæc morbum statuunt ab Auicenna Ilischin vocatum de quo fortè postea dicturos nos pollicemur. Quid ergò hic agendum in affectuum, causarum, symptomatónque concursione? An curatio promiscua esse debet, vt nihil hic priuatim dicatur, sed curationis partes distributæ ad singula affectuum capita reuocentur? Ac me hercules inuoluta admodũ morbi huius cognitio, vt verum sit quod scribit Hippoc. corpus, nec principium nec finem habere, quod de morborum causis intelligendum, de quibus sæpè dubitamus an his an illis partibus tribuendæ sint. Tamen ex communi rerum perspicientia in ætate in qua virgines deturpantur, peculiaribus accidentibus, communíque practicorum vsu scriptis veterum venanda sunt quæ ad institutum pertinebunt. Nemo de hoc affectu aliquid priuatim scripsit. Quicquid sit color non est naturalis, nitor deperit huius tamen variæ sunt ideæ. In Elephantiasi, vitiligine, impetigine, psora, lepra, morphea vel continuò defœdata est cutis, vel fœdis maculis conspurcata. Cum cutis non nitet subiectum alimentum accusamus, aut facultatem, aut vtrunque, Hîc non includimus alimenta externa quorum vitio, aut præpostero vsu aliquid præter naturam obueniat. In actione sunt hæc abolitio, deprauatio, defectio. Pessimum omnium est deprauatio. In Atrophia actio aboletur. In gracilitate diminuitur, præsertim in ea quæ morbosa est in qua spirituum & succi alibilis paupertas adest. In iis qui è morbis exurgunt si crudorum humorum copia est habitus turget: hoc autem à cruditate est & inopia caloris in hydropicis imbecillitas est facultatis. Sed in leucis & Elephantiasi deprauata actio est, deprauatum alimentum. Quai quam quidam volunt eandem leucorum & hydropicorum esse rationem: vt vtrîque facultatis imbecillitatem consequantur. Tamen Galenus in eodem genere & leucas & Elephantem constituit. Dicunt secundariò tantùm leucen à deprauata actione esse ob malum habitum qui apparet alimento in idoneam.

Auicenas

Lib. de locis in homin.

Examen de ista cutis fœditate.

Lib. 3. de symp. causis c. 1. 5.

Vid. com. in part. 17. libro 2. prorrh.

Ibid.

idoneam qualitatem non mutato. At multo aliter in morphea & lepra. Aut dicemus potiùs nomen λεύκης pressiùs à Galeno sumi nec ad hydropem extendi propriè dictum; cùm hic in crudiore succo tantum consistat, illa in deprauato & ad Elephantiasin properante. Aut in diuturniore tantum leuce cachexia contrahi, in qua non videtur simpliciter deficere actio, sed deprauata esse. Leucen vitiliginis speciem statuunt, vt vitiligo in alphon, leucē, & τὸ μέλαν diuidatur. In virginibus color aliàs atque aliàs euariat, vt aliquando cruditatis, aliquando, obstructionis, aliquando erroris facultatis magna sit suspicio. Itaque vt remediorum inuentio irrita non sit hæc tenenda sunt, cùm idem morbus specie in diuersis corporibus varias ideas suscipiat. Veréque dictum ab Hippocrate: Corpus à corpore, natura à natura, alimentum ab alimento differt.

Nunc amplius de isto colore dispu-tatur.

Liber de flatib.

Ac de virginum pallore nunc pleniùs dicendum. Primum de eo qui iam grandiores virgines prehendit præsertim cùm menstruæ purgationis tempus instat. Quia enim propter insolentiam fluendi natura conturbatur, non mirum si multò antè quàm ad eam purgationem natura accedat, multæ mutationes in corpore virgineo molli ac delicato contingant. Accedit quod venarum sæpè multa sit obstructio tum ob prauum victum, tum otiosam desidémque vitam, quam facilè non potest vincere sanguis nondum fluere solitus. Sic antequam superfluus sanguis erumpat mutatio iam obtingit, & cùm semel eruperit vix ac ne vix quidem periodum menstruam habet, quæ non nisi assiduitate fluendi comparatur. Accedit quod etiam quibusdam mulieribus iam nuptis & enixis laboriosè menstrua erumpunt, nedum virginibus incorruptis. Demonstratum quidem ante puellas menstruas non esse, quod alimentum in nutritionem auctionémque suppetat; nec senescentes, quod non succrescat, sed medias quoniam qui olim sanguis in duplex munus conferebatur, idem in nutritione tantum insumitur; vt pars residua sit quæ ad augendo corpori

erat. Sic necesse est magnam aliquam euenire mutationem dum sanguis redundat; ea præsertim parte quæ augendo inseruiebat. Immo in omnium ætatum partibus, siue per septenarios siue per alios annos mutationes ad salutem, ad mortem, ad sanitatem aut morbum fiunt. Hinc illud Hipp. de morborum solutione per mēses aut annos septem. Et de ijs qui cum sani diu vixerint, quadragesimo anno aut eò circa, est incidendum in morbum à quo ægrè emergunt. Apertiùs autem id explicat cum ait vitam nostram septem dierum esse, id est, per septenarios annorum aliquid aliud atque aliud in nobis visitur ac contingit. Verba Hipp. hæc sunt: septenariis annorum cum alia multa insignia in corporibus fiunt, tum maximè pueris dentes enascuntur ac excidunt. Quæ omnia faciliùs in virgunculis apparere debent in quibus tanta fieri debet mutatio ad euacuationem menstruam, cum duorum septenariorum vis absoluta est. Nam ferè post decimum quartum aut paulò ante expallescunt, & eò magis quò salaciores fuerint, & minùs liberè educatæ, & quæ facilioris sunt apprehensionis. Nam multa animo voluunt ac comminiscūtur, quorum compotes cum non fiunt animo cruciantur, & eas sperātes non tam exhilarant, quàm angunt non potîtas. Ad id facit animi angustia quæ efficit vt perturbationibus is facilè quatiatur; at quantam perturbationes animi corpori mutationem afferant, siue in rebus secundis, siue in aduersis locatæ sint, satis ex philosophorum præceptis abundè patet. Atque quod & fœdorum in virginibus colorum, & perturbationum animi argumenta sese edant, non iam viro iunctis, delicatis virorum amplexibus omnem ægritudinem veterémque ægrotationē ex pectore eijcientibus, sed exactis annis quatuordecim & cum hircire seu caprire incipiunt, græcis τραγᾷν καὶ τραγίζειν (vt quod Hipp. maribus & marium testibus voce eleganter accommodata tribuit, idem nunc clarioris doctrinæ causa, fœminis concedatur) immo & cum menses iam ἐμμήνια efficiunt, primus obseruauit Hipp. huius

Apho. 28. lib. 3.
Hipp. 1. de diet.
Hipp. l. de carnib.
In secundo Epidemiorum aliquis est locus de isto dierū aut mensium numero.
Lib. de sept. part.
Vita hom. septē dierum. per septenarios magnæ in corporibus nostris mutationes cōtingūt.
Cap. 7. l. 14. de vsu part. c. 5. l. 2. de sem.
Com. in par. 25. sect. 3. l. 6.

hæc verba sunt. A spectris cum videlicet quidam dæmones apparere videntur, multi se strangulauerunt, plures mulieres quam viri. Est enim muliebris natura animi magis deiecti. Cæterum virgines nubiles, & maturæ viro hoc magis patiuntur, vnà cum mensium descensu, antea non valde hinc afflictæ. Nam post sanguis in vteros confluit, velut effluxurus horum demonstrationem ad fœdi coloris perspicientiam apprimè pertinentium paulò post subdit. Et cum osculum exitus non pateat, sanguis autem amplius influit ac se offert, ob cibos & corporis augmentum, tunc sanguis non effluens præ copia ad cor resilit & ad septum transuersum, his repletis cor infatuatur, ex fatuitate torpor, ex torpedine delirium παράνοια, dictum. A torpore pedes ad gradiendum sunt impotentes, donec sanguis ad se redeat. Ex pedibus facilè refluit ob rectitudinem venarum: non tam facilè ex corde. Nam venæ sunt obliquæ, locus periculosus, & ad delirium maximè aptus. Hinc horror cum febre πλανῆτας πυρετοὺς efficiens: & præ inflammatione insaniunt, & cætera: Aliquando siue spectris voluptas quædam adest, ex qua mortē tanquam summū bonum expetunt. Curatio in venæ sectione, optimum remedium viris cohabitare. Sunt & mulieres viro iunctæ idem patientes ac maximè steriles. Quibus omnibus exactè tersèque & morbum, & symptomata, & causam fœdorum colorum explicat. Nec enim eum necesse fuit meminisse fœditatis in facie, cum fieri nequeat vt tantis mutationibus symptomatísque virgines opprimantur, quin sanguinis corruptiones contingant, affecto calore natiuo, oppressísque partibus naturæ muniis seruientibus. Atque ex superioribus verbis quædam sunt obseruanda quorum ratio quoque teneri debet. Primum notat mensium eruptionem præsentem eorum symptomaton causam: vbi duo obseruare oportet, priùs quidem cum descensū per se id non efficere, sed per accidens, nempe ratione μεταβολῆς ad eruptionem non assuetam & insolentem. Posterius, nil tale euenturum, si cum sunt in motu cierentur

Quod in manuum testibus σπαργᾶν τεργίζειν dicitur σπαργᾶν apud Hip. l. de sterilibus dici potest de mammarū in puellis intumescentia & orgasmo Lib. de virginum morbis.

6.

Hipp. textus explicatio.

menses ac effluerent. Deinde quod ait subsistere sanguinem, eúmque copiosum, duo notari debent. Subsistit, ait, ob osculorum angustiam & obturationem, quod idē dixerat Hippocrates in maribus & fœminis semen & menstruum non procedere ob angustiam venarum. Quod à ratione alienum videtur. Nam antè demonstratum est ex Galeno cum rationem reddit cur in puerorum vesica potiùs quàm in renibus fiat λιθίασις, vetustè magis, σύμπηγμα, ideo coagmentationem in vesica fieri, quod meatuum libertas, laxitásque ea sit in pueris vnà cum facultatum naturalium robore, vt facilè sine obice ad vesicam vsque crassa etiam materies pellatur. Quæ aduersantur Hippocrati. Si itaque in pusionibus eæ dotes adsunt, cur non & in virginibus annos duodecim natis? Sic credibile vias satis patêre. Iam verò redundat sanguis ob augmentum & alimenti copiam, id est, quia non tantum alimenti in αὔξησιν insumitur, & tamen nil de cibis solitis detrabitur deciditúrque non mirum si abundet. Si itaque abundat, quomodo sibi viam non parat? Præterea acrimoniam aliquã habet, vt & in iuuenibus quibus hæmorrhagiæ ob calorem acrimoniamque sanguinis contingunt, ait Galenus: immo idem virginibus menstruis futuris quod & iuuenibus hæmorrhagiam passutis eodem autore Gal. si acrimoniam habet, viam sibi munire potest. Accedit & naturæ ἔφοδος siue ὁρμή, impetus, incitatióque. Etsi in pueris & bestiolis suas habet ἐφόδους, cur non & in virgunculis, vt viis non ita obstructis, sanguine copioso eóque acriore, motus orgasmíque tempore iamiam aduentante facilè excretionem moliatur, sua industria à tot miserandis malis illas vindicatura? Tamen non mirum si in virginibus ægrè menses erumpant, cum & vitæ institutum, & torpor, & minimis momentis, magni animi motus, procliuitas in iram & tædium, & fluendi insolentia ad id conferat, cum etiam in iam nuptis pauci admodum effluant nisi pepererint, aut purgationes aliquas immodicas sustinuerint. Tunc enim vasa fluidiora fiunt, ac magis reserantur, vt accommo-

Lib. de nat. puer.

Cap. 5. huius lib.

Com. in part. 15. sect. 3. l. 6. ep.

Com. in par. 25. se. 3. l. 6. ep.

Com. in apho. 28. lib. 3. ap.

par. 2. sect. 5. l. 6. epid.

Initio l. 1. de morbis mulierum.

datẽ explicauit Hipp. Atque inter cætera meminisse oportet febriũ erraticarum in fœdis virginum coloribus oriri solitarum vt experientia maximè demonstratur. Nec omittendum quod ab eodem Hippoc. scribitur non longè ab hoc instituto. Verba sunt. Si virgini menses maturi non prodeunt, multùm & febrit, & dolet, & esurit, & vomit, & furit, & rursus resipiscit. Vterus mouetur & cũ ad viscera vertitur, vomitus ac febris & deliriũ accedit. Vbi sedatur vterus & hæc quiescunt, esurit, & sitit & febris lenis, Epialon vocant, prehendit. Itaque ex his quæ nunc scripta sunt colliges febres adoriri solitas virgines defœdatas duûm esse generum, Erraticas, & Epialas. De erraticis nihil dubium esse potest, quoniam ob materiei multiplicitatem facilè in virgines incidunt. Atque illæ maxima ex parte quartanarum febrium sunt πρόδρομοι, vt veteribus placuit, quartanis autem sæpè corripiũtur virgines decolores & hydrope præsertim si lien laboret, paulò antè dictum est breuibus sed abundè magis post explicabitur. At de Epialo maior dubitatio. Epialos febris leuis est, quod ad ea quæ foris conspicua sunt, sed tamen symptomatis fœta est grauissimis. Et quia mitior sensui obuia est, ideo ἠπίαλον vocauerunt quasi ἠπίως ἀλεαίνοντα, blandè tepefacientem vt Paulus ait. Ad quotidianas febres proximè accedit, sed à frigidiore, viscidiore, calorémque egregiùs concipiente originem trahit. Vt eã pituita vitrea committere dicatur sua natura ἀνεκθέρμαντος. frigúsque in sese habens priuatiuum, vt practici loquuntur. Eius sedes in prima regione, vnde in accessionibus febris frequentes animi defectiones obseruauimus; tum propter alui viciniam, tum summam quæ in illa febre inest inæqualitatem. Immo in iisdem partibus caloris & frigoris sensio existit, ac si calida & frigida intemperies simul existeret. Idem in rigore contingit. Vnde apud veteres nemo sine febre rigebat, Et quodam loco Hippoc. scripsit, rigor, non tamen febris, ac si insolens esset, rigore quempiam prehendi quin è vestigiò sequatur febris. At de Epialo plura legere possis

Hipp. l. de superf.

Duorum generum febres defœdatas virgines adoriũtur, Erraticæ & Epialę.

Ægineta l. 2. Epialã vocat quasi ἠπίως ἀλεαίνοντα.

Epialæ febris causa & sedes.

Gal. sub finem l. de inæquali intemp. com. 5. in 1. Epid. par. 22. Et c. 6. l. 2. de differ. feb. Gal. l. de inæqual. intemp.

apud Gal. Non abs re tamen meminisse oportuit febris ἠπιάλου & erraticarum quibus decolores virgines exercentur. Epialus enim propriam quandam habet curationem. Vnum quoque admonere velimus cur ante dictum sit erraticis & quartanis febribus puellas prædictas capi, immo & hydrope horum cognitio ad rem maximè spectat, vt successiones morborum intelligantur quæ pro nihilo habendæ non sunt vt diuus Hippocrates literis tradidit, pro quibus qui morbi, ait. Quartanarum febrium Ilias lienum imbecillitatem consequitur: quod præterquam humoris species in liene redundare consueti declarat, ipse quoque Hippocrates apertè indicauit. Nam loquens de vsu aquarum putrium ait apud eos quibus tales aquæ vsui forent quartanas æstiuas longas admodum grassari, etenim lien his infirmior fit: quoties autem lienis infirmitas est quartanarum magnus prouentus est. Nec enim alimentum benè defœcat, & melancholicum quo voluptuatur non attrahit. Quomodo est intelligenda controuersia de facilitate scirrhi in liene. Quod enim lienis rarum corpus sit, facilè admittit & retinet humores, qui diu retenti scirrhum tumorémque generant, humor autem crassus & fœculentus. Hęc Galenus. Et tamen idem scribit lienem tantò tenuiore sanguine nutriri, quantò hepate rariùs est. Sic hepar faciliùs obstructionibus patebit. At in libris de vsu partiũ de vero & proximo alimẽto loquitur. Aliis verò locis de alimẽto nõ verò & remoto, has τῆς ϕύσεως differẽtias exposuit Hipp. Cum itaque puellæ coloribus defœdatis præditæ maximа ex parte sint melancholicæ, mirum non est si & ratione imbecillitatis lienis, & succrescentis humoris melancholici quartanis impediantur: Item & erraticis ob humores in diuersis locis sitos & promiscuos. Eandem quoque de propensitate in hydropem rationem afferre possumus. Vel enim 1. hydropicæ fiũt, vel secundò. Primo quidem ratione imbecillitatis quæ in illis diuturnitate temporis contrahitur, & intempestiui aquarum vsus ac præsertim vesperi, facilè enim attrahit raritate carnis

Lib. epid. sect. 6.

Lib. de aere & aquis.

Gal. metho. 13.

4. de vsu part.

Hipp. l. de Aliment.

Quomodo lien ob potum aquæ hydropem indicat

Hipp. plenissimè explicat l. 1. de morb. mulierum.

Aphrod. proble. 81. l. 2. ait splenẽ vim allic[ien]di habere maximã & inde nomẽ sortiri.

crispæ & tortitiæ, vt loquitur Aphrodisæus, donatus, & de industria à natura instructus valida facultate attractrice, vt & ventriculus, & cystis cholidochos, & ren opinione eiusdem. Vnde dum rationem reddit cur febre laborantibus lienes augeantur, causam statuit aut largiorem haustum egelidæ, quam ratione sui corporis rari & fungosi lien facilè prolectet: aut quia viscus debile est, materias eò affluentes maximè excipiat. Vnde facilè sequitur hydrops. Quæ causa impulit Hippocratē vt aquā tanquam humorem in liene constituat. Nec adeo deceptus vt existimet aquam propriè humorem dici. Multa enim reclamant. Sed vt apertè sub finem librorum de morbis argumentis multis demonstrat, de aquæ vsu immodico id capiendum est, quam lien alliciens omniū facillimè corpus in hydropem coniicit. Itaque à symptomate quod lienis tumorem maximè consequitur, aquam in liene statuit. Id est, hydropis generatio præsertim eius qui ob excessum rerum liquidarum fit (nam in prognost. alium constituit febrium continuarum hæredem) à liene maximè repetenda est. Quæ vt quis tanquam inania non reiiciat Hippocratem consulat. Secundariò autem in hydropas virgines incidunt per successionem alius morbi. Nam longi morbi in hydropem sæpè degenerant, vt antè ex Aphrodisæo demonstratum est. Immo & quartana (quæ tamen securissima esse censetur, & à magnis vindicare morbis) in hydropem degenerat vt Galen. section. tertia lib. 1. epid. indicauit. Accedit & alia hydropis species diligentissimè obseruanda, & de qua nemo veterum vnquam scripsit, potè cum quis diuturno morbo confectus fuerit, atque interea temporis medicamentorum vsum neglexerit: Tunc enim diuturnitate ista carnes corrumpuntur ac liquantur hinc hydropis occasio. At puellas fœdo laborantes calore vt plurimum febres morbíque diuturni affligunt: quibus & aliæ affectiones necessariò succedunt. Cæterum quod antè monstrate cœperamus, cum in puellis sanguinis erumpere volentis, propter tamen causas aliquot exilire

Aphor. probl. 68. sect. 2.
Apho. probl. 57. sect. 2.
Probl. 41. lib. 2.
Lib. de morbis.
Lib. de genitura.
Lib. 4. sub finem.
Vel dicere possis aquam in liene succrescere, quia si humores sint serosiores, maximè intumescit lien & hydrops sequitur.
2. prog. Hoc explicat.
Gal. l. de typis docēs febres quartanas quotidianas prouocare ὑδρώπας παρεῖχόντες (?)
Hipp. sub finē sect. 6. l. 6. ep. & par. 4. s. 3. l. 1. ep.
Hipp. l. de affection.

prohibiti, refluxus fiat ad partes superiores: inter eas maximè afficiuntur quæ naturam habent spongiformem. Ita enim in aphorismis non aliā rationē reddit Galenus, cur facilè omnes humores in se pulmo admittat, quam quia laxus & rarus; idem de liene iudicium esto. Atque rursus ex laxis partibus, eæ vitium attingunt prius quę propinquiores; vt mirum non sit si refluxus illius primam cladem lien perferat. Hepar quia compactius non ita facilè recipit ex sententia Hippocratis: idémque est iudicium de corde ac hepate ratione sodalitatis ac compactionis: lien & cerebrum fluctionibus sunt maximè opportuna. Sed quid ex lienis tumore aut alio vitio consequitur? Nec enim principatum in corpore tenet, vt eius labes & vitium tanti non sit. Quod verum quidem est, si cum reliquarum partium præstantia & dignitate conferatur: sed tamen lienem muneris necessitas toti corpori commoda commendabilem reddit. Quod autem intersit magni ad corporis aut καχεξίαν ἢ εὐεξίαν an lien valeat an non, grauissimus autor Hippocrates docuit. Ita enim scribit, cum splen præ febre magnus fit, corpus minuitur. Nam à causis iisdem splen efflorescit, & corpus contabescit. In græco legitur σπλὴν θάλλει. Apud græcos autem τὸ θάλλειν virescere, florere, ac pullulare significat, vt ad plantas θάλλειν referatur, quemadmodum ad flores τὸ ἀνθεῖν. Et quemadmodum ἀνθεῖν de superficie corporis dicitur τὸ θάλλειν, ita de tumore ac veluti pro germinatione partium in corpore contentarum intelligi potest. Illam sententiam Galenus explicat in secundo de natur. facult. disputans aduersus Erasistratum qui nullum lieni in corpore publicum munus attribuerat. Contra autem destinatum esse sanguini repurgando demonstrat. Atque ita ex Hippocrate citat, quibus corpus floret, iis lien minuitur. Prætereà, ait, quibus viscus id magnum ac tumens augescit, iis corpus lien minuit, & cacochymum reddit. Sed quod Hippocrates dicit lienem θάλλειν, Galenus periphrasticōs explicat, in tumorem molémque augescere. Ideóque quidam volunt τὸ θάλλειν opponi

Com. in ap. 33. l. 6.

Hipp. l. de vet. med.

De his vid. l. 2. ep. meorū.

Hipp. 4. de morb. & Gal. l. de sang. missione.

De liene locus est cōmemorabilis 3. aut 4. c. l. 9. de cōp. med. κατὰ πάντας.

Hipp. l. de locis in hom.

Gal. l. 2. de nat. facult. c. 9.

7.

τὸ ξηραίνεσθαι. Vt lien θάλλειν dicatur, florescens, increscens, sese sua circumscriptione præferens veluti rotunditate quadam, vt de quodam scribit Hippoc. Denique in molem excrescens: Contra dicatur ξηραινόμενος, collabens, exarescens, imminutus, ac consumptus. Quæ verborum proprietas ad vnguem tenenda est ad cognitionem quæstionis quæ in medium adducetur. Nam cur non moles lienis & efflorescentia in bonis ducenda est? Cum enim tumet augescitq; lien, duo significantur, & vis sũma attractrix lienis qua plurimũ sanguinis fœculẽti prolectauit, & exoneratio corporis in lienem tanquam in partem ignobiliorem, quæ postea aut fluxu dysenterico, aut re aliqua simili sese ijs molestiis liberabit? itaque vt corpus niteat floreátque par est, augeri intumesceréque lienem, vt idem lieni contingat, quod & hæmorrhoidibus. At hæmorrhoïdon tumor vitio non datur. Sic verum illud non videtur, quibus corpus floret, lien minuitur. Immo cum lien est paruus ac imminutus, succo melancholico corpus redundat diffluítque sic suum nitorem amittit. At ita satisfaciendum quæstioni. Tumor lienis magnus, & eius extenuatio exilitásque in malis poni possunt. Tumor quidem, quia malus vt signum & vt causa, vt signum quidem, quoniam magnum succi melancholici prouentum declarat, sua veluti copia & impetu in lienem sese profundente, vnde breui futurus scirrhus & hydrops vt antè demonstratum est. Vt causa autem malus est, quia breui contingit vt præpeditis præ tumore viis humori melãcholico non sit fluxus & refluxus. Vnde metus ne maza sanguinis contaminetur. Nam cum corpus vndiquaque sit apertum, confluxile & expirabile, vt Hippocrates scribit, immo circuitu quodam excretiones fieri debeant à partibus internis cum repletio est (vt idem autor scribit, in isto lienis tumore non potest non malorum consecutio afferri. Quæ omnia fusè à Galeno explicantur. Extenuatio autem eiusdem lienis mala est, quod & facultatis infirmitas significetur, & visceris vitium. Itaque mediocritas laudanda est. Et cum ait, liene

Quid θάλλειν & ξηραίνειν.

Quibus corpus floret iis minuitur lien & cur?

Vide l. 9. de comp. med. secũdùm locos quomodo lien facilè obstruatur.

Hipp. l. de loc. in hõ. 5. p. 1. sect. 6. l. 6. ep.

Hipp. l. 3. de diæta.

Com. in aphọ. 12. l. 6. & c. 8. l. 2. de nat. facult.

imminuto corpus florere? nomen imminutionis largiùs est accipiendum pro mediocri lienis constitutione. fieri potest autem vt tumor lienis laudetur, præsertim si bis semélque tumeat, naturâ abscessum moliente in lienem, & corpus à succo melancholico expurgante. Et quod lien turgens dicitur θάλλον, id καταχρηστικὸν est, & ex politico loquendi modo sumptum. Vulgus enim rerum bonitatem florémque ex mole ac crassitie metitur, quomodo meo iudicio, ex crassitudine & tumore corporis sanitatem plerîque colligebant de quibus Gal. lib. περὶ πλήθους.

Ex quibus omnibus patet in decoloribus virginibus non esse fortè petendam aliundè tanti mali originem, ac præsertim atrophiæ, cachexiæ, extenuationis ac hydropis denique quàm ab vno liene: hæc siquidem pars nusquam ferè non tumet, efflorescit adaugetúrque. In scyrrhosam sæpè naturam abit. Et ex nostratibus medicis quibus ex munere incubuit vt aliquid opis ad fœdos colores afferrent, omnes vni lieni & ventriculo suam operam dicauerunt. Sed vnde illud vitium in liene? vnde succi melancholici vbertas? Nam & pallores, & dolores capitis suratúmque implacabiles, & ἀσφυξίαι, & atrophia, & ἀφωνίαι, & cordis palpitationes, & febres cuiusque generis ea duo consequûtur. Item & curæ & sollicitudines quibus virgines præter rationem implicantur, & vt ait Hipp. corpus consumatur ac liquescit, ab eodem fonte scaturiunt. Hæc autem idem autor ab insolita naturæ aggressione in citandis mensibus, & recursu sanguinis ad partes superiores repetiuit, vt antè demonstratum est. Dictum enim est mirum esse non debere si corpus virginum tenellum propter insolentiam ita laboret. Nam si iam iunctis viro, quarum etiam fundus colitur, & salsa iucundáque titillatione vasorum amplitudo procuratur, dolores lumborum adsunt, horrores, mœstitia, viis etiam patentibus, multò magis insolita mensium eruptio plena erit calamitatis & molestiarum. Nec enim fluoris est facilitas, nec meatuum libertas. Accedit inutilis naturæ conatus. Ac quoties natura aliquid aggreditur, in ag-

Hipp. l. 2. de diæta.

Ab insolita nat. aggressione & recursu sanguinis ad superiora lienis vitium succi melanch. copia & sympt. ilias contingit.

gressione ipsa tumultus excitantur, tantò maiores, quanto natura magis nititur ac laborat. Id quod in crisibus præcipites mutationes testantur. De indole morborum defœdatas virgines fatigantium hoc dicam. Quantum communi vsu deprehenditur, ferè fieri videmus, vt qui morbi puellas inuadunt, ita obstinato animo cum iis pugnent, vt medicorum operam ludant. Quod cum aliàs ob humorum quandam ἰδιοσυγκρασίαν contingat, tum maximè quia quicumque cum lienis tumoribus obscurísque affectionibus iunguntur, nec non cum animi angoribus, eorum natura est indomita ac inexpugnabilis. Declarant plerique omnes qui angustiis animi pressi elisiq; in morbos incidunt. At enim ab his non emergunt, aut longissimè grauissiméque diuexantur. Cur autem dolor animi viscera contrahens tam effrenes immedicabilésque morbos pariat, id dignum quod in quæstionem veniat. Sed id explicationem arduam habet. Si enim vnà cum corpore animus ægrotat, vnde ægrorum relatione perspectam cognitionem vrgentis morbi habere possis? frustra ægrotāti de morbo narranti credideris. Nā nil verisimile narraturus est. Ac dubitatur an ægro animo, an corpori medela quærēda sit. Et frustra artis nostrę remediis exerceantur, cum ægritudo pluris faciunda sit, quàm ægrotatio corporis illa aut minis, aut obiurgationibus, aut animi libertate, aut optatę rei adeptione ac fructu est lenienda, cura enim in corpus redundat.

In aggressionibus naturæ tumultus excitantur.

Sunt qui desidem otiosamque vitam virginum id morbi genus afferre comminiscuntur. Vestales virgines in exemplum constituunt. Nec abs re fortassis. Nam diuus Hippocrates præclara methodo statuit morbos aliàs oriri cum cibus laborem superat: aliàs cum cibus à labore superatur. Illi ad repletionem referuntur: hos in inanitione potius definies. Sanitas autem elucet tunc ac consistit cum laborum ciborúmque æquabilitas ac symmetria adest. Ac de superante laborem cibo ita censuit. Incipiente repletione cum cibus laborem vincit, somni longi ac dulces contingunt. Cum vero corpus non suf-

An deses & otiosa vita fœdi virginum coloris causa.

Hipp. l. 3. de diæta.

cipit ampliùs repletionem; secretionem ac repurgationem aliquam iam intrò remittit præ circuitus violentia, quæ secretio contraria est alimento à cibis profecto, & animam perturbat. Et tunc non ampliùs iucundi sunt somni & necesse est hominem turbari, & videtur cum aliquo pugnare. Qualia enim corpus patitur, talia videt anima visu iam concluso. Quæ tametsi obscuriora, satis tamen apta sunt ad morbum illum virginum de quo quærimus, cum ex eis videantur illæ potissimum defœdari quæ propè molestas matres vitam otio & silentio transigunt. Quæ enim negotiosæ sunt, aut animo liberiore sunt, aut suæ spontis (si modo blandus tacitúsque amor non feriat sinus) aut liberalius educentur, nihil tale experiuntur. Præterea solas vrbanas id vitij attingit: Quæ ruri degunt immunes videntur.

Idem l. de insomniis.

Solas vrbanas id vitij attingit rusticæ immunes.

De virginibus ita affectis pauca narrare consilium est. Aurifabri filia annos duodeuigenti nata sexennio ferè fœdos colores patiebatur. Nil artis remediis contra contumax malum proficitur. Dum peregrè profectura curru succussorio deuehitur nauseabunda tandem vomit incredibilem humorum variegatorum copiam. Animam agere videtur. Intra quatuor quinquéue dies deperditus faciei color recuperatur, nulla ope medica, sed solo vomitu spontaneo reuocatus. Vt mirum non sit si tantopere in omni repletionis specie vomitiones Hippocrates commendauerit. Itaque credibile est à variis humoribus iisdem corruptis malum hoc ali ac foueri. In vico sancti Antonij quædam virgo viro matura annísque plena præ fœdis coloribus mire languebat. Incredibilibus symptomatis ac præsertim oppressione hystericáque suffocatione detinebatur. Et huic virgini adeo os vteri totáque vulua hiabat, ita vt vix quisquam credere possit: Quo medici colligebant præcipuam mali causam in veneris appetitione consistere: Et naturam isto vteri hiatu satis indicare quodnam tam longi mali remedium aptum futurum esset. Ac plura de fœdorum colorum origine, déque affectuum similitudine qui horum autores esse

Historiæ.

Lib. 3. de diæta.

possent, à nobis dicta sunt, quàm quod institutum esset. Sed ordo & rerum series in eam πολυλογίαν, vt ita dicam, traxit. Nunc quoad fieri potest accommodatissimè τάξιν consectabimur. Quod difficile est propter & symptomaton & affectuum complicationem & confusionem. Quæ autem à nobis ea de re scribuntur, tametsi senioris cuiusdam medici vsúque triti, industriam videantur expetere; quia tamen & auditione, & lectione, & cogitatione, quæ quidem studio & diligentia ætatem præcurrunt, nonnulla animo notata ac comprehensa habemus quorum non negligenda explicatio; ea in communem vtilitatem afferemus. Si ex sententia Hippocratis eiusdem est facultatis morbos nosse, & eorum causas, ac morbos ipsos omnibus medicamentis quæ morbos augescere prohibent, curare: ex perspicientia causarum remedia quodammodo eruemus.

In fœdis virginum coloribus curationis ratio vertitur in pharmacia & diæta. Sed ad diætam properandum potiùs & corporis constitutio, & contumacia morbi suadet. Nisi forte anterraticæ febres, aut Epialæ adoriantur, quarum in depulsionem incumbendum, vt postea dicetur. Ideo autem pharmaciæ diætam anteponimus, quod illius vsus vix commodus idoneúsque esse possit. Nam cum vel extenuatio magna cum virore adesse soleat quandam ἀτροφίαν exprimens, vel tumor calórque, plumbeus cacochymiam cachexiámque adumbrans, in neutro audacter medicationes vsucapiendæ sunt. De cacochymia illud Hippocratis audiendum, qui prauo vtuntur cibo per medicamenta euacuati cito exoluuntur. Id est, qui prauis abundant humoribus, siue nomine praui alimenti id quod externum est audiatur, siue humores humorúmque ichores in corpore contenti autore Galeno. Maximè autem cacochymi medicationes ægrè ferunt quod paucos bonos habeant spiritus & calorem imbecillum, præterea vix robur viriū in cacochymia præsertim si magna sit, constare potest. Deinde dum praui humores exagitantur tetros efferunt ex se fumos, à qui-

Fœdi virg. coloris therapia.

Apho. 36. lib. 2.

Gal. com. in aphor. prædictū & l. de loc. in homin. scribit, *ita intumuerit pallidus existens exoluitur si quod attenuãs datur medicamẽtum.*

bus leipopſychię inducuntur. Tertiò dum humores vitioſi per partes ſenſibiles deferuntur pungunt feriúntque, vnde verenda ſequuntur ſymptomata. Vnde cautio adhiberi debet in purgatione corporum malis humoribus pręditorum. Minùs verò extenuatum emaciatúmque corpus pharmacis vexandum, Impensè enim corpora eiuſmodi à medicamẽtis calidis diu exantur. Et maior marcor inducitur & tabes, vt grauiſſimus error eorum exiſtat, qui dum corporibus tabefactis aridiſque opem afferre volunt, experti ſemel quod eorum corporum aluus non facilè laxetur, ad ſcammoniata valentiáque medicamenta confugiunt, quibus tantam corpori vim afferunt, vt pleriſque perniciem hinc contractam nouerimus. At non nouerunt iſti proceres medici (ſi dijs placet) difficultatem ſubducendæ alui ideo euenire quod aluus ſit, exucca aridáque, vt colliquationem afferas potius, quàm aliquid educas. At melius Hippocrates non vult graciles deiectoriis medicamentis vacuandos, ſed vomitoriis: Contra mediocriter carnoſos ſubductoriis exercendos. Videt inclinationem & ῥοπὴν humorum in gracilibus, & præſens periculum ſi ſubductoriis agitentur. Ac de gracilibus natura & temperamento Hippocrates intelligit; dicat quiſpiam, non de iis qui propter morbum, aut humorum cacochymiam tales euasêre, quibus maxima ex parte imbecillus ſtomachus, ac propterea ad vomitionem ineptus. Quod & Celſi opinione ſunt confirmaturi: vomitus (ait) inutilis eſt gracilibus & imbecillum ventriculum habentibus. Immo Gal. abdominis tabem ad vomitiones nocere contendit. Quæ Celſi autoritas nos valdè pungit, in eámque opinionem adducit vt credamus nil pro nobis facere aphoriſmum illum Hippocratis quo docere voluimus corpora gracilia & emaciata medicamentis non eſſe tentanda. Immo contra ſtat ſententia Hippocratis qui nos hortatur ad purgationem corporum tabefactorum. Medicamentum, ait, donec corpus floret, non propinetur: non enim euacuatio fit niſi exigua. Cum autem

Siccis & ſquallidis alui duritie præditis nocent valentia medicamenta. Apho. 6. lib. 4.

Celſus c. 3. l. 1.

Com. in apho. 36. lib. 2.

Hipp. l. de loc. in hom.

gracilis ac macilentus fuerit, tunc bibendum exhibe, & euacuabitur. Itaque conuincet audentius minúsque cunctanter extenuata corpora esse medicanda, quam bene habita & εὔσαρκα. Sed Hippocratis verba beneuolè sunt accipienda, non detorquenda. Nomine florentis corporis sanos intelligit, quibus medicationes sunt inutiles ex sententia Hippoc. immo si quà illis à sanitatis gradu decessio videatur, ad prophylacticon potiùs recurrendum consilio Galen. Nomine gracilium cacochymos intelligit, vt pote quibus propter succorum latens vitium corpus nihilum quidem proficit, aut parum admodum. Sic emaciantur & tabescunt, vt ex sexo Epidem. paulò antè demonstratum est. Quod autem ea mens sit Hippocratis ita ex iis quæ sequuntur audiendum. Medicamenta cholagoga (supple in ictero) ne exhibeantur, quia corpus conturbatur. Vbi autem siccum fuerit corpus quod conturbatum est, corpus nutrito, nec medicamine deiice aluum: Sin homo viridis & luteus sit, purgato, nequaquam siccato, vt is color stabilis non sit. In quibus verbis rerum ad hunc scopum pertinentium diorismi continentur. Nam monet ictericum humectandum, deinde purgandum: & cum corpus resiccatum fuerit, non esse pharmaco turbandum. Sin sit luteus & viridis (χλωεὸς græcis) audacter purgandum. Id est, si superstes sit cacochymia cuius soboles sit coloris defœdatio, à purgatione temperare nephas est. Sic graciles, id est, cacochymos, à signo & communi symptomate nomenclaturam desumens, libentiùs ad medicationem adegit. Itaque ex iis legitima ratio medendi desumenda est, ne temerè parcamus medicamentis cum opus non est, aut eadem vsurpemus. Et si turgidulum corpus sit, & prauis scatens succis, purgatio quidem tentanda est, sed per Epicrasin ratione virium imbecillarum. Sin extenuatum aridúmque, sequendum Hippocratis consilium, vt corpus præhumectetur: deinde si locus sit medicamento, id præstabitur. Vt mirum non sit si ad diætam potissimum curationis caput reuocauerimus: siue ea in cibo & potu, siue

Hipp. ap. 36. & 37. l. 2. Gal. l. quos & quando. Gal. c. 11. l. 6. sanit. tuend. & l. de cons.

Ibidem.

Cum extenuatum aridúmq; corpus est & cacochymum: præhumectetur dein per Epicrasin repurgetur.

vitæ instituto, siue alia in re cernatur.

Ac docuimus confusa promiscuáque multa esse symptomata, quæ aliàs icterum, aliàs hypochondriacum quid, aliàs erotica, aliàs vitium in liene, aliàs in hepate designent: vt dubitauerimus de curatione an confusa mixtáque esse debeat, vt & capiti, & vtero, & vtrique visceri consulatur. Sed res ita exigere consilium non est, cum vix commentandi finis esset. Vnum admonêre æquum est ad curationem apprimè faciens, non perpetuo suspicari nos oportere aut obstructionem in alterutro viscere, aut inflammationem, aut scirrhum, cum corpus prauo calore infectum est. Quod plerique faciunt ad id suum consilium dirigentes, sed perperam. Galenus autem in hepate κακοχραγίαν ἄνευ ὄγκου agnouit: pote cum in sua substantia affectum hepar est, & prauo etiam tinctum colore. Sic, inquit, in corpore & viridis color est, & plumbeus, & alij colores ineffabiles cernuntur iecore probè suum officium non faciente sine tumore vllo. Idem de liene intelligendum scribit. Sic & inflammatio in hepate (quæ aliàs dolorem infert cum circum membranas est, aliàs quid graue, cum in substantia est: ipse autem Hippocrates absolutè dixit circa hepar dolores acerrimos esse) & obstructio, & totius substantiæ vitium (quod ad δυσκρασίαν reuocari potest) reperitur. Idem de liene censendum est. Maximè verò in lienis corpore vitium latet in fœdo colore, tracto in consensum ventriculo, de quo nusquam non queruntur defœdatæ virgines. At fieri non potest quin ventriculus lieni maximè consentiat præsertim in splenicis ex Galeni sententia qui verisimile esse ait à liene saniosam illuuiē in ventriculum regeri, quæ grauium est causa symptomaton. An verò sit saniosum quid quòd à liene regeritur, dubium esse potest: Item an à corpore ipsius lienis. Galenus per ieiunia attractionem fieri ait à iecore & liene, vt sufficiatur alimentum ventriculo trahenti & suctionis sensum habenti. Et id alimentum laudabile esse potest. Qui enim in mesaraicis venis succus continetur vitio maxima ex

Cap. 7 l. 5. de loc. aff.

Gal. com. in apho. 5. l. 6. locus preclarus.

Hipp. sub finem l. de prisca medicina.

Gal. c. 6. l. 5. de loc. aff. & c. 7. lib. 3.

Cap 13. l. de nat. facult. & 7. c. l. de atra bile.

Dum vētriculus est vacuus corpore fruitur colliquescēte.

parte caret. Tamen alio loco dum loquitur de eo alimento quod mendicat in inedia ventriculus ab alterutro viscere, illud damnat, aitque saniem esse aut biliosam, aut pituitosam, aut serosam. Immo dum alimentum hoc repetitur, excrementis corpus impletur. Quod falsum videtur, cum eodem in capite dicat culpa vacare sanguinem qui à venis mesaraicis & lactibus in ventriculum recurrit atque eructatur. Itaque sibi dissentaneus est Gal. modò saniem vocans id quod serie & continuatione quadam ab aliis partibus relabitur, modo laudabilem sanguinem & succum appellans, hæc ἀσύστατα. Item secum pugnat de iecore disputans. Nam modò ait à lactium & mesenterij venis aliquid refluere in penuria alimenti, non ipso verò iecore & vasis in eo contentis, negat: paulò post verò ait mirum non esse si ab vltimo corpore aliquid intro recurrat, nec si à iecore & liene per eas vias per quas deductum erat, refluat. Itaque & à liene, & ab iecore aliquid relabi asseuerat. Totum enim corpus apertum vndique, spirans, ac incitatum, ait Hippocrates Controuersia vtraque dirimetur eodem penè filo. Quod in ventriculum refluit, id & sanies est, & quid laudabile. Sanies, si eousque progrediatur attractio, vt pars obuio quouis alimento in mesaræo contento non satiata sit: sanguis verò laudabilis est, si à primis venis tantum aliquid mendicetur. Nam vt ait Gal. non est credibile illum succum qui in parte ipsa contentus est, à ventriculo resumi. Itaque non fit attractio ipsius hepatis corpore, sed à venis ei affinibus, non à contentis in ipso. Quæ omnia obscurius explicantur à Gal. eodem in loco. Tamen dubium esse potest num ab interno corpore ipsius lienis abducatur reuellatúrque aliquid, vt declarant appetentiæ melancholicorum vehementes ob refluxum humoris acidioris. Immo ait Gal. hepar & lien sæpè ex se excrementa in ventriculũ reiiciunt: immo & pus & sanguis in parte contentus, eiusdem opinione, redit. Tamen Hippocrates alia est in opinione: dum enim rationem reddit cur pulmones, mammæ, lien facilè humorem admittant,

Cap. 13. l. 3. de nat. facult. Ibidem & c. 19. l. 14. de vsu part. 8.

Ibidem.

Hipp. l. de loc. in hom.

De ista sanie quæ in ventriculũ refluit, siue dolor adsit, siue mœror, siue ieiuniũ, siue corpus biliosũ Gal. com. in apho. 50. l. 6. amplissimè.

Cap. 13. l. 3. de nat. facult.

Cap. 1. l. 6. de loc. aff.

Cap. 6. l. 5. de loc. aff.

eundémque ægrè deponant, ait in illis partibus ventriculum atque capacitatem non esse, cuius, & commoditate & beneficio partes illæ exhauriantur, ac propter id facilè indurantur. Sed hæc facilè intelligi possunt. Iam verò in penuria alimenti ex liene & iocinere attractio fieri potest, & partes hæ nimio humore obrutæ in ventr. eructare aliquid valet, maximè verò lien ob vasis venosi fundũ ventr. contingentis commoditatẽ. Si quid ab intimo corpore deraditur, eorũ præsertim quæ iam nutritura erant, saniei speciem referre potest. Et tametsi fortè hepati aut lieni sanies esse non possit, ventriculo saniosum est & non ὁμοιόφυλον. Quod enim vni commodum est & nutrimentum, alteri excrementum est, & contra. Ideo dicebat Hippocrates, alimentum non alimentum, vt chylus ventriculo excrementum est, benignior verò pars eidem alimentum cum nutritio veræ nutritionis æmula in ea parte fiat.

Vide sub finẽ c. 13. l. 1. de san. tuend.

Lib. de alimento.

Sed ad ea quæ de curatione quasi partiendo dicere incipiebamus redeuntes, quod de sectione venæ dicturos, nos pollicebamur id nunc resumemus. Visum enim satis est de controuersia an purgationi locus hîc foret, aperuisse, cùm non minùs ea quæ solet adesse infirmitas cum quadam extenuatione à pharmacis nos debeat auertere, quam ad eandem adducere tumida quædam moles cum pallore & cacochymiæ aut potius cacoethiæ & cachexiæ signis copulata. Quanquam in vtroque fortè ne tutus quidem medicamentorum vsus. Quod idem de venæ sectione dici potest, vt non præter rem dubitent medici an hîc sectioni locus, an purgationi, an omisso vtroque, quicquid est negotij in tam obstinato malo, naturæ soli committendum. Videamus an aliquid ea de re Hippoc. literis prodiderit. Locus est præclarus his verbis contextus. Cognoscere oportet quam ob causam quidam dolore capitis teneantur. Item decolores, græcè ἀχρόους, raucos, lienosos, τοὺς λειφαίμους, id est, exangues, item quibus contenta hypochondria, præterea morbo regio laborantes quorum venter cruda egerit, deinde subdit. Nulli horum medicamentum propinato. Qui lo-

An fœdis virg. col. venæ. sect.

Hipp. par. 115. lib. 4. acuto.

eus ad virgines fœdis coloribus laborantes pertinebit. Nam & hæ grauissimis capitis lacessuntur doloribus præsertim vero ἑτεροκρανίη, sunt lienosæ, vt antè docuimus, ἄχροοι καὶ λείφαιμοι, distenta hypochondria maximè habent, ictero que cum cruda ventris egestione deturpantur; Itaque decreto Hipp. purgatione interdici debent, multò magis & venæ sectione. Porro huius aphorismi explicatio magnam vim habebit, ad eam tractationem quam suscepimus. Galenus omnia hæc probat; præterquam quod meminerit lienosorum, sed tamen ἀδιοείστως capienda non esse contendit, sed pro varietate causarum & corporum singulis accommodanda censet. Cum enim dolentes capite à purgatione excludit, non omnes audit sed eos qui sine cacochymia ob externum errorem aut excessum ita affecti sunt, quibus potius iusculis, cito potionéque est consulendum. Vel fortè de iis doloribus intelligit qui cum febre sunt, in quibus obest purgatio capitis. Illi enim à vapore elato & à febrili calore suscitato surgunt. Quod defœdatis virginibus maximè contingit, siquidem experientia vidimus in fœdis coloribus cum febre quadam lenta & obstructione iunctis immedicabiles capitis dolores paruisse, quibus tollendis medicorum opera nil planè contulit. Item loquens de diuturnis doloribus capitis ait eodem in libro, si caput purgaueris magis affliges. Hoc autem euenit cum materia adhuc cruda est. Nam si dantur pilulæ aut alia medicamenta valida & validè è capite humores abducere solita, dum mouetur humor, potè crudus, magis ferocit atque irritatur, itaque expectandum donec mansuescat, ita enim medicamento trahenti parebit. De iis Hippocrat. dixit, febricitanti caput ne purgato, Alioqui furiosus fiet. Quod diligenter notandum est ne frustra in fœdis coloribus pilularum cephalicarum vsu capitis dolorem rebellem profligare tentemus. Nos enim asserimus id frustrà sæpè tentatum à medicis qui non habita ratione doloris capitis virgines affligere soliti ad pilulas confugerunt, dolorem auxerunt, nedum sustulerunt, immo ne leniuêre quidem. Vi-

Aph.24.l. 1.expressè è numero repurgandorũ eos reijcit qui distenta habẽt hypochondria.

Lib. de loc. in hom.

Gal. com. in aph. 115. l. 4. acuto.

dendum an ἄχροοι καὶ λείφαιμοι non sint purgandi. Ἄχροοι propriè λειφαίμους significant, id est exangues: nam λειφαιμεῖν apud Arist. sanguine destitui significat, Sed qui ita decolores sunt paucíque sanguinis exercitatione potius sunt calefaciendi: item vsu vini generosioris & cibo ait Gal.

Gal. ibid.

Quod ad virgines accommodari potest cum videantur esse ἄχροοι. Si ἄχροοι τὸ λείφαιμον significet, cur duo hæc nomina vsurpantur? Propriè quidem ἄχροον τὸ λείφαιμον significat, sed tamen in se τὸ λείφαιμον aliquid habet peculiare: nam significat inopiam sanguinis sine manifesta illa de-

Gal. ibid.

coloratione quæ in ἀχρόῳ esse solet. Nam ἀχρόον decolorationem perspicuam designat. Sic non abs re è numero purgandorum καὶ τοὺς ἀχρόους καὶ τοὺς λειφαίμους eximit. Sed vt præclarè Galenus eodem in commentario monet, aliud longè est κακόχροον aliud verò ἄχροον καὶ λείφαιμον. Nam illud κακόχροον vitium in colore notat vt vel plumbeus, vel liuidus, vel niger, vel æruginosus, vel cum virore pallidus color sit: ac necessario visceris vitium & peculiarem affectionem insequitur, quod ex libris de locis affectis antè demonstratum est. Vt enim hepate & liene probè suum officium faciente sanguis purus est, floridus ac defæcatus: ita alterutro aut vtroque laborante defœdatio cutis consequitur. Sed ἄχροον καὶ λείφαιμον non vitium in colore ob cacochymiam aut cruditatem significat, sed coloris defœdationem impropriè dictam per penuriam & defectum caloris & spiritus qui partes illustrantes colorem nitidum splendentemque præstant. Nec abs re dixi defœdationem impropriè dici cum id à politico loquendi modo petatur. Vulgus enim decolores & ἀχρόους malè coloratos appellat: cum color malus vitium subesse demonstret: ἀχροια autem ab inopia & exhausto, aut refluxu intro caloris & spiritus oritur. Sic pallentes & ἀχρόους καὶ κακοχρόους dicere possimus diuersa ratione: ἀχρόους quidem si color non sit alienus vt viridis, plumbeus, liuens nigricansue: κακοχρόους autem si aut superstitis aut succrescentis cacochymiæ ratione mala coloratio adsit, vt ictericis suffusisque cernitur. Et vtroque modo ab ef-

Ἄχροοι καὶ λείφαιμοι & κακόχροοι & distinguãtur.

fectu & mors pallida, & apud Virgilium dîtis regnum describentem

Vestibulum ante ipsum
Luctus & vltrices posuêre cubilia curæ
Pallentésque habitant morbi, tristisque senectus.

6. Æneid.

Morbi pallentes dicuntur quòd homines reddant, & decolores & malè coloratos. Decolores quidem non consumpto sanguine & spiritu, malè coloratos ob residuam cacochymiam, aut quia diuturnitate morbi præsertim si impurgati manserint ægri carnes corrumpuntur ac liquescunt, vnde leucophlegmatiæ origo, vt scribit Hippocrates. Præterea decolor pro obscuro sumitur apud eundem Virgilium, vt cum ait,

Hipp. l. de affection.

Rebus nox abstulit atra colorem.

Nam res obscurat lumine substracto: cum aër illustratus medium sit quo res aspectabiles sub sensum cadunt vt Aristot. docet. Quæ omnia nobis longiori oratione explicantur, ne temerè quis τὸ κακόχροον ἀντὶ τοῦ ἀχρόου καὶ λειφαίμου malè vsurpet. Nam κακόχροια peculiaris alicuius affectionis soboles est & praui alimenti in venis contenti. Vt mirum sit cur dum Hippocrates de colorum mutationis causâ agit, hanc à corde reperit: Colorum mutationes (inquit) corde venas astringente fiunt, & eodem sese laxante. Laxante quidem rubicundi fiunt, benè colorati ac pellucidi, constringente verò se, virides cum pallore & liuidi. At hæ mutationes attribuuntur potius alimento. Sed id fit tantum ob reuocationem spirituum, aut ratione caloris aut frigoris, aut casus ipsius facultatis, vt Galenus de liuore partium extimarum docet. At quæ mutationes ab alimento sunt, aliis signis sunt inquirendæ. Nec mirum si corde affecto mutationes istæ contingant, cum verum illud sit Galeni: Quicquid cor per caliditatem aut frigiditatem patitur, huius confestim aliæ corporis partes participes fiunt. Ex superioribus iam abundè patet non parui interesse ad corporum & morborum distinctionem an corpus decolor sit, an prauo infe-

Arist. in l. de sensu & sensili.

Hipp. l. de ossiũ nat.

Vnde videas multos & biliosos & melãcholicos per adustioné quibus facies pallet vt pote corde se constringente.

Gal. com. in par. 8. & 9. l. 2. prognost.

Gal. c. 5. l. de sang. missione.

Dè lienosis locus est preclarus huc faciens l. 2. de morb. cap. de Erysip. Com. in part. 115. l. 4. acut. Hipp. 4. apho.

ctum colore. Quod autem Hippocrates lienosos medicamenti vsu prohibeat, id non probatur Galeno immo ob nigrorum melancholicorúmque excrementorum prouentum eos præ cæteris medicamentis agitari vult idque ἀδεστέως, id est, validè vehementérque, vt loquitur in aphorismis Hippocrates. Si splenicos medicamentis interdicimus, in eorum censu habere oportet virgines colore fœdo laborantes. Demonstratum siquidem est antè in iis lienem maximè de causa esse. Sed vt hac in parte deserto Galeno pro Hippocrate stemus, arbitrij honorarij partes agemus. Est vbi lienosi medicandi sunt sicut & icterici, est vbi non. Non adeo imprudens est Hippoc. vt eos lienosos purgare prohibeat, quorum in liene plurimùm humoris fœculenti conclusum coaceruatúmque est, cum medicatio eis plurimũ ex vsu profutura sit.

Quibus lienosis & ictericis medicatio est ex vsu.

Sed de iis mihi videtur maximè intelligere quibus imbecillus lien, aut præ imbecillitate nequit corpus præsertímque hepar defœcare, vt inde totum abdomen intumeat præcipuè flatibus malis ibidem coercitis, nec non corpus emacietur ac deflorescat. Quis enim eos medicamento præsertim valido agitabit? Itaque non erit alienum duas has voces coniungere καχεξίας καὶ σπληνώδεις, vt de lienosis emaciatis & extenuatis locus intelligatur, quibus nimirum imbecillus est lien, & corpus pene exangue. Quod in plerisque patet. At κακοχρόων alia longè ratio est. Sic signis syllogisticis venanda est distinctio τῶν ἀχρόων καὶ κακοχρόων, alioqui non mediocris error committetur. Plura de purgatione hic dicta sunt, quàm propositum esset. Sed difficultates quæ recens oboriuntur, sæpè orationis filum producunt. De sectione venæ dicendum est non paucioribus verbis. Quæ enim de purgatione & sectione venæ dicuntur, non tam accommodata sunt huic de fœdis coloribus instituto sermoni, quã vt exacta diligénsque explicatio nobis axiomata & postulata ab Hipp. sequacibus appellata suppeditet, cũ ad alia sese nostra conuertet ratio. Cum ea quæ generalius sũt tractata, facilè pro re nata in angustũ coerceri possint.

9.

10.

Ac de sectione venæ iam aliquid attigeramus in dubitationem adducentes, an in fœdo colore sectio ex vsu foret. Nam cum in ea affectione aut alimenti defectio sit, aut eiusdem cum mole corporis crudi aut corrupti, & sanguinis limites infra supráue excedentis, excessus aliquis plenitudinem ad vires potiùs quàm ad vasa inducens, non præter rem de ea re quæritur. Nam si succorum defectio, quid attinet venam tundere? Si crudus humor & proximè leucophlegmatian accersiturus coquendum potiùs: si cacochymia, purgandum: si contumax obstructio, liberandum & aperiundum. Quâ verò sit ingrediendum, quídue hac in re sequendum, illud ex artis fontibus hauriendum. Siquidem hîc idem quod & in decernendis iudicandísque litibus contingit, vt nimirum facti quam iuris quæstio sit obscurior. Sæpè enim æquum videtur vt quid fiat, quod tamen faciundum non est: vt contra multa faciunda sunt, quæ an iure an loco, an tempore fieri debeant, scitu est difficile. Vt de diæta in libris acutorum demonstrauit Hippocrates. Ac sectione venæ in primis plethora præfertim cum viribus iuncta (à quibus prima indicatio desumetur) euadet, hæc aut ad vasa, aut ad vires est, vtraque vel pura dicitur, vel impura: pura quidem cum succi laudabiles cum quadam æquabilitate redundant. Impura autem cacochymiæ particeps cum succorum in vasis impurorum redundantia. Pura plethora suis signis sese proferens quæ Galenus copiosè expressit, tutò sectione tollitur, alioqui metus est grauioris mali, in impura cunctantiùs agendum: parciùs verò atque restrictiùs quò impurior fuerit. Nam Galenus de lassitudine vlcerosa disputans, rem definiuit: videndum, ait, an lassitudo cum sanguinis copia sit, an cum crudis humoribus, an per se solus consistat vitiosus humor lassitudinis autor. Nam si est cum sanguinis copia, aut secanda vena, aut aliquid suppar agendum, vt prouocanda hæmorrhoïs, aut sanguinis fluor: quod si vitiosi tantùm succi, híque citra sanguinis copiam, purgatio tentanda est. Idque pro dominatu humoris agen-

An fœdis coloribus, venæ sect. conferat.

II.

Lib. I. & 2. de diæt. acut.

Loc. annotatus à me præcl. init. l. I. epid. meorũ cũ agitur an sit purgationi præmittenda venę sect.

Gal. l. de Com. in aph. 3. l. I.

Gal. c. 4. l. 4. de san. tuend.

dum. Sin crudi humores, mitificatione domabuntur: Coctionis autem argumenta ex sudoribus & vrinis petentur. Nam vel tenues manent: vel crassæ meiuntur & manent: vel tenues meiuntur, & tamen postea fit secretio: vel tenues cum excernantur, turbantur statim, aut longè post. Quorũ omniũ ratio ad vnguem tenenda: petendáque ex quarto de sanit. tuend. Cæterum si corpus virginis probè erat constitutum, sed aut interno vitio, aut victus errore cacochymia contracta est, eoúsque tantùm demendus sanguis, dum plenitudinis metus vitetur, deinde impuritati consulendum. Quæ si in mesenterio primáque adeo regione, frequentiùs audentiúsque ad purgandum tete accinges. Ac calida biliosáque plenitudo est tuto sectione venæ minuenda propter eam maximè, quæ inde sequitur refrigerationem. Melancholica parciùs: quod verum quidem si refrigerationem spectes, quæ tanta non requiritur, quanta in superiore biliosa: sed ratione aut humoris fœculenti multi calorem obruentis, aut adustionis modo generati succi melancholici, vt in iis contingit qui olim fuerint ἐναιδεῖς καὶ ἐξέρυθροι, id est floridi & prærubri sanguine dominante, temporis autem successu corporis prohibita difflatione melancholici redduntur, & cum frontis rigiditate quam Hippoc. aptè nomine σκυθρωπότητος significat, pleniùs largiúsque sanguinem demimus. Quod & faciundum Galenus suadet in suis libris de locorum affect. notitia. Sed inter cæteras in pituitosa restrictiores esse oportet. Cum enim humor sit frigidus; sectione duplicatur frigiditas; hinc difficultas coctionis consequetur. Accedit quod huic maxima ex parte comes sit virium imbecillitas, quæ euacuationem istam dissuadet: Et cum morbus longus sit, temporéque egeat ad mitificationem, aut sectionem venæ differimus, aut eam parcè celebramus. Quod autem in copia crudorum humorum vires langueant manifestè Galenus explicat, docens illam impedimento esse quominus sanguis mittatur, ídque ratione virium. Non tamen quoties à copia grauantur vires, à phlebotomia desistendum.

Marginalia: Cap. 4. — Quæ plenitudinis species venæ sect. minuẽda. — Gal. com. in par. 14. lib. 2. prorrh. & c. 7. l. 3. loco aff. — Hipp. par. 14. l. 2. prorrh. Cap. 7. l. 3. loco aff. — Cap. 9. l. de sang. missione.

ſtendum. Sed ſi humores ſunt laudabiles qui grauant & pulſus inæqualitatem afferunt, neceſſario ad phlebotomiam eundum: ſi moles ſit & oppreſſio à crudis ſuccis aliud conſilium ineundum. Quanquam infirmitas omnis per ſe non diſſuadet phlebotomiam, ſed ea maximè quæ ab exhauſto eſt; quæ à ſuccorum pondere aut copia non niſi homononym⍵s. In quo pulſus maximè ſunt obſeruandi. Nam ſi inæqualitas eſt vt modò magnus, modò paruus, modò tardus, modò celer, frequens aut rarus, mollis aut durus, videndum an plures maiores, frequentiores, duriores, ordinati, an contra: Et his obſeruatis de virium non præſentium, ſed potiùs futurarum ſtatu diuinare coniectaríque oportet. Atque hîc prudentia medicorum elucet. Ac de cruditate & eius ſignis, præſertim cum redundant crudi ſucci, qui turgentes præ copia periculum fortè tranſlationis crearent, abundè Gal. in ſuis comment. Verba ſunt: ſi cvbi corpus albius pituitoſum humorē arguit. Item videas ceu plumbi colorem, vel miſtionē albi liuidíque, vel liuidum ſolùm. Ergo hi colores crudos dominari ſuccos ſignificāt, qui cum de genere ſint pituitæ, minus tamen humiditatis habent, quàm ea quæ publicè nominatur pituita: plerumque ei nec lentor ineſt. Sanguis autem velut medius eſt inter biloſos & hos crudos: illi ex ſanguine nimium cocto fiunt, hi ex eo nondum ſatis cocto. Itaque de pituitæ natura participant. Et quoniam variæ ſpecies ſunt, prout vel ſupra vel infra ſanguinem receditur, vbi paulùm vel citra ſanguinem reſtitum, vel vltra proceſſum eſt, audacter mittendus ſanguis, vbi plus, conſideratiùs agendum, vbi plurimum, in his nullo modo mittendus ſanguis. Inſpicies quantitatē: vt ſi bonus ſanguis paucus ſit, reliquus ſuccus multus à ſectione temperandum. Sin bonus multus, ſuccus paucus, audacter ſecandum. Hinc idem Galenus, quibus copioſus ſanguis & nondum inſigniter in alterius humoris naturam verſus, audacter detrahendus: contrà agendum ſi iam mutatus eſt.

Cap. 4. l. 4. ſanit. tuend.

Part. 43. ſect. 3. l. 6. epid.

Admirabilis hic eſt locus de phlebotomia.

Atque hîc duo quæri poſſunt obſeruatione digna.

Prius, si vbi paucus sanguis bonus, & reliquus succus multus à phlebotomia temperandum, cur in summa extenuatione, & sanguine iam in naturam aliam conuerso & pici simillimo mulieri sanguinem largiùs detraxit Galenus? Bis enim peccat contra ea quæ dicta sunt in libro de sanitate tuenda. Posterius, an verum illud, mutatio sanguinis in naturam alienam etiam insignis à secanda vena auocat, vt antè dictum est? Contra enim videmus fœliciter detrahi sanguinem bis térue dum etiamnum insigniter mutatus sanguis, vt dum cum virore pallet, aut ὠχρὸς est, aut viridis, aut liuidus, aut puri varij coloris finitimus. Præterea ex sententia Galeni. Is dum interpretatur quid vocet Hippocrates. in pleuritide ad coloris mutationem sanguinem detrahere, ait, si sanguis pituitosior sit qui in toto corpore ægroti sparsus est, ille qui in obsessa à phlegmone parte continetur rubicundior apparebit: Sin rubeat vniuersus sanguis, niger ab affecta parte euacuabitur: Sin liuidus est, talis existit dum à rubro in nigrum proceditur. Itaque si cõmode rubeus pro pituitoso, niger aut liuidus pro rubro & florente educitur, cum in aliam naturam mutatio insignis facta sit cur non ex vniuerso corpore conuenienter & liuidus, & niger, & viridis tunsa apertáque vena eximetur? Eadem & partis & totius ratio videtur. Sed ne quid animos legẽtiũ moretur atque suspendat, vtramque quæstionem dirimemus, de priore quidem hoc videtur statuendum.

Com. in par. 19. sect. 3. l. 6. epid.

Com. in par. 10. de diæt. acut.

Quid sit sanguinẽ detrahere ad mutationem coloris.

12. Vbi paucus quidem sanguis bonus, multus verò alius est, vel est crudus, vel vitiosus, vel vtriusque naturæ particeps. Si crudus sit vel vitiosus, constat quidem vires hîc stare non posse. Itaque secundum canones à Galeno propositos in libro de phlebotomia in neutro secanda vena est. Tamen hîc consideratos esse oportet: nam cum vitiosus sanguis ac velut coinquinatus fiat vel ratione suppressæ solemnis euacuationis, vel propter dominatum caloris æstuosi qui κακοήθειαν quandam inducit omniáque inficit, vel ob prauam partis dispositionem, vnde κακοχυμία & praua hæmatosis in hepate, vnde & colorum con-

Gal. c. 7. l. 5. de loc. aff.

tra naturam apparitio Galeni opinione, hepate labem quę minimè elui potest, quæque proximè accedit ad lanas arte infectoria intinctas, vt de cerebro omnium clarissimè docet Gal. explicans vim τῆς περὶ ἐγκεφάλου ... in prorrhet) item & in pulmonicis vulgò dictis, pręsertim qui phthoe laborant, ob peculiare vitium eò malignitatis humores deueniunt, vt labes immedicabilis corpori contrahatur; cum, inquam, omnibus his modis vitiosus maléque moratus fiat sanguis, videndum quid opus facto. In solenni suppressione si contracta labes, vel quæ in marcorem iam corpus coniecerit, veteres minus sectioni venæ pepercerunt, si alia arte procurari euacuatio solita non posset. Quanquam etiam in suppressione mensium sola malleolorum scarificatione contentus est Gal. ac si dicat in solennis euacuationis suppressione satis superque esse si naturam inuitemus ad cursum solitum repetendum, nec ad euacuationem arte nostra progrediendum. Atque causa paulò superiùs adducta Galenum inuitauit ad celebrem profusámque phlebotomiam in muliere extenuata. Et in epidemiis in affectu quem ἀνάγκην vocat, etiam venam secat vt in nostris commentariis scripsimus. Sin autem acer calor sit, vt in iis quos antè ex Hippoc. θερμοκοίλους vocauimus, & quibus extimam carnem aluo æstuante esse diximus, satis est temperare sanguinem. Et si quando phlebotomiæ locus est, præparcè id faciendum refrigerationis moderationísque ergô. At si in parte totius substantiæ vitium sit corruptionis autor, aliò fortè quam ad phlebotomiam recurrendum. Sed dicat quis: quid de crudo sãguine censendũ, hic enim sępè talis fit ob suppressam solennem euacuationem? Præterea quid vitiosus à crudo distinguitur? nam in libris de sanitate cum liuidi coloris plumbeíque causas inquirit, eum à crudis succis originem ducere scribit. Et tamen id genus colores non modò ab iis humoribus qui infra sanguinem sunt (quo genere omnes pituitę differentiæ continentur) ducuntur, sed ab iis etiam qui supra sanguinem sunt, vt sunt atrabilarij & biliosi. Inter vtrosque

Magna vis ipsius διαθέσεως ad alendũ fouẽdúmque morborum semen.

Com. in par. pen. sect. 1. l. 1. prorrhet. 13.

Gal. c. 11. l. de sang. missione.

Cap. 4. l. 4.

enim ſanguis ambigit vt apertè demonſtrat Galenus. Locus itaque poſtulat vt τῶν ὠμῶν καὶ ἀπέπτων diſtinctio afferatur. Incoctum, græcis ἄπεπτον, non omni ex parte coctum, quod & veteribus medicis ἄσηπτον dicebatur, ac ſi dicas, imputrefactum. Mos enim fuit antiquis cocta, putrefacta appellare, & incocta, imputrefacta vt ex Hippocrate demonſtrat Galen. in aphoriſmis. Ita enim putrefactionis nomine coctionem indicabát, vnde Empedocles vt Ariſtot. & Plutarchus notant vinum aquam in vite putrefactam eſſe dicebat, id eſt, coctam ac mitificatam. Et Pliſtonicus cibum in ventriculo putreſcere dicebat vt ait Celſus. Sed hanc conuulſit opinionem de putrefactione Galenus. Vt ad rem redeamus. Cum humores mitificati non ſunt ἄπεπτοι dicuntur: cum in ventriculo chylus aut in hepate ſanguis nondum eſt ſatis coctus, ἄπεπτος dicitur. Sed diuerſa ratione. Omne pituitæ genus ἄπεπτον dicitur, quia infra ſanguinem eſt. Et qui morbi inde ſurgunt, ex incocto humore proueniunt. Tamen vt rerum diſtinctiones verè aſſignentur: dicemus τὰ ὠμὰ id eſt cruda, τῇ πέψει opponi, & τὰ ἄπεπτα τῷ πεπασμῷ. Id eſt cum abſoluta nondũ coctio eſt, cruditas exiſtit coctioni propriè dictæ oppoſita: cum humores mitificati non ſunt, mitificationis exiſtit vacuitas pepaſmo obiecta atque aduerſa. Sic bilioſi humores etiam aduſti recoctíque dicuntur ἄπεπτοι, crudíque, ſumpto nomine τοῦ ὠμοῦ. largiùs Hipp. ait, attrahuntur à thorace & pulmone bilioſa cruda græcè ὠμὰ. Galenus ἄπεπτα propriè vocat, aitq; vocari multa ab Hippocrate & medicis cocta quæ tamen in naturam noſtram non poſſunt faceſſere, miniméque ſunt alibilia: eatenus autẽ cocta dicuntur, quod vi naturæ euicta, domita, ſuperatáque ſint antequam excludantur, vt bilis vtraque & ichores, id eſt ſerum mitificationem non facilè admittens. Quæ omnia à Galeno fuſiſſimè illo in comment. Et Ariſtoteles idem docuit dum explicat quomodo vrinæ & corporis excrementa generalius cocta dicantur. Itaque non abs re diſtinximus crudos humores à vitioſis, & incoctis, vt crudi dicantur infra ſanguinem ſubſiſtentes,

Ibidem.
Vt differant ὠμὰ καὶ ἄπεπτα.
Gal. com. in apho. 1. lib. 6.
Hipp. l. de affect.
Plutarch. in nat. quæſt.
Ariſt. c. 5. l. 4. topic.
Celſus in procemio lib. 1.
Gal. c. 1. lib. 3. de ſympt. cauſis.
Hipp. par. 44. l. 2. de diæt. acut.
Ariſt. c. 2. l. 4. met.

vitiosi & incocti, qui vix naturæ gratiam recipiunt. Sic euacuatio suppressa & crudos & vitiosos humores potest inducere. Crudos quidem, dum refluxu humoris euacuandi calorem natiuum aut minuit aut strangulat, quod in mulieribus quibus menses non respondent videre est: Nam pinguescunt & crassiores redduntur copia crudorum humorum præ caloris paupertate in corpore succrescentium: item & vitiosos inducit humores, dum qui sanguis humórue supprimitur inficit reliquum corpus atque contaminat. Itaque hîc aliter atque aliter se gerere oportet. Nam si cruditas humorũ propriè dicta adsit ob caloris inopiam in coquendo & mitificando incumbere oportet, immo si illam suppressa euacuatio induxerit, initio vt tuta est sectio venæ, ita calore iam obruto strangulatóque cautiores esse oportet. Sin vitiosi succi sint ac contaminati, aliqua oneris parte leuari potest natura ad reliquum euincendum. Nec abs re in muliere extenuata, largiùs sanguinem detraxit ratus è re futurum, si detracta pessimi succi magna parte, natura in reliquum sese accingeret. Quod Galenum fecisse intrepidè credibile est viribus aliqua ex parte firmis: nec enim debilitatis viribus tantam euacuationem molitus fuisset is qui tanti vires in phlebotomiæ controuersia facit, vt ab ijs ferè solis indicationem secandi desumat. Quanquã vix ac ne vix quidem fieri potest vt vel vitiosis succis redundantibus, vel crudis cum paucitate sanguinis laudabilis virium aliqua sit firmitas. Sic facti quam iuris controuersia difficilior est. Restat vnum explicandum de mutatione sanguinis. Obscurum est enim quid hac in re sequendum. Etenim si ex Galeni superiùs adducta opinione sectio venæ omittenda est cum insigniter sanguis mutatus est, multis perperam celebratur sectio in sanguinis corruptione. Tamen fœlici successu id fit. Et quod obiectum est de pleuritide in qua liuidus, vermiculans, nigérque sanguis detrahitur, aliud est peculiaris sectionis venæ rationem habêre, aliud totius corporis. Nam dum à parte inflammata aut vicina sanguis deducitur, necesse est

Credibile est in illa muliere potius τῷ συναθροισμῷ peccauisse sãguinem, quamuis qualitatẽ vulgò terrificã acquisiuerat, quàm τῇ γενέσει. Quod notandum. Nam in hoc consistit distinctio, quæ potest desumi ex com. in apho. l. 4.

ratione phlegmones primo quoque tempore sanguinem mutari etiam insigniter. Quod si in ea insignis mutatio totam sanguinis massam attingeret, cautiores esse oporteret in phlebotomia. Atque hæc sufficiant.

Vnum est reliquum quod nobis negotium facesseret. Si in fœdis coloribus & cruditate plenitudinéque ad vires febris iungitur, an ratione febris phlebotomia suscipienda? Nam hoc hodie factitari videmus, vt audito nomine febris ad sectionem statim accurramus. Immo in crudorum humorum prouentu febris quædam analoga commoditatem aliquam afferre videbitur. Etenim iuuat humores frigidos mitificando vt in prorrh. explicat de Apoplexia loquens, frigiditatem humorum temperat eodem autore, immo coquit vt in Epidemiis exemplo grauedinum cum febribus iunctarum explicat. Et quartanarum febrium calor morborum frigidorũ vindex est, autore Hipp. Epidem sexto. Itaque in ista cruditate excitanda potiùs febris esset, nedum cum orta est reprimenda. De ea re Galenum audiamus dum de cruditatibus loquitur & plenitudine ad vires. Crudis humoribus, ait, abundantibus antequam ægrotent cautè vacuandum. Vbi febricitant, nequaquam. Quod vt intelligatur repetenda, quæ sunt priùs dicta. Vbi plenitudo ad vires grauat non semper sanguis trahendus. Nam fieri potest vt per corpus vniuersum humor sit sparsus, in quo attendas quantùm valeat virtus, quantúmque sit humoris. Nam à crudis succis virtus exoluta in extremum malum per sectionem venæ incidet, à quo nunquam emerget. Quod si factum fuerit, aut leue sequetur periculum præsertim si æstiua constitutione, stomacho malè habente, febris accesserit, aut si corpus vniuersum molle & humidum sit. Hi enim facilè digeruntur & leipothymiis prehenduntur, etiam si mediocris febris accedat. His & consentanea in methodo scribit: febricitare incipiunt quidam vbi maximam crudorum humorum copiam cum oris ventriculi offensa, vel ex cruditatibus, vel alia occasione collegerunt, his & præcordia inflata, & corpus tumet,

An in fœdis coloribus & in cruditate si febris iungitur, vena tundenda?

Com. in par. 49. l. 2. prorrh.

Com. in apho. l. 4.

Com. in par. 10. sect. l. 6. epid.

Gal. c. 10. l. de sang. miss.

Gal. c. 6. l. de sang. miss.

Cap. 3. l. 12 meth.

tum color aliis ad albidius, quàm pro naturali habitu, & ferè qualis in hydropicis. Aliis ad nigrius ac liuidius. Omnibus pulsus minores quam pro caloris ratione, præterea obscuri & inæquales. Nulli talium sanguis mitti sine maximo periculo potest, cum tamen vacuationem exoptent. Immo nec purgationem, nec sanguinis missionem ferre possunt, potè quos ex facili syncope adoriatur. Atque ita ex vtroque loco patet in eiusmodi cruditatibus neutri remedio locum dari, atque multò magis si febris adsit. An verò febris ipsa per se dissuadet? nequaquam. Sed aliæ conditiones ad hanc adiungi debent. Alioqui erronea hæc erunt, cum febrilis calor ex se sectionem venæ, aut saltem refrigerium postulet. Primum iam constat copiam esse crudorum succorum à qua vires obruuntur, si febris auctariò accedat, adhuc magis metuitur viribus. Omnes enim norunt à febre & vires labefactari & actiones lædi. Maximè verò & cruditas, & febris per se lædentes venæ sectionem dehortantur si & æstiua sit constitutio, & si delicatius os sit ventriculi. Cum itaque Galen. supra dixit, cautè vacuandum est cum succi crudi sunt antequam quis ægrotet, cum verò febris adest, nequaquam, ita intelligi debet hæc periodus de febre vt discamus à febre indicationem non peti dissuadendæ sectionis venæ, sed id fieri tantùm per accidens, aut si febris dissuadeat, debent quoque alia accedere, nempè si æstiua sit constitutio, & si exquisitius osculum sit alui ipsius. Tamen hoc addemus ad τέκμαρον pertinens & vsu probatum: Si quæ succedit febris humorum cruditati à putredine, eáque, vt solet, maiorem inducat in humores corruptelam, sitim adaugeat, ἀγρυπνίαν maiorem pariat, denique ad se curantis consilium reuocet: ratione ipsius febris nonnulla tentari per phlebotomiam potest euacuatio.

Hæc omnia pleniùs à nobis dicta sunt, vt animaduertant ij qui fœdatis virgunculis operam aliquam sunt nauaturi, cautos sese hîc gerere oportere, ac fortè sequendum consilium Galeni quod in crudorũ succorum abun-

Cap. 3. l. 12. & c. 7. l. de sang. missione.

dantia proponit, maximè verò in libro de sanguinis missione, vt nimirum & in frictionibus consistamus, & in vnctionibus mediocriter calfacientibus, & potibus crassitudinem humorum incidentibus. Sed ita res sunt temperandæ, vt nec valdè calefacientia, nec impensè attenuantia vsurpemus. Nam ab illis febris aut accersitur, aut accersita augetur, indéque maior vis facultatibus infertur: ab iis verò periculum maioris obstructionis affertur, & tumultus violenti. Et quod in pituitosorum humorum copia Galenus facit, abstinens à diureticis, & ijs quæ sanguinem fundunt ac liquant, id ipsum sequendum est. Nam vt præclarè docet, ijs quæ coquēda sunt, magna & subita agitatio non quadrat. Quibus consentanea sunt ea quæ in aphorismis dicuntur, cum demonstrat quid sit facere corpus apertum ac perspirabile: Qui extenuat atque incidit crassos humores, meatúsque per quos educi debent humores aperit, rectè facit: qui verò hoc negligentes vomitus purgationésque tentant, iis corpora purgantur non sine torminibus vertigine, malo pulsu, dissolutione atque difficultate. Itaque maturè incidere oportet, meatuum libertatem comparare, & naturæ vim excitare, quod Hippocrates disputans de viribus oxymelitis in affectibus pulmonum explicauit. Et alio loco Galenus loquens de tollenda obstructione putredinis parente, si, ait, auxiliis quæ obstructiones eximunt vti velimus, non vacuata priùs redundantia, non modo nil proficiemus, sed maiorem reddemus affectum: sin vacuata multitudine ad obstructionem accedimus, medicamentis vtemur quæ citra calfactionem expedient. In quibus Galenus secum maximè dissentit: Nam aliàs in cruditate vsum incidentium reformidat, metu maioris mali, aliàs paulò post vsum diatrion pipereon, in copia succorum crudorum vsurpat. Præterea in aphorismis in humorum tenacitate vtitur origano, calamo pulegio, thymo, oxymel. quæ omnia videbuntur infarcire humores nisi corpus repurgatum fuerit? Et in methodo, cauet ne iride, panacéq; vtamur aliísque detergentibus:

In pituitosorum humorū copia abstinendum à diureticis.

Cap. 4. l. 4 de sanit. tuend. Com in aph. 9. l. 2.

Hipp. l. 3. acut. c. de oxymel.

Non nisi vacuatâ redundantia obstructio putredinis parens tollēda.

Cap. 4. l. 4. sanit. tuend. 8. meth.

gentibus : Contra in libris de simplic. non reformidat in plenitudine ephractica medicamenta , quoniam ait, etiamsi astringant aliquatenus, non nocent tamen, quandoquidem meatus interni sunt patẽtes. Et cum vult cocta non cruda medicanda ; hoc intelligi volunt de vacuante non autem de alterante medicamento : proptereáque nil impedire quo minus incidentibus detergentibúsque vtamur. Sed & maior longè difficultas. Corpus plenum succis crudis, cuiusmodi ante finximus, fœdatarum virginum corpus nec purgandum, nec ad phlebot. adducendum, sed ad frictiones & olea chalastica : Item vt clarius docet Gal. quibus cruditates multæ, tenacésque ac crudi sunt succi, nec non hypochondria contenta, aut supra modum calida, maximè si qua inflammatio, hi omnes ad purgationem inepti sunt : sic ea corpora præparanda sunt attenuantibus, incidentibus, frictionibus, chalasticis, & vt absolutè dicam ὑγρα facienda sunt, tamen in methodo disertis verbis vetat Gal. ne quis corpus rarefaciat priùsquam purgatum euacuatúmque fuerit. Qui locus superius adductus de frictionibus, de vsu oleorum, in cruditatibus, de vsu & ecphracticorũ planè pugnat, nec non iis quæ Hippoc. de elleborismo scribit : nam hominem elleboro purgandum præhumectari vult cibo, quiete, balneo. At id corpus rarefacere est. Quis enim dubitat quin si corpori obstructo constipatóque (nam constipatio ad superficiem porósque corporis externos, obstructio vero ad internũ corpus propriè pertinet ex Galeno) præscribamus τὰ ἀραιωτικὰ ἢ χαλαστικὰ ἢ ἐκφρακτικὰ, ἢ διυρητικὰ, ἢ ὀξύπωρα & alia id genus, & ea quæ detergunt, non aucturus sit obstructiones, & in inanes capacitates humores impacturus, nisi accuratè prima corporis regio sit repurgata ? Nunquid etiam si exercitationibus frictionibúsque vtaris incommoda sis allaturus ? Cur enim impuro plenóque corpore vetant therapeutica præcepta ne frictiones parti vni adhibeantur metu tumoris ? Quinetiam si pleno impuróue corpore existente exercitatio iniungitur, & ruptionis vasorum, & Epilep. & Apoplex.

Cap. 12. l. 5. simpl.

Com. in aph. 24. l. 1.

Apho. 9. lib. 2.

Aph. 13. lib. 2.

Gal. l. 1. de diff. feb.

aut tumorum vlcerúmque metus adest vt in apho. explicat Galenus. Vnde à vetere magistro dictum. Si impurus laboret, vlcera erumpent. Quibus omnibus quis eliciat facilè in cruditate humorum, in cacochymia magna formidabilem esse vsum & purgationis, & sectionis, & medicamentorum aperientium, incidentiũ, extergentiúmque ob eas quæ explicatæ sunt, inconimoditates. Tamen vt non omnia ad vnguem accipienda sunt, nocétque plurimùm in arte medica exactam nimis methodum sequi, quod agendorum cognitio valdè sit difficilis, ita in fœdis coloribus est vbi secanda vena purgandúmque est vbi negotium naturæ tradendum, & est sæpè locus medicamentis aperientibus, detergentibus, rarefacientibúsque idque pro re nata. Sed autorum sæpè in remediorum vsu exquirendo diligens sedatúmque examen est, vt nos ad errorem committendum simus tardiores.

Com. in aph. 20. l. 3. par. 34. sect. 5. l. 6. epid.

Cõclusio præcedẽtium.

His relictis quæ generalioris sunt contemplationis, rem institutam persequamur. In fœdis virginum coloribus & causa, & morbus, & partes peculiariter affectæ, deinde & symptomata siue quæ assident, siue quæ demonstrandi vim habeant, siue quæ affectionis propria sint, consideranda veniunt; cum sæpè hîc neglecto morbo, præsertim cum obscurior est, cuiúsque causa in contumaci & intestino malo consistit, symptomaton cura nos ad sese trahat. Nam & hîc dolores capitis grauissimi exercent, & surarum crurúmque molestæ sensiones, ac præ cæteris stomachi dolor, sensus ponderis, inflatio, hypochondriorum contentio, lienis tumores, hypochondriaca symptomata, icterica, splenica, immo & febris Epiala, cuius fortè hîc ratio habenda, quoniam vt ante ex Hippoc. docuimus, in fœdis virginum coloribus, hæc vexat aliquando. Atque quod huc pertinet maximè, quærat quispiam, an in fœdis virgin. coloribus vt & in alio quopiam affectu febris quædam peculiaris accedat, quæ morbi aut partis vt sic dicam ἰδιοσυγκρισίαν sequatur? hoc fortassis inauditum ac insolens est. Siquidem omnes diuidũt

Lib. de superfœt.

An in fœdis coloribus febris accedat peculiaris morbi aut partis ἰδιοσυγκρισίαν sequens.

febres in essẽtiales ac symptomaticas, vt essent essentiales dicãtur, in quibus nõ est peculiaris in parte aliqua affectio vt nec obstructio, nec dolor, nec Erysipelas, nec inflãmatio: quod si ob lateris inflammationẽ, vel pulmonis vel alicuius partis febricitent, symptomatica febris dicitur, atque huius cura gerenda non est, cum priore morbo sublato ea facilè tollatur, hinc hepatici, lienosi, peripneumonicíq; qui ita laborant, dicuntur. Et alio in loco, queis sine partis inflammatione qui in venis putrent humores febrem accendunt, ij propriè febricitant, hinc differentiæ, Epialos, lipyria, Elôdes, typhôdes, tertianæ, quartanæ, synochi putres & imputres, tritæophyes, hæmitritæus. Hepaticam autem febrem, vel lienosam, vel pulmonicam nemo vnquam dixit. Sic in symptomaticis locus nobis peculiariter affectus aut dolens, aut inflammatus considerari debet, vt febris symptoma tantùm sit. In essentialibus nil tale. Sed aliquis obiiciat, in periodicis febribus peculiaris affectio est partis: nam vel lien vel hepar, vel ventriculus, vel mesenterium in vitio est, in his partibus mala diathesis, obstructio est, & dolor? Si itaque vbi obstructio, aut dolor, aut inflammatio partis alicuius, hinc symptomatica febris nascitur, periodicam omnem febrem symptomaticis febribus attribuere necesse est. Et Galenus statuens discrimen inter febres periodo redeuntes & continuas essentiales, ait ideo periodo redire febres quòd in partibus aut excipientibus aut mittentibus dispositio sit aliqua: continuas verò fieri, quod in venis atque arteriis humores æqualiter accendantur. Itaque in periodicis aut lienis aut hepatis obstructio diathesísque erit; proinde nascitura hinc febris non morbi sed symptomatis nomine donanda erit. Quin etiã τριταιοφυὴς febris & lipyria è numero censentur essentialium febrium, & tamen lipyria sequitur inflammationem aut ventriculi, aut hepatis aut momentaneæ alicuius partis, sed maximè ventriculi, opinione Ætij. Nam si inflammatio in pulmone, algida dicitur, si circum hepar, adurẽs siue fumosa: τριταιοφυὴς autem phlogosin partis ali-

Com. ad apho. 73. lib. 4.

Febres in essentiales, vel symptomaticas diuiduntur.

Com. in aph. 42. l. 7.

1. ad glauconem.

Sub finem 2. de diff. feb.

Gal. com. ad apho. 66. l. 4. febr. à vehementi obstructione, & ab inflammatione vult esse symptomaticas, quod ad virg. fœdatas valdè pertinet.

Ætius c. 89. tetrab. 1. serm. 5.

cuius internæ sequi videtur opinione Galeni, & quorundam veterum quos imitatur Galenus: Et tamen vtranque febrem tanquã essentialem propriis remediis medici profligant, vt febrem lipyriam Ætius loco adducto. Sed dicendum febres symptomaticas inflammationum comites, potè cum illis intereuntium & orientium essentiales quoque dici posse propter ea symptomata quæ excitant quatenus febres sunt, quibus amouendis medicus studet. Et id primus obseruauit Gal. Quanquã symptomaticæ successu temporis essentiales esse possunt, vt de febre Anaxionis pleuritici constat. Atque herclè magna quæstio esse potest, an non essentiales febres peculiarem affectionẽ partium aliquarum internarum sequantur? Nunc ad rem propositam. Cur non licebit febrem aliquam lienosam, pulmonicam, capitalem, aluinam (vt quæ ad ventriculum propriè pertinet) mesentericam apellare, vt quæ febres mediæ sint inter symptomaticas propriè dictas, & essentiales? Vt in fœdis coloribus nescio quæ febris species apparet non symptomatica, non essentialis, vt ad se medentis curam trahat, & quam non possis nominare, fit autem ob peculiare vitium aut lienis, aut hepatis, aut aliûs partis internæ, non tamen symptomatica dicenda est, cum per se symptomatica curanda non sit, & habet aliquam intermissionem, nulla autem symptomatica propriè dicta intermissionis particeps est. Ac veteres quidem practici cum inflammatio est in parte aliqua, febrem continuam symptomaticam appellauerunt, sed cum aliud peculiare vitium est in parte quod febrim quandam lentam foueat, eam non dubitarunt lienosam, mesentericamque appellare: vt eo nomine nos inuitent ad dicandam illi parti operam tollendumque vitium quod morbum tandiu fouet. Et hæc febris verè essentialis non dicitur: cum febrium essentialium fundamentum in humoribus maximè stabiliatur: qui si fusi sunt per maiora vasa, synochos continuasque febres efficiunt, sin per minora vt habitum corporis ferè contingant periodicas. Quanquã de ea re dubitatur.

Gal. com. in par. 5. sect. 3. l. 1. epid.

Gal. l. de diff. mort.

Histor. 8. constitut. l. 3. ep. Vide locum præclar. c. 18. l. 1. de Crisib.

Et quærat quis, cur si vitium in liene non quartanæ essentiales, aut erraticæ potius fœdas virgines adoriantur? Cum enim quartanarũ ἑστία id est focus lien ipse sit, humórque crassus qui in illis etiam redundare solet, earum causa & materies sit, consentaneum videtur. vt quartanis erraticísue potius prehendantur. Immo & dispositio partis ad eas febres facit plurimùm, cum periodicæ febres vt nec morbi, sine partis alicuius momentaneæ diathesi surgere, alifouerique non soleant, quod à Galeno amplissimè demonstratum est in libris de febribus. Atque occurrit aliquando locus apud Syluium quo docet in quartanis febribus cancrosam, vt ita dicam lienis esse dispositionem quæ eas tandiu foueat, vt diathesis illa absimilis non sit ei quæ in partibus extimis apparet quas cancer occupat atque deturpat. Quæ si vera sunt, cur non fœdatæ virgines quartanis laborant? Sed iam experientia probatum est familiariter illas quartanas experiri: cur ergo & lentas sæpè habent cum lienis ipsius vitium aliquod sit? Quæratur itaque an lien tales febres generet, & quare, quoque nomine donandæ sint. Nullus meo iudicio rem hanc tractasse meliùs accuratiúsque videtur quàm Fernelius immo nec Galenus ipse quidem. Febris symptomaticæ continens causa, in venis maioribus non est, sed in parte quapiam à qua vapor in cor obrepit. Vel inflammationem, vel obstructionem contumáxque vitium partis insequitur. Si inflammationem ea aut remota, aut propinqua rursus aut est manifesta, aut occulta. Si manifesta & sanguinea, symptomatica phlegmonodes sequitur, si biliosa, typhôdes. Hoc distinguitur ab essentiali quod symptomatica nullis certis periodis exacuatur, vrinæ nullum putredinis signum (nisi ex affecta parte putredo obrêpat) exhibeant, item in symptomatica progressu temporis inflammatæ sedis notæ sese proferunt. Accedit quod rarò diebus Criticis soluatur. Quæ omnia tamen in controuersiam possunt adduci. Alia est symptomatica latentis obstructionis vitiíque soboles. Nam non oritur ab inflammatione, sed à latente obstru-

Cur si vitiũ in liene non quartanæ aut erraticę feb. potius fœdatas virgines adoriantur.

Gal. sub finẽ. l. 2. de diff. feb.

Cap. 8. l. de feb.

Sympt. febres vt à continuis distinguãtur.

Symptomatic. feb. duplex.

ctione & putredine quæ visceri contumaciter adhæresscit, adeo vt ipsa visceris substantia labefactetur. Si putredo effertur, ad putridas febres accedit, sed omnium putridarum est mitissima, æger nullo graui symptomate premitur, quod intelliges, ratione ipsius febris. Putredinis notæ elucent in vrinis, in pulsu, æger imbecillior in dies fit, non proficit, & quotidie macrescit atque liquatur. Focus sæpè in pulmonibus, in ventriculo, iecore, aut liene, in quibus semimala putredo cumulatur. Aliàs sensus tumoris est perspicui, aliàs in substantia vitium latet qui τῆς ὅλης οὐσίας morbus dicitur ad λαρθανεῖν referendus. Idem autor febrem istam lentam in fœdis virginum coloribus agnoscit, quam serosæ pituitæ putredo leuis inducat. Si itaque aut obscura est phlogosis, aut impactus contumaciter visceri humor, aut obstructio contumax ac rebellis, tunc ea symptomatica febris surgit quam explicauimus: sin autem vitium corruptióque in parte est, alia symptomatica longè deterior nascitur. Quod in purulentis pulmonibus, renibus, hepatéque similiter affecto, aut in distantioribus etiam partibus contingit. Et eam febrem quidam rerum affinitate ac similitudine ducti ad hecticam renocarunt. Tamen ab hectica distinguitur. Ac propriè tabificæ febres dicuntur, quibus non solùm intemperies calida adsit sed & putredo, non qualis in febribus ab humore putrente natis. Hecticæ autem imputres sunt, nisi fortè sint complicatæ, vt Galen. docet. Atque non omittendum videtur quod à Galeno & Hippoc. scribitur huc maximè pertinens, febres nimirum semitertianas (quæ κατ᾽ ἐξοχὴν φρικώδεις dicuntur) tabidos præhendere, eósque qui longis morbis impediuntur. Et hæ sunt lethales maximam partem. Cur autem illæ semitertianæ tabidos occupent non alia ratione euenit quàm propter aut contumacem obstructionem, aut latens vitium, vt purulentis contingit. Et in commento Gal. in tabidis & longis morbis nasci solitas febres semitertianas ait non esse necesse vt retineant illam proprietatem quâ dicuntur horrificæ, cùm sine horrore esse pos-

Quę à Fernelio dicũtur sunt consentanea iis quę Gal. dicit com. ad aph. 66. l. 4. vbi ait feb. à forti obstructione esse symptom.

Gal. c. 10. & 11. l. 1. de diff. feb.

Part. 5. se. 3. l. 1. epid.

ſint. Quod mirum eſt, & à veterum ſententia alienum. Sed de natura & ſede τῶν ἡμιτριταίων non eſt dicendum hoc loco, cum nec diſputatio huc pertineat, & de iis abundè dictum ſit in lib. definitionum medicarum à nobis conſcripto. Præterea cum Hippocrates ait, Quintana omnium peſſima: nam & ante tabem, & iam tabidis ſuperueniens necando eſt, nunquid quintana hæc febris aut collectionem puris in thorace, aut aliquid tale, aut vitium peculiare parti conſequitur? Quod ſi ita ſit, cur non ſymptomatica? Si ſymptomatica, falsò itaque antè dictum eſt nullam ſymptomaticam intermiſſionis eſſe participem. Et cur putredo in parte longinquiore, aut in propinqua quidem, ſed quæ per venas & arterias non habeat cum conſenſum cum corde quem & partes in ventre contentæ, in quibus colluuies corporis maximè congeritur, non poſſit euocare febrem aliquam ſemiputrem ſymptomaticam, eámque intermittentem? Sed hæc aliûs loci ſunt: vt autem orationis vela contrahamus, ſatis iam dictum aliàs ſymptomaticis febribus deberi curationem, aliàs non. Quod tenendum fuit neceſſario vt quiſque intelligat febres lentas ſymptomaticáſque fœdis coloribus adiungi, quas ſi ideo negligat quod ſint ſymptomaticæ, aberret turpiſſimè, & in miſerorum ægrorum perniciem conſpiret.

Abundè natura ſemitertianæ explicatur in I. Ballonij definit. medicarũ ſuperioribus annis in lucẽ edito.

Hipp. par. 9, ſect. 3. I. primi Ep.

Feb. lent. & ſympt. fœdis colorib. adiungũtur.

Dicamus ergo paulùm diſcedentes à doctrina Galen. febrem aliquam eſſe cephalicam, aliam lienoſam, ventriculi aliam, hepaticam, aut cum partibus ipſis inuſta obſtructio, aut impactus mordicus humor, aut corruptio contracta eſt. Vt ij erroris conuincendi ſint qui & febrium continuarum & intermittentium, & hecticarum, & maraſmodῶν ſedẽ perpetuo in ventre inferiore conſtituunt. Contra enim ſentiendum immo, quod notandum eſt, febrium ardentium focum Hippocrates in capite videtur conſtituere, & Galenus pulmonis venas. Si in ardente febre aurium ſonitus cum caligine, prouenιátque in naribus grauitas, mente ex melancholia aberrant, Galenus hunc locum explicat de febre ardente

Part. 18. I. 1. prorrh.

Gal. com. in par. 73. ſect. 2. l. 1. epid.

cuius focus est in cerebro propter collectam in eo bilem quæ inflammationem excitat. Eáque febris distinguitur ab altera quæ fit non coaceruata in cerebro materia, sed in venis inferioribus reside, à qua flatuosa expiratio suscitatur delirium excitans. Nam cuius febris ardentis materia in cerebro mansionem habet, ea continuam habet desipientiam, & symptomata non ita sunt fugacia. Atque materia dum ibi ebullit atque efferuescit flatulentam naturam acquirit, cuius signa in variis capitis partibus apparent, prout illa in varias cerebri partes repserit, párque hoc vel illud neruorum obsederit. At quæ ardens febris materiam habet in aliis partibus, non habet desipientiam assiduam. Prior febris phrenitidi simillima est ob symptomaton cognationem. Sed in phrenitide symptomatica ea est febris quæ adest. Præterea ardens febris primario cerebri affectu contracta ferè statim insilit apparétque: Phrenîtis non tam cito, sed tempore acquiritur. Ita enim Gal. phrenîtis, ait, paulatim accidere solet, non autem quiescere subito atque confertim. Immò ne in declinatione quidem febris deliria quiescunt, quod aliter contingit in iis febribus quarum deliria sunt symptomata tantum, prout enim mansuescit febris, ita & deliria. Nisi quis fortè obiiciat duo aduersum ea quæ dicuntur: priùs quidem quod nota hæc phrenitidis & febris ardentis primariò cerebrum impetentis malè assignetur, nimirum phrenitin non subitò nasci, contra febrem ardentem cephalicam statim adoriri: contra Hippoc. in Epid. animaduertit quendam phreniticum primo die factum, sed hoc ex iis est quæ rarò eueniunt. Quanquam vt Gal. in com. non ita fuit subita causæ generatio, vt & ipsius morbi. Si quidem primus Hippoc. scripsit, non de repentè morbi hominibus accidunt, sed paulatim collecti, confertim apparent. Posterius verò, quod in declinatione febris cum phrenitide coniunctæ deliria non quiescant. Quod alienum videtur. Nam si febris symptoma est phrenitidis (quæ est inflammatio in cerebro, materia ipsi cerebro & eius meningibus

Seles feb. continuarum & intermittentiũ, alia quam in ventre inferiore.

Locus cõmemorabilis.

Si materia in cerebro sit à massa sanguinis separata, verè fit phrenitis, si autem perfũdetur adhuc & nondũ pedẽ fixerit, fit feb. capitalis.

Gal. com. in par. 73. sect. 2. l. 1. epid.

Gal. c. 4. l. 5. loc. affecto: plenè item. c. 7. l. 3. eiusdẽ operis.

H st. part. 4. sect. 3. l. 3. epid.

Hipp. de diæta.

bus impacta vt Gal. in Epid. explicat) & mutuo ferè sese consequuntur, non potest ea febris declinare, quin & morbus ipse desæuiat. Sed id dictum per comparationem. Nam quæ deliria sunt ardentium febrium symptomata, ideóque excitata quod venulas in cerebro membranulísque sitas humores tantùm præterfluant, non autem impinguantur, vt annotauit doctè Gal. necesse est in earum declinatione paraphrosynen istam quiescere: Sed quę delirationes in phrenitide sũt eius naturā necessariò consequentes & tanquam de essentia existentes, tametsi febris symptomatica declinet, non quiescunt tamen: non quod non remittantur, sed non tanta tranquillitas adest, quanta in febribus essentialibus quarũ deliria symptomata tantùm existunt. Quemadmodum itaque caput febris cuiusdam focus esse potest, ita & partes reliquæ, vt in fœdis coloribus magni intersit scire cuiusmodi febris sit, vt illius sedes animo lustretur, tandémque parti quæ in vitio erit legitima cura adhibeatur.

Phrenitis affectio mẽbranar. auto. Gal. cõ. in par. 23. sect. 2. l. 1. epid.

Com. in par. 73. sect. 2. l. 1. epid.

Sed nescio quomodo fit vt minima occasione filum orationis producamus, pluráque quam institutum fuerat, prosequamur. Sed rerum quæ recens, in quæstionem vocantur, dignitas ad id inuitat. Iam promissum factum exoluentes fidémque datam liberantes ad rem propiùs accedamus, in qua docuimus quam difficile sit priuati cuiusdam morbi rationem prosequi, cum symptomaton magna sit confusio medendi rationem obscurans. Hoc enim experientia docet in suppressione alicuius solennis euacuationis affectionum miram esse facturam, aliarum quippe ex aliis nascentium. Atque pro variis humorum in has aut illas partes motibus, aut inquinamentis variis ob eluuiem suppressæ materiæ, symptomaton sequitur quædam series, ac si verè esset cuiusdam longioris catenæ continuatio. Accedit ἰδιοσυγκρασία & corporum & morborum: nam morbus idem, non est in diuersis idem; vt nec alimentum idem in diuersis idem est, cum aliàs medicamenti, aliàs alimenti, aliàs vtriusque rationem subeat. In quibusdam virginibus venæ vteri natura an-

In suppressione solẽnis alicuius vacuationis mira affectionũ fœtura esse solet.

Hipp. l. de vet. med. & lib. de alimento.

gustæ sunt, hepatis verò amplæ ac capaces, aut contra quæ ad hepar attinent angustiores sunt, quæ verò ad vterum patent: & pro ista varietate idem affectus varias sortitur proprietates. Et tametsi à Galeno sit pronuntiatum totum corpus vtero simile esse, fit tamen, vt aliquando vterus aliqua de causa frigidus sit, corpus verò reliquum calidum, & contra. Quæ omnia certis signis venanda sunt priusquam diuinam πίκμαρον, id est cuique pro peculiari natura medendi rationem consequi possis. Atque hæc prælibabit in omni morborum curatione si catus & cautus in medendo esse velit.

Com. in apho. 62. l. 5.

Aggrediens fœdi in virginibus coloris curationem non meme vni causæ & symptomati addicam; sed varietatem symptomaton intuitus, paulò generalius progrediar. Si ex Hippocratis sententia vna prohibita mensium eruptio tot affectionum procreatrix est & conseruatrix, in eo fuga illarum consistere videtur, vt naturam in eo tenendo cursu assuefaciamus. Etenim quibus virginibus aut libertate meatuum, aut vi naturæ (nisi accedat sedulus in negotio labor qui consumens siccanæq; vacuationis instar fit) fluxus iste satisfacit, eas color non defœdat. Item, quæ viro iunctæ priùs fœdis coloribus erant infectæ nitorem statim recuperant: quod arguit, aut amplexus desiderio, aut angustia vasorum, aut conditionis tædio, aut naturæ infirmitate, aut potius languore vteri, partis natura appetentis, vt ex Platone antè demonstrauimus contra Galenum, præsertim si amoribus pellectæ incitatæque fuerint, ista symptomata surgere: Sed vnde ista progrediundi difficultas? angustia vasorum ad vterum attinentium, ac præsertim quia natura nondum quippiam tale agere consueuerit. Cur non antè istud tempus quippiam simile patiebantur? Nondum sanguis redundabat, sed in alimentum ac incrementum insumebatur. An tamen ideo potest tam sæuas adducere affectiones, & virguncularum corpora tanquam effœta, & moribunda efficere? Cur non domatur à natura? Illud antè docuimus, nec repetere alienum, omnem hu-

Therapia fœdi virg. coloris. Lib. de & de superfœt.

morem aut qui excerni præstituto tempore solitus est, aut cum nondum fluendi consuetudinem tenuerit; naturæ tamen decreto exire excerníque debet, quantuluscunque fluat, cum naturæ oneri sit, tantam molestiam rectrici corporis naturæ afferre, vt breui κακοήθεια in corpore nactus, œconomiam corporis inficiat atque labefactet. Quod & lochia à partu testantur. Mirum enim est sanguinem per nouem menses suppressum aut nulla, aut leuia admodum mala inferre, vnius autem dieculæ aut duarum spatio post editum fœtum tantam cladem corpori afferre, vt nisi prouideatur, malum arte nulla reparari possit. Quinetiam menstruo circuitu sæpè ad vncias tantùm quatuor sanguis erumpit isque rubeus floridus, & recèns mactatæ victimæ sanguini similis, vt scribit Hippoc. & tamen tantula excretio plurimum adiuuat. Quod excernitur paucum, laudabile, an suppressum tantùm incommodi adferre poterat? Si hoc verum, cur non potiùs incredibilis humorum corruptorum eluuies per corpus aliàs sparsorum, aliàs in mesenterio scaturientium eas molestias affert? Hîc miracula naturæ contemplanda veniunt. Nam quod stato tempore, & menstrua periodo excretio illa fit redux & recidiua, id non quantitati sanguinis, aut malignæ qualitati tribuendum est. Etenim etsi paucus fluat, retinetur tamen cursus, & iuuatur natura plurimum, tantò magis, quantò plus fluxerit pro natura eius quæ menstruum patitur effluuium. Ad malignam qualitatem recurrere absurdiùs est. Quæ enim aliena qualitas in sanguine rubeo, florido laudabili? Quæ omnia vim prouisionémque naturæ maximam declarant in præstituendo cursu rei alioqui ex sese innocuæ, vt cum opus fuerit, plura excernat per eam viam quam semel instituerit. Quam prudentiam Hippocrates demonstrat passim, præsertim cum ait naturam τὰς ἐφόδους inuenisse. id est vias inclinationes, impetus ad hæc aut illa faciunda. Et in apho. Gal. ait, natura materiei τὰς ὁδοὺς inuenit si valida sit, cum etiam per ossa abscessus faciat. Itaque fit vt ea materia, quantula sit, quæ

Lib. de nat. pueri. per vnum aut alterũ diẽ lochiorum suppressio cum periculosa, non itẽ menstrui sanguin. 9. mens. spatio ad fœtus formationem.

Lib. 1. de morb. mul.

Lib. de arte par. 2. sect. 1. 6. epid.

Com in aph. 54. li. 7.

excerni debet, si supprimatur vis naturæ inferatur: cum enim instituit materiem aliquam foras pellere, si id nequeat, huius curam non habet; hanc non regit amplius, quò fit vt illa superflua existens, nec amplius recta gubernatáque naturæ molestiam infligat. Atque hinc scire licet materiam menstruam per se quidem vitio carêre, sed cum primum substitit, prius quidem quantitate peccans qualitate mala afficitur, vnde mira nouorum affectuum in muliebri corpore soboles, à qua afferit vna eruptio, vt capite de suppressione mensium pleniùs apparebit. Et cum Plinius ac plerîque alij vim maleficam mēstruo sanguini tribuerunt, toto cœlo aberrarunt, nescientes, ab vno sanguine menstruo tam maleficam vim manare non posse, nisi is diu suppressus sit. Sed ea de re hoc loco nihil sumus explicaturi, quanquam multa habemus quæ in medium adducamus.

Hipp. l. de superfœtatione in virg. menses erumpere debētes τὰ ὡρᾶια nomine satis accōmodato vocat.

Materia quātula sit quæ excerni debet si supprimatur à natura amplius non regitur eique vim infert.

Nullā habet vim maleficā sanguis menstruus nisi is diu suppressus sit.

Hoc itaque iam constet refluxum sanguinis viam foras affectantis, sed propter assignatas prius causas restitantis fœdorum colorum causam esse, quæ curatio? At pleræque, dices, virgunculæ decolores fiunt, cum nondum menstruæ purgationis tempus instet. Verum quidem hoc, sed de eo quod fit vt plurimum nobis sermo est. Nam eæ maximè fœdō colôre inficiuntur quæ iam in propinquo sunt, vt menstruæ fiant, atque eæ potissimum quæ domi septæ tenentur liberalibus custodiis, cum & impudentes proci quorum adulatoria oratione deliniuntur, repudiantur, & eas parentes vt adultas virgines castè tuentur, & ab amatorum impetu prohibent. Quanquam non omnes fiunt decolores, sed quædam fiunt ἐρυθροί, id est saturato colore rubeóque præditæ, ob refluxum sanguinis à partibus inferis ad partes superiores. Et à grçcis εὔχροια dicitur, maléque & κατα χρηστικῶς vsurpatur, cum in bonis ducenda non sit. Nam in purulentis & peripneumonicis istam εὔχροιαν Hippoc. obseruat, an ea laudanda? nequaquam. In prorrhetico autem cum vituperat istam coloris suauitatem quæ vulgò placet, adiungit vocem σκυθρωπόν, vt bonitas coloris cum rigiditate quæ

Refluxus sanguinis viam foras affectantis & restitāt. foed. colorū causa.

Hipp. in Coacis & in par. 60. l. 2. progn.

græcis πυρρωπότης dicitur, in malis ponenda sit: cum corpus ita affectum proximè ad melancholicam naturam accedat. Sed de nomine τῆς εὐχροίας pleniùs in nostris definitionibus medicis. Decoloratio cutísque defœdatio, nec non rubor faciei ab vna mensium eruptione potest contingere. Quibus enim virginibus partes, sunt robustiores & calore natiuo prædita maiore qui non facilè copia sanguinis strangulentur, in iis coloris bonitas vituperanda tamen visitur, & plenitudinis ad vasa metus adest maximus. Sin partium infirmitas sit, caloris paupertas, præsertímque si seruitutis iugo sub matribus addictæ viuant, iis recursu sanguinis calor opprimitur, partes inficiuntur, & plenitudinis ad vires metus adest. Immo cachexia, hydrops, atrophia, & liênis tumores aliis oboriuntur. Cum ista coloris suauitas est, suffusa rubore facies à suppressis mensibus multò minùs afficiuntur, quàm quibus cutis maculatur. Immò & multas iam pubertatis annos egressas, immò & nuptas vidimus quæ nunquam menstruæ fuerant, incolumes satis vixisse. In solis quippe vteri venis prohibitio euacuationis consistit, quibus cum consultum fuerit, eruptionis spes est maior. Has sectio venę in maleolo iuuat, vsus apozematon aperientium, vni vtero reserando, operam suam addicentium: frictiones crurum. Sed antequam ad sectionem venę in maleolo accedamus, sequendum est Gal. consilium de secanda vena gibberî ad plethoram minuendam. Nullus verò est qui sic affectis nauare operam non possit. Sed in iis quibus defœdata cutis, cautio maior est adhibenda. Nam si certis colligas argumentis menstruę tempus purgationis ingruere, & ob inanem naturę conatum supprimi sanguinem, & ad superiora vergere, qui tandem & partes à quibus recurrerit, & eas in qua influxerit vitiaturus est & oppressurus, nil debet impedire quominùs ad ea recurras remedia quibus in citandis mensibus sumus vsuri. Communis enim est ea curatio. Ac Hippocrates hanc maximè causam videtur inuenisse, nisi quis & vteri furorem, & ἰξωπνεῖν in causa esse

Vide l. definit. med. Ballon. in nomine εὐχροίας.

Lib. de sang. miss.

Secanda vena gibberi ad phletorã minuendã antequam aperiatur vena malleoli

putet. Sed vteri furor sesé facilè prodit nec tam diuturnis symptomatis eget ad sui explicationẽ. Ἐξωτικὰ autem morbum potiùs animi ab impotentia natum, quàm corporis affectum significant.

Breuem itaque methodon aperiamus qua quis fœdis coloribus à suppressione natis opem ferre possit, plura in capite de suppressione mensium explicaturus. Cum menstruæ purgationis tempus instat, ita de virginibus sollicitos esse oportet vt & præcautione, & diæta, & vitæ instituti mutatione impẽdentes casus arceamus. Si enim vt antè demonstratum est, eo præsertim tempore ea vrgent symptomata à variis affectionibus intus reconditis, orta, & variè elucescentia, prout partium obsessarum varietas est: primum studium medici sit in prouocandis mensibus, aut consulendo nequa sumantur quæ sanguinis fluxitatem prohibeant, venásque obstruant per quas cursus sanguinis debet incitari. At non in omnibus idem est tempus quo menstruæ purgationis occasio instat. Etenim pleræque circa annum duodecimum menstruæ esse possunt: aliæ anno ætatis decimo quarto. A neotericis obseruatæ sunt quæ nono ætatis anno pepeterint. Sic annis id describere alienũ est. Sed cum mammæ pruriunt, vocem asperiorem edunt, cum vbera prominent, pecten, lumbi & caput dolent, & bilis aut pituitæ vomitus adest, purgationem menstruam instare credibile est. Atque tunc si cætera consenserint leuibus etiam remediis adiutæ virgines, menstruæ esse possunt. Inter eas autem aliis laudabilis excernitur, & secundum sententiam Hippocratis recens mactati animalis sanguini assimilis. Obseruant autem quidam ex Neotericis menstrua alba virginibus adesse posse si crudus sanguis fuerit, eáque paruis adhuc & admodum puellis prouenire contendunt, maximè si cibo vtantur humidiore & crudiore. Illáque si diutiùs fluant, puellas ipsas extenuare asseuerant. At ista menstrua alba cum eo affectu confundere qui ῥοῦς γυναικεῖος dicitur à ratione alienum est: cum hic affectus, vt pòst dicetur, aliam longè causam agnoscat. Sed

Non in omnibus virg. idem tempus quo menstruæ purgationis occasio instat.

Syluius l. de mens. mulier.

Instantis lunaris purgationis signa.

Lib. de morbis mulier.

Alba mẽstrua

talis albicans excretio esse solet ob cacochymiam, vt pro rubore albedo supponatur. At ῥοῦς γυναικεῖος etiam præsenti comes esse solet menstrua purgatio. Quorum explicatio aliûs est instituti.

Quicunq; legitimam fœdorum col. curationẽ instituere volet, ei multa consideranda erunt, vt non tam in vnius affectus curam incumbat, quàm multa symptomata inspiciat, quorum quodque medici consilium ad sese conuertet. Nec enim tam symptomatis, quàm morbi rationem præ se ferunt. Et ne à trita via medendi deflectamus, primum hunc affectum persequemur, quatenus splenicum quid habet. Videas enim maximam virginum fœdis coloribus laborantium partem quippiam in sinistro hypochondrio dolitans habêre, fœdum anhelitum, dentes luridos aliâs, aliâs autem hæmodia laborare. Quod melancholicis proprium esse veteres animaduerterunt. Præterea multis adeo aluus astricta est, vt non nisi vi soluatur: aliis liquidior, aliàs aquosa, aliàs serosa reddens, alias chylosa & putria per ἀναδόσεως impedimentum. Borborygmos aliquãdo sentiunt & in ventre murmura, colicis doloribus aliàs exercentur. Porrò cum ex sententia Gal. viscus hoc maximè indurari soleat sanguine facilè in isto viscere concluso, qui exitum liberum cum non habeat facilè duritiem afferat, indéque tumorem, mirum ne sit si de ea potissimum parte virgines queruntur. Et quæ patiuntur aliquid splenicum resipiant. Siue enim congestio fiat, siue refluxus ab imis ad superas partes, siue affluxus à superis in inferas: splen talia incommoda persentiscit. Hinc imbecillitas, hinc durities. Quod à nobis dicitur ne temerè affingamus semper plenis tumorem aliquem esse, quoties quis de sinistro hypochondrio queritur. Quod factitant Erasistrate quidam nostra ætate medici, qui quum de dolore in alteruto hypochondrio audiunt, malè admodum comminiscuntur duritiem contractam. Ac Erasistratus omnem morbum hepatis aut splenis ad tumorẽ aut vlcus referebat. Cuius opinio in Galeni libris explosa iam est. Itaque si infirmi-

Quæ consideranda sunt antequam ad curationẽ foed. col. sese accingat medicus.

Curatio foed. col. vt splenicum quid habet.

Cap. 2. l. 9. κατὰ τόπους.

Gal. c. 1. l. 6. loc. aff.

Sub finem l.3. de nat. facult.

tas in liene contracta est, propter quam nequeat legiti-
mè hepar repurgare, aut, si durities est, aliud ineatur
consilium: Item & aliud cum febris adest, aliud cum ea-
dem abest. Ideo Galenus legitimæ lieni medendi ratio-
nis summa attingens capita, primum si incidere, tenuare,
referréque consilium est, ita temperatos nos esse vult vt
iis vtamur quæ vim tenuandi citra manifestam qualita-
tem habent. Nec vehementiùs succus calefactus, incras-
setur obturétque magis. Quoniam verò pars spongiosa

Causæ symptom. fœd. col.

est lien, cuius attrahendi facultas (quam tamen vnam es-
se oportet vt coloris suauitas concilietur, hepárq; defæ-
cetur) facilè hebescit ac mollescit: Ita natiui temperamē-
ti ratio gerenda est, vt quidquid moliamur, robur conci-
lietur. Alioqui humore nigro non profectò color malus
fœdúsque corpori inuritur. Et hæc primum videnda
sunt. In fœdis coloribus difficultas est anhelitus ob dia-
phragmatis oppressionem vel à tumore lienis, vel à fla-
tibus qui facilè in iis partibus surgunt ac concluduntur.
Grauitatis sensus ex copia materiæ, vel obtuso partis ip-
sius sensu: nisi fortè ad membranas dolor pertineat &
inflammatio. Vt de renis & hepatis doloribus præclarè
demonstrauit Galenus. Sitis, aut præter corrupti humo-
ris copiam affluxúmque, aut propter aliquam phlogo-

Com. in aph. 5. l. 6. 7. cap. l. 3. loc. aff.

seos speciem in partibus pylôro propinquis, quod in me-
lancholicis hypochondriacis ex Dioclis sententia obser-
uat Galenus. Et hæc posterior sitis causa animaduerten-
da est. De qua re paulò post fortè differemus. Pedum
quoq; inflatio & ventris aliquādo esse solet propter sero-
sorum humorum per genus venosum diffluentiū prouen-

Quid sit corpus lienis esse ἀνάῤῥοπον aut κατάῤῥοπον.

tum, maximè verò id fit cum lienis vitio hydrops est in
propinquo, aut cum corpus lienis est ἀνάῤῥοπον. Tum enim
partes superiores calidiores esse verisimile est: si in sit
κατάῤῥοπον, id est ad partes inferiores inclinet, manibus &
nare refrigeratis, pedes calfieri consentaneum est, vt

Part. 39. sect. 2. l. 6. epid.

Hippoc. in Epidemiis scribit. Vnde nos audemus asse-
rere quibusdam in splenicis obseruasse tantum in pedi-
bus calorem vt magnas molestias afferret. Nec lienem
audire

audire oportet κατάῤῥοπον, vt à suo naturali situ discesserit, sed aut quia tumores sunt circum lienem, qui vt in hanc aut illam partem inclinant potiùs, ita aut in partibus superioribus, aut in inferioribus magis signa apparent: aut quia lien laborans deponit sua excrementa in imum ventrem, aut partem quæ situm habêre superiorem videatur. Itaque prout aut superiores aut inferiores partes decubitus humorum aut collectio magis respicit, ita aut caloris aut frigoris significatio aut hîc aut illic existit. Quæ omnia aphorismi veritate nituntur, vbi sudor ibi morbus: vbi calor aut frigus, ibi morbus: quod non tantũ de circumscriptione ipsius partis audiendum est, sed & de iis quæ situ & vasorum communione cum illa parte consentiunt. Sic in libris de articulis scribit aut manus brachiáque, aut pedes gracilescere, prout gibberi occasio, id est tuberculum constiterit, aut in superiore spinæ parte, aut inferiore. Itaque cum virginibus decoloribus partes superæ aut inferæ caloris frigorísue notas habent, ita de morbi inclinatione iudicandum est. Et cum lien decliuis dicitur, morbus dicitur κατάῤῥοπος. Et in com. Galen. in particulam vnde hæc desumuntur malè legitur νοσήματι καταῤῥόπων: pro νοσήματι καταῤῥόπῳ. Quanquam vtrunque tolerabile: sed prior lectio arridet magis. In iisdem autem præsertim si tumor est opprimens diaphragma, dolor ad iugulum vsque sinistrum tendit diaphragmatis ipsius sympathia, quæ tunicæ costas succingenti communicatur. Distensio quoque magnorum fit vasorum, & membranæ ipsius: Quod & in pleuritide percipi solet. Alia enim in parte inflammatio consistit. Et tamen de clauiculæ dolore queruntur. Sed hæc omnia Gal. fusissimè explicauit. Omitto fœtoris ipsius oris in virgine decolôre causas, & pudendorum turgescentię nec nõ cutis squalôris. Quorũ explicatio fusior longè esset. Si febris ægras virgines detineat cuius occasione & humores corrũpuntur magis, vt diffletur calor qui in corpore squalente & minimum perspirabili continetur, non erit alienum venam reserâre, Idque partitò, si iterare

14.

Apho. 39. & 40. l. 4.

Par. 9. 10. 11. 12. l. 3. de articul.

Cap. 7. l. 2. loc. aff. & c. 5.

15.

consilium esse debeat, nec vnam euacuationem paulò largiorem sustineat. Aliis placet venam quæ inter minimum digitum & medicum decurrit, aperire, vt minor virium iactura fiat. Nonnullis veterinariorum morem sequentibus videtur legitima aut apertio, aut scarificatio venarum quæ ad lienis regionem sitæ sunt, hæc autem topica potius sunt. Sed antequam id fit corpus repurgare oporret, non validè quidem sed leniter. vt hic admitti non debeat Hippocratis sententia qui melancholicos per inferiora purgat ἰσχυρῶς. Si enim melancholicis morbis vehementiora debentur medicamenta, cur in curatione ad Glauconem leniùs mitiúsque cum febribus quartanis agit Gal. cum experientia perspectum sit ex simplice quartana duplicem triplicémque nasci nisi summissiùs egeris? Cancros autem si duriusculis acriusculísque medicamentis vexaueris, ferociunt insultántque magis & medendo ęgrescunt. Vterque autem affectus in melancholicorum morborum censu numeratur. Et laborantes hypochondriacâ obseruauimus vsu validiorum deteriùs longè habuisse: contrà verò medicationes blandiores facilè tulisse. Quinetiam de muliere quartanam patiente constat, quæ cum liberata esset à morbo, quoties animi potiùs quam necessitatis gratia decoctum foliculorum hausisset, sepulta febris suscitabatur, peiúsque solito habebat. Et tamen placet Hippocrati duriùs agendum esse cum melancholicis. Et quæ abstrusa sunt, firma contumaciáque ea magnam vim quæ demoliatur exposcunt, id est & multo tempore, & sæpiùs & per fortiora medicamenta negotium transigendum est vt explicat Gal. in aphorismis. Si quid sit eiusmodi, humor est melancholicus, & præsertim atra bilis, cuius contumacia blandiorum vires eludit. Vnde vulgò melancholicis peplium & elleborum ex vsu esse celebratur. Et ne quid hìc, vt nec in aliis melancholicis morbis peccetur, ita cum distinctione rem definire oportet. Quidam dicunt

16. melancholicis morbis, si purgatione egeant, validiorum remediorum vsum conuenire. Volunt autem conditio-

Melācholici blandè purgandi & cur?

Lib. 1. ad Gluaco.

Guido de Cauliaco.

Historia.

Splenicos negat purgandos Hipp. 2. de morb. immo ne lac quidē dat.

Com. in aphoris. 30. l. 4.

Decisio quæst. de purgat. melanch. iuxta aph. 9. l. 4.

nem istam (si purgatione egeant) addi vt excludantur quartanæ febres quibuscum mitiùs agi debet, negant enim illas purgatione egere, sed potius mitificatione quadam ac temperatione. Sic dicemus aliàs in melancholicis morbis vtendum esse medicamentis leuioribus, aliàs validioribus, aliàs nullis, aut leuissimis. Leuioribus autem vtêris initio morborum melancholicorum: cocta enim medicanda sunt. Nec Aphorismus quo censet melancholicos ἁδϱοτέϱως agitandos esse quicquam ei detrahit quo mitificationem coctionémque expectat, nisi materia turgeat. Et ne putes in morbis melancholicis frustra expectari mitificationem quandam, eorum festinationem temeritatémque imitatus qui atræ bilis nomine aut melãcholici humoris, statim ad cõfectionẽ hamech. aut pilulas è lapide lazuli aut cyaneo confugiunt, cõsulendus est Hipp. hîc enim in aphoris. scribit, morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis supra vel infra exiuerit, lethale. satis docet excretionẽ bilis atræ perniciosam esse nisi sit mitificata. Non potest autem mitificari nisi cum tempore. Et in com. Gal. de excretione atræ bilis, vt & omnis humoris, si initio morborum fiat, loquens hoc axiôma conficit, cum natura à causis morbificis opprimitur, estque humorum cruditas, non potis est quippiam salutariter excerni. Hînc disces initio morborum melancholicorum lenioribus locum dari medicamentis. At cum materia iam aliqua ex parte mitificari cœpit, libertas meatuum est, locus valentioribus esto, quoniam humores tenâces, crassi, viscosíque leniorum vim facilè effugiunt. Et illud ἁδϱοτέϱως per comparationem audiendum est. Cum enim paulò ante gracilium & biliosorum purgationis inclinationes adumbrasset, quæ faciles sunt, melancholicorum purgationem instituit, eo nomine & humorẽ pituitosum & melancholicum intelligens. Nam ob crassitudinem analogia est inter vtrunque magna. Vel illud ἁδϱοτέϱως audies, multùm & sæpè, vt si semel validiusculè exagitare non licet, frequentiâ & purgandi assiduitate compensetur. Et hæc

Apho. 2. lib. 4.

Apho. 26. lib. 6.

Aduerbij ἁδϱοτέϱως explicatio.

via tutior est. Quanquam, vt antè dictum est, de purgatione contumacis materiei Galenus loquens tria requirit, vt multo tempore, vt sæpiùs, vt per validiora fiat purgatio. Porrò incidunt ea tempora, vt in melancholicis morbis purgationes officiant plurimum, præsertim cum in mala partium diathesi potiùs, quàm in copia materiæ morbus consistit. Tunc enim à medicatione temperandum est. Ac in virginibus vtrunque considerandum: Nam aliquando nescio quæ diathesis & praua impressio in partibus spectanda est, aliquando humorum copia, fit enim aliquando vt & aluo sint satis liberâ, & humorum superfluorum nulla sit significatio, cum tamen grauissimè laborent, hîc purgare, mouere, agitare nefas est. Itaque si lienis malè affecti signa assunt, si aluus astrictior, de ea soluenda cogitandum est. ferè fit autem vt splenici aluum astrictiorem habeant, maximè verò, vt ex Galeno patet, si lien ipse, aut vasa ad eum attinentia, cuiusmodi est vena quæ à porta in lienem porrigitur, aut quæ à liene in ventriculum tendit, sint inflammata, aut obstructa, aut angustiora reddantur & conniueant. Ac primum hoc medicamentulo corpus repurgabis.

[Margin: 17. — Cap. 13. l. de sanit. tuend. — 18. — Catharticum.]

℞ radicis petro. fœniculi & brusci an. ℥iij. macerentur in vino alb. corticis tamaricis ℥ij. scolopendrij ceterach. an. m. j. absinthij sub finem positi p. s. fiet decoctio cum folliculorum senæ iusta dosi pro ratione ætatis & corporis: in col. infunde rhei. ʒi ſ.. cinnamomi ℈j. expressioni adde Catholici duplicati ʒvj. syrup. capil. ven. ℥j. fiat potus.

Tria animaduertere oportet, initio quidem morbi non probari vsum senæ orientalis, quod crassorum humorum proliciendorum vim habeat. At id initio facere non iuuat. Itaque contrà quàm fiat, differri debet eius vsus. Atque existimo magna ex parte fœdatas virgines vt incuratas relinqui, quod temerè nulláque methodo morbi curatio suscipiatur. At hîc maximè methodicos

[Margin: Tria obseruatione digna initio curationis fœd. col.]

esse oportet. Secundo, in iis omnibus quæ propinabuntur, aromaton debet esse paulò crebrior vsus, tum quod naturam roborent spiritus, illustrent ac recreent: ventriculo robur addant, cuius hic maximè cura geri debet, quod ad orificiũ ventr. dolorẽ sentiant sæpè nauseẽt, vomituriant, immo & eis quodammodo cor fatuum ventriculúsque laxus & dissolutus esse videatur. Tertiò non valdè probantur ea quæ maiore leniendi facultate pollent vt sunt Cassia & Catholicon, hæc enim ac præsertim cassia, suo virôre ventriculum subuertunt ac molliunt. Tamen loco aliorum medicamentorum, potest cassia exhiberi sumpto aut iusculo aut decocto sequenti. Quod ne cui mirum videatur, audemus asserere multis & lepothymias, & torsiones alui vsu cassiæ excitatas, immò & quasdam stomachi subuersiones, flatuosum enim quid habet; & virosum, quod ventriculo molestum est. Immo doctissimus Rondeletius obseruauit quasdam affectiones catalepticas contigisse vsu cassiæ & eorum quæ illam recipiunt, quoniam caput facilè fumis replet; & ventriculum subuertit. Hippoc. in libris acutorum scripsit, cum quis medicamentum bibit, ptissanam protinus sorbendam dato. Galenus id fieri ait vt detergeat, deorsum trahat medicamentum quod viis adhæreat, & qualitatem medicamenti temperet & permutet. Sed illo loco de vehementioribus agit. Quanquam de omni medicamentorum genere audisse videatur Gal. vt qui omnis medicamenti naturam corporibus nostris aduersam & deleteriã esse asseueret. Sed id plus minúsue. Cassia autem potiùs suo lentore & virore molesta est.

Rondeletius in annotat. in c. de somno profundo.

Par. 12. l. 2. acut.

℞ *Caßiæ fistulæ ℥j. cinnamomi ℈v. fiat bolus capiat vel ex vino albo, vel ex iusculo, vel decocto sequenti.*

Bolus.

℞ *absinthij pontici lauti p. ß. seminis citrij cardui an. ʒj. florum rorismar. violar. an. p. ß. rasur. eb. ʒv. fiat decoctio addendo cinnamomi ℈j. in col. dissolue syrup. capill. ven. ℥j. fiat dosis aromat. pauco puluere caryophillo aut*

puluere ireos, aut electuarij alicuius, vt de geminis, aromatici rosati, hauriat post sumptum iusculum.

Inter cætera autem laudatur puluis hieræ, & confectio eius. Nisi fortè febris impediuerit. Si symptomatica, non impediet: sin essentialis maior causa dubitandi esse debet. Confectio autem suspecta magis esse debet, si dolores capitis adsunt, recipit enim multa aromata. Omnia autem penè grauitatem capiti afferunt, omnia enim calida sunt. Calida autem id efficiunt quod suâ naturâ calor superiora petat, vt ait Gal. in hieram autem inijciuntur cinnamomon, xylobal. aza. crocum, & spica nardina. Quanquam etiam in morbis capitis aromata vsurpantur, quod & cerebrum roborent, & sua tenuitate medicamenta ad caput conducant. Ex hieris autem ea laudatur quæ Galenum autorem habet, non quæ Nicolaüm, hic enim iniecit colocynthidem, turbith, agaricum, quorum nullum in suam hieram Gal. contulit. Quę Nicolai est maiores vires habet, quæ Galeni minores, & præterquam quod aliqua ex parte affectibus capitis, renum iuncturarúmque prosit, ea propriè ventriculo dicat operam, roborando si aloë lauta fuerit, purgando, si illota, & obstructiones infarctúsque tollit. Idque sine valido motu facit, nam aloë non superat hepar, si credere est Gal. Et Mesuëo aloes magna vis purgandi & attrahendi crassa haud existit.

In curatione fœd. col. hiera maximè laudatur, eáq; potissimũ quæ Gal. autorẽ habet, non quæ Nicolaũ. Com. in apho. 28. l. 5. Rondel. c. de cap. dolore ãbile. 7. Meth. l. 8. de compos. med. local. Gal. l. 8. κατὰ τόπους Mesu. c. de aloe.

Quæ à nobis eo consilio dicuntur, vt aloes vsũ non reformides, licet hepar sit calidius. Cum itaque hieræ picræ vsus incidet, ita vel boli, vel potiones parabuntur.

Pilulæ.

℞ rhei electi ʒij. pulueris hieræ ex aloe non lauta ʒiij. pilularum elephanginarum ʒiß pilularum sine quibus ʒj. spicæ nardi & ligni aloes an. ʒs. cum aqua alkekengi vel melissæ, vel calendulæ infusionis granorum sex zingib. fiet massa pilularum ad vsum.

Meliùs est si circa quartam matutinam tantum. Elephãginarũ; quæ & aromaticę dicuntur à Mesuęo, vsus est

commodus, quod roborando ventriculum aduersus impuram eius colluuiem faciant.

Vel has pilulas in modum pilularum mastichinarum à conciliatore concinnatarum ita formabis.

℞ mastiches ℥j aloes succotrinæ ℥ij agarici ℈ij. excipe succo arthemisiæ, vel halicacabi, vel succo absinth. vel in aquis, & vtatur vt sup. vel si purgare magis consilium est.

℞ foliorum senæ mundatorum in vino albo lautorum ℥iij. polypodij querc. contusi cum semine anis. ℥iij. glycyr. ℥ij cassuthæ p j. fiet decoctio lento igne dum redeat ad consistentiam ad vsum qui dicetur.

℞ mastiches ℥ij. aloes lucidæ ℥iij. rhei. ℥ii. agar. trochiscati ℥is. pulu. pliris archont. & aromat. maioris description. Gabriel. an. ℈s. foliorum senæ mundatorum & pulueris ceterach. an ℥j. excipiantur omnia decocto superiore.

In omnibus istis pilulis locus erit rasuræ eboris, & cornu ceruino.

Sin autem solidiora auersentur medicamenta, aut quod delicatiore ventriculo, his potionibus erit vtendum.

Catharticum.

℞ rad. aperitiuarum & polypod. an. ℥s. calendulæ lupulorum. an. m. s. absinth. bipinell. tormentillæ an. p. s. seminis cassuth. ℥i. florum genistæ violarum rorismarini an. p. s. rad. gentianæ ℥i. foliorũ senæ ℥ii. fiat decoctio ad dosin in qua maceretur agaricus trochis. cum tribus caryophyll. aut spica nardi, rheib. ℥is. express. adde pulueris hieræ ℥i. vel ℈iv. vel confectionis eius ℥ii syrup. rosarum pallid. ℥i. fiat potus.

Syrupus rosarum pallidarum in vsum venire non debet, nisi constet prouentũ esse seri quod ἰχῶρα Græci vo-

cant, quod vt plurimum cutim defœdat, & vix gratiam naturæ recipit.

Minore quantitate dabitur puluis gētianæ ob ingratum saporem.

Apozemata.

Decoctum polypodij, aut scolopendrij, aut capillarium omnium, aut ceterach. ex vsu est maximè. Item vsus benedictæ laxatiuæ cum syrup. rosarum laxat. in grandioribus quarum serosis humoribus corpus specie ipsa appareat plenum. Laudatur hic puluis.

℞ pulueris ceterach. & rad. gentianæ an. ℈iv. pulueris cortic. capp. ʒi. rasuræ eb. cornu cerui marg. electarum an. ʒv. cinnamomi ℈i pulueris trochiscorū de capparib. & lætitiæ Galeni an. ʒs. cum saccharo buglossato fiat puluis vtendus ex vino albo, vel aqua alkekengi, vel cassuth. aut decocto earundem herb. pauco cinnamomo addito. Cicerum quoque rubrorum & rad. petros. & similium plurimum conferet.

Item ℞ rad. graminis rusci, aspar. & fœnicul. in vino albo maceratarum an. ℥ii. foliorum beton. scrophulariæ philipend. pilosellæ an. m. i. rad. ireos & aristolo. an. an. ℥i. chamæd. chamæp. an. m. i. semin. halicat. & milii solis an ʒii. seminis anis. ℥s. Quatuor sen. frig. maio. an. ʒs. florum stoech. & ros. an. p. i. macerētur per noctem & diem in ℔. iv. vini alb. & aquæ adde mellis ℔. v. aromatiz. cinnamomo cap. ℥iv. quotidie mane.

Inter cætera in antiquis obstructionibus in vsū expetetur radix & enulæ camp. in taleolas sectæ, & in vino albo maceratę. Miraculo creditur fœdos virginum colores tollere, omisimus autem præ cæteris iuuare frequentem vsum enematon. Quoniam enim malum contumax est, & non nisi temporis successu remediis cedit, tum vt ne in malam consuetudinem corpus adducamus, ventriculum lædamus de cuius dolore quærulæ sunt virgines, tum vt ne nimium simus ægris molesti, hypoclysmatis locus erit. Atque id maximè fiet, quod in vitiis lienis

& hypo-

& hypochondriorum eorum vsus sit peropportunus.

℞ hydromelitis bené cocti quart.iii.in quibus dissolue confectionis hier. & catholici an.ʒiii.saccha.rub. & mellis violati an.℥i.ol.viol.aut chamæmel.aut aneth.si flatus adsint ℥ii.aut butyri recentis ℥ii.

Clysteres.

Butyrum addetur si aluus astricta sit admodum ob cauma id est æstum in hypochondriis contentorum: nam olea inflammãtur facilè si aluus calidior fuerit. Præterea in eo sæpè grauiter peccatur quod intestinis admodum cacochymis oleum sæpè infunditur, hoc enim malum est. Gal. multis demonstrat & acria salsuginosáque aliquando demorsis ab humorum acrimonia intestinis conferre, & dulcia vt oleum acrimoniam inducere. Priora quidem, dum adimunt humores qui sua qualitate molestiam inferrent: butyrum autem & oleum & omne genus τῶν πιμελωδῶν dum suam οὐσίαν facilè deponunt & alienam naturam facilè induunt, si in ventrem cacochymum inducuntur, conuersa immutatáque in alienam naturam cacochymiã ex euentu augent. Quæ annotari debent ne quid ea in re peccetur. Clysmata quoque conferẽt ex succis betæ & mercurialis, vel ita comparabuntur.

Cap. 12. l. 2. de simp. med. fac.

Oleosa maximè inflãmantur & cacochymiã augent ex euentu.

℞ polypodii contusi ℥i. seminis fœniculi ʒiii. branch. vrsinæ violar. scolopendrii ceterach an. m. i. mercurial. m. i. seminis rut. ameos an. ʒii. ficus & pruna an. numero 4. fiet decoctio vel in aqua, vel sero lactis præsertim æstate, vel in hydrom. dissol. confectionem hier. confectionem baccarum lauri, vel confectionem hamech. si grandiores sint & duriusculæ, item succum betæ expressum & mercurial.

Si prouocare menses consilium est artemisiam, tanacetum galliopsin & alia id genus incoquès. Denique siue sit icterus, siue lienis vitium, siue obstructio viscerum mesaræi, siue hypochondriacum quid, ista remedia

Q

eam fidem ac operam quam diximus, sunt præstatura.

Apozematon verò & syruporum solennium in quibus ea locum habitura sunt quæ partium imbecillati consulunt, vsus erit frequens. Incoquentur maximè buglossum vtrumque, bipinella, solsequium, intybi & seridis genus omne, philipendula, capillares herbæ, anchusa, fœnicul. gentian, aristoch. radices omnes aperientes in aceto alb. aut vino alb. maceratæ, securidaca, chamæpithys, chamædrys, rosmar. serpill. hyperic. marrub. nepetha, azarum, petrosel. macedo, amara omnia, rasur.eb. cornu cerui, vermes terreni, costus dulcis, apozemata ex his vel iulepi conficientur, vel succenturiabuntur aquæ rubiæ tinctorum, cuscu. fumar. capill. ven. lupul, aceto.] scolop. raph. apij fœnicul. lappæ rubeæ, leuistici, ecyngiorum, rusci, aspar, & sic progrediendum vt à leuioribus incipiatur. Quæ verò vehementiora sunt vt dagredium & elleborus, tametsi nonnullorum consilio in ictericis affectionibus vsurpantur, nobis non valdè placent. Vomitiones conferent ex interuallis, ideo à veteribus olim in diuturnis affectibus probabantur. Agaricus & sena & polypod. & cassutha & alia quæ crassos lentósque humores educere possunt, conferent. Immo si serosorum humorũ suspicio sit aliqua poterit concinnari electuarium ex rheo & puluere diacarthami: vel dimidia tabella ℈iij. diacarthami cum syrup. rosar. solutiuo apprimè conferet. vel,

Apozematũ materia.

Cap.4.l.5.de vsu partium

℞ rheibarbar. puluerisati ℥v. pulueris diacarthami nondum in tabellas consumpti ℥j. cinnamomi ℈j. pulueris elect. aromatic. rosati, vel pliris arebontici ℈ß. pulueris triasantali gran. 8. cum sacharo in aq. scolopend. vel decoctionis angelic. & scolopend. infusionis ℥ii. foliorum senæ mundatorum, dissoluto fiat elect. per tabellas pondere ℥ß. cap. ieiuna mane vel ex vino alb. odorifero, vel ex iusculo, vel per se.

Maximè verò hîc ratio haberi debet ventriculi cuius

distributio sæpè impeditur, & coctio labefactatur, imminuitur, immo & corruptio fit chyli. Quò fit vt virgines decolores de ventriculi dolore sæpè conquerantur. Id autem tum ventriculo ipsi tribuitur, tum errori externo in ordine & assumptis. Sed vt ventriculi ratio ineatur, tum assumptis, tum adhibitis ei, consulendum est. Cum autem vel intemperies sit eáque aut calida aut frigida, aut sicca, aut inæqualis (eóque deterior) aut humorum excrementosorum cumulus, siue per propriam affectionem ventriculi, siue ob venarum lactium obstructionẽ, vnde decoctio alimenti prohibetur, quod in hypochondriacis vsu venit, siue ob refluxum humorum aliunde, quod ventriculo maximè conuenit ob capacitatem, sed etiam facilè depellit, nisi adhæsus fiat vt prudenter Hippocrates animaduertit, cauti erit medici hæc discernere. Magni enim interest scire an actio ventriculi læsa sit aut per propriam eius affectionem, aut ex euentu tantùm siquidem vt Galenus exactiore quadam regula & examine; quod facilè vocat ζήτησιν διαλεκτικωτέραν, expendit, aliud est ventriculum per se propriámque affectionem laborare, aliud per prouentum excrementorum, aliud per alimenti qualitatem. Quod exemplis illustrat, vt ne quis accuset ventriculum cum ipse integer & incolumis sit. vt ideo ignauus non dicetur, quod vuarum acinos non putrefaciat, vt verbo vetusto vtar, conficiat aut corrumpat. Vnde quidam ex veteribus (quod tamen valdè non placet Galeno) distinctionis ergô dixerunt aliud esse ἀπεπτῆσαι, aliud μὴ πεπέφθαι. In fœdis coloribus maxima ex parte ventriculo sua est prima vernaculáque integritas, nec ægrotat, sed afficitur aut collectione aut affluxu colluuiei humorum, aut consensu lienis, vnde successu temporis non benè suum officium facit. Si itaque pituitosi aut alii id genus humores in aluo collecti fuerint conferet vomitus ieiuno stomacho Galeni consilio. Tamen eodem in loco lib. 4. sanitatis conseruandæ contra Philotimũ & Praxagoran magnos vomitus assertores negat vomitui locum esse cum ventri-

In cur fœd col. maximè habenda ratio ventriculi.

Hipp. sub finem lib. de prisc. medic.

Cap. 3. l. 1. de loc. aff.

Cap. 4. l. 1. loc. aff.

Vid. c. 3. l. 1. loc. aff.

Aliud est incoctum, aliud crudũ: incoctum ab externo vitio alimenti pẽdere potest, crudites autem ab impedita læsáque actione partis.

4. sanitat. tuẽd. c. 4.

culus ita scatet colluuie humorum. In quo sui dissimilis est, & dissentit ab iis quæ dicta sunt de colicis & nephriticis in lib. Epid. immo laudat veteres qui bis mense vomitiones prouocabant. Sed duabus de causis vomitum non consulit: tametsi ventriculus offarctus esse videatur. Priore quidem si in aliis venis à ventriculo longè dissitis acres humores contineantur. Quod ex vlcerosa quadam lassitudine & obseruatione tum excrementorum corporis, tum coloris eiusdem colliges, Quo tempore si vomitus incitatur, metus magnæ agitationis raptúsque humorum in partes nobiles interea dum per os euocare eos frustra conaris. Posterior verò ratio est quod vomitus quidem confert si materia in aluo ipsa continetur, non autem si in habitu corporis. Nam autore Gal. sola ea vomitu secundum naturam excluduntur, quæ in aluo ipsa includuntur: cum nihil eorum quæ in intestinis aut fluitant aut inhærescunt per vomitum exigi excludíque possit. Nisi fortè quis obiiciat id quod ab Hippoc. scriptum est, si quem diuturnus alui fluor infestat, is vomitu sponte nato & superueniente liberatur. Si enim verum hoc est, non est verisimile diuturnæ diarrhœæ causam in solo ventriculo esse, sed in intestinis aut partibus à ventriculo remotis contineri par est, eámque vomitu exclusam, solutionis causam esse. Sic non ea sola excludentur quæ in ventriculo aut fluctuant aut adhærent. Tamen verum est id quod priùs explicatum est. Si itaque suspicetur colluuiem humorum esse in ventriculo, eam vomitu excludat medicus. Si contumacior sit, ea quæ ciendi vomitus facultate pollent, vsurpentur: vel exhibeatur puluis hieræ; vel præparetur materia ad vomitum eo modo.

Com. in par. 16. sect. 1. l. 6. epid.

Gal. c. 4. l. 5. de vsu part.

Vomitus an conferat.

Com. in apho. 12. lib. 4.

Hippoc. apho. 15. lib. 6.

17.

℞ menthæ, origani, malabathri, seu folii indici, & maioranæ an. m. i. scoenuanth. ℥i. florum chamæm. mel, stoech. & saluiæ an. p. i. fiat decoctio in aq. & vino alb. fiat fotus cum spongiis. Nil astringens hic adiecimus, quia materiæ præparandæ & excitand. natur. ventr. studemus,

Nos autem hoc asserimus maximè profuturos nos si in curam ipsius ventriculi incubuerimus, siue humores coquere studium sit, siue vim ventriculi ignauam excitare, siue calorem augere, mitificare, reseraréque consilium sit: caueatúrque ne augeatur intemperies calida, si de ea suspicio sit.

℞ betonic. sampsuchi, absinthii & menth. an. m.i. sisymbrii seu balsamit. seu menth. aquatic. p.i. galang. maceris, caryophill. an. ℥i. agallochi, seu ligni aloës ʒi. cytini, seu floris mali punici, p.ſ. cypperi ℥ſ. rosarum p.ſ. beē alb. been rub. an. ʒiſ. fiat decoctio in æquis partibus aq. & vini rub. aut alb. pro fotu stomach.

℞ furfur. m.i. milii conquaſs. p.ii. salis ʒi. frigātur in sartagine perfumetur sacculus vino aq. rosacea diluto & effuso in laterem cadentem.

Conferrẽt itaque & myrtus tum baccis tum folio, rosa, coriandri semen corroborando ventriculo: Ad frigidos crudósque ichores calidorum vsu prouidebis vt mastiches, croci, ambræ, galangæ, maceris, agallochi, caryophyllorũ. Maximè verò sacculus minutim transsutus ventriculo applicitus conferre videatur.

℞ rosar. ub. cytinorũ menth. absinth, sampsuchi arefactorum & contritorum an. ʒiii. spic. nardi, galang. nucis moschat. caryophillo. an. ʒii. maceris ʒi. croci ℈i. conferantur omnia in scutum.

Repurgato ventriculo blandis istis pilulis, fotus, scuta applicare magis conueniet.

℞ maſſ. pilularum alephanginarum & assaiereth. an. ʒi. pilularum sine quibus ℈ii. agar. & rhei electi succo violarum irrorati deinde siccati & puluerisati an. ʒi. ambr. gris. & ligni aloës an. gran. 4. cum aqua menth. vel succo meliſſ. infusionis ℈i. cinnamomi fiat massa pilularum vtenda ad ʒi. vel,

℞. absinth. menth. an. p. ſ. ſeminis aniſi fœnicul. an. ℥i. draget. com. ʒſ. origan. p. ſ. fiat decoctio pro doſi in qua infunde rheum & cinnamomi aut nucis moſchat, ℈i. diſſolue pulueris hier. ʒiſ. ſyrup. capill. vel ſacch. candi an. quantum ſatis.

Hic potus valet ad eluendas ſordes quæ parietibus ventriculi adhærent: & quæ ſæpè colicam ſtomachicam & ſupinationem ſtomachi efficiunt præſertim cum in flatulentam naturam conuerſæ fuerint, vnde magna acerbitas doloris. Nec exiſtimo repurgandum eſſe ventriculum niſi priùs materia præparetur fotu. Nec enim verendum vt fotu antè purgationem vſurpato fiat attractio in ventriculum. Si enim ſpongiæ imbutæ decocto conueniente ventriculo applicentur, tutò commodéque id fiet. Præterea videndum ne liquidius ſit medicamentum ſi è ventriculo quippiam educendum ſit, ſed moram trahere oportet. Tertiò vereri oportet ne tormina excitentur: ideo folliculorum tutus non eſt vſus, nec caſſiæ, nec catholicônis, nec trypherarum, quoniam flatuoſum quid habent, & diſſoluunt vim ventriculi ſuo virore. Denique imbecillius medicamentum non ſit, alioqui dolores excitabuntur ſi humor cieatur & non foras exigatur.

Sunt qui medentes ventriculo aſſumẽdis aut Electuariis aut condîtis addunt myrrham: hanc damnat Sylvius quod noſtra myrrha ſit σακχοσμάχος. Tabellæ

Tabellæ hæ magnas habent opportunitates ad roborandum ventriculum.

℞. puluer. elect. Aromat. roſa. maioris & tria ſant. ſimpl. an. ℈i. pulu. elect. diacubebar. & diacurcumæ an. ℈ſ. pliris archontici & ambr. an gran. 4. rhei electi pulueriſati cum momento cinnamomi ʒii. ſacch. diſſoluti in aq. hyſſop. vel cardui, vel abſinthii fiant tabell. vtend. cum vino aromatite. Poteſt addi ʒſ. vel ℈i. pulueris diatrion. pipereon.

Nos hic commendamus plurimùm electuarium diacurcumæ quod peculiarem dicet operam cachecticis, ob-

ſtructione hepatis & lienis laborantibus, fœdíſque coloribus & recentiores eam διὰ κρόκου, vel διὰ ἐρυθροδάνου vocauerunt: quod Meſuæo cucurma ſit crocum, Arabibus erythrodanum. Si electuarium dialaccæ in officinis pararetur eaſdem cum ſuperioribus vires haberet: laccæ nomine accipientes quoddam gummi quo tinctores vtuntur ad colorem baphicum Kermeſinum. Valent & hæ pilulæ.

℞ aloes lotæ ℥ſ. pulu. gentian. & ariſtol. an. ℈i. croci & myrrh. an. ʒſ. mithridat. ℥j. ſyrup. quãtùm de abſinth. ſatis eſt, formetur maſſa pilularum. in purgantibus medicamentis addetur oxymel ſcylliticum ad incidendam materiam. Pilulæ

℞ oxymel. ſimplicis & ſcyllit. an. ℥iſ. ſyrup. de hyſſo. & de menth. an. ℥j. miſce. cum decocto acori paſſul. gly. cinnamo. in tres doſes: ſuperaddatur tabella vna electua. aromat. roſati, vel diarrhodon. abbat.

Puellulis poculum hoc conferet plurimum.

℞ agarici troch. ʒj. infund. in aq. hyſſo. & vino alb. cum roſarum rub. ℈j. paſſetur per manicam Hippoc. cum cinn. adde ſyrup. de cichorio compoſ. cum rheo ℥j. fiat potus. maximè verò in vſum veniet ſi de vermibus (quod ferè fit) ſuſpicio ſit aliqua. Potus

Valet mane cochlear vnum aquæ vitæ, vel vini aromatitis, vel abſinthitis cum ſacch. roſa. vel canellatum, radix acori condîta, nux condita, zinzib. condîtum, aniſum & coriandrum vel conſerua enulæ camp. vel eryngiorum & florum perſici.

Si ventriculus humidior fuerit valet puluis ex ambra citrina; puluere maſtiches & ireos cum puluere roſarum ſiccarum, dabitur autem cum vino granatorum, ſi frigiditas iungatur addentur aromata. Scutum

℞ pulueris ſpicæ nardi, macis. galang. caryophyl. an.

ʒj. ol. mastich. & rosat. an. ℥i. misc. & super cineres calidos macera biduo: deinde exprimatur, expressúmq; regionem ventricul. illinito. Superponatur scutum ex confortatiuo Galeni.

℞ ceroti stomach. Gal ℥ſ. spic. nardi, macis, galang. caryo. an. ʒij. baccarum iuniperi ℥ſ. florum rosarum & rorismarini an. ʒj. f. puluis misceatur cum ceroto. Optimum remedium in dolore ventriculi & partium propinquarum.

Emplastrum

℞ pulueris rosarum & absinth. an. ℥ſ. pulueris mastich. ℥j. caryophyl. ʒj. excipiantur sapa & coquantur ad spißitudinem: instar emplastri ventriculo applicetur.

Hipp. l. de gland. & Gal. apertissimè com. in illum apho. l. 6. quibus cerebrum & nares humidiores &c.

Quoniam autem sæpè cruditatibus scatet ventriculus partim proprio ipsius vitio, partim catarrhi in eum descensu vt Hippocrates docet enumerans incommoda quæ consequuntur ob destillationem à capite in partes subiectas, si quid tale contingat hoc syrupo commodè occurretur.

Syrupus

℞ ramento. ligni sancti ℥j. polypod. ℥j. corticis sambuci & cypperi & acori an. ʒiij. beton. melissophylli, morsus, scabio. pentaphylli, tunicis tormentill. an. ʒi. menthæ, costi dulcis an p. i. cytini ʒii. seminis rutæ seseleos. baccarum iuniperi & seminis pæoniæ an. ʒi. galang. ʒi. seminis carth. ℥ſ. passul. ℥i. florum rorismar. p. i. lauendulæ p. ſ. foliorum senæ ℥ii. cinnamomi & nucis moschatæ an. ʒiſ. cum oxymel. scyllit. & saccharo fiat syrupus coctus perfectè: adde expreßionem ℥i. rhei. vel ℥ii. rheib. macerabuntur in succo mercurialis & menthæ cum nuce mosch. & cinnamomo.

℞ ceroti Gal. & mastiches an. ℥i. absinthii menth. an. ii. corall. rub. galang. an. ℈i. fiat scutum pro stomach.

℞ coriandri

℞ coriandri præparati ℥ ſ. roſarum rub. ʒi ſ. raſuræ ebo. cornu cerui fragmentorum ſmarag. an. ℈ j. & ambræ griſ. an. gran. 4. cinnamomi ℈ ſ. aniſi conditi ʒij. ſpodi, ʒ ſ. pulueris electuarij diamb. & gemmarum & pliris archontic. an. gra. 6. cum ſacch. f. elect.

Hæ cautiones ſunt adhibendæ in vſu remediorum vni ventriculi ſaluti conſulentium, ne imperitorum more ſúſque déque omnia habeamus temerario auſu ſæpè venantes auram popularem & vt ſic dicam ἀμεθόδως infinitam remediorum ſyluam proponentes. Incidunt enim in errorem veterum Gnidiorum, quos Hippocrates ſuggillat, qui cum apparatu medicamentorum nomina pronuntiantes ſeſe medicos profitebantur, hoc monitum volumus quoniam in affectibus ventriculi curandis grauiter peccatur, & tamen magni intereſt ſi quid peccetur. Primum quocunque te conuertas, & quidquid agas, ſemper ventriculi robori conſulendum eſt, ſi enim diſſoluatur, clades maxima eſt. Omnibus itaque remediis aſtringentia roborantiáque conuenient. Et nullus affectus eſt in quo non ſit intendendum robori ventriculi, tametſi ipſa affectio contrariam indicationem inſinuet. Quidam tamen obiiciunt ſingultum, qui cum affectus ventriculi proprius ſit, ab aſtringentibus eſt temperandum: quod audiendum eſt ſi ſingultus à materia frigida ſit, nam impingeretur magis aſtringentium vſu, Galen. paſſim duas partes recenſet quarum virtus ſeruanda ſit, tametſi ἀντένδειξις aliqua ſit, hepar & ventriculum. Pote ſi vtranque partem vel alteram inflammatio obſederit, affectus quidem relaxantia poſtulat ad tollendum ichorem, ſed pars aſtringentia ad conſeruationem ſui poſtulat: hinc Attalum medicum ridet qui Theageni inflammationem hepatis patienti ſola χαλαστικὰ adhiberet. Ita enim interiit. Sed id plenius alio loco in methodo medendi demonſtrauit. Hoc autem ita intelligendum, quoniam in aliarum partium inflammationibus initio quidem aſtringentia & repellentia vſurpamus, ſed hepati &

Hipp. 1. de diæt. acut. Aſtringendum in affectibus ventricul. ſed nimia aſtrictio parit ſiccitatem: quemadmodum & humectatio diſſolutionem. Hollerius in praxi. Hepat. & Ventr. virtus ſeruanda licet ſit aliqua ἀντένδειξις. Gal. c. 15. l. 13. meth. Gal. l. 13. meth.

ventriculo inflammatis omni tempore vsu astringentium prouidemus. Nisi quis duo obiiciat, prius quidem omne astringens esse frigidum : At frigus inimicũ ventr. vt paulò post dicetur. Vnde dissidium obortũ inter Grecos & Arabes, hi actu etiam frigida non sunt veriti hepati & ventriculo calefactis adhibere, illi verò contrà sentiunt. Quod Galenus in methodo medendi docet. Posteriùs autem si obiicit quod à Galen. scriptũ est libro decimo tertio methodi, nouimus, ait, dulcibus iecur ac lienem intumescere, supersunt in cibis prissana in pharmacis oxymeli aqua mixtum. Nam quæ astringunt omnia dum os bilis meatus obstruunt, bilem supprimunt, atque inde iecoris phlegmonis sunt incommoda maximè quæ in cauis consistunt. Pugnant hæc cum iis quæ dicta sunt. De priore dicam. Non est necesse omnia astringentia esse frigida, quanquam Gal. dicat omne exquisitè astringens frigidũ se perpetuò comperisse. Tamẽ est vbi quædam calida actristionis vim habeant, cum tamen ratione terrenæ partis frigida esse videantur. Vnde contra Metrodôron misy & chalcanthum obiicit, quæ cum calida sint, maxima tamen adstringendi facultate polleant. Ad posteriorem obiectionem ex sententia Gal. vt euertatur propositio ea quâ diximus perpetuo & iecur & ventriculum & roboratione & astrictione opus habere, dicemus Galenum illo loco maximè de cauæ partis iecoris inflammatione loqui, in qua reuera ob inflammationem mesaræi, minus tutus astringentium vsus. Secundò de cibis mentio potissimum inicitur. Nemo dubitat in cauæ partis inflammatione astringentes cibos & crassos officere. Tertiò loquitur de astringentibus non mixtis. Sed cum simæ hepatis inflammantur tutiùs vsurpantur astringentia quod longo anfractu eorum vis pertundatur. Quod autem paulò ante dictum est de vsu frigidi, reuera quæ actu sunt frigida lædunt ventriculum, est enim membranosa substantia : accedit quod actionis officina sit, eóque seruandus est calor coctionis autor in quo errarunt Arabes frigida actu vsurpantes si quando

Actu frigida vent. nocent.

Gal. c. 12. l. 13. meth. Cap. 14.

Gal. c. 7. l. 4. de simp.

Gal. c. 33. lib. 1. de simpl.

18.

corrigenda esset calida intemperies, debuerunt potiùs ad id quod scribit Hippocrates aduertere, meritò thorax & ventriculus à frigida superatus molestè fert, & mortem minatur quia maximè desuetus est. Nisi quis obiiciat experientiam quotidianam. Videmus enim ventriculum tantopere frigidæ vsu delectari, immo & aquæ potores etiamnum benè coquere cum multum cibi sumant secundum illud Hippoc. aqua vorax, vigilia vorax. Quæ & Hippocrates loco paulò antè citato explicauit obscuriùs, plurimū abest ab eo vt patiatur ventriculus propinquissima autem sunt inter se egêre & pati. Meritò igitur frigidæ potu delectatur. Quod nos ita explicamus, frigidum quidem aluo ipsi ac thoraci inimicum est bellúmque indîcit, quamuis tamē ab vsu frigidæ magnam capiat oblectationem. Sed aliud est ventriculo adhiberi frigidum propter indigentiam & vsum, aliud excluso vsu adhiberi ídque immodicè. Si propter indigentiam patitur quodammodo dum indiget, sed dum fruitur delectatur, dum passionis ob desiderium ortę occasio tollitur. Tunc enim non offenditur nisi magno excessu. Ac propriè non dicitur πάχειν. Itaque cùm ventriculus humidi ac frigidi est indigus, propriè dicitur egêre, pati autem impropriè: Si offenditur vsu nimio non dicitur simpliciter πάχειν sed κρατεῖσθαι, id est vinci ac superari. De ventriculo vnum moneri debet. quod plurimum vsu caloris sicci offendatur, nisi suspicio sit colluuiei multæque humiditatis. Sed frequenti vsu dissoluitur arentiórque fit. Itaque errant qui pannis plurimum ac sæpè ad ignem appositis ventriculum fouent. Nam augent intemperiem hepatis, & ventriculum soluunt, arefaciúntque: ac hic vsu tepidi caloris delectatur. De quo calore dictum ab Hippocrate in aphorismis quod sit φίλον καὶ κεῖνον. Ita enim vernaculus calor eius conseruatur. Quanquam si quis eo paulò plus vtatur dissoluit, laxat, & ἐκθήλυνσιν adfert vt idem Hippocrates scribit quod autem calor acer, aridus squalidúsque obsit ventriculo, satis inde patet quod febricantium biliosorúmque ventriculus oblangueat in-

Hipp. l. de liquidor. vsu.

Hipp. 6. epid.

19.

Vid. com. in par. 25. sect. 4. l. 6. epid.

Apho. 22. lib. 5.

Apho. 16. lib. 5.

Errant qui pannis ad ignem sæpè appositis plurimum ventricul. fouent.

appeténsque fiat: Id quod Gal. pluribus locis explicauit. De vẽtriculo præterea vnum hoc notari debet quoad vsum oleorũ quibus foris eius regio illinitur: oleorũ arte chymica extractorum, tutus vsus non est. Nam ob ἐμπύρευμα contractum facilè læderent. Quinetiam illud sciendum in imbecillitate stomachi, subuersione (quam Græci ἀνατροπὴν vocant) crebro vomitu aliísque cõsimilibus affectibus remedia non anticæ tantùm parti admoueri debere, sed & posticæ. Quod ratione anatomica & exemplo obstetricum docet doctissimus Langius. Hæ, ait, obstetrices pueros quos crebro vomitu & stomachi τῇ ἀνατροπῇ gulam ac ventriculi os conuellisse putãt, supra ventrem collocant, & cutim circa duodecimam spinæ vertebram complicatam digitísque apprehensam in sublime trahunt, aut id in cucurbitula vrceolóue succensa stuppa moliuntur. Et id primus obseruauit optimus medendi magister Ætius. Quoniam autem paulò antè dictum est & aloen, & absinthium vinúmq; ex eo confectum in affectibus ventriculi conferre: ne quid hîc peccetur, non alienum erit de quibusdam admonere. Id enim vulgò videtur vbi quis de ventriculo queritur statim ad vsum vini absinthitis confugi: vnde in cœnobiis magno apparatu precariò multis distribuitur. Hieræ vsus commendatur præsertim cum humor est imbibitus tunicis ventriculi. Eluit enim facilè ac deterget. Et id plurimum commendat Galenus. Tamen vt ex eodem colligere est, non tam laudatur ista confectio ratione aloës, quam ob cinnamomon & alia aromatica ex quibus constat. Hæc enim valdè ventriculo prosunt. Ideo vituperandi sunt qui in cruditatibus ventriculi aloe sola vtuntur: non enim prodest nisi aromaton quoque societatem habeat. Quod & Gal. asseuerat. Nec abs re in libris de simplicibus amara dixit ventriculo esse inimica.

20. Sed addit quæ sunt μόνον πικρὰ, id est solo amarore donata sunt, ac præter eum nullas difficultates alias habent. De absinthio verò hoc sciendum. Ventriculo quidem operam dicat, sed aliàs atque aliàs. Pontico absinthio (quod

Marginalia: Com. in apho. 10. l. 2. 7. c. de simp. caus. Com. in aph. 017. l. 4. l. de arte parua. — Affect. ventr. prosunt remedia 12. vertebræ dorsi admota. — Langius episto. 42 lib. 2. — Ætius l. 5. c. 127. — Hieræ vsus quãdo commendatur. — Gal. c. 10. l. 6. sanit. tuend.

& Romanum Mesuæus vocat autore Syluio) vis inest astringendi plurima, amara autem exigua in cæteris amaror est maximus, astrictio autem obscura; ideo sunt inimicissima ventriculo. Ponticum terget sordes ventriculi, si modò altiùs contumaciúsque imbibitæ non sunt. Ac dicunt absinthium vulgare ob amarorem insignem vim habere tergendi ideo ad contumaces humores valere: si verò non adsit ea cruditas obest plurimum. Ac pontico cum astrictio multa insit, detersio exigua, si eo vtamur, valet quidem ad subducendos humores in ventriculo hærentes. Sed si contumaciùs inhæreant nocet quia impingit magis tunicis ventriculi. Vinum autem absinthites ex vulgari absinthite comparari solet, hinc insigni amarôre præditum est. Absinthium enim illud vulgare aluinam vocant, quasi qualitate & amaritudine proximè ad aloen accedens.

Gal. c. 10. l. 6. sanit. tuend. Pontici & vulgaris Absinth. vires.

Cur Absinthium Aluinam vocant.

In fœdatis virg. antè docuimus sæpè hypochondriacũ aliquid esse. Nam & ructus, & borborygmi, & sitis quæ plerumque vrget, & hypochondriorum tumores inflationésque, ventriculi inappetentia maláque coctio, repletio facilis, marmarygæ, quæ ob oculos versantur, turbulenta insōnia & peregrina, vibrationes corporis, vertigines capitis, sonitus flatuum circum aures & sibili, sexcenta denique alia quæ adesse solent in virginibus fœdos patientibus colores, satis declarant subesse affectionem aliquam flatuosam ac hypochondriacam. Principium huius affectus à cruditatibus repetit Gal. & Rufus vt ex Ætio colligere licet, vnde surgunt flatus, tamen obstructionem fieri per quandam phlogosin ex diocle eodem in loco asseuerat. Ac existimo & cruditates primam hypochondriacæ melancholiæ occasionem dare, & phlogosin quandam: sed id alia atque alia ratione. Nam cum homines ἄθυμοι & hirsuti squallidíque ac atrabilarij in eam incidant sæpè affectionem, & virgines quibus obstruuntur venæ tum ob immoderatam vitæ rationem, tum ob refluxum menstrui sanguinis, potest & cruditas, & obstructio ob phlogosin illius affectus causa

Sympt. quę in fœdatis virg. aliquid hypochond. esse declarant.

Gal. 7. c. l. 3. de loc. aff.

Ætius. c. 9. serm. 2. tetrabil. 2.

Gal. ibid. 21.

esse. Et si ita res distinctæ fuerint, vitabitur omnis obscuritas & rerum confusio. Nec enim verisimile est eandem esse ideam illius affectus in his & illis. Itaque quibus magnus est prouentus humoris atri per adustionem geniti, ij hypochondriaci fiunt per calorem, & febris lenta comes est. Nec enim tametsi affectio phlogosi similis sit quæ obstruat αἰσθησιν que impediat, præterea magnam aliquam consequi febrem necesse est. Contra tamen Rondeletius contendit. Galenus autem in porrhetico docet non necessario acutas febres sequi; tametsi vel in ventre, vel in iecore, vel septo transuerso phlegmone oriatur. Multò minùs si in partibus minùs momentaneis. Ac in virginib. hypochondriacā affectionem parit potiùs cruditas & carochymia, iuuante refluxu sanguinis impurioris quæ natura lubens excerneret. Quod si verum hoc est non erit vtendum illis remediis quæ ad hypochondriacum affectum per phlogosin aliquam natum, sed cruditates dicuntur pertinere: horum syluam visi sumus explicasse paulò antè cum de affectibus ventriculi diceremus. Ætius primum censet habendam esse rationem coctionis quoniam ea aut imminuitur aut peruertitur, vnde symptomaton accretio. Deinde ad aloen & Epithymum recurrit, pauca quantitate exhibens vt sensim atque sensim aluus educatur. Si mensium suppressio sit, venam poplitis incidit. In clysteribus incoquit polypodium & Epithymū cum furfurib. & pauco nitro. Vrinas prouocat decocto dauci, petrosel. azari, phu, mei, nardi, fœniculi & similibus. Vtitur quoque decocto absinthii tribus de causis; quod flatus generari non permittat, secessum non prohibeat, vrinam cieat, coctionémque adiuuet. Immo solo isto decocto plurimos se sanauisse confirmat. Serum exhibet cum melle & sale. Tamen antè docuimus, lac iis non conferre quibus & inflata sunt hypochondria, aut obmurmurant: tamen prodest his potiùs quàm illis. Sed hunc nodum dissoluit Gal. qui etiamnum inflatis hypochondriis serum lactis exhibet, quia aluum subducit, quod notandum est. Sed non con

Rondel. c. de melanch. hypo.

Com. in part. 21. sect. 2. prorrh.

Ætius c. 10. serm. 2. tetrab. 2.

Potest tutò melancholicis lac asininum exhiberi, sed debes certò scire an citò distribuatur & qualitatē malam in ventr. non acquirat, & non semel tantū, sed sæpiùs.

Com. in apho. 64. lib. 5.

feret virginibus, hypochondriacis per adustionem proficiet magis prosunt ex interuallis vomitus præsertim à cibo. Sed vomitoria valida (quæ tum à nonnullis malè præscribuntur) obsunt plurimum ærumnámque ventriculo afferunt. Immo ait Aetius, quidam vehementioribus vomitoriis melancholiâ correpti sunt, vt mirū non sit si multi curati non sint. Dimissa medicorum curatione sunt restituti natura ante curationem præualente contra morbos iam debiles ex medela factos. Sic naturæ danda remissio. Nam vnà cum curatione affligi videtur. In quiete verò inualescit, & superat morbos iam tenuatos. Quod Aetii consilium in curatione morborum præsertim melancholicorum sequi debemus. Immo & indulgendum ægris, tametsi illud quòd indultum fuerit minus è re videatur. Nam vt ait Hippocrates, diuturnam ægrotantis concupiscentiam erigit indulgentia in morbo diuturno. Quod cum aliàs tum maximè in morbis melancholicis faciundum. Nam quæ nunc placent, mox ingrata erunt. Cæterum ob ingenii imbecillitatem. In his affectibus facilè virginum mens percellitur, delirántque & varia elucent symptomata in his atque in illis, prout olim sese gesserint. Nam vt varias animi partees vnusquisque exercuit dum integrâ sanitate frueretur, nempè aut τὸ θυμικὸν, vel ἡγεμονικὸν, vel ἐπιθυμητικὸν, ita dum melancholiâ detinetur aliquam suæ pristinæ consuetudinis ideam retinet. Præter remedia paulò antè generaliùs ex mēte Aetii explicata conferent, hæc tum ad reficiundas vires quæ hîc sæpè infirmæ sunt, tum ad illustrandos spiritus qui hîc obscurantur & inficiuntur vnde terrores & pauores, vt idem nobis hypochondriaca affectione laborantibus contingat quod iis qui tenebris circundantur, horum fusiorem explicationem Galen. in libris de symptomatis proposuit.

Carminatiuus clysmatis locus esse debet in quibus largiùs dissoluetur aut succus betæ & mercurialis, aut mel ex succo mercuriali compositum. Alimentorum ratio

Sub finem c. 10. sermone 2. tetrab. 2.

Hipp. sub finē lib. de præcept.

Vt vinum (ait Aristot.) potantium & naturæ moribus ita melancholia laborātium constitutioni sese accommodat.

Gal. c. 7. l. 3. de loc. aff. & c. vlt. l. 2. de sympt. caus.

ita tenenda est vt media sint. Nam si imbecilliora facilè corrumpentur & nihilum proficient: si mediocria iuuabunt: si validiora quæ Hippocrates in Epidem, ἰσχυρὰ vocat, id est insigni qualitate prædita calorem & acrimoniam augebunt. Sic in melancholicis morbis id fieri debet quod Hipp. scribit, vt in medicamento sit alimentum, & contra.

6. Epid.

Lib. de alimentis.

Pilulæ

℞ pulueris hier. ℥ii. pilularum sine quibus ℥i ſ. rhei ℥i. mastiches ʒ ſ. amb. gris. gran. 4. rasur. eb. ℈i. cum syrupo de mentha fiat mass. pilularum, vel.

Syrupus

℞ succorum menth. absinth. pontici, buglosſ. lupul. & de curtipend. an. ℥iiij. succi seridis ℥ij. infunde rhei. electi, ℥ij. cinnamomi & nucis moscatæ an. ʒi. serici crudi & Kermes an. ß j. cum saccharo fiat syrup. coctus. vel agaricum & folliculos senæ infundes, aut dabis sæpè ex sero lactis, aut decocto buglossi & borag. cum melissa & calendula aut tunic.

Valet in corporibus delicatioribus, quibus perturbationem afferre nolunt.

Potus

℞ rad. cichorij sylvest. acetos. & gram. an. ℥i ſ. absinth. pont. p. i. buglosſ. m. i. fiat decoctio in ℔. i. aquæ ad tertias infunde ʒiij. rhei. cinnamomi ℈j. vtatur ad ℥iiij. singul. matut. cum saccharo cando aut buglossato aut cum tabella vna elect. tria sant. simpl. vel tabella sequenti.

Tabellæ

℞ aromat. rosati descriptio. Gabriel. ʒj. electuarij tria sanit. ℈ij. rasur. eb. ʒ ſ. cum saccharo in aq. menth. dissol. fiant tabell.

Pilulæ.

℞ masſ. pilul. de hiera ʒij. aggregat. ʒj. seminis citrii mundati & cardui benedict. an. ʒ ſ. cum syrupo facto ex decocto foliculorum in iure pulli borragine alterati fiat massa pilul.

Musa brasauolus commendat plurimum pilulas in-

das.

das: Epithymi puluerem, sunt qui trypheram persicam laudant si conumaciores sint humores.

Syrupus perfectè coctus.

℞ succi pomorũ odoriferor. buglos. meliss. scariol. endiuiæ citrij an. ℥iij. decocti florum buglossi borag. Epithymi polypod. & ceterach.. ℥iiii. sacchar. lib. i. coque ad perfectam coctionem addendo express. ℥iiii. soliorũ senæ & ʒis. agar. troch. infusorum in decocto hyssopi & calamenth. cum cinnamomo & nuce mosch. vel cum ambra gris. pro ditiorib. fiat syrup. coctus perfecte. vtatur ad ℥ii. aut paulò plus: vtatur hoc syrupo cum decocto rad. fœniculi corticis capp. & rub. maioris.

Opiata

℞ conseruæ buglossi & borrag. an. ℥s. corticis citrii conditi ʒiii. confectionis alkermes. ʒii. diamargaritonis frigidi ʒi. rasuræ vincornis & cornu cerui an. ℈i. cum syrupo de pomis redolentibus fiat opiata vtenda: & capiatur parum vini odoriferi.

Cardiaca melancholicis vaporibus discutiendis conferunt.

Hæc opiata & quæ sequuntur magnas habent dotes in virgunculis pallido colore infectis præsertim cum vaporum melancholicorum vis aut in cerebro aut in corde apparet. Nam si propter arteriolas quæ in splenis corpore multæ sunt, palpitationem cordis experiuntur, ad ea cõfugiendum est quæ cordi roborando operam suam dicant. Hoc autem vt plurimum in fœdis coloribus apparet. Itaque cordi hæc applicabuntur.

Emplastrum

℞ conseruæ melissæ & buglos. an. ʒis. theriaces ʒii. confectionis de granis tinctoriis ʒs. pulueris diamargaritonis frigidi & de hyacintho. an. ℈i. fiat emplastrũ pro corde.

¶ Legẽdũ potius ocymũ vel ozimon ἀπὸ τοῦ ὄζειν. Nam ocymon per v. pa-

℞ fragmentor. gemmar. sapphyri hyac. smaragdi corallii an. ℈i. oßis è corde cerui seminis ocymi, cardui benedicti, citrii, oxalidis, radicum tunicis, tormentillæ, angel. doronici an. ʒs. Ambra grisea & succini an. gran. 4. pulueris lætitiæ ℈s. cum sacchar o in aqua melissophylli disso-

luto fiat elect. per tabellas.

bulũ quod dã boum armentorúmque significat. ocymon autẽ herbã vulgò dictã basilicon significat Matthiolus.

℞ *aquarum melissophylli, cardui an. lib. ʃ. dissol. pul. electuarij diamargar. frig. vel lætitiæ an. ℈i. xylaloës, caryophyll. an. ʒʃ. croci. ℈i. trochiscorum é camphora ʒi.*

℞ *rosarum rub. rad. angel. an. ʒʃ, foliorum meliss. & cardui attractylidis an. p. ʃ. betonic. & tunicis an. p. ʃ. pulu. diamarg. frig. been rub. been alb. an. ʒʃ. fiat sacculus inter duas syndones rubr. cocco baphica tinctas ad formã cordis humani: irroretur vel vino albo odoro, vel aq. rosac, & applicetur regioni cordis, vtatur tantillo radicis angelic. condit. aut cortice citrij condito.*

Syrupus

℞ *decoctionis chamædryos chamæpityos, hyperici, scolopendrij beton. agrimo. sem. sesel. pæon. cassuth. fumiter. meliss. passul. ℔ ii. in quibus dissol. succ. pomorum ℥iiii. succi florum violarum & granatorum an. ℥ii. aceti rosati ℥i. ʃ. syrup. coctus cum saccharo cap. ℥iʃ. pro dosi.*

℞ *seri caprilli ℥vi. succi lupul. & cichorij depur. an. ℥i. sacchari albi ʒʃ. detur tepidiusculum. cap. sæpe*

Opiatæ

℞ *pulueris ranarum præparatarum (hæc contra malignos vapores dicuntur efficaces) ʒii. corticis citrij conditi ℥ʃ. rasur. eboris ossis de cord. cerui an. ʒʃ. ligni aloes ℈ʃ. corall. rub. limatur. chalyb. an. ʒi. seminis citrij, ocymi, cardui attractylidis an. ʒiʃ. ambræ & cinnamomi an. ℈ʃ. conseruarum rorismar. meliss. bugloss. an. ℥ʃ. cum syrup. conseruationis myrob. fiat opiata. vel.*

℞ *confectionis de hyacintho ℥i. confectio. alkermes ℥ʃ. conseruæ rosarum & bugloss. an. ℥i. fiat opiata.*

Epithema

℞ *rosarum rub. malabathri tunicis & scabios. & stœbes an. p. ii. rad. dictamni ʒʃ. cypp. calami aromat. scœnuanth. an. ℥ʃ. ligni aloes & cedr. an. ʒʃ. fiat decoctio in*

vino alb. & aqua rosarum in col. ad ℔.i. dissol. pulueris diamarg. frig. ʒi. theri. & mithrid. an. ʒi ſ. confectionis alkermes ʒi. fiat epith. pro corde.

24. Denique in pallore eo de quo abundè dictum est lieni incumbendum est siue obstructionem liberare consilium sit, siue confirmare, siue minuere, siue repurgare. Quò multa pertinent à veteribus conscripta, & ex illorum libris repetenda: inter quæ potu conferunt lupulus, cassutha, rhaphanus, apii radix, thamaricis cortex, agnus qui tertio gradu calidus & siccus est, chamædrys, acôrus, rubiæ semen, quod cum oxymelite datum lienem minuit, caucamum, vulgò gummi lacca. foris autem cataplasmatis loco & fotu adhibentur ruta, nasturtium & eius semen, vtrumque cum melle illitum, struthium, centaurium minus & cyclaminus: cuius postremi magnus est vsus ad duritiés & tumores minuendos. Inter cætera creditur puluis chalybis, & aqua quæ distillat depluítque ex cotibus versatilibus, dum acuuntur gladii & enses lienem minuere: formulas in quibus chalybis puluis addetur, paulò post exponemus.

℞ limaturæ chalybis in aceto præparat. ℥ſ. rad. rub. maioris puluerisat. ʒi. puluis cyclaminis ʒiii. rasur. eb. & seminis agni casti. an. ʒi. pulueris ceterach. ℈ii. pulueris lumbricorum terræ, vino albo lautorum & præparatorum ʒii. folia auri numero tria sacchari ℔. ſ. fiat puluis vtendus mane ex cochleari.

Ad fœdos colores remedia propria.

℞ limatur. chalybis fideliter præparat. ℥ſ. rasur. ebo. ʒii. pulueris lætit. gal. & aromatic. maioris an. ʒſ. galang. ʒſ. trochisc. de eupato. & de cappacib. an. ℈ii. cinnamomi ʒi. conseruæ florum stoech. buglosſ. corticis citrii conditi an. ℥ſ. misceantur cum syrup. conseruationis zinzib. conditi. fiat opiata vtenda quotidie mane ad ʒiii. cum pauco vino albo.

Apozem. *℞ rad. petros. ℥ii. glycy. ℥ß. conseruæ eryngiorum ℥i. lentium p. ij. conser. capill. ven. & campanæ an. ℥ß. ceterach. m. iß. drageta communis ʒii. fiat decoctio in aqua fabrorum in qua ferrum extinctum fuerit addendo cinnamomi ʒii. nucis moschatæ ʒß. in col. dissolue syrup. rosarum pallid. ℥iii. syrup. capill. ven. vel de bizantiis, vel de lupulo, aut de pomis redolentib. ℥ii. f. Apozema in plures doses.*

An affectibus lienis conferat oxymel. Syrupus rosarum solutiuus conueniet si aquæ collectæ aut praui ichoris suspicio sit, immo oxymeli in vsu erit. Et tamen mirum totam antiquitatem in affectibus lienis përpetuò commendasse vsum aceti, siue foris, siue intus quid agendum foret. Vnde aut radices in aceto macerant, siquando apozematon vsus inciderit, aut pulueres radicum siccatarum cum oxymelite exhibent, immo nil perinde familiare ac oxymeli. Vnde & paulò ante nostrã ætatem omnium pharmacopolarum officinæ oxymeli resipiebant: nullúmque vel medicamentulum exhibebatur in quo non aliquid oxymelitis remiscceretur. Sed nunc quo modo id factum sit nescio, planè videtur inoleuisse. Miror autem veteres in vsu oxymelitis tam liberales fuisse præsertim cum de lienis affectionibus ageretur, cum tamen planè Hippocrati repugnet, cuius tamen se assertores esse volunt. In libris acutorum postquam vsum oxymelitis & in morbis thoracis, & ventris inferioris docuit quod & prouocandi sputi facultatem habeat, & flatus in hypochondriis contentos discutiendi, non quidem per se quia calorem non habet materiæ potentem, sed tantùm ex euentu, nimirum dum vias parat exclusioni, & incidit tenuátque humores crassos & glutinosos: vnam tantùm noxam affert, quod acetum oxymelíque aceti maximè vim retinens aluum efficiat πλαδαρωτέρην (nomen enim τοῦ πλάδου immodicum humiditatis excessum facit) dum nimirum incisum tenuatúmque crassum humorem ad excretionem parat & subducit, qui diutiùs morans abradit exasperátque inte-

25. Hipp. 3. acutorum. Gal. com. in par. 32. lib. 3. acut.

stinum, vnde dysentericum πάθος: Maximè verò in acutis morbis ista noxa paret, dum vsu oxymelitis læsum est intestinum. Nam ita offensum non patitur celerem fieri excretionem materiei biliosæ quam natura expellit: Et sic impediuntur exitu flatus, & sursum recurrunt humores fœculenti, læditúrque motus intestinorum περισταλτικὸς, quem non verto comprimentē, complectentem, constringentémque sed constringendo exprimentem. Quæ vox περισταλτικὸν à paucis latinè adhuc reddita est. Sed pręter istud incommodum, aliud longè deteriùs oxymeli affert. Siquidem & hystericis mulieribus officit, id est quæ hystera præditæ sunt præsertim delicatiore. Lædit omnes partes neruosas acetum. An verò vterus pars sit neruosa abundè ante dictum est: præterea & melancholicis nocet plurimum. Nam μέλαινα χολὴ, id est atra bilis est acida, præsertim cum corpore præter naturam habente est καθάκοςις ἡ ἄκρητος, id est, syncera meracáque, vtpote suo naturali sero destituta quod humorem contemperat, dominantémque qualitatem micâre non finit, quod si verum est acetum maiorem humori acredinem comparat, atque ita lædit. Obiter autem quæram, cur dixerit μέλαιναν χολὴν acidam esse cum est syncera corpúsque malè habet. Numquid perpetuò est eiusmodi? id audies καὶ ἐν πικρῇ μᾶλλον. Nobis enim sanis acuties humori non ita est exquisita ob seri mixtionem. Ideo diligenter hoc notandum est, siquidem cum ægrotamus & de splene querimur, tum ad ozymeli confugimus, & tamen humor ater iam acuit plurimum, vt mirum non sit si beferociat magis vsu aceti. Siquidem vt doctè Hippocrates scribit ὄξος ἀναγωγὸν μελάνων ἐστί, acetum ita est affectum ad humores nigros & atrabilarios, vt vteros moueat, incitet, impellat ac cieat: quod si suo sero (quod Gal. est τὸ ὄχημα, id est instar vehiculi non solum πρὸς τὴν τροφὴν, sed πρὸς ἀναγωγὴν, non ad nutricatum sed ad exclusionem) destituti fuerint rebelles sunt ac obstinati, & dum subit acetum subigit. Sic humor ater ζυμοῦται, μετασείζεται, πολλαπλασιοῦται, id est aceti subigentis vi fermentatur, aut fermenti

Com. in apho.35. l.3.acut.

Mulierib. hystericis oxymeli officit & melancholicis.

39. part. l.3.acut.

¶ Nomen ἀναγωγὸν vertit quidam, sursū ducit: ad verbum quidē benè, sed nō ad rem, sic ἀναγωγὸν ἀντὶ τοῦ ἀγωγοῦ capitur.

Part.39. l.3.acut.

Lib.1.de nat.fac.

modo subigitur, intumescit attollitúrue, nec non multiplicatur, immo id aliquando obseruatum est melancholię morbo detentam mulierem cum dolore sinistri hypochondrij, vsu vini albi quod subigendi tenuandíque vim habet ita afflictam, vt nullo penè loco consisteret.

Si itaque ea incommoda aceti vsus affert, maiore cum religione oxymeli in vsum frequentem venire debet. Vt mirum non sit si vsu eorum quæ vim oxymelitis sortita sunt in morbis melancholicis nihil proficiatur. Est enim potius eruditæ Hippocratis opinioni assentiendum, quam temerariæ quorundam periclitationi acquiescendum.

Redeamus ad ea remedia quæ priuatim respiciunt fœdos colores. Siue pulueres, siue condîta, siue electuaria concinnaueris, puluis lumbricorum terrestrium & limatura chalybis non sunt omittenda.

Electuaria.

℞ pulueris ebor. ʒß. limaturæ chalyb. ʒß. electuar. triasant. ℈ii. diarrhodonis abb. aromatici gabriel. an. ℈i. cinna. gran. iii. margarit. elect. ℈ß. cum sacch. in aqua buglossæ soluto fiat electuarium.

℞ rheib. ʒii. pulueris gentianæ & aristoloch. rotund. an. ℈i. lumbricorum terræ præparatorum ʒii. chalybis præparati ʒiß. pulueris ducis in vino albo & aq. buglossæ excepti quantũ suff. fiat electuarij forma. Nomine pulueris ducis audimus eum qui ex cinnamomo & sacchαro componitur.

℞ mithrid. & theriaces an. ℥ß. pul. ang. ʒß. folior. & florum dictamni rad. tormentill. an. ʒi. conser. campanæ rad. ireos an. ℥iß. conseruæ ros. ℥iiii. aromat. ros. maioris ℥ß. oxymelite excipiantur omnia.

℞ rad. cornu cerui ℈i. vni cornis gran. x. oss. de corde cerui ℈ß. margar. elect. ℈i. pul. arom. maioris ʒß. an-

gel. gran. 4. cum sacch. soluto aqu. morsus rosarum & ℈ii. cinnamomi f. tabel.

℞ vermium terrestrium siccorum priùs in vino albo lotorum ℥ii. foliorum menth. maioranæ siccorum an. ʒi. pulueris ducis quadruplum fiat puluis: cap. cochlear vnum & superbibat ℥ii. vini absinthitis cum ℥i. decocti radicum aperitiuarum.

℞ radicis costi dulcis ʒiii. agrimonij adianti hyssop. chamædryos an. m.i. passul. mundat. seminis, carthami an. ʒi. glycy. ʒiii. seminis anisi fœniculi, cuscut. fumiterr. ocymi, cucumeris an. ʒii. fiat decoctio ad ℔. i. in col. dissol. oxymel. simpl. ℥iii. fiat apozema. Apozema

Probatur decoctum ex ciceribus rubris maluis, cum melle in modum hydromelitis.

℞ anisi conditi ℥i. magaritarum ʒß. cinnam. gran. 4. fiat puluis.

℞ rasur. eboris, cornu cerui, spodij, margarit. elect. fragmentor. preciosorum an. ℈ß. pulueris ceterach. rad. capp. & thamaricis an. ℈i. coral. rub. & succini. an. ℈ß. cum saccharo dissoluto fiant tabel. vel.

℞ cortic. rad. capparum ℥i. seminis acetos. fœniculi, anisi an. ʒiii. corticis rad. thamaricis ℥ß. sacchari parum pulueris eboris ʒii. capiat frequenter de hoc puluere.

℞ diamargaritonis frigidi (si calor multus esse videatur) ʒi. trochiscor. de capp. ʒß. pulu. ceterach. ℈ii. corall. ℈i. cum sacch. in aq. bugloss. soluto fiat elect. per tabellas.

Sed & fotus & litus, & emplastra, & litus apprimè conferunt. Sed in his vt & in internis cautos esse oportet. Nam cum primum quis de lienis tumore aliquo conqueritur, statim ad emplastra solennia ex gummi ammoniaco in aceto forti soluto, gummi elemi, opopanace, bdellio. Nam

his cum digerendi, immò & ex alto attrahendi vis insit, dum quod in liene tenuius est proliciunt, materiam contumaciorem reddunt. Si itaque emolliás & non digeras, cancri metus esse debet, scirrhus in parte spongiosa emollitus & non digestus facilè carcinomatis naturam induit. Si digeras tenuémque humoris partem elicias, scirrhum contumaciorem reddes. Sic par vtriusque studium esse debet, & aliàs remolliendũ, aliàs digerendũ.

Si lieni vt imbecilliori robur addere velis hoc fotu erit occurrendum.

Fotus.

℞ foliorum lauri & baccarum eius an. m. i. absinthii ceterach. scolopend. an. m. i. rosarum rub. p. i scoenuanthi p. ß. origani calamenti an. p. ß. seminis lini basilicônis cumini an ʒß. ben. albi ben. rub. an. ʒii. santalorum ʒiß. f. decoct. in vino albo & rubro paululum styptico in quo decocto pannus escarlatæ madeat & applicetur regioni lienis. Vel rosæ, nardus, santala, cortex capparum & thamaricis in vino macerabuntur, & fouebitur lien.

Quidam vtuntur hoc syrupo.

℞ cort. rad. fœnicul. apij, capp. an. ℥i. seminis scariol. anis. fœnicul. an. ℥ß. spicæ scoenuanth. an. ʒß. capillorum veneris frondium tamaricis an. m. i frond. salicis, corigiolæ an. m. i. cuscutæ, cardamomi an. ʒii. scolopend. foliorum scariol. anis. bugloss. an. p. i. aquæ & aceti. ℔iii. contusa in prædicto aceto & aqua madeant per noctem adde sacchari & croci ʒß. vtatur cum aqua salicis & tamar.

Si aperiundi consilium sit fotus ex ebulo, radice ireos, radice capparum, thamaricis scolopendrio, ruta, ceterach & similibus conueniet, materialiáque applicabuntur. Eodem & rosmarinus, & semen agni casti, radix filicis & fraxini cortex pertinebunt item & oleum de capparibus, amygdalorum amarorum, & nardinum.

Si remollire consilium est fotus ex brionia, rad. cucumeris asinini, rad. liliorum bismaluæ, scylla, ficubus pinguibus

guibus, & litus ex oleo de bêen, liliorum, de cucumere asinino, de hypericone cum emplast. de meliloto, dialtheas, diachylo magno, agrippæ, arregon. & similibus. Primum remollies, leuiter digerentia addendo: cum remollieris excipietur fumus ex lapide pyrite, aut molari, aut lateribus candentibus aceto forti extinctis: tum remollies rursus, deinde ad ammoniacum, bdellium & alia gummi confugies.

2. ad glauconem.

Litus fotus vnguent. Emplastrum.

℞ muccag. seminis lini fœnigræci extractæ in succo rutæ, bryoniæ, aut decocto rutæ, seminis agni casti cum remollitiuis ℔. s. butyri recentis in aq. scolopendrij & vino albo lauti. ℥ii. ol. de capparib. ℥is. pulueris rutæ & ceterach. & rosarum an. ℥i. f. linimentum pro liene. Addi possunt medulla vituli, adipes anserinus, gallinaceus, anatinus.

Quod si flatus continentur fluctuatióque aliqua & rugitus obauditur sacculis impletis furfure & milio nec non sale torrefactis in tegula calida, & suffitis vapore elato à lapide candente aceti acrioris perfusione extincto regio lienis fouenda est. Clysterum vsus ex decocto capitis veruecini. Rursus sacculi impleantur semine cumini, seseleos, agni casti & rutæ, fiat vt paulò antè.

Et hæc ad quartanarios spectant.

Sed ad duritiem tumorémque id quod sequitur accommodatissimum erit, nec officiet.

℞ rad. altheæ & liliorum an. ℥is. seminis lini alth. anis. an. ℥i. folio mal. alth. & viol. an. m. i. s. agrimo. scolop. ceterach. an. m. i. schœnu. cyperi & spic. nardi. an. p. i. flo. cham. & melil. an. m. s. f. decoct. in olla munda addendo aceti. q. i. foueatur regio lienis.

℞ gummi ammoniaci dissol. in aceto muccag. seminis fœnug. in aqu. scolopend. an. ℥s. bury. loti. in vino albo & axung. gall. an. ℥iii. medul. cerui. ℥ii. f. vnguentum.

Item ♃ empl. de meliolo ℥i. diachyl. ireati ℥ß. gummi amm. aceto soluti ℥ii. seminis anisi cyperi cortic. rad. capp. an. ʒi. cum ol. de capp. & lilior. f. magdal. addendo resinæ parum.

♃ medullæ cerui aut cruris vituli, butyri recentis, ol. de capp. an. ℔.i. ammo. in aceto soluti ℥iii. aqu. rosarum ℔.iß. coquantur ad consumptionem prædict. aqu. in balneo mariæ: eo linimento regio lienis liniatur.

♃ ammon. in succo rutæ & oxymelite simplici soluti ʒß. foliorum rutæ siccatorum ʒii. pulueris galangæ & ceterach an. ʒi. muccag. seminis alth. fœnug. extractæ in aqua hyssopi. an. ʒß. aqu. vitæ parum, emplastri philagrij & de meliolto an. ℥iß. fiat emplastrum pro liene.

♃ bdellij in aqua vitæ soluti. ʒi. pulueris ceterach. & corallij an. ʒi. aloes ℈iiii. cum syrupo de pomis formentur pilul. cap. ʒii. ante pastus, in tumore lienis.

♃ rad. bryoniæ ℥iiij. macerentur in aceto, colentur, colatur. adde pulueris ceterach & rutæ an. ʒß. cum ol de cappar. fiat emplastrum pro regione lienis. Potest addi puluis cyclam. opopanax, bdellium, semen agni casti & cætera id genus.

Hipp. περὶ παθῶν. Lien commodè aliquãdo per renes & vesicã repurgatur. Gal. ex sententia Erasistrati c.8. lib. de atra bile. Hippoc. hist. 11. sect. 3 l. 3. epid.

Porrò illud non omittendum, vt medicus naturæ imitatorem sese prebeat, lienem aliquando commodè per renes & vesicum repurgando. Quanquam nulla communis via est, & per varios canfractus oportet ad hepar sanguinem refluere. Tamen illud experientia docuit. Lienem autem per vrinæ excretionem præsertim nigrioris iuuari declarant melancholici & mulieres non menstruæ quibus ad lienem congeritur multus humor niger, cuius pars in cerebrum lata mentem percellit, altera subsistens dolores & tumores lienis excitat. Quod & apud Hippoc. legere est. Nam ait mulierem in Thaso

fuisse δυάνιον, id est morosam, quæ leuiter irascitur, & vt ait Lyricus.

Praue sectum stomachâtur ob vnguem.

Horat. in Ep.

Illi vrinæ erant nigræ, non tamen pestiferæ, quoniam συνεξορμῶν humoris melancholici ob suppressos menses sequebatur. Et vt nephriticis per fluentes hæmorrhoïdes salus obuenit, tametsi viam quâ id fiat nulla ratio demonstret (vnde quidam pro, νεφριτικοῖς legunt, φρενιτικοῖς) ita & lienosis per renes. Non erit itaque alienum in lienosis affectibus diuretica aliquando præscribere, non vt materia in renes retrahatur, sed vt spleni vsu attenuantium & incidentium consulatur. Ad extremũ, tanquam summam manum disputationi imposituri ex Hippocrate afferemus expressam effigiem morbi quem tractandum suscepimus; ita autem Hippoc. Quibus lien magnus, si biliosi sunt, mali fiunt coloris, malis vlceribus scatent, ore graue olent, tenues euadunt, splen durescit, cibi non secedunt. Si pituitosi hæc & minus patiuntur, splen aliàs maior, aliàs minor efficitur. His conducit & caput & reliquum corpus purgare. Si purgatione non egeant, pituitosorum corpus siccandum, tenuandum vomitu, & exercitatione, vere valet veratrum. Biliosorum humectandum corpus, aluus & vesica subducenda, de vena splenitide frequenter sanguis demendus, medicamentis diureticis quæ splenem molliunt vtendum. Quidam splenici à pharmacis non iuuantur. Nec à reliqua curatione splen gracilescit. Morbus remedia superat, & progressu temporis hydropici fiunt. Aliquibus splen suppuratur, vsti sani fiunt. Quibusdam splen consenescit. Morbus fit cum ex febribus & mala curatione, aut bilis, aut pituita, aut ambo in splenem incubuerint. & cætera.

Apho. 11. lib. 6.

Hipp. l. de aff.

Quod paulò antè dictum est de vlceribus quibus scatent lienosi: illud moneri oportet, magnam adhiberi debere cautionem cum virgines decolores aut grauedine laborant aut cacoethea hatent in tibijs vlcera, hæc enim etsi mala sunt, iuuant tamen quia educitur materia, quæ in aliam partem rapta, nouum affectum pareret. At opta-

Diuretica conferunt splenicis.

biliùs est inueterato vno malo detineri, quam nouam suppeditare occasionem generationi noui affectus. Et hoc ex Hippocrate desumptum est qui de affectibus lienis disputans ait, minùs hoc aut illo modo affici lienem in iis quibus grauedo adest. Quia vt demonstrat Gal. nunquam tam sui dissimile est corpus, vt duæ partes æqualiter afficiantur. Ad fœdos colores ex lienis obstructione summa ortos medicus nostras apprimè doctus balneum instituit, in quod recèns mactati arietis intestina conijcerentur. Quę eo remedio conualuit, affirmauit nunquam sese leuatam nisi eo remedio, ipse videbis an conueniat, vt non tam melancholicæ mulierculæ (quæ leues & faciles sunt ad persuadendum) hîc habeant autoritatis, quam ratio certâ experientiâ firmata.

Hippoc. part.41. & 42. L6. epid sect. 2.
Gal. com. in part. 42. super. sectionis.

ANNOTATIONES.

1. *Locus est præclarus apud Hipp. lib. 2. epid. vbi docere videtur omnem malum colorem ad hepate esse an hoc sit verum videndum.*

2. *De virginibus, decoloribus, maximè audiendum hoc Hippocratis oraculum:* quibus ad septimum annum vis lucet multum fœdatis cum anxio si spiritu progrediundo, & terræ concupiscentia sanguinis corruptionem & exolutionem significat.

3. *Quid? fortasse malus iste qui apparet color non tam est fortè ob cruditatem, aut cacochymiam quam ob caloris naturalis oppreßionem qui non habet suam effulgescentiam: vt idem contingat hîc, quod iis qui animo linquuntur ob caloris & spiritus afflictionem pallescunt omninò.*

4. Horum meminit Gal. com. in particul. 11. lib. 1. prognoſt. docens qua arte & ipſe & Eraſiſtratus colligerent paſſionem animi amatoriam, docetque an aliquis pulſus ſit proprius ipſius amoris.

5. In fœdis colorib. non eſt verus hydrops ſed ſucceſſu temporis fieri debet. eſt autem pituita alba. Ne *quis autem decipiatur aliud eſt pituita alba,* Græcis λευκὸν φλέγμα *aliud* ὕδρωψ. *conſulẽdus* Hipp. *lib. 1. de morbis &* Gal. *com. ad aphoriſmum 70. lib. 7.*

6. Illo quidem loco de fœdis colorib. agere videtur, ſed apertè lib. de internis affectionibus cum loquitur de morbis lienis. Venter inflatur, ſplen intumeſcit, durus eſt, dolores acuti in ſplenem incidunt, color mutatur, niger eſt, pallidus mali corio ſimilis, ex ore male olet, gingivæ male olent & à dentibus diſcedunt, ex tibiis vlcera erumpunt veluti puſtulæ nocturnæ ἐπινυκτίδες *dictæ, membra attenuantur.*

7. Et eam molem καὶ τὸ θάλλειν *ipſius lienis explicat* Hipp. *3. cap. lib. de aëre & locis, loquens de vſu malarum aquarum quæ febres quartanas æſtiuas & longas (contra aphoriſmum) excitant in ſplene* (ait) *carnes colliquantur, quare homines gracileſcunt.*

8. Inter cæteros locos vberrimus eſt locus cap. 9. lib. 6. ſanit. tuend. vbi docet in iis qui temperamento ſuntললbilioſo præſertim ſi ventriculus imbecillior ſit, defluere in ventriculũ ichôras, quorum vapor dolores capitis infert. Et illud eſt quod vulgò dicitur mal de teſte veut manger.

9. Lib. 1. Hipp. *de morbis prudenter admodum monet ſplenicis aluum valde turbatam conferre, ſed addit ſplenicis à pituita alba detentis, hinc colligas fœdatas vir-*

gines agitandas medicamentis: sed intelligit moderatos alui fluores vtiles esse ad excretionem pituitæ albæ in venis contentæ, quæ priùs hydropem accerseret, quàm coqueretur.

10. *Aetius c. 10. tetrab. 2. serm. 2.* præclare monet melancholicos non esse ita medicamentis assiduè fatigandos, quod natura in curatione ipsa quæ per valida fit memedicamenta affligatur plurimum: dum verò quiescimus vires, acquirit ad oppugnandum morbum iam quodammodo nostris remediis debiliorem effectum. Æt. de hiera Archigenis serm. 2. tetrab. 1. duo genera melancholicorum facit, vt sint melancholici, quorum in corpore humor melancholicus multus collectus sit, alij toto fere habitu, & partibus solidis naturam istam & habitum contra hentibus quod obseruatione dignißimum est.

11. Nam quodam loco methodi medendi dum Gal. de sectione venæ agit, videtur suadere non ideo secari venam vt liberetur obstructio, vt aperiantur vasa; sed ijs affectionibus sua debentur remedia.

12. Cum medici vident sanguinem mutatum & corruptum audaciùs repetunt phlebotomiam: contra euenire debet si vera sunt ea quæ à Galeno dicuntur. Ait enim cunctantiùs detrahendum si plane mutatus est. Et hæc mutatio non debet intelligi tantum de sanguine quarto humore qui facile corrumpitur, sed de aliis sanguinis massam constituentibus.

13. Summæ est prudentiæ atque doctrinæ scire quid sit insignis mutatio, & an sit in omnibus partibus sanguinis & quousque progrediatur, nam Gal. com. in part. 1. quòd lib. 2. prorrh. docet cum facta est mutatio & inducta diathesis frustra nos liberare. Manet enim licet

omnem humorem euacuauerimus, non est in nostra potestate morbos inde natos fautos & altos tollere; immo ne impedire quo minus aut septennis aut septimestris morbus fiat. Itaque non humoribus hæc morborum tædiosa prolixitas, non naturæ, non artis impotentiæ tribuenda sed partium diathesi, quæ fomitis instar & alit, & fouet, & renouat morbos fere extinctos: vnde non mirum si post diuturnum alui profluuium, quo omnis corporis sentina exhausta est, si post liberam atque copiosam sputi in morbis thoracis excretionem, febres etiamnum maneant æque pertinaces vt plurimùm atque ante.

14. *Intelligunt alij lienem* ἀνάῤῥοπον ἢ κατάῤῥοπον *quia deponit sua excrementa aut in partem superiorem aut inferiorem. Etenim hominum lienosorum quidam malum sentiunt in clauiculis, & tunc accliuis esse lien dicitur aut in lumbis, & tunc decliuis dicitur quam quidem opinionem probabiliorem iudico.*

15. *Occasione febris humores corrumpuntur & actio ventriculi peruertitur. Quod Gal. cap. 8. lib. 2. de nat. facult. docet exemplo eorum qui tumorem habent in inguine. Si cum bubone est febris, statim, inquit, ob febrem coctio in ventriculo peruertitur.*

16. *Aduerbium* ἀδροτέρως *Aph. 9. lib. 4. de frequentia & vehementia intelligi potest, obscurumque esse videtur. Tamen Gal. audiri vult de vehementia, vt idem sonet quod* σφοδρῶς. *Si ita est cur quartanarios tam blande purgamus, immò sæpe ne purgamus quidem? cancros vt blande tractamus, ita humores melancholicos blande euacuare deberemus: quæ quidem senten-*

tia Mesuæi autoritate comprobatur, quæ est eiusmodi In ægritudinibus melancholicis non bis, non semel, sed per interualla facienda est vacuatio, ita temperata vacuatio esse debet, vt natura regat euacuationem, non euacuatio naturam: *quod quidem solenne axioma therapeuticum citatur à Ioanne Vigonio lib. de morbo gallico.*

17. *Quod ad curationem attinet iam annotauimus quodam loco historiam cuiusdam, quæ post agitationem in curru magna vomitione fuit liberata: ad eam historiam accedere debet, historia Damisellæ* de la migene *quæ isto affectu liberata est scabie multa oborta toto corpore, & præsertim in manibus cum calore pæne incredibili & intolerabili.*

18. *ad tractatũ de foedis colorib. maxime pertinet id quod vulgò obseruatur virgines decolores potu aquæ frigidæ impensiùs vti ait Fernelius cap. 8. lib. 6. Pathol. docet quæ incommoda aqua adferat & inter cæteros Aetius tetrab. 1. serm. 3. cap. 65. & sequentibus, locus autem præterea est memorabilis apud eundem autorem ex Herodoto tetrab. 1. serm. 4. cap. 47.*

19. *Sunt qui ad prouocandum vomitum oximeli tìmperant. Valet quidem ad attenuandum incidendumque, sed non ad ciendum. Reformidandum est acetum stillatitium, nam periculum creat. Valet potiùs decoctũ raphani cum mulsa, aut semen eius, aut seminis vrticæ, vel azarum quod Fernelius innocuum censet, folia minus mala, radix cum cautione potiùs vsurpanda. Maxime probat illos catulos nucis iuglandis qui florem antecedunt, & frondescente arbore decidunt. Hæc Fernel. cap. 13. lib. 5. methodi,*

methodi. contra quem Fernelium obijciat quis Hipp. in 3. acut. ἴξος ἐστὶ ἀνὰ γαστὴρ μελαίων *id est sursum ducit.*

20. *In imbecillitate ventriculi vsus astringentium commendatur, caute tamen id faciendum. Quod attinet ad austera acerba & acida, quæ eandem naturã habent, commemorabilis locus apud Gal. austeris (ait) vtimur cum calidã ob intemperiem, vel nimiam humiditatem vẽtriculus est imbecillus, Acerbis (quæ maxime astringunt) cum intemperies & humiditas erunt plurimum aucta acidis quæ succum habent frigidum ac tenuium partium cùm erit succus crassus & non multum frigidus. Nam succus frigidus non acida, sed acria postulat.*

21. *Calor acer inimicus ventriculo. Immo quibus talis calor ij sunt iracundiores, nam is os ventriculi contristat, & animam facilè in sympathiam adducit. Hinc colligere queas an ventriculus sit æstuans.*

22. *Galenus ibidem. Ideo autem non probatur solùm ratione aloës (tametsi aloë ventriculum iuuet maximè) quia si pituita ventriculo multum hæreat aloë ipsa non habet eam vim vt detergeat, sed aliquando impingit: verum acrimonia & calore aromaton mixtorum ob facultatem incidendi laudatur.*

23. *In melancholico morbo hic dicimus non adesse febrem. Vnde per delirium febris expers definitur. Quod verũ est si de hyparxi ipsius morbi intelligatur. Nam generatione ipsa non semper febris est expers. Etenim collectio humoris melancholici, præsertim si quod vitium lien contraxerit labefacit œconomiam naturalem, hepar afficit & putredinem aduocat, hinc febris.*

24. *Dictamnum potum & illitum Dioscorides mire*

commendat, & ad lienem minuendum bryoniæ decoctum per dies 30. vsurpatum. Eadem bryonia cum ficubus pista applicataque confert. filicis maris radix potâ. Betonicæ folia: periclymeni semen: polemonij radix.

25. *Quoniam in fœdis coloribus sæpe vitium in gibbis hepatis sæpe in insimis, sæpe in corpore ipsius lienis, studendum iis partibus, atque sequendum Aetij consilium cap. 156. 157. 158. tetrab. 1. serm. 3. vbi ad simas hepatis decoctum laudat polypod. mercurial. chamæleæ cum absint rad. ciclaminis, succum heliotropij, galli veteris decoctum. ad gibbas, decoctum amomi, floris iunci odorati, rad. gen. corticis rad. lauri, absinthij comam, spicam nardi, quinquefolium, semen viticis, fumariam, chelidon, symphyt. polygon. anagallidem floris purpur. calaminth. costum oppobal. phu, lupinum, asar. meum. Ad lienem veratr. epithy. polyp. scolop. rad. poeon. chamædrij. centaur. minus, mercur. Et hæc remedia negliguntur à multis, quæ ab Empericis vsurpantur magna cum laude.*

26. *Arnaldus coquit flores tamaricis & ℥ij. decoctionis dat cum decoctione cicerum ruborum aut nigrorum. Valet potius puluis eorum florum. Septimo post die dat decoctum ℥ii. foliorum senæ cum sero lactis. quarto quoque die ℥i. limaturæ argenti cum sapa sumat.*

De febribus Epialis virginum foedis coloribus laborantium.

CAPVT VIII.

QVoniam vt antè dictum est, vnà cum fœdis coloribus maximam partem febres & erroneæ & Epialæ coniunctæ sunt, relictis erroneis ad Epialas, quę hîc aliquid habent peculiare, & medicos sæpè commouent conuertenda videtur oratio. Nam & earum natura, & curatio & distinctionis notæ ob oculos ponendæ sunt, quod sæpè medicorum fallant industriam. Maximè verò: quod defectiones animi & leipothymię febrium illarum comites sint, quas ignara rerum medicorum turba ad τὸ κακόηθες aut ad occultum diuinúmque referre solet, suo scobe vnicornis mira expectatione, & non exiguo sumptu salutem pollicendo. Sed Auicennæ opinione & in febre quam syncopalem humoralem barbarè sed aptè vocat, & in epialo defectiones sunt animi (quæ συγκοπαὶ propriè non dicuntur) quas inducit adhæsus humoris tenacis, viscosi in parietibus vētriculi, quíque obuius est in partibus ventriculo vicinis. Hinc actionis imbecillitas ob caloris oppressionem & humoris excessum: qui cum priùs sua quantitate contumaciáque naturam obruerit, successu temporis dum à natura non vincitur aut regitur alienam naturam adsciscit, & sic multò deterior existit quàm antè. Quod Galenus accuratè demonstrat in lib. de febribus: Si interdū, ait, præ crassitie, copia vel lentore excrementi, vel meatuum stipatione, aut sua ipsius infirmitate natura nequit excernere omnem humorem prauum, cum diutiùs cunctantem necesse est putrescere. Nullus enim alius humor talis manere potest, qualis initio erat, nedum is qui adeo vitiosus est, vt ampliùs naturæ cultum recipere non possit. Itaque pituita (sicut

Auicēnas c.52.l.4. fen.1.tractat.2.

Gal.c.5.l.2.de diff. feb.

& alius humor) in ventriculi regione cunctando vitium acquirit, & vtroque modo naturæ grauis est, vitæque nostræ stamen videtur præcidere, præsertim si os ventriculi aut naturâ aut alio modo sit delicatiùs. Eóque plus negotij datur quò magis iste humor mouetur & putrescit, vt inde vires sæpè vacillent ac labascant. Quod sæpè in febribus quotidianis apparet, & quas pituita aut acida aut vitrea procrearit. Nam & paruus pulsus, & confusæ vrinæ, aliàs crudæ, ἱδρῶτες, defectiones animi, viriúmque languor apparet, quæ omnia terrifica sunt, & ab audendo medicum solent auocare. Quod in tertianis febribus leipothymiæ ob mordacis bilis affluxum contingunt, in Epialis ob contumacem materiem languores & exiguæ animi defectiones cernuntur. Id maximè in mulieribus & fœdatis virginibus apparet, in quibus, aut caloris magna infirmitas est, aut succrescit multa colluuies, siue id natura fiat, siue vitio alimenti. Tribus enim modis id fit. Epialæ febris causa est non quæuis pituita, nec quouis modo putrefacta. Nam acida & vitrea cum in corpore redundant aliàs inducunt febrem, aliàs solos rigores inferunt, aliàs Epialon, aliàs quotidianam. Nam si vtraque pituita sensibiles corporis partes perreptet, infert rigorem sine febre. Quod apud antiquos nunquam euenisse testatur Galen. Nam perpetuo rigorem febris sequebatur. Sed ij moderato victu cultúque vtebantur. Rigor autem à pituitis istis citatus propriè rigor non dicitur sed καταχρηστικῶς & politico loquendi modo, cum pigriores & tardiores sint quàm vt rigorem inuehant. Porrò si contingat putredo acidæ vitreæque pituitæ eáque moderata, vt pars vna putreat, imputrísque maneat altera, Epialos nascitur. Tunc autem τὸ ἠπίαλε nomen non pro rigore periodico sumitur vt apud Atticos ob similitudinem rigoris periodici & Epialæ febris. Sin magis putrescat, rigor præuenit, febris subsequitur frigore à calore deuicto. Non ampliùs sentitur in reliquis temporibus febris rigor: Et tunc quotidiana febris surgit. Et eadem pituita acida & Epialon, &

Acida & vitrea pituita etiam quotidianam inferunt.

Gal. c. 6. l. 2. de diff. feb.

Gal. c. 6. l. 2. de diff. feb.

Quo-modo rigor sine febre fiat plenissimè

Gal. l. b. 2. de diff. feb. c. 5. & l. de inæq. intemperie & com. 3. in 1. epid.

Vide initium 6. c. l. 2. de diff. feb.

quotidianam inducit, diuersâ longè ratione. Nam acida & vitrea pituita multum discrepant. Quanquã Gal. vt retineat suam pituitę diuisionem in dulcem, acidam, salsámque, vitream sub acida comprehendit. Quod fit tum quia frigus immodicum & acidæ & vitreæ pituitæ autor est, tum quia vitrea acidulum quippiam habet ait Gal. Sed dum vitrea indomita magis est, in eámque frigus maiorem impressionem fecit. Immo in colicis doloribus cum acrium calidorúmque clysterum vi educitur vetreum phlegma, & à loco calido, tamen frigidissimum percipitur tactu. Vt mirum non sit si in Epialo cuius autor est; sensus simul caloris & frigoris adsit, immo & in iisdem partibus. Quod constituit τὸ ἐπάλληλον πάθος. Nec obest dicere si hoc fiat erit aliqua intemperies composita in calido simul & frigido consistens. Non enim composita est intemperies, sed duplex intemperies simul existens. Quod Gal. scribit. Ait enim, itaque ex duplici inæquali intemperie Epialus consistit. Ergò duo contraria eodem in loco erunt? Si duo dolores autore Galeno, eundem simul locum strictè sumptum occupare nequeunt, multò minùs duæ doloris contrariæ causæ vna in parte hæreant. Tertiò nil videtur mirum si perceptio simul fit caloris & frigoris, cum & initio paroxysmorum febrium periodo reducum idem fiat. De hoc posteriore respondet Galen. Initio proxysmorum ægri quidem sentiunt calorem & frigus, sed non eodem loco. Est enim facilè partes calefactas à refrigeratis discernere. An verò in eadem parte sensus tristis caloris & frigoris consistat, maiore plenum est difficultate. fatetur quidem simul rigere posse quempiam & febricitare, & calorẽ frigúsq percipi simul posse, sed non facilè explicat quomodo in eadem parte. Priùs illustrat exemplo & hypothesi. Si quis in sole versetur calefit, & si aqua perfundatur, sensum caloris & frigoris trahet. Item si quis abundet vitreo humore & amara bile, vterque humor autem per sensibilia corporis incitetur, & caloris & frigoris sensus existit. Quod febres semitertianæ & ἀμφημεριναὶ

Ibidem.

Ibidem.

Gal. in l. de loc. aff.

Gal. sub finem l. de inæqu. intemperie.

Gol. com. in apho. 46. lib. 2.

Ex Gal. c. 16. l. 3. de simpl. docetur quomodo in eadem linguæ parte τὸ γλυκύτερον percipiatur.

Gal. l. de inæqu. intemperie. Ibid. 2.

ἠπιαλώδεις declarant, in quibus inæqualitas est summa: & horrores, sensúsque caloris & frigoris, cum duplex sit materia, vna biliosa, altera pituitosa, vt Gal. com. in Epid explicauit. Sed Galenus vt est acutus & diligens rerum æstimator distinguit causam perceptionis simul caloris & frigoris in iis qui insolati aquâ frigidâ perfunduntur, & in febre epiala. Nam in illis externa vtraque causa est, nempe insolatio frigidæque perfusio. & non in exiguas partes incidit causa vtraque, est pars aliqua quæ fortè manifestum calorem non sensit. Sed in febre epiala contrà fit. Nam & interna causa est, nempè humor impensè frigidus, & in exiguis partibus mutationis alterationísque causæ insistunt. Nam tenuissimis portiúculis calor & frigus per corpus sparsus est, adeo vt nullam sensibilem alterius portionem depræhendere possis, in qua alterum quoque non sit compræhensum. Vt mirum non sit si in vniuerso corpore & singulis eius particulis calor & frigus simul percipiantur. In lipyriis, initiis accessionum, & in ardentibus quibusdam perniciosis frigus & calor adsunt, sed in magnis partibus & distinctis, vt certò definias internas aduri partes extimas algere, sed in Epialo per minutas partes percipitur vtrunque. Initio paroxysmorum quis dubitat reuocari intrò calorem, & intima calfieri, declarat id sitis ingens etiam antequam expansus sit calor. Quò fit vt quodam loco dicat Gal. eos existimari debere febricitantes quorum in partibus extimis calor assit, sed eos magis quibus intus conceptum incendium est. Et vt in com. in Epid. scribit, satis est partes principes incendium concepisse. Nil morari nos debet si particulis quibusdam hoc non insit. Princeps longè aliam rationem excogitauit cur in Epialo calor & frigus sentiatur, in lipyriis vrantur intima, extima tamen refrigescant priuatiuo quodam frigore, vt veteres loquuntur Practici: Epialos, ait, fit à pituita vitrea in immo corporis occulta. Ita enim locum cui inest, refrigerat. Hinc sensio frigoris, verùm post accidit putredo, à qua vapor excitatur qui incurrens in partes extimas

Com. in par. 25. sect. 2. l. 1. epid.
Gal. l. de inæqu. intemperie.
In c. 16. l. 3. simpl. præclarè docet exẽplo lipyriarũ & Epialar. feb. duo cõtraria simul posse percipi.
De causis reuocationis intro caloris initio paroxysmorũ com. in aph. 46. l. 4. vide com. aph. 1. l. 2.
Com. in part. 5. l. 1. prorrh.
Com. in l. 6. epid.
Fig. lipyr. initij access. & malig. feb. differt à frig. epial.
Auicẽnas c. 49. l. 4. fer. 1. tract. 2.

calefacit, hinc ſenſus caloris. Sic interna algent ob contentum phlegma impensè frigidum quod dum mouetur & putrere incipit refrigerat. Contrà in lipyria fit, nam algent extimæ partes, intimæ autem conflagrant. Ratio principis hæc eſt, lipyriæ cauſa eſt pituita frigida, aut humor bilioſus admodum craſſus & tenax: Pituita illarum inflammatur locum cum ineſt calfacit, quoniam autem non reſoluitur, non calfacit extimas partes per diffuſionem vaporis intus foras à pituita calfacta putrefactáque excitati. Accedit quod virtus ad locum laborantem accurrat, vnde deſtituuntur partes externæ. hæc quidem ratio poſterior probabilis eſt, nam inflammatis internis partibus, eò reuocantur calor & ſpiritus quod in cauſis, lipyriis & initio paroxyſmorum fit vt ait Gal. Sed aliæ excogitatæ rationes minùs ſunt plauſibiles. Quò fit vt medicorum calculis reclamatum iam ſit Principis opinioni de cauſis Epialæ & lipyriæ febris. Nam ſi idem penè pituitoſus humor & Epiali & lipyriarum autor ſit, cur potiùs in Epialo refrigerat, quam in lipyriis? Nam autore Principe in vtraque febre humor continetur intus inflammatur, ardet, putreſcit. Si in Epialo putreſcit, alienum calorem acquirit, propterea calfaciet interna. Si præterea ideo caleſcunt partes extimæ in Epialo quoniam à pituita vitrea putreſcente excitatur vapor calidus, ergò oportet reſolui illam pituitam, reſoluitur, ergò à calore: Itaque nata eſt priùs calfacere partes internas quàm emittat à ſe vaporem calidum cui ſatis virium eſt vt calorem partibus externis conciliet? Quinetiam ſi in Epialo humor frigidiſſimus cum etiam parum calfactus emittit vaporem per quandam materiei διάλυσιν καὶ διαφόρησιν, cur non idem præſtabit in lipyria humor non adeo frigidus, non adeo εὔλυτος, non adeo δυσδιαφόρητος, cum putreat, caleſcat, immò ardeat quodammodo? Et tamen ideo ait algere extima in lipyriis quia humor intus concluſus non digeritur. At dicet Auicennas, vis inflammationis perfectam reuocationem facit vt nulla ſit ἀνανάκλησις. In Epialo autem non

Auicen.c. 50. fen. 1. tract. 2. l. 4.

Gal. com. in aph. 48. l. 4. c. 7. l. 2. de criſibus, & c. 10.

tanta est inflammatio. Sed obiiciemus quod à Gal. scriptum est quodam loco dum rationem reddit cur in malignis febribus partes extimæ modò calfiant, modò algeant: quoniam calor natiuus in partibus illis extinctus est, viget febrilis intus: cuius particula instar flammæ exiens calfacit extimas partes. Si itaque in illis febribus in quibus interni incendii summa sunt omnia, etiamnum aliquando recalescunt partes, cur non in lipyriis id fiet, si humor est frigidus qui intus incalescit? fortè probabilis erat ratio de Epiala febre, cum ait vitreum humorem sensum frigoris inducere intus, caloris verò in extimis ob vaporem excitatum à materia calefacta & putrente, quæ cum sit contumacior per totam accessionem sensum caloris & frigoris infert: non idem in quotidiana fit febre, tametsi humor sit ἀνάλογος & congener, nec enim humor tam ægrè domatur. Nam illud in febribus putridis apparet aliàs in extimis partibus maiorem aliàs minorem calorem apparere pro motu vaporis à materia intus coercita suscitati tamquam à fumo quodam. Si dissolubilior calidiórque sit humor, calor paulò maior apparet; sin minùs, inferior, & sensus frigoris adesse potest si in præcordiis actu frigidus existat, & per partes sẽsibiles feratur. Hoc autẽ loco tria quæri possunt animaduersiõne digna. Ideo humor frigidus & vitreus febrem committit Epialam caloris & frigoris participem quod ęgrè calfiat, ægrè dometur à calore, eúmque facilè non concipiat: vnde humor semiputrefactus est ratione putrefactæ partis calorem inducens, imputris verò ratione frigoris, ídque eodem tempore, & quauis corporis parte etiam minimâ vt ante dictum est. In quo difficultatis nodus consistit. An non idem cæteris febribus periodicis contingit? Quis enim dubitat quin eius humoris qui nunc paroxysmum committit pars putreat, altera imputris maneat, aut saltem leuis quædam impressio caloris manet, quæ causa erit vt tertio aut quarto post die repetat nouus paroxysmus. Verbi gratia, Sophroniscus aut diætâ aut vitæ instituto multam humoris melancholici & fæcu-

Gal. com. in part. 8. lib. 2. prorrh. Immo in omni naturali sõmo ob reuocationẽ caloris magnus vaporũ fit prouẽtus, cur in Epiala feb. non fiet?

Gal. c. 6. l. 2. de diff. feb.

& fœculenti copiam coegit. Eius pars putret ad paroxysmi febrilis generationem: deinde succedit ἀπυρεξία quoniam quicquid de humore melancholico calorem putredinémque contraxerat, id totum absumitur, discutitur & euanescit vt docet Gal. Tamen remanet quoddam ἐμπύρευμα vt vocant, dum videlicet remansit nonnihil caloris in reliqua materiei parte, vnde noua repetitionis occasio suppetit. Id ipsum fimi columbini exemplo demonstrat Gal. docens quomodo calor continuatione quadam corpora putrescentia attingat & depascatur. Vnde noua occasio suscitationis vaporum cor ferientium, ac proinde nouæ exacerbationis. Si itaque pars vna melancholici humoris putret, alia vitiosa quidem, cruda; viscidáque existit, cur non quæ pars putret sensum caloris, quæ cruda existit sensum frigoris exhibet? At dices duplex est materia. Nam quæ factura est præsentem paroxysmum mouetur, putret, incitatur, naturam proritat, materia morbi coniuncta esse dicitur: Altera quæ etiamnum iam incipit caloris febrilis vestigium recipere nondum putret, immota manet, naturæ vim molestiámque non infert, antecedens nouæ accessionis febrilis materies esse dicitur, quò fit vt expectanda non sit inæqualis ea duplex intemperies quæ in Epialo apparet. At materia etiam Epiali duplex est, itaque vix tete eximes isto scopulo, duplicem autem τοῦ ἠπιάλου esse materiem Gal. in suis com. docet his verbis, fortassè verò nec simpliciter, nec à simplice causa quis æstimauerit tales fieri febres Epialas, aut febres cum rigore (si quidem dixerat pituitam dulcem non inducere rigorem, sed leuem quandam refrigerationem) Nam quidquid pituitę putrescit accendit febrem, reliquum nondum putrescens, ex quo rigent non est eiusdem qualitatis cum ea quæ putrescit. Si ab imputri rigor fit, & à putrefacta febris, duplex erit causa. Sic febris ab alio fit causæ genere, rigor ab alio. Quanquam bilis per febres tertianas & rigores & febrem efficit. Dicendum aliter inæqualitatem fieri in febribus periodicis, aliter in Epialo, tam-

Gal. c. 5. l. 2. de diff. feb.

Gal. c. 7. l. 1. de diff. feb.

Gal. c. 6. l. 2. de diff. feb.

etſi Gal. quod notare oportet, omnes febres, præter hectìcas, ex duplici inæqual. intẽperie, calida ſcilicet & frigida fieri aſſeueret: Item alio modo duplicem ſpectari materiam in Epialo, aliter in aliis febribus inæqualitas in periodicis febribus initio tantùm fit propter motum materiæ putreſcentis & affectionem caloris naturalis. Etenim tametſi humor calidus acérque ſit, tamen rigorem & frigus inducit ex euentu tantùm ob recurſum caloris & ſpiritus. At in Epialo frigus eſt quodammodo poſitiuum, vt vocant, cum τῇ ἐνεργείᾳ humor vitreus ſit frigidus & vix ac ne vix frigus deponat, nec ſe facilè à calore vinci patiatur. Item non tantùm initio acceſſionum & in quibuſdam tantùm partibus rigor inæqualitáſque apparet, ſed per omnia febris tempora, & in ſingulis corporis partibus. Quod ſi materia adeo frigida non foret, lenis tantum περίψυξις appareret. Sic maior minórue rigoris eſt occaſio pro conditione humoris. Præterea cùm in corpore ſuccreſcit humor pituitoſus frigidúſq; & bilis flaua calidáq; rigendi eſt occaſio, ſed potius eſt viciſſitudo caloris & frigoris, quam eiuſdem ſimul perceptio. Et qui calor adeſt vehementior eſt quam qui in Epialo. Si quidem à bile eſt. In Epialo à nata tantum neſcio qua putredine, ídque magno temporis ſucceſſu. Præterea omnes cacochymi ſi inſolantur caleſcúntque inæqualitatẽ habent ſenſúmque caloris & frigoris, ſed non eodem modo quo & in Epialo potius viciſſitudo eſt. De materia Epialôn & aliarum febrium ita paucis diſſerendũ. In Epialo contumacia, frigiditas ſumma, pertinacia, pervicaciáque, efficit vt neceſſario ſumma inæqualitas oriatur, non quod duplex reapſe ſit materia vt videtur placuiſſe Galeno, hîc enim tantùm dubitando ſcribit, forſitan verò neque ſimpliciter &c. Quia enim frigidus actu rigorem inducit, febrem vero calidus & putris, quoniam putre & imputre, calidum & frigidum diuerſas conſtituunt differentias, non abs re dubitat Galenus, an idem humor ſit. Si duo eſſent humores re diſtincti non inducerent calorem & frigus in iiſdem locorum anguſtiis mi-

Gal. com. in aph. 26. ſect. 3. l. 6. epid.

Quænam ſit materia feb. Epial.

nutísque partibus. Sic est idem humor nempe vitreus qui propter diuersas sui partes, totas tamen in totis & in se confusas eam ἀνωμαλίαν inducit. Quomodo & idem calor est subiecto naturalis & contra naturam vt Arculanus & Gentilis tuentur. Et in Epialo iste humor vitreus secundum se totum vnus, secundum partes diuersus mouetur & aliqua sui parte putrescit (cuilibet enim humori partes quædam sunt ἑτερογενεῖς in tenuitate & crassitie, vt huius vna pars crassior sit, tenuior altera vt demonstrat Gal. in Epid.) Et quia mouetur naturam calorémque afficit, & partes sensibiles affligit. Sed in aliarum febrium materia maior est æqualitas ἢ τὸ ἀνομοιότροπον, vt non sit necesse induci caloris sensum ratione partis humoris qui præsentem paroxysmum committit, frigoris verò propter aliam partem quæ cras aut perendiè nouum tumultum est excitatura. Nam ea nondum mouetur citátque naturam, quod si moueretur fortè inæqualitatem induceret. Præterea non tanta actu frigiditas est, quanta in vitrea pituita, quæ quodammodo strangulat calorem naturalem. Quod si tanta esset peruicacia & frigiditas quis dubitat quin par quoque ratio foret? declarant & ij qui de fluxionibus frigidis obnoxii dum febricitant calfiunt refrigerantúrque facilè, rigent calescúntque in lecto vix continent membra, extra emittere reformidant. Quæstio alia de quantitate humoris. Paucus est, & ideo, tametsi pituitæ propriam putredinem concipiat tamen periodos non habet motûsque febris quotidianæ, immo vt annotat Arnaldus ídque ex Auicenna circuitiones habet tertianas & quartanas. Quod Princeps ad paucitatem materiæ refert. Si ita paucus & tenax quî fit vt in toto corpore & singulis eius partibus, immò & in minutis caloris & frigoris sensus adsit. Oportet itaque actu adesse talem in singulis partibus humorem. Similis est penè ratio quæ induxit Fernelium, vt existimet febrium intermittentium materiam non diffundi in habitum corporis, sed in præcordiis contineri. Citat ex Auicenna rarò admodum in venis maioribus putrescere succum me-

Gal. com. 1 in par. 48. sect. 3. l. 3. epid.

Arnaldus cap. de Epiala. Auicenna c. 49. l. 4. tract. 2. fer. 1.

lancholicum. Si itaque, ait, raro in vasis succus melancholicus vitiosus est qui fiat vt tam copiosus sufficiatur, aut crebrò in habitum corporis pellatur, vt tot gignendis febribus quartanis esse satis possit, id est accessionibus tot & tantis? Idem itaque de humore vitreo. Nam paucitas eius impedit ne quaquauersum in singulas partes expendatur. Sed id aliûs est contẽplationis. Relictis illis difficultatibus quas tamẽ proponere abs re non fuit, tempus est vt rem ipsam propositam explicemus. Epialæ febres multis de causis adoriũtur virgines fœdis coloribus deturpatas. Primùm ob suppressionem excrementi quod duce natura foras deberet exigi: ita enim corruptio fit aliqua quæ reliquum alimentum inficit crudiúsque efficit: hinc caloris naturalis strangulatus. Deinde cum mulierum corpus pituitosum sit orificiúmque ventriculi frigidiusculum sit rerum similium desiderio tenentur: vnde horariis fructibus acetariîsque immodicè vtuntur, immo & dormituræ frigidam satis supérque bibunt. Accedit quod voraces sint velut ab Hippocrate demonstratum est in Epid. Aqua vorax, quæ sunt frigida tergora ventriculi cogunt, inde excretio & suctionis sensus facilis. Præter cætera autem deses sedentariâque vita ad id plurimũ cõfert. Vt mirum non sit si horrificas febres, erraticásque nec non Epialas experiantur, immo & tormina aluinósque dolores, quod ignara mulierum turba ad vterum, impudenter magno ægrarum virginum dispendio, referre solet. Acida enim vitreáque pituita quæ ob causas dictas succrescit & tormina, & colicos dolores, & iliacas passiones stranguriásque quæ febre superueniente soluuntur ob dissipationem mitificationémque humoris frigidioris, proritat. Si languidus calor causa est Epiali potiùs quam vitium alimenti, alia ratio est ineunda. Si vitio alimenti crudioris contigerit, cauendum est ne agitemus humores, alioqui torsiones excitabimus & deliquia animi inducemus. Et de ijs maximè morbis audiendi sunt apho. Hipp. quibus cauet ne cruda moueantur. Et cum scribit in apho. eos qui prauo

Cur feb. Epialæ virg. fœd. color. depurgatas adoriãtur.

Gal. in arte parua. & 6. epid.

Apho. 44. lib. 6.

vtuntur cibo ægrè medicationes ferre. Quod plenius alio loco demonstrat dum ait eos qui crudis cibis & humoribus abundant ineptos esse ad purgationem: ideóque materiam esse præparandam, libertatem meatuum esse procurandam, vtendum decoctis origani, tetragorigani, hyss. thymi, melicrato & id genus aliis. Maximè verò ventriculo consulendum est in Epialis. Alioqui cœliacas torsiones inducemus, frustráque operam nauabimus. Huius enim febris vt & quotidianæ focus maximè statuitur ventriculus; cum pituitosum excrementum in ea parte maximè superfluat autore Galeno. Consulemus autem ventriculo vsu rerum operam ei dicantium. Vanúmque esset repetere fotus capite superiore descriptos, qui in eum scopum comparantur vt calor alui suscitetur, recreetúrque multo humore obrutus. Bis aut ter blando medicamento conabimur primam regionem repurgare, quò locus sit Apozematis aperientibus, coquentibus, incidentibus. attenuantibus. Quo autem pituita vitrea reliquis pituitæ generibus frigidior contumaciórque existit, eò diligentiùs validiora medicamenta sunt vsurpanda. Salsa siquidem nec tam calida, nec tam longo tempore postulat. Valent oxymeli simplex, syrupus acetosus, oxysacchar, mel rosatum, syrupus de bizantiis, de hyssopo, de fumaria, de lupulo & stoechade, decoctum radicum aperientium aut in aceto, aut vino albo maceratarum. Et vt liberè dicam quæstio esse posset, an tutus sit acetosarum rerum vsus, quas tamen ad incidendum tenuandúmque mirificè conferre contendunt. Et apud antiquos nil æquè ac oxymeli in vsu fuit in febribus quas pituita parit. Tamen si omne frigidum partibus neruosis inimicum est Hippocratis sententia, multò magis læditacetum, quod partium tenuitate cum frigore præditum est, quæ efficit vt intrò penetret vis frigoris. Eásque ob causas reijcit repudiátque Gal. in suis in lib. de acutis commentariis. Quæ si vera sunt erroris conuincenda est omnis antiquitas quæ tam frequenter oxymeli vsurparit. At Hippocratis verba ad

Lib. 2.

Crudi humores ante purgat. prępar̄adi.

Com. in apho. 24. lib. 1.

Gal. 1. ad glauconē.

Gal. c. 8. l. de atra bile.

Capita curationis Epial.

Lib. 5. aph. 18. aph.

Com. in par. 39. l. 3. acut.

vnguem non sunt capienda, alioqui multarum rerum vsu prohiberemur. Quid ptissana meliùs, & tamen eam integram vetat dari in pleuritide? Quid aquæ frigidæ potu, & ventriculo gratius & familiare magis, & tamen aqua ab Hippoc. dicitur inimica ventriculo & partibus neruosis, sicut & omne frigidum? vsum recipit Hipp. abusum condemnat, idem de oxymelite censendum est. Quoniam Hipp. diuina velut mentis agitatione præsentiebat facilè peccatum commissum iri in vsu ptissanæ, oxymelitis aquę frigidæ, melicrati, ideo quosdam veluti cancellos & terminos statuere voluit quibus coercere-mur. Iis enim quæ familiaria sunt, quæque obuia sunt cuique & in vsu frequenti, ferè omnes abutuntur, quod si plus minúsue in vsum venerit, nihilò deterius putant contingere: Oxymeli magnas habet commoditates in præparatione materiæ ventriculum occupantis. non minimum etiam lædit nisi iure & loco adhibeatur: Si ventriculus vacuus sit, nulla pituita obsitus, quia dubitat quin oxymeli nociturum sit? Nam integris viribus afficit ventriculum. Sin multa sit materia frigida, peruicax, lenta & glutinosa, quandoquidem exerit suas vires in eam, vis eius priùs obtunditur & hebetescit quàm ventriculi corpus attingat. Idem de medicamentis iudicium esto, hæc enim, sicut & oxymeli, si sano corpori darentur, incommoda non mediocria adferrent. Itaque etsi nonnullam noxam ob aceti vires oxymeli infert, eam magna vtilitate eleuat ac compensat. Illud in febre Epiala vt & in omni quotidiana, & quæ à crudis frigidísque humoribus nascitur, diligenter videndum est, vt dum prodesse volumus non obsimus. Quid enim est illud quod in clysmaton decoctionibus, & medicamentorum incoquimus radices incidentes, aperientes, acriores, calidiores, item semina, herbas, immo & calidissima quæque adhibemus? At hæc febrem augent, pugnát quidem cum materia. Nec valet quod reponi possit: In febribus morbísque acutis contrà indicationem quæ à morbo sumitur tutò exhiberi medicamenta quæ calida

Et feb. & materiæ feb. Epial. cōmittentis ratio habenda.

ſunt & ſicca: hæc ſiquidem morbum fouebunt. Galenus autem non reformidat, quoniam maior ſequitur vtilitas ex euacuatione humorum nocuorum, quam incommodum ex ea calefactione quam inducunt medicamenta. Aliter enim in methodo medendi, cum maior pars catharticorum, ait, calida ſit, febrem ipſam illa augent, deligenda autem medico ſunt quæ citra calfactionem ſiccationémque inſignem ipſas vacuationes moliantur, vt ſunt cremor ptiſſanæ, oxymeli, apomeli, apij radix. In quo duo mihi videntur abſurda. Nam & metuit vſum calidorum medicamentorum in febribus, quem tamen amplectitur in aphoriſmis, & malè numero vacuantium medicamentorum, apomeli, ptiſſanam. & oxymeli acceſet. Sed hæ aliùs ſunt loci. Itaq; in febre Epiala minus eſt formidandus vſus rerum calidarum, cum is cum materia pugnet, incidendo, tenuando, excluſioníque præparando eam materiam quæ acceſſiones multas eſt productura. Niſi fortè etiam quis dicat & vſu calidorum, & calore ipſo febrili in Epialo plurimum adferri adiumenti. Nam & febris conuulſionē ſedat ab humoribus frigidis natam, & tetanos rigoréſque minuit. Quartana Epilepſiam fugat. Quæ corizæ ſunt obnoxij ſi febricitant faciliùs liberantur. Nam quemadmodum antè dictum eſt ex Galeno calor febrilis mitigat, temperat, frigiditatem tollit, immo & coquit. Nomine τῆς πέψεως ſumpto καταχρηστικῶς. Quod ſi verum eſt, non eſt febri ipſi ſtudendum, ſed ſoli materiei, immo adaugere febrim iuuabit. Nam cum diſcutiendus eſt humor tepefaciendúſque præſertim naturâ impensè frigidus, oportet calorem eſſe auctiorem & materiei analogon. Alioqui opera ludetur. Vnde Mumenii filius apoplecticus interijt quod febricitaret tantùm λελυμένως id eſt, μετρίως. Quod ſi febris humori reſpondiſſet, ſpes aliqua ſperabilis foret. Tamen hoc audemus aſſerere. Calori febrili hoc quidem proprium eſt vt frigidos humores quodammodo mitificet, temperétque, vt ea ratione ab eo expectari poſſit vtilitas aliqua, vnde dubium eſt quin longior futura ſit

Com. in apho. 24. l. 1.

Lib. 11. methodi.

Partic. 49. ſect. 2. l. 1. prorrh.

3. Epiala febris, quo minor moderatiórque existit: breuior autem, si validior. Tamen fortasse dicemus, calorem febrilem iuuare alienam materiam mitificando, non suam. Cum enim dicimus Epilepsię vindicem esse quartanam; hoc audiendum est quoniam excrementitium humorem absumit diuturnitate temporis, sed suum humorem deteriorem facit accersendo putredinem. Contra obijcies. In singulis accessionibus an non est calor febrilis qui discutit materiam, digerit, coquit, excludit priùs à se attenuatam? Quæstione hoc dignum est. Et vt quod sentio dicam: opus hoc soli calori tribuendum esse videtur, vt & puris confectio. Nam quicquid in febre malè geritur, id totum caloris contra naturam est: quicquid in pure alienum à calore contra naturam est, vnde soli calori opus ἢ πέψεως ἢ πεπασμοῦ tribuit, vt materia differant, non agente causa. Et in Epid. per conclusionem meatuum in abscessibus augetur calor naturalis autor pepasmi. Itaque condemnandus calor videtur contra naturam vt qui nil iuuet, at potiùs omnia peruertat. Et humores acres quo magis à calore febrili agitantur, eò crudiores esse dicuntur: in hydropicis secunda serosa excrementa congeruntur, coctionésque peruertuntur, cum tamen internæ partes dominatu caloris contra naturam adacti teneantur. Et Mesuëus timet ne in frigidis affectibus etiam à medicamento inducatur febris, quod huius successu materia reddatur efferata. Vnde in febribus longis congeruntur in hypochondriis multa [illegible] pituitosa, quare non excussit calor febrilis? Immo coctiones labefactando & calori natiuo omnium bono-

4. rum autori bellum indicendo crudorum humorum iliadem parit. Hoc accedit, quod tametsi aliquid vtilitatis afferre calor contra naturam videatur, audiendum illud est si materia imputris maneat. Nam si vi caloris contra naturam putredinem acquirat, procul dubio infestus erit naturæ. Itaque tot horrenda symptomata in febribus Epialis, & syncopalibus ab eadem oriundis materia surgant, id non materiei tribuendum puto, sed calori con-

Margin notes: Cap. 6 l. 1. defer. feb. contra tamen sentit com. in aph. 47. l. 2. aphor. — Idem quoque Gal. c. 6 l. 5. de simpl. — Com. in par. 31. sect. 2. l. 6. epid. — Com. in 2. acut. — Mesuëus

tra naturam in putredine fundato, qui calorem natiuum quantuluscunque est nititur oppugnare. Nunc autem, vt rem institutam resumamus, ita sese gerere oportet in Epialarum cura vt materiei & febris ratio habeatur. Quod consilium est Galeni qui cum contrariæ proponuntur indicationes, ita se gerit, vt neglecta ad tempus febre, materiei det operam: aut contra. Quis enim adeo temerarius qui calorem in Epialo obseruans aliquantulum acrem, ad iuscula sese conferat, éaque ægris plenius præscribenda putet? febrem aliqua ex parte respiciet, at febris materiam augebit. Et hîc sequi possumus Gal. consiliũ qui in quartanis febribus acria, salsa, piperatáque adhibet, à principio ad vigorem vsque. Quod herclè Gal. indistinctè proposuit, vt eo exẽplo nonnullos possit seducere à via veritatis. Sed venia Galen. danda, vt qui breuitatis studio singulas indicationes non perstrinxerit. Singula Princeps est persecutus.

Gal. l. 1. ad glaucone.

Auicenn. in tract. de feb. & l 3. tractat. 2.

Cæterùm in Epialo clysteres instituentur in eam formam.

Clysteres

℞ rad. apij, petro. enulæ campanæ an. ℥i. seminis carthami conquassati ℥ß. seminis anisi, ameos, petrosel. macedonici, doronici romani. an. ʒij. origani, trigorigani, calamenthi, centau. mino. an. m. ß. florum genistæ stoech. an. m. ß. sumitatum absinth. lauendulæ & rorismarini. an. p. 1. fiat decoctio, dissol. confectionem hieræ, confectionem de dactylis, & progreß. temporis confectionem hameh. cum oleo irino, liliaceo, rutaceo.

Potest quoque & vinum album addi. Cicerum rubrorum pugillus addetur. Non alienum erit incoquere semen poeoniç artemisiam, nepetam, agripalmam, meum, phu folia poeoniæ œminæ, Aristolochiã, iridem, eryngium, peucedanum, galliopsin, rubiam quoque ipsam, saluiam, maioranam, beton. polium, yuam arthrit. Agaricus quoque & folia senæ in decocto locum habebunt. Cypperus, schœnuanthos, calamus aromaticus &

ſpica nardi, baccæ lauri, Iuniperi, hederæ. Et quoniam vt plurimùm eis inflantur præcordia tum ob malam coctionem præ imbecillitate caloris, tum propter flatus qui facilè ſurgunt in ea febre, ea quæ flatus diſcutiendi vim habent apprimè conferent, eáque tum admota, tum aſſumpta. Valet hic potus.

Potus

℞ Aquarum abſinthij & meliſſæ an. quantum ſuff. in quibus infunde rheib. & agarici ſeorſim an. ℥ii. cinnam, & nucis moſcatæ an. ℈i. in expreſſione diſſolue confectionis hieræ ʒii. aut pulueris eius ʒi. ſyrup. conſeruationis zinzib. aut nucis moſcatæ, aut nucis conditæ ℥ſ. aut oxymel. aut ſyrup. de ſtoechade, aut mellis roſati colati, poteſt addi aut diaphœnicon, aut elect. diacarthami.

Caſſia nocet febre Epiala laborãtibus.

Caſſiæ & ijs quæ caſſiam recipiunt locus eſſe non debet. Quia enim ea leniunt tantum & ſuo virore lentoréque diſſoluunt ventriculum, ideo minus quadrant. Rheum barbarum non conuenit quidem humori acido depurgando: ſed tamen quia robur addit ventriculo, poteſt aliquando vſu capi. Hiera in primis confert in hac febre, ſi quando aliàs Epicraſi vtendum, tum quia non niſi tempore materia detergetur, coquitur, deraditur & expellitur, tum quia & tempore vires deteruntur, & ſpecie ipſa morbi imbecillimi exiſtunt. Quicunque enim morbus ventriculum occupat, cuiuſmodicunque ſit, is cum virium imbecillitate perpetuò iunctus eſt. Itaque à leuioribus incipiendum, & ſenſim ad validiora progrediundum. Vomitus conferunt ex ſemine raphani, azaro, ſemine atriplicis cum oxymelite, vt antè ſuperiore capite expoſitum eſt.

℞ hydromelitis ℔.ſ. ſyrup. acetoſ. ſimpl. vel oxymel ſimpl. an. ʒiſ. fiat vomitorium.

Hipp. lib. de ſalub. dieta hyſſopum incoquit in aqua & decoctum dat tepidum. Alij cum decocto rad. raph. & ſeminis atriplicis datur oleum amygd. dulc.

Vel datur decoctum agarico. Sudorifica non prosunt initio quia materiam crudam in venas raperent. in fine materia mitificata conferunt. Sunt qui pilularum vsum probant: ac præ ceteris Arabes eas commendant. Aliis id non videtur, quoniam pilularum tum vsus incidit necessarius cum è partibus remotis abducenda est materia. Sed hic in aluo continetur. Tamen ob contumaciam humoris, & quia quæ sunt liquida dum citò transfluunt vires integras in ventriculum non exerunt, nisi te reuocauerit calor quidam immoderatus; pilularum vsus non est repudiandus.

Pilulæ.

℞ mazæ pilularum alephanginarum, assaiereth, & imperialium an. ℥i. pulueris hieræ dupla aloë ℥ii. rhub. el. ℥i. agarici troch. ʒ ſ. pulueris galang. & aromatici rosa. an. ℈i. cinnamomi ℈ſ. cum syrup. conseruationis nucum condit, aut nucis moscat., fiat maza pilul.

℞ zinzeribus ℈i. pyrethri gran. 8. rosarum ℈i. aloës lotæ in aqua sampsuchi ℥ii. mazæ pilularum aggregat. descriptio. Mesuëi ℥i. agarici & pilul. sine quibus an. ʒſ. cum tantillo mithrid. aut aureorum Alexandrinorum, aut theriaces, aut confectionis alkermes fiat maza pilul. Addi debent pulueres electuariorum aromat. rosſ. pliris archont. diarrho. abb. diamb. lætit. galang. nucis moscat. caryophyl. masticbes, ambr. Cautio hæc adhiberi debet, vt cum ventriculus repurgatus fuerit, sequenti die illum confirmemus & applicitis & assumptis, de quibus dictum superiore capite. Scutum hoc admouebitur gestandum ferè semper.

Scutum

℞ pulueris caryophyllo nucis moscat. & galang. an. ℥ii. pulueris cubebarum ℥i. sampsuchi, origani, rorism. stoech. an. ℈ſ. coriandri. ʒſ. balsamit. seu menth. aquatic. P. ſ. redigantur in puluerem pro scuto.

Potus præparans materiã.

Et interdum valet hoc decoctum ad præparandum, tenuandum & incidendum.

℞ rad. schin. vel sarseparell. ℥ʃ. coriandri. præparati. ʒʃ. radicis ireos ʒi. rosarum p. i. calamenth. & absinth. pontici an. pʃ. seminis citrij ameos an. ʒi. fœniculi ʒʃ. fiat decoctio ad ℔ vi. ad consumptionem mediet. addendo vini alb. ℥ xii. aromatizatur nuce moscata. aut cinã aut ligno aloes, cap ℥iiii. quotidie manè cum tabell. vna elect. aromatici rosa.

Decoctum verò radicis schinæ aut salsæparellæ, benè aromatizatum quouis tempore potest adhiberi. Nec enim ad prolectandos sudores vsurpatur, sed ad præparandum & superfluam humiditatem quæ aluum ipsam πλαδαρωτέραν, καὶ χαλαρωτέραν καὶ ἐκτεθηλυσμένην idest effœminatam reddit.

Syrupus magistralis ita concinnari potest, vt in parato sit, & vt medicamenta cocta minus deleteria sint.

Syrupus

℞ radicis elenij, ireos apij, ery. ari. an. ℥i. cypperi, galang. an. ʒii. limatur. ligni sancti. ℥ii. betonic. saluiæ vitæ hortensis, meliss. solsequij, polij, herb. paraly. verben. an. m. i. seminis poeoniæ ʒii. menth. stoechados vtriusque absinthij. pontic. an. m. i. iunci odorati. ʒi. seminis smyrni, ligustici, anisi fœniculi an. ʒiiʃ. seminis seseleos ʒii. radicis poeon. & zingib. an. ʒi. in fine addendo vel flores lauandul. rorismarini, vel conseruas rorismarini, bugloss. infunde foliorum senæ: ℥iii. santali citrini, nucis moscat. & cinnamomi an. ʒi. in expreßione dissolue express. ℥i. agarici trochiscati infusi cum ligno aloes, aut cum zinzib. & cinnamomo. & ʒi. rhabarb. electi pariter infusi, vel in vino albo oxymel. simpl. & syrup. de hyssopo an. ʒii. sacch. candi ℔. ʃ. fiat syrupus.

Potest turpethum addi, quod ei vis insit pituitam

non modò tenuem, sed & crassam & frigidam lentámque educendi tum ex capite, tum ventriculo & visceribus. Quod per se quidem ventriculum perturbat, sed cum infunditur eius virulentia zingib. aut nuce moscata, aut cinnamomo corrigi potest.

Syrupus prædictus aut per se sumetur, aut cum aquis melissæ, absinthii, buglossæ, sampsuchi, & cæteris id genus, vel etiam cum vino albo. Vel tabellæ diacarthami aliquando accipientur eo modo.

℞ aquæ theriacalis ℥iii. vini alb. odorife[illegible] ℥i ſ. aqu. meliss. ℥i. cum ℥ſ. tabell. diacarth. & syrup. de quinque rad. aut bizantico fiat potus. vel hic potu[illegible]bitur tametsi sit ingratus. (Potus)

℞ pulueris hieræ dupla aloë ʒii ſ. vel ʒiii. syrup. capill. veneris ℥i. vini albi ℥iii. vel destillati restauratiui tãtundem, vel dissoluetur in aquis prædictis. Nisi sapor & amaror intolerabilis dehortaretur, confectio hieræ cum tryphera magna inuoluta in auro conferret.

Quoniam a[illegible]tem rigores & horrores maximè perturbant, immo in Epialis & quartani[illegible] & erraticis sæpè plus molestiarum afferunt quam reliqua symptomata, ideo veteres de iis leniendis cogitauerunt. In primis probatur Fernelij n[illegible] medici consilium: [illegible]ic affirmat compesci seda[illegible]que solere rigores fotu [illegible]d sedem febris applicato. In Epialo & quotidiana fouebis regionem ventriculi. In virginibus decoloribus Epialam patientibus, lienem & ventriculum, in tertianis hepatis regionem fouebis. Aut linies totam spinam ol. irino, ol. vulpino, de castorio præsertim in febribus pituitosis, & mulieribus, muliebribúsque corporibus, quibus maximè rigores ex dorso fiunt Hippoc. sent: quod partes anteriores magis venosæ arteriosæue existant, minùs proinde rigore (nomine rigoris latiùs sumpto pro omni perfrigeratione) excipiant: posteriores verò sint magis neruosæ & frigidæ Gal. sententiâ theriaca & mithridatium

(Fernel. c. 10. lib. de feb.) (Hipp. aph. 69. l. 5.) (Gal. com. in aph. 65. l. 5.)

commodè illini possunt. Alij id remedij instituunt.

Litus

℞ thuris mascul. puluer. ℥i. succi menth. & maioranæ quantum suff. addendo theriaces & castorei an. ℥i. fiat linimentum ad spinam dorsi ineunte accessione. Aetius ingenere de iis quæ valent ad horrores ineuntibus febribus ea commendat quæ vim habent proliciendorum sudorum, vt smyrnij semen potum cum vin. alb. duabus horis ante accessionem. Aristol. iridem, calaminthen, probat illud.

Aetius c. 88. serm. 25. tetrab. 1.

℞ seminis hyoscy. myrrhæ troglodytic. styrac. an ℈i. agar. aloes an. ℥ii. castorei ℈i. excipe melle & da ad magnitudinem nucis auellanæ.

℞ piper. ℥i. casiæ staphidos agr. aristoloch. & myrrh. an. ℥i ſ. cum ol. irino misce & liniantur partes à quibus horrores incipiunt.

Theriaca potu data cum aliqua aqua & syrup. calefaciente eôdem pertinet. Hîc nullam de phlebotomia mentionem iniecimus, quod in tanta cruditate non videtur conferre posse. In aliis quidem febribus quarum materia partim in venis minoribus, partim maioribus concluditur, præsertim cum putredinis signa elucent, non ratione antecedentis materiæ tantùm sed & coniunctæ, sanguis demitur, quoniam materia febrem accendens, in venis confusa esse videtur, non tantùm in primordijs vt placet recentioribus, cum sunt interpolatæ: Sed in hac materia videtur, planè secreta, & vt ita dicam, sequestrata. Et tunc minùs à natura regitur. Hanc opinionē confirmat bonus medendi magister Sauanorola ex sententia Ferrarij, circum loca arteriarum & venarum non videtur probabile pituitam tantæ frigiditatis coerceri posse, ídque sensim, plurima enim adest in illis locis caliditas: Sed in profundioribus locis longéque à corde semotis coercetur, vt sunt intestina ventriculus venæ profundæ musculorum. Quod veteres in eam adduxit opinionem, vt audacter in febre Epiala, febribúſ-

An venæ sect. Epial feb. conferat.

Ananorata c. de feb. Epial.

quenatis à cruditate humorum non secarent. In quotidianis tamen sanguinem educunt, præsertim si vrina rubra & calor auctus id suaserint. Arabes nescio quid noui excogitant de secanda vena in febre quotidiana. Secant enim basilicam sinistram, præsertim in frigida cœli constitutione: in calida autem, dextram, hoc fortè illis in mentem venit quod legerint apud Galenum faciliùs promptiúsque educi sanguinem crassiorem aperta sinistri brachii vena quàm dextri. Nescio vbi hæc Galenus scripserit. Et vbi occurrerint dabimus operam vt quorsum dicta sint aperiamus.

De febre Epiala hæc dicta sint pleniùs quàm putaremus. Sed quoniam plerisque medicis febris hæc negotium dat, & eius curatio quodammodo etiam ad febres ex cruditate natas pertinet, ideo in ea explicanda fuimus paulò longiores.

ANNOTATIONES.

1. *Nullo loco melius quotidianas febres Gal. describit, quam cap. 4. lib. de typis:* habitus est humiditas, vomitus pituitosi, sitis haud magna, *corporis grauitas, somnus καρώδης & cataphoricus, pulsus magnus, rarus, laxus, facies subliuida, laxa, flaccida, multam cachexiam & τὴν ὠμὴν materiæ significans, lienis etiã durities, si perseuerat ῥευματισμοὶ thoracis & παρεγχύσεις ὑδερικαὶ hydropicæ superfusiones.*

2. *Hic ex hypothesi docet si humor in corpore frigidus sit, & pariter calidus qui feratur per sensibilia corpora calorem & frigus percipi simul. Quod falsum est, nam in tertianis humor qui rigorem facit biliosus est, & tamen sensum frigoris inducit.*

3. Sequendum est consilium Aeculani cap. de dolore stomachi, cauendum est (ait) ne dum calefacimus, inducamus maiorem calorem febrilem. Ita enim in gradu augetur calor, sed in humiditate & quantitate minuitur.

4. Cum multa est materia cruda & frigida, in qua calor febrilis sepultus non ἐπιλάμπει si calor febrilis gradu augeatur, conferre potest. At calor omnis febrilis malus est præsertim si putredinalis sit: sed si gradu tantum à calore naturali discedit, potest ea ratione si sit materiæ αὐάλογος conferre.

De insano virginum amore.

CAPVT IX.

Nomen ἔρωτος in hac significatione vsurpatur à Gal. com. in par. II l. I. prognost. quærens quomodo Erasist. nouerit puerum amatorẽ. Cicero 4. Tuscul. Defin. insani amoris.

DE insano virginum amore, qui Græcis Ἔρως dicitur, superiore quodam loco nos dicturos pollicemur: quod nunc præstamus, tum quia id ad medicum morborum virgineorum æstimatorem futurum pertineat, tum quod ei perturbationi animíque ægrotationi nisi occursum fuerit, sæpè aut desperationis, aut languoris extremi, aut misertimæ mortis præcipitísque casus periculum sæpè ingruat maximum. Morbus verè est animi & perturbatio, id est vt apud Cic. definit Zeno philosophus, auersa à recta ratione contra naturam animi commotio, aut appetitus quidam vehementior: eodémque loco finitur, opinatio quædam vehemens de re non expetenda, tanquam valdè expetenda sit, inhærens & penitùs insita. Et qui ita afficiuntur, iudicant se scire, quod tamen nesciunt, hinc mens percellitur concutitúrque, eáque pars animi quæ voluptate alitur eam sibi subijcit

ijcit ſubdítque quæ mentis & conſilij eſt, quoque altiùs ſeſe erigens, ſuóque dominatu omnia regens, dum omnia ſecundum naturam ſunt, & eam partem quæ voluptatum illecebris capitur oblectatúrque tanquam ſummo bono, & in qua irarum ardor exiſtit, temperat atque moderatur. Eum affectum ἔρωτα, vnde τὰ ἐρωτικὰ & ἐρωμανία deducuntur, veteres appellauerunt, inſanum amorem vocamus, cum quid perditè amatur, vt nil prius, nil pulchrius, nil charius videri poſſit, immo quiſquis ita inſanit quocunque animum cogitationémque conuerterit præ impotentia obiectam ſemper rei adamatæ ſpeciem habet, geſtus, motus, verba & alia id genus. Quæ omnia ita altè in animo infixa ſunt, vt nulla ratione decuti auellíque poſſint. Itaque Ariſtoteles conuincit irâ turpiorem eſſe iſtam cupiditatem. Nam ira quodammodo parêre rationi videtur, ſed attentè non audit more miniſtrorum præpoſtere omnia obeuntium, quæ antequam omnia quæ præſcribuntur, audiuerint, abeunt, & ſic deſunt officio: At cupiditas, ſi ratio vel ſenſus modò moneat illud aut hoc eſſe ſuaue, inflammata rapitur ad perfruendas voluptates. Hoc verò maximè fallit quod ſe honeſtam amoris cauſam habêre putent. Sed in hoc exuperantia eſſe poteſt. Vt Satyrus φιλοπάτωρ dicebatur quod inſano in patrem amore afficeretur. Cur autem in virginibus τὸ φανταςικὸν in vitio ſit, & fax rationis ipſi menti prærepta ſit, mirum non eſt ſi amor earum ad inſaniam proximè accedere videatur: Et hic, vt ait Euripides,

Cap. 6. l. 7. Eth.

Amor inſanus turpior ira.

Nil plus agas,

Quam ſi des operam vt cum ratione, inſanias.

Euripides

Nam ſi naturalis eſſet iſte amor, & amarent omnes, & ſemper amarent, & idem amarent, nec alium pudor, alium cogitatio, alium turpitudo deterreret. At dices, virginibus maiorem licentiam natura dedit; ſed nimietas non poteſt eſſe coniuncta cum turpitudine, & quippiam exuberans habere, cum conceptam ſemel in animo

Cicero 4. Tuſcul.

de re amabili opinionem nulla ratio quantumuis firma oppugnare, debilitare ac frangere valeat. Iamque tam. etsi naturalis in amore quidam modus adesse possit, ita omnem mediocritatem superat, vt non in quibusdam vitium, sed feritas & immanitas esse videatur. Quemadmodum enim cum diuinioris cuiusdam virtutis significatio nonnulla in quopiam apparet, non virtutis nomine donatur, sed eximia, diuina, augusta, heroïcáque virtus dicitur, ita & feritas immanitásque vocanda, cum vitij excellentia proximè ad feras bestias accedimus, humanum vitium ipsa feritate superantes. Heroïcam istam virtutē adumbrat Homerus dum Priamum de Hectore loquentem facit,

Homerus

Non hic mortali est, sed diuum sanguine natus.

Arist. 1. c. 1.7. E.h.

Sic feritas iis tribuitur qui scelere, flagitiis, voluptatúmque immoderatione alios superant ac vincunt. Vt in humana specie feritatis imago aliqua repræsentetur, hoc fortè consilio veteres heroïcam passionem vocauerunt, quod in iis quibus æstu libidinum pars animi deflagrat ac excandescit, aliquid heroicum esse existiment. Sed decepti sunt longè vocis similitudine. Non enim dicitur passio heroïca ἀπὸ τοῦ ἥρωος, quod herôas, id est homines augustos & eximios tanquam ἡμιθέους existentes deceat, aut quod ad hominum sapientum animas corporibus his absolutas pertineat, quo nomine herôas intelligit Zeno apud Laërtium, vnde apud eundem Pythagoras totum aërem plenum heroïbus & dęmonibus dicebat, sed potius ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, id est, ab amore deductum id est. Et cum heroïca passio tam fœdam cupiditatem & velut humanitatem omnem superantem significet, huic ἐρωμανίᾳ nomen heroicum attribuere est nefastum. Quanquam placet Gazæ etiam τοῦ ἥρωος nomen ἀπὸ τοῦ ἔρωτος ἢ ἀπ᾽ αὐτοῦ deriuari: at potius originem aut ἀπὸ τοῦ ἀέρος aut ἀπὸ τῆς ἥρας, id ab Iunone sortietur. Quidquid illud sit malè & ignoratione græcarum litterarum heroïca passio amor insanus appellatur. Nisi forte, quod & Sauaronolæ videtur, ideo heroicæ passioni nomē tribua-

Dicta passio heroïca non ab heroïbus sed ab amore insano.

Laërtius lib. 7.

Sauaronola c. de heroïca pass.

tur, quod inter homines satrapæ, Principes, Magistratus, qui herôes dicuntur ob præstantem virtutis effigiem quæ in iis parêre deberet, vel ob eum maximum quem tenent inter homines gradum, luxu & otio diffluentes, immoderata libidine gestiant, & insanorum amorum æstu facilè exardescant. Quod falsè in Principes nostros dictum puto. Vel heroica passio dicta est ob exuperantiam rei. Quomodo apud Virgilium dicitur.

Auri sacra fames.

Virg. 6. Æneid.

Idest ingens, magnáque: Et apud medicos morbus ἱερὸς, sacer dictus, idest magnus & humanum captum difficultate rei superans. Item ὀστοῦν ἱερὸν, os sacrum appellationem à magnitudine & mole inuenit. Vel heroica passio dicitur, quòd homines diuino quodam modo afficiat, irretiátque: quemadmodum & fabulæ narrant Iouem amore percitum omnésque Deos: Vnde Homerus de Venere loquens ait,

Hipp. l. de sac. morb.

Ἀφροδίτη
ἥτε θεοῖσιν ἐπὶ γλυκὺν ἵμερον ὦρσε,
ἔτ' ἐδαμάσσατο φῦλα καταθνητῶν ἀνθρώπων.

Homerus in hymno ad Vener.

Idest, *Dulcéque tormentum diuis incussit amica*
Humanasque Venus gentes domuisse videtur.

Vocat autem illud desiderium rei qua caremus, ἵμερον? quemadmodum ἔρως fruendæ pulchritudinis quam valdè expetimus desideriũ significat: & πόθος rei qua fruiti sumus, fruíque expetimus desiderium. Sed de nominibus frustra laborandum putamus. Quicquid sit ea perturbatio quæ ad insaniam quodammodo puellas adigit ad τὸ ἐπιθυμητικὸν pertinet. Et est deprauatio mentis falsa rerum præstantium imagine & opinione delusæ. Vnde Tullius Cæcilium Poetam irridet qui amorem Deum finxit, cum is omnis flagitij & leuitatis auctor existat. Et inter antiquos de eo controuersia oborta est. Nam alij auctoritatem amori tribuerunt, alij etiam sapientem amaturum esse dixerunt, amorémque ipsum definiuerunt conatum amicitiæ faciendę ex pulchritu-

ἵμερον, Ἔρως & πόθος vt differunt.

Cicero 4. Tuscul.

dinis quadam specie, cum sollicitudine, cura, anxietate, desiderio & suspirio. Adeóque vehemens ea animi perturbatio mentem de gradu rationis deiiciens, vt nisi ęgro animo medicinam adhibueris, nil in consilium rationum suarum præter desperationem appellet. Meráque est insania, vt sæpè in Dei contemptum hominem præcipitet. Vnde illud libidinosi hominis.

4. Tuscul.

Si quidem sit quisquam Deus, cui ego sim curæ.

Ac si Deo curandũ sit quomodo libidinosus iste voluptate fruatur amatoria. Arabes, & qui eos secuti sunt hanc affectionem ilisci & alhach vocauerunt, id est, amatos, & amatores, est autem assidua solicitáque cogitatio & ea melancholica qua rem valdè & veluti perditè concupitam habêre volumus. Ad morbos cerebri refertur, affectionibúsque melancholicis annumeratur. Hoc autem differt ægritudo ista à melancholico cerebri affectu, quod hic humorem causam agnoscat veluti à maza sanguinis segregatum & ius vindiciarium in cerebrum habentem, cum diathesis iam sit aliqua: amatoria autem ægritudo, accidens animæ tantùm definitur, cum diathesi melancholica. Id eam ob rem ita definitur, non quod humorum atrorum concursus sit aliquis ad illius perturbationis generationem: sed quoniam breui ob affectionem animi recessúmque caloris & angustiam animi viscerúmque humoribus vis infertur, & ex benignis mansuetísque efferantur & exasperantur, hîc memoria, & ratio & imaginatio læditur, perpetuáque est anxietudo. Quidam ilíscin ad insanum visendæ patriæ desiderium retulêre. Sed hîc de amatoriis voluptatibus disputamus. Signa autem ex Arabibus hæc sunt, cibum & potum non capiunt, insomnes degunt, assiduis cogitationibus & occultis sese conficiunt, suspiriosi sunt, oculos habent profundos aliàs mobiles, si quid gratum audierint subrident, aliquando lachrymantur nulla de causa, & si suspiceris quenquam adamari, dum contrectatur pulsus, is nominandus est: atque statim manifesta accidet mutatio, nam ex humili paruo, & occulto, contrarius resur-

Vt differat heroïca pass. à melancholic. cerebri affectu.

Auicenas l.3. tract.1. Signa insani virg. amoris.

get. Et nisi præcaueatur horrenda accident symptomata tum corpori, tum animæ: immo in incurabiles morbos incident, ac de gradu mentis sæpè deiiciuntur. Curam huius grauis affectionis tanquam animorum optimus medicus edocuit Tullius: ita scribit: sic igitur affectis hæc adhibenda curatio est, vt ei quod cupiat ostendatur quàm leue, quàm contemnendum, quàm nihil sit omnino, quàm facilè vel aliunde, vel alio modo perfici, vel omnino abduci possit. Abducendus est nonnunquam ad alia studia, curas, negotia. Loci denique mutatione, tanquam non conualescentes, sæpè curandus est. Etiam nouo quodam amore, veterem amorem tanquam clauo clauum eijciendum putant. Maximè autem admonendus quantus sit furor amoris. Ita singula curationis capita homo philosophus est cōplexus. Paulus verò Aegineta peculiarē de ijs disputationē instituit amores cerebri affectibus annumerare cum sint quædam curæ, haud fuerit absurdum. Cura verò affectus est animi ratiocinatione in motu laborioso occupata. Amantium hę sunt notæ. Oculi concaui non illacrymant, sed tanquam voluptate pleni apparent, continens palpebrarum motus. Et cum reliquæ partes non collabuntur, hæ solæ amantibus concidunt. Pulsus propriè nullus, sed qualis eorum qui cura conficiuntur. Cum res amata in mentem occurrit, vel visu, vel auditu venerit, præsertímque repentè, pulsum contingit mutari. Hęc quidā rē ignorantes tenui victu consumpserunt. Prudentiores ad compotationem, balnea, ludos fabulásque animum abducunt. Nonnullis metum incutere conuenit. Obiurgandi. Mens ad alias curas abducenda est. Ac mirum cur Paulus istam animi perturbationem per curā definiuerit. Nec abs re tamen tum propter communia signa quæ amore occæcatis & curâ affectis apparent: tum quia assidua est cogitatio, & à rebus omnibus ad id solùm quod ita concupitur, abductio. Nescio an Hippocrates hunc affectum adumbrarit, dum disputat περὶ φροντίδος: curam vertit interpres. In illius affectus descriptione meminit & capitis & viscerum,

4. Tuscul.

Paulus c. 17. lib. 3.

Sub finem lib. 2. de morbis.

quasi in vtrisque morbi sedes existat. Ait in visceribus velut spinas sentiri, & puncturas, & anxietatem (græcè ἄσσαι) corripere, fugere lucem, ad contactum dolere, expauescere: præterea censet caput purgari debere. hic affectus commune quid habet cum heroica passione: sed cum antè dixerimus in affectu amatorio nudam potius esse dispositionem quam humorum melancholicorum dominatum, is morbus quem describit Hippoc. potius ad melancholicũ morbum accedit. Et à communi accidente quod adesse solet, nempe sollicitudine & cura, dicitur φροντίς. Nos autem dicimus φροντίδα ad animum pertinere, vt ἀλύκη & ἄσση ad corpus, vt φροντὶς sit mentis quædam anxia sollicitudo ad rem aliquam penitus defixæ. Quanquam ἀλύκη potest ad animum & ad corpus pertinere. Nam autor Galenus τὸ ἀλύειν præter reliquas significationes ait significare anxietatem & curam aliquam, vt cum non quiescimus, sed ab vno ad alterum citò nos transferimus. Sed omnibus liberum iudicium esto, quid Hippocrates illo nomine τῆς φροντίδος velit significare. Capita autem hæc ex Auicenna partim Sauanorola, partim suo marte comparauit. Primum admonendus de iis quæ ad pietatem & cultum Dei pertinent, quod omnia amori postponere isti insani soleant. Vt animus reuocetur constituendus in honore, vel alicuius magistratus spectandus iuxta illud,

> *Da vacuæ menti quo teneatur, opus.*

Tertiò in longinquas relegandus est terras. Efficiundum vt pluribus amicis delectetur, iuxta illud,

> *Hortor & vt pariter plures habeatis amicas.*

Duriùs fortè est illud, cum suadet ad molliendum frangendúmque eius animum qui rebus venereis nimiùm deditus, nulla re adduci potuit, vt is qui ita amore perit certior fiat de occultioribus amicæ morbis, aut si quid deformius in illa est, reueletur. Plura sunt quæ eodem pertinent. Cæterum si temporis diuturnitate contracta sit quædam in melancholiam propensio, tempe-

φροντὶς ad animum ἀλύκη & ἄσση ad corpus pertinent.

Com. in apho. 56. l. 7.

Ouidius.

Quod hîc de marib. dicitur, ad virgin. potest transferri.

Langius caput priuatim de insanis amoribus conscripsit ex quo

candi sunt humores eo modo quem cap. de fœdis coloribus explicauimus. Ac in primis & balnea, & purgationes quæ caput respiciant, & lac asininum, & syrupus regis Sabbôris commendabuntur. Cætera tuo marte comparabis.

multa desûmet huc pertinẽtia. Epist. 24. l. 1. epist.

De hysterica suffocatione & furore vterino.

CAPVT X.

Virgin. & hysterica passio & furor vteri (qui affectus affinitate coniungi vîdentur) sæpè excruciat, adeo vt vel exitus è potestate mentis, vel mortis repentinæ ob sublatum respirationis vsum ingruat. Hysterica quidem passio dum vias spiritus intercipit, immò & vsum respirationis (quæ eadẽ cum vita est, & quâ ne momento quidem carêre possumus) tollit, furor vteri, dum eas in corpore tragœdias excitat, vt facilè mens percellatur & obruatur. Antequam autem ad furorem vteri accedimus, non alienum erit explicare an incolumi vita respiratio quenquam deficere possit. Hoc in dubium disceptationémque adduci solet. Non desunt qui adducto hystericarum mulierum exemplo quæ non respirant manifestò, contendant nullius esse vsus respirationem cum animal sine ea possit viuere. At respiratio non ad actionem gestionémque priuatam spectat, sed ad vitam ipsam: siquidem si nutritionem, & ventilationem, & fuliginosi excrementi exclusionem hæc vna procurat. Moderationémque esse oportet, id quod exemplum ab externa flamma ductum docet. In flamma ea quæ sub sensum cadit motus duplex est intrò, & foras: intrò fit dum ambiens potentior est, vnde extinctio, foras dum aër externus familiaritate cum flamma

Gal. l. de vtilit. resp. & c. 5. l. 6. de loc. aff.

Lib. de vtilit. resp.

conuenit, vnde eam euocat & dissoluit. Et maior flamma, liberiori ampliorique aëre eget, minor verò paucio-ri: omnis tamen flamma eo eget, calor naturalis, quantu-luscunque sit ventilatione opus habet. At in hystericis paucus calor est, coactus, & penè strangulatus, vi frigoris ipsius corporis iam rigidi quodammodo temperatus. Ideo exigua eget ventilatione vt ad id respiratio non sit necessaria, sed transpiratio sola quam Galenus ἄδηλον ἀναπνοὴν vocat, vnde Hippocrates præclarè scribebat Principium alimenti spiritus, os, nares, & reliqua perspiratio. Nomine perspirationis & manifestam respirationem intelligit, & eam quæ beneficio arteriarū & meatuum quibus corpus nostrum est peruium, fit, transpirationem. Ideo dicebat corpus totum inspirans & expirās, & confluens. Idémque mulierculis hystericis contingit quod & animalculis quę per hiemem in latibulis degunt, quasi semimortua sola transpiratione contenta. De quibus Gal. in aphorismis agit. Et cum perfrigeratum vndique sit corpus mulierculārum à causis paulò post explicandis; mirum ne sit si anapnoe contentæ viuant. Sed hîc duo obiici possunt quæ illud labefactabunt. Priùs quidem, si reuocatur intrò calor, cogitúrque ob perfrictionem externi halitus, cur non idem contingit quod in lipyriis febribus, aut causo, aut initio periodicarum febrium? Nam in his perfrigerato rigentéque habitu interna vruntur, sitis ingens est, respiratio satis magna & frequens. Omnis calor coactus seipso maior fit: in hystericis cogi videtur. Premit quidem hæc ratio. Sed ita satis debet fieri. Causon. & lipyriam febrem Hipp. appositè vocat πυρετὸν περιψυχθέντα, id est febrem perfrigeratam, quod per reuocationem intro caloris & spiritus interna adurantur: At in partibus externis expanditur calor, quod in hystericis non fit. Initio febrium frigus potius contingit, vt antè cap. de Epiala docuimus, propter inæqualitatem motus & affectionem caloris naturalis. Hic non est idem iudicium quod & de hystericis. Et clarioris doctrinæ causa barbaris sed aptis verbis, vti non

Lib. ad vsu respirationis.

Cap. 12. l 1. de san. tuend.

Hipp. l. de alimentis.

Lib. de locis in homine.

De suffi ciētia perspirationis in animalculis. Gal. com. ad aph. 59. l. 7.

Com. in 15. lib. 1.

Plenius de his cap. 5. l. 6. de loc. aff.

Part. 7. l. 1. prorrh.

Cum infirmus est calor, aut paucus omnis se confert intro tanquam ad proprium domiciliū.

erit abs re. Initio febrium, in lipyrijs, Epialis frigus non est positiuũ, quod actu & reipsa tale existat per modum extinctionis, sed priuatiuum, quia ex euentu partes suo calore & spiritu quo prius illustrabantur, sunt destitutæ. Sed in hystericis positiuum ferè est frigus, vnde non longè absunt à morte, & est potius dissipatio caloris ob malignam qualitatem, quam coactio congestióque: nisi fortè in cordis centro reliquias tantum exiguas inesse suspiceris. Cum dolor, aut incendium attrahit, vis aliqua naturæ elucet, cum maligna qualitas dissipat, omnia pessum eunt. Idémque hystericis mulieribus contingit quod & Pythioni qui primo die cum febre acuta occuparetur, ei secundo perfrixerunt extimæ partes, & factus est βεσχύπτιους. Non in omni partium extimarum perfrictione est βεσχύπνοια, vt antè de causo & lipyria dictum est, sed quoties cum partium extimarum algore extinctio penè caloris est naturalis. Et tunc frigus positiuum esse dicitur. Gal. autem in com. ait Pythionem factum esse βεσχύπτιων, quod primo die per putrescentes humores adeo insigniter calor febrilis sit accensus, vt relictus sit naturalis admodum infirmus, immò adeo infirmus, vt potiùs omnino extinguatur, quàm febrilis denuo accendatur. Et hic maximè pertinet ad hanc de hystericis disputationem. Posteriùs verò quod quæri possit est περὶ ἀναπνοῆς. An hæc in hystericis sit & sufficiat. Videtur enim non adesse illa ἄδηλος ἀναπνοὴ quam quidam comminiscuntur. Etenim Gal. loquens de sudoris excretione, & fuliginosi excrementi per insensiles corporis meatus, ait, per insensilem difflationem etiam nonnihil crassioris excrementi educitur, hinc autem & vehementiore deducente calore, & impetu impellente maiore opus est. Cum alioqui periculum sit, ne ante itineris finem sistatur. Itaque ἀναπνοῆς magni caloris opus est. Eodem accedit quod in aphorismis scriptum est, Quò calor innatus robustior fuerit, eò difflatio magis effugit sensum. At in hystericis strangulatus penè est calor, exiguus & paucus, quomodo ergò ἀναπνοὴν procurabit? si quidem ad diffla-

In Epialis & lipyriis & initio accessionis frigus non est positiuum, in hystericis positiuum ferè est. Histor. 3. sect. 3. l. 3. epid.

Cap. 12. l. 1. sanit. tuend.

Com. in aph. 15. l. 1.

tionem opus est maiore calore. Sed vtrunque locum facilè est explicare. Cum ait, huic autem opus est vehementiore calore. Non refert pronomen demonstratiuum, αὐτῷ, ad ἀνατνοὴν sed ad excrementum. Vt doceat necessum esse & plus caloris & facultatis concurrere ad excretionem crassiusculi excrementi, quàm tenuioris. Quod est ita accipiendum. Diocles (vt refert Galenus) negabat sudores opus esse naturæ, quod si natura potens foret in halitum potiùs quàm sudorem aquam superfluásque humiditates conuerteret, cur nunc ait ad excretionem crassiusculæ superfluitatis & robur naturæ & vim caloris concurrere. Immo si crassiusculũ excrementum sit caloris impotentia significatur Dioclis sententia. Quò calor potentior, eò attenuatur magis materies, exuuiæque latent sensum, quod verum est de prima generatione, & comparatione facta crassioris excrementi cum tenuiori, quia in hoc elucet vis Naturæ: sed si ex hypothesi ponatur materia crassior quam natura excernat, cum faciliùs educatur tenuius quam crassius, in excernendis superfluis crassioribus apparet naturæ potentia. Sudores itaque & argumentum sunt naturæ infirmioris, & potentioris. Infirmioris quidem quia si potentissima foret non in sudorem sed halitum materiam commutauisset, & hoc tantùm secundum quid fieri dicitur: potentioris autem, quia in hoc saltem vis naturæ paret quod affatim calidus sudor excernitur. Ideo ea de re ita Gal. voluit sanciri, de sudoribus dictũ est quod resoluto interdum habitu fiunt, & passio Syncope vocatur. Huic contraria est constitutio quæ in indicibus diebus fit, robustam naturam docentibus. Tales sunt qui in moderatis exercitationibus fiunt. Et cum dicitur, eò fugit magis sensum difflatio, quò calor maior, non reciproca est conuersio, quoties difflatio est, argumentum esse aucti vegetique caloris. Vel dicemus locum illum apho. de difflatione materiali intelligi debere: Cum autem hic de difflatione in hystericis mentio inijcitur, de ea quæ sine materia est, audiendum: Et quæ docet superesse ad-

Ibid.

3. de sympt. caus.

Vide Manard. ep. 1. lib. 15.

huc nonnihil caloris, cui difflando ventilandóque satis est aliquantula διαπνοὴ, cum reliquorum vsus non incidat. Nec enim nutriendi caloris, nec à fuliginoso excremento repurgandi magna vrget necessitas. Ac de furore vteri dicendum videtur, qui & causa & symptomatis ἀπὸ τῆς πνιγὸς ὑστερικῆς distinguitur, ex Sorani sententia apud Aetium. Tamen confusa sunt sæpè symptomata, vt ignores sæpè an vteri sit suffocatio, an suffocatio & strangulatus. Tamen nomina quæ vtrique affectui imponuntur, ab eo symptomate quod maximè elucet, satis indicat quæ idèa & proprietas cuiúsque affectus sit. In hysterica passione quæ κατ' ἐξοχὴν τὴν πνίγα significat, strangulatus, suffocatio ac si fauces præcluderentur cum ἀφωνία, apparet, in furore vterino rabiosum quoddam est delirium & mentis abalienatio est. Insultant enim virgines, garriunt, vociferantur. Itaque definitur, vteri intemperies quæ in affectionis consensum facilè cerebrum pertrahit, ad quam rabida quædam mentis alienatio consequitur. Docuimus aliàs quis esset vteri cum cerebro consensus. Nam Galenus dum rationem reddit cur humoribus circum vterum restagnantibus dolores capitis oriantur, & ad vteri substantiam id refert quæ membranosa est & quodammodo neruosa (quod facilis dilatatio indicat) & ad vasorum contextum. Etenim præ reliquis corporis partibus vteri plurimas maximásque venas habent, quò fit vt aut lochijs, aut mensibus suppressis, aut phlegmone aliqua oborta, magna vaporum calidorum illas in caput feratur, quæ dolores creat in syncipite maximè propter eam quæ eodem loco assignatur, causam. Cum autem definitur intemperies, aut calida aut frigida esse debet: si calida, aut cum humore est, aut sine. Si cum humore phlogosin faciet, aut phlegmonem, aut ἐμφλόγισμα, quod à Leoniceno malè in flamē vertitur, meliùs deflagrationem, aut ardorem alicuius partis, velut à flamma vstæ ob exuperantem humorum caliditatem, dices. Vt liberè tamen dicamus, non hic peculiarem in vtero affectionem significari volumus, sed feruorem

Aetius serm. 4. tetrab. 4. c. 74.

1.

Com. in part. 1. sect. 1. l. 6. epid. 2.

Vteri suffocationis & furoris vterini differētia.

In aph. 23. lib. 5.

quendã ardorémq; ob libidinis cupiditatẽ accenſum. Ac ſi dicas turgere, incitaríque partem aliquam naturali quodam igne deflagrantem. Non hic materies, non cumulus humoris ſpectatur, quanquam velut cauſa procatarctica adeſſe ſolet, ſed incendium, æſtus, impetus, incitatio quædam naturalis, illud ὀργᾷν dici poteſt accommodatum animantibus quæ impetu toto ad libidinem perfruendámque voluptatem ruunt, nec vllo conſiſtunt loco, nec quieſcunt, donec illud expleuerint. Quòd explicat Gal. in aphor. Soranus & cauſa & ſymptomatis vteri furorem à præfocatione vterina diſtinguit. In hyſterico ſtrangulatu vterus de loco dimouetur aut vapore tetro, aut morſu, aut vaſorum plenitudine, ac ſi conuulſio aliqua foret, túmque partes alias comprimit, & ſuperiores in conſenſum trahit per vaſorum propagines tetrum vaporem halitúmue inmittens: in furore hyſterico immotus manet, ſed neſcio quam qualitatem per ſpinæ medullam cerebro communicat. Signa verò quibus à ſe inuicem ſeparentur, hæc ſunt: in ſuffocatione hyſterica, ἀφωνία eſt, torpor ſæpè corporis & pallor præcedit, crurum imbecillitas, immo pleræque pro mortuis ad ſepulchrum delatæ ſunt, pulſus adeſt nullus, intercepta eſt reſpiratio ob oppreſſionem inſtrumentorum reſpirationi inſeruientium mutæ ac velut emortuæ iacent virgines: in vterino furore garrulæ ſunt, ſæpè ridibundæ, aliàs lachrymantur, aliàs effusè rident, maximè cum de rebus voluptuariis quid audiunt, iactantur perpetuo, & & indecora ſæpè corporis compoſitione verborúmque abſurditate παρεκχθῆναι, παραφρονεῖν, παραλαλεῖν, παραπαίειν καὶ παρακρούειν videntur. Vnde illud mirum eſt quod ſcribit doctiſſimus Hollerius quod duabus filiabus Præſidis Rhotomagenſis contigiſſe ſcribit, in quodam motu ſurſum vteri vt putabatur. Riſu enim longo ad horam & horas duas imminente paroxyſmo capiebantur, quem neque metu iniecto, neque hortatu, nec aliis artibus poterant compeſcere. Ac parentibus illæ interrogatæ obiurgatæque reſpondebant eum riſum ſeſe cohibere non poſſe.

Com. in aph. 22. l. 1. & com. in aph. 1. l. 4.

Fernelius videtur vteri furorem cum neſcio qua conuerſione vteri ad coxas confudiſſe. An hoc ſit verum dubitari poteſt.

Verba tamen hæc græca in com. in epid. & prorrh. diſtinguit Gal. cum Hipp.

Cap. de hyſterica ſuffocatione.

At meo quidem iudicio non hæc historia ad caput de strangulatu vteri ab Hollerio erat referenda, sed potiùs vitandę confusionis ergô caput de furore vteri erat conscribendum. Cum enim aut risus adest, aut modò lacrymæ, modò risus, potiùs de furore vteri & satyriasi quędam est suspicio. Vnde quæri potest, num hystericæ passionis, idest strangulatus vteri propria ὑπεξίς in eo sit, vt aut exigua respiratio, aut nulla reliqua sit, hoc enim significat affectus vulgò dictus πνὶξ ὑστερικὴ, ἀπὸ τοῦ πνίγειν, idest, ἄπνοιαν. Et tamen idem ait in hystericis nonnullis magnam esse respirationem, quod nulla sit stomachi, cordis, præcordiorúmque compressio, sed aliò materia traducatur. Quoniam enim vt Gal. diligenter explicat, partes anteriores magis sunt venosæ & arteriosæ, posteriores autem neruosæ membranosæque magis, eadem materia tum foris admota, tum per cæcos internósque, ductus translata in eodem corpore varios producit effectus. Frigida aqua posticis applicata affusáque magis molesta esse solet, quam si anticis: præterea si vapor feriat partes anteriores cerebri insaniæ metum afferret, si posteriores, tremoris, horroris, ac conuulsionis. In hystericis itaque materia non perducta per partes priores eam δύσπνοιαν non est allatura. Tamen si in strangulatu vteri, contorsio, aut derelictio propriæ sedis ipsius vteri est, nullus adesse poterit integra respiratione, quoquouersus sese illa materia proripuerit. Ideo in strangulatu voluit Aetius moueri vterum, in furore eundem manere. Et inde quæstiones moueri possunt an vterus ita moueatur, de qua priore quæstione ante plenissimè dictum est, & an necesse sit de suo dimoueri detrudíque loco, vt efficiatur is qui essentiam morbi constituit, strangulatus. At ex prioribus Hollerij verbis & strãgulatũ abesse posse patet, si quidem est magna respiratio, & motum materiei aut in hanc aut in illam partem varias hystericæ passionis ideas constituere. Nisi fortè dicat quis videri quidem virginem strangulari, non tamen necessariam esse respirationis interceptionem. Immò & in dominatu irritatio-

Error Hollerij.

Holle. eodẽ in cap.

Com. in aph. 65. l. 5. apho.

Hipp. de liquidorũ vsu.

Hippoc. aph. 65. l. 5.

némque vermiũ vidimus puellas ita affectas, vt sibi præcludi fauces narrarent, cum tamen liberè satis spiritum ducerent, & in attonito morbo, quem ἀποπληξίαν, ἀπὸ τοῦ ἀποπλήττεσθαι, nuncupant, & faucium interclusionem, & libertatis respirandi interceptionem, & priuationem motus & sensus, cum tamen nullus vterus, aut alia similis in corpore pars turgeat, loco moueatur, impetúmque faciat, & alias situ superiores pessundet & opprimat, vnde suffocatio consequatur. Ac de motu vteri magna est inter primarios medicos dissensio, nondum decreta definitáque, quod in primis distinctionem inter strangulatum vteri, & furorem obscuram reddat. Sed Hippocrati hoc loco subscribamus qui ἀνατροπὰς καὶ κινήσεις καὶ πλάνας τῶν ὑστερέων animaduertit. Sed Galenus multis conuincit rationibus motus ipsius principium non esse ab vtero, sed per consensũ tantùm fieri & διὰ τὴν ἀδελφιξίαν, idest communionẽ, consensum & cognationem aliarum partium repletarum aut siccatarum, aut aliud simile patientium. Verba hæc sunt Galeni. Similiter vterus modò sursum abit, modò in latus promouetur, nec id quidem proprio suo motu, sed ab altero tractus è sede propria recedit, quæ enim trahunt multa sunt. Nexus enim nerui, arteriæ, venæ quæ in ipsum pertinent, omnia hæc id efficere possunt, cum in tumorem exturgentia tantùm dement de longitudine quantùm in tumorem creuerat. Et hoc commune omnibus corporibus quæ distentiones & contractiones habent. Et quod mirum est vt suam defendat sententiam exemplum affert viduarum hystericarum quibus vasa sanguine non implentur, & propterea à plenitudine non contrahuntur: in ijs ait seminis suppressio hystericæ affectionis causa est, cum nulla fiat retractio vteri. Tandem concludit peruersionem vteri eorum symptomaton quæ hystericas virgines infestant causam non esse, sed plenitudinem ipsam. Quod à ratione alienum videtur. Nam & malignus vapor, & contractio, & plenitudo, concurrere videntur. Pars verò ipsa, vterus nempe, adeo magnum consensum cum partibus nobili-

Lib. de superfœt. l. de locis in homine l. 3. de Articul. part. 100.

Com in part. 100. l. 3. de Articulis.

Cap. 5. l. 6. de locis aff.

3.

affert, vt eas facilè in suæ affectionis contagionẽ trahat. Ac paulò antè diximus in nonnullis hystericis aliquãdo seruari respirationem quod materia non appetat præcordia, sed aliò conuerti videatur, & quod prout anticas, aut posticas corporis partes humor sollicitet petátque, ita varietas symptomaton contingat: Sed tamen mirum esse possit quomodo, suppressa euacuatio aliqua aliàs corpus totum refrigeret, aliàs respirationem intercipiat, aliàs alia adferat. An ea varietas ex parte membrorum partiúmque affectarum, an ratione humorum contingat, an vtrorúmque Gal. in eo laborauit, sed paulò generaliùs edisseruit: Ita scribit, pro ratione multitudinis qualitatísque tum menstruorum tam seminis, aliàs aliæ symptomaton species oriuntur. Nam noxiâ causâ vniuersum corpus refrigerare potente adeo vehementer refrigeratur corpus, vt & respiratio, & arteriarum pulsus deprehendi nequeant. Quæ si crassa fuerit vel acris, conuulsiones, si atræ bilis naturam habuerit, mœstitias, vt animi quoque defectiones & ad fortes extensiones, & refrigerationes, & stomachi æstuationem sequuntur. Distinctionem quoque affectuum à varietate humorum & qualitate petit idem dum explicat quid adferat somnus in febribus quibus cum iuncta sit plethora: si, ait, humorum multitudo magis ad atræ bilis naturam vergit, timores fiunt, sed si talis non fuerit, labores & conuulsiones perpetuò oboriuntur in hystericis virginibus cum materiâ necesse sit acrimoniâ præditam esse. Non enim omnis suppressio mẽsium aut seminis hystericæ affectionis causa est, nec quouis tempore, sed cum diuturna est, vt temporis diuturnitate humores aliam naturam induerint, immò eò malitiæ deuenerint, vt sua virulentia toxicum ipsum adæquent. Quod demonstrauit Galenus dum ait necessum esse, vt omnis humor diutius in corpore moram trahens corrumpatur, quod nec consentaneus naturæ, nec alienus idem manere diu possit. Si si ista diuturna est suppressio, cacoëthia iam contracta est, proinde & acrimonia quæ si requiritur ad conuulsiones faciendas

Consẽsus vteri cum cæteris partibus.

Cap. 5. l. 6. de loc. aff.

Com. in aph. 67. l. 4.

Gal. c. 5. l. 2. de locis differ. feb.

naturámque ſolicitandam (vt de ſternutamento docet Gal. quod ait non à quauis cauſa frigida fieri, ſed aut à flatulenta, aut acri) in omnibus hyſtericis affectionibus conuulſiones conſequentur. Cur enim elatus à tibia vapor conuulſiones peperit, idem non faciet cumulus vaporum ſuppreſſis excremẽtis circum vterum elatorum? Itaq; malè meo iudicio Gal. varietatis eorũ ſymptomatõ cauſam repetit ab humoribus ipſis (quanquam & iuuat plurimum ea qualitas) ſed duas potiùs cauſas aſſignare debuit, nempe ſecretionem (quàm barbarè pract. ſequeſtrationem vocauêre) humorum à ſanguinis maſſa, & naturam partium per quas vapor aut efferus humor fertur, aut quas impetit, aut in quibus reſidet ac reſtagnat. Nemo enim dubitat alias & affectuũ & dolorum differentias ſequi ſi in neruoſum genus humores incubuerint, aliàs ſi in venoſum, aliàs ſi in muſculoſum, aliàs ſi in membranas, aliàs ſi per inania ſpatiola humor elatus fuerit. Quandiu enim in venis humores continentur aut fluunt, longè aliter ſeſe res habet, quàm cum in neruos incurrerunt. Et multis per inanes meandros cæcóſque corporis ductus, acres vapores infernè feruntur, qui ſi neruos inuaderent, conuulſiones neruorúmque affectus afferrent. Quod Hippocrates explicauit, dum rationem reddit cur cum in hydropicis artus omnes humore imbuti ſint dolores articulares non oriantur, cum tamen paucula materia atroces neruorum dolores afferre ſoleat. In hydropicis fluxum refluxúmque materiei animaduertit, in arthritîde obſidionem in neruo. Sed in hyſtericæ ſtrangulationis explicatione multi fuimus, cum tamen de furore vteri inſtitutum eſſet diſputare. Sed rerum affinitas eò nos adduxit. Nunc ad furorem vteri redeamus. Iam explicuimus quibus ſignis furor vteri à ſtrangulatu diſtingueretur, nunc tria reſtant explicanda, quale ſit delirium virginum furore vteri detentarum, quibus item hic morbus contingat, & an materia aliqua ſit quæ communicetur cerebro de tertio dicam paucis. Strangulatus vteri magis materialis eſſe videtur: cum

Com. in aph 51. l. 7. In lib. de loc. aff.

4.

Hipp. l. de locis in homin.

cum & ichor, & vapor, & humor eum indicat. Declarat sanatio. Nam plerisque hystericis cùm liberarentur à paroxysmo contigit aut seminis aut rei similis excretio, partésque pudibundæ velut madefactæ visæ sunt. Sed furor vteri expers materiæ esse videtur. Quemadmodum enim diaphragmate inflammato ita laborat cerebrum τῇ συμπαθείᾳ vt omnia phrenitidis adsint argumenta, non quod materia communicetur, sed ob ardorem partis quæ cùm cerebro magnum consensum habet, immo in qua quidam sapientiæ sedem constituerent (quanquam hoc Hippocrates explodit) ita æstu quodam feruoréque occulto vteri, tanquam partis sensu exacto præditæ, perturbatio aliqua mentis contingit, quam furorem vterinum vocauerunt. Cur non vtero vt & ori superiori ventriculi appetitus quidam incessat rei iucundæ? Etenim dum natura partes construit & effingit ita eas comparat, vt illæ proprias functiones aggrediantur & perficiant nulla doctrina edoctæ, sed solo instinctu motæ, & inter cæteras exacto sensu alias donauit quæ rerum quarundam desiderio teneri ac languescere videntur. Numquid enim ventriculus in fame animali facta velut in chorea harum illarúmque partium attractione; suctionis sensum quidem habet, immo præ inopia adlatrare quodammodo videatur? Quod si ventriculo euenit, cur non eódem iure idem vtero contigerit? vt non abs re animal facultate concupiscendi præditum Plato vocarit. Quod tamen Gal. confutat. At nosse debuit Gal. quemadmodum à Langio doctissimè explicatur, vterum vt & reliquas corporis partes quadam vernacula congenitáque vi res proprias consectari, contrarias verò auersari, & vt pars diuiniore quadam vi sensúque exquisitiore prædita est, ita expetitio desideriúmque rerum suauium magis in propatulo est, & auersatio fugáque iniucundarum. Non ineptè itaque ab illa sensus desideriíque præstantia quæ in vtero rerum venerearum ardore prurientc apparet animal concupiscens vocatur, hinc furores in vtero, hiatus quodammodo, titillatio, orgasmus, impetus ad venerem,

Hipp. sub finem l. de sac. morb.

Gal. c. 6. l. 6. de loc. aff.

5.

Langius epist. 23. l. 1.

6.

& in maribus priapismus, pudendi arrectio quæ inspecta formosa muliere, aut attactu illius solo, aut basiolo tanquam in articulo contingit. Et narrant mulieres pruritum, sæpè vteri persentire ludi venerei desiderio excitatum. Quò verò tam subitam pudendi arrectionem reuocares nisi ad innatam illis partibus cupiditatem qua gestiunt turgéntque facultate ea præsertim quæ voluptate est suscitata? Maximè verò, vt ad secundam instituti partẽ accedamus, & furores & priapismi contingunt ijs qui temperamento calidiores sunt cum animi quadam impotentia & concupiscendi facultatis robore: ac tum cum aut rerum istarum obscœnarum vsu edoctæ sunt, aut auditu eruditæ ac pellectę, vnde narrat Gal. plerisque intermisso veneris vsu, & grauissimos dolores capitis & ἀσῶμας, tristitias melancholicásque passiones, inappetentias febres denique ipsas contigisse. Alios torpidulos, timidos, ignauósque redditos: illos arboribus immodicè fructiferis Plato comparauit. Aliis palpitationes arrectionésque assiduæ colis contigerunt, huius rei rationem reddit Galenus ex Platonis sententia, ignauia corpus exoluit, proprij autem officij exercitatio robur addit. Nam cum venere vti consueuimus vasa ampliora reddita sunt, maior sanguinis & spiritus fit attractio, vnde exercendæ veneris cupiditas increscit. Contra euenit quibusdam Cantoribus & Athletis qui laboriosis munijs animum corpúsque addentes, cum nullam vitæ suæ partem veneris illecebris contaminarent, ijs pudendum effœtum, rugosum ac collapsum erat. Itaque si virgines salaciores sint & quicquam de voluptuoso amplexu audiuerint facilè vterino furore corripiuntur. Qui cum adest mens perturbatione quatitur, dúmque delirant de venere libidinéque loquuntur, satísque verborum obscœnitate declarant auidè concubitum appetere. Et nisi breui iucundum hymenæum celebrauerint præsertim formosi amatoris blandis colloquiis lasciuóque basio pellectæ, expallescunt, maciantur, moriuntur deniq; vt quotidiana experientia constat. At nubant potiùs quàm vrãtur, nisi

Cap. 6. l. de loc. aff.

Cap. 5. & 6. l. 6. de loc. aff.

Sub finẽ l. de loc. aff.

votum pietáſque impediat. Et hoc vterini furoris ſuum ſit remedium. Tamen ne deſint remedia quibus aut abſentia mariti, aut contrahendarum nuptiarum difficultate furor iſte vires acquirens compeſcatur, breui hæc explicabuntur hîc & capiti & vtero proſpiciendum eſt. Tametſi enim ab vno vtero mali prima labes ſit, tamen quoniam cerebrò facilè impreſſio fit víſque infertur, cùm vtero proſpectum fuerit, ad caput ipſum læſum & facilè ex ſympathia in ϖϱωτοπάϑειαν incidens eſt concurrendum. Vtero autem conſulemus aſſumptis & admotis. Decoctiones parabũtur ex blito, portulaca cucurbita, peponibus, atriplice, ſemine melonum cucumeris & conſimilibus quibus vis inſit refrigerandi & humectandi. Quinetiam mulſionibus locus eſſe poterit, vt in vrinæ ardore, miſtis ijs quę tenuitatem partium habent, vt arthemiſia, nepetha, matricarria, biſtorta quæ operam vtero dicant Ita facilè frigidiorum vis ad vterum deuehetur. Mulſiones parabuntur ex polygono, vmbilico veneris, plantagine nymphea, ſéperuiuo, portul lactuca, addito parthenio, meliſſophyllo, ſabina, hyſſopo, ſeminibus frigidis tum quæ maiora, tum quæ minora vocantur, ſemine poeoniæ & vrticæ mortuæ, nec non hordei, affundetur aut aqua nympheæ aut liliorum, poteſt addi nonnihil trochiſcorum de Camphora. Notandum verò illud quod Aetius ex Sorano trochiſcos Trigoni præſcribit quorum deſcriptionem non inueni. Veriſimile eſt eos ex ijs componi quæ tẽperandi & refrigerandi, vim habent: vt poſſent eò pertinere trochiſci de Camphora deſcriptionis Meſuei, & quod mirum eſt illis trochiſcis admiſcet portiones æquas, crocomagmatis & cypheos aromatici. Sunt autem compoſitiones ex Dioſcoride & Aetio in quarum complexum multa calida ingrediuntur. in Cyphi vuæ paſſæ aſſumuntur, terebinthina vſta, myrrha, cinnamo. flos iũci odorati. cypperus, bdellium, mel, vinum odoratum. Ad viſcera vlcerata, obthuratas partes nec non ad ſuſpirioſos opinione Dioſcord. valere dicitur. Crocomagma verò componunt

Cap. de furore v.eri.

Dioſcorid. c. 24. l. 1. Aetius c. 99. ſerm. 1. tetrab. 4. Paulus l. 7. duplex cyphi facit ſolare & lunare, & vtrunque epithematibus admiſcetque cyphi ideo vocãtur.

Dioſco. rid.c.26.l. 1. Aetius c.50.ſerm. 2.tetrab.2.

Croci vires in curat.furoris vterini.

Cap. 25.l. 6.

crocus (quod largiùs hunc aſſuunt ita nomen meretur) myrrha troglodytica, roſæ ſiccæ & gummi aliquot. Dubitatur autem an crocomagma & cyphy aromaticum vſurparit Soranus in cibo, an in admotis. Vtroque, enim modo accipi poteſt. Nam & illita dolores capitis leniunt, & aſſumpta calfaciunt, coquunt, vrinam cient. Sed ſi crocus cerebrum maximè ferit, ſi replet caput, quis eius vſus eſſe poteſt, In furore vteri quem & calidioribus naturis contingere diximus, conſentaneum enim eſt adaugeri calorem rerum calidarum vſu, malúmque malo cumulari. Immo ex Dioſcoridis ſententia crocus venerem ſtimulat, at vſu crocomagmatis & ſimilium immoderatum rei venereæ appetitum compeſcere ſtudemus. Si verò quis obijciat coquere, mulcere, mitificare, aptéque cataplaſmatis miſceri ſolere: verum illud cum ad ſuppuratum tenditur. Sed in furore vterino nil tale intendimus, immo nil aut exiguum eſſe in hoc affectu materiæ demonſtrauimus. Iſtis obiectionibus fiet ſatis ſi dixerimus crocomagma ſolum non vſurpari, ſed frigidioribus ad cõtemperationem admiſceri. Aut potius id fieri maximè quod inflammationes ad ſacrum ignem vergentes crocum iuuet plurimum, quod in variolis papilliſque puerorum apparet, quibus oculi croco illiti venenatam ſerpentémque papularum ecthymatónque vim facilè depellunt. Verendum eſſet ne ſi frigida ſola adhiberemus, vterus læderetur cui tanquam parti neruoſæ frigus obeſſe ante ex Hipp. docuimus. Ideo etiam in phrenitide affectu calidiſſimo remedia frigida calidis contemperantur, ne in contrarium affectum pars adducatur. Sed id faciliùs metuendum eſt vbi materia aliqua adeſt quæ affectum alit. Nam dum quæ ſunt frigida applicantur, duplex incommodum ſequitur, vnum quia difflatu prohibetur materia acris & tenuis quæ affectum committit. Alterum incommodum eſt quod cum calidum & frigidum par in agendo tempus habeant, diſpar fit ſecuritas Gal. 7. method. 4. acutorũ. Vt pote ex ſententia Hipp. febris ardens fit cum tenues ichores à venulis arefactis

Hipp. l. de Aliment. Aetius c. 2.tetrab. 2.l.2.

attrahuntur: deliria oboriuntur tribus de causis, cùm in febre sanguis (qui plurimum ad prudentiam facit Hippocratis sententia) sanguis de propria statione dimouetur, cum concitatur, & serosus ichorosúsque fit (quod græcè dicitur [illegible]) accedit & quod tetri vapores sursum efferuntur. Vsu frigidorum præsertim si hypnoticum quid habent, præsertim cum applicantur reprimuntur intro ij tetri vapores qui mentis arcem magis labefaciunt, & cum alioqui fluant refluantque eorum motus sistitur, vt mirum non sit si in partem in qua sistuntur tyrannidem exerceant, & pro affectu momentaneo, ac fugace constans fixúsque inducatur. Sed in vterino furore minus est formidabilis refrigerantium vsus, quod nil tale metuamus. Eo autem magis immoderatos esse sæpè hîc oportet, omnémque medendi seriem peruertere quod cum mulierculis res sit, quibus hoc proprium est ob ingenij impotentiam vt nitantur in vetitum negatáque cupiant, & maximè cum ijs quibus vterino affectu mens aberrat, deliratque. Captanda tamen est occasio, & vi cogi debent, si nil precariò fieri potest. Etenim muliercularum affectus sæpè sunt immedicabiles, quod omne remedij genus reijciant, & tantum si qua fors tulerit, nonnulla admittant. Iam verò vtero foris hæc applicari debent. Primum stuppæ canabinæ in aqua frigidissima maceratæ exprimentur, deinde in butyro & oleo violato, aut rosaceo, aut nenupharino madebunt, eóque satiabuntur, & toti ventri applicabuntur. Vel,

Hipp. 1 de morb. l. de flatev. de sac. morb. Hipp. l. 1. de morb.

Therapia furoris vterini.

Fotus, litus, vnctiones.

℞ solatri aeizoi, sonchi, vmbilici veneris, portul. lactucæ mercurialis an. m. iij. caput papaueris, contunde, exprimatur succus additaque portione mirrhæ & camphor. & ℔. ſ. ol. rosati immergantur lintea, & ossi sacro, lumbisque admoueantur. Item,

℞ oxyrhodini ℔. iij. pulueris santalorum ℥iij. croco magmatis ℥ij. philonii romani ℥ſ. misce & fiat vnctio ad easdem partes. vel,

℞ *folia hyoſcyami decem, lactucam, portulacam contunde cum oxycrato & oxyrhodino, poſſunt addi ſemina aniſi, fœniculi, ſeſeleos ad frigoris contemperationem.*

Vel, eadem hyoſcyami folia, & capita papaueris in vino albo macerabuntur, & admouebuntur, vt ſtudeatur conſeruationi partis. Immo & caſtoreum addetur. Soranus vtero calidiori mercurialem applicat circum pectinis oſſa, & peſſulos format in ſinum pudoris immittendos. Vnguentum roſatum Meſuei & refrigerans Gal. conferet. Hydroroſatum confert: & philonium romanum, & antidotus ſeu opiata zazenea quę & azaranij eſſe dicitur, hæc caſtorium, opium, piper, macropiper, galban. coſtum, cinnamo. phu. daucum, azarum, crocúmque admittit, vt ex Auicenna patet. Etſi enim hæc antidotus vt & philonium romanum magnos vſus habet in doloribus à cauſa frigida obortis, ſi recèns parata ſit propter opium in furioſis àffectibus plurimum eſt profutura. Inter cætera verò Nicolai requies ita vocata à Romanis, vt ſcribit Alexandrinus; quòd in acutis febribus, affectibúſque cum inquietudine agitationéque iunctis mirum afferat fructum. Et ad eam formulam ita effingi poteſt quid ſimile.

Auicēnas l. 5.

Opiata

℞ *roſarum, Coriandri præparati. an. p. ſ. violarum ʒij. opij hyoſcy. papaueris alb. corticum mandrago. nucis moſcat. cinnamomi, ambræ an. ʒi. ſeridis, pſyllij, polygo. p. j. ſantali vtriuſque ſpodii tragacanth. an. ℈i. ſacchari. candi ʒſ. ſacchari & ſucci roſarum quantum ſatis; fiet opiata vt ars docebit. Vſus erit ad ℈ii. aut ʒi. vt*

Potio

℞ *aquarum meliſſophylli, betonic. acetoſ. aromatizat. pauco cinnam. & elect. diatragaca. frig. aut diamargarit. frig. an. ℥iſ. opiatæ prædictæ. ʒſ. troch. ſ. de camphora ℈i. iulep. roſati. ℥i. fiat potus. Addi poteſt conſerua. florum nenuph. aut roriſmar.*

Temporibus & fronti hæc applicabuntur,

℞ succorum lactuc. & pertul. an. ℥ ſ. aqu. roſarum ℥ ii. pulueris betonic. & ſaluiæ an. ʒ i. cum æquis partibus vnguenti ex oculis populi facti & vnguenti roſ. Meſuei. fiat frontale. vel. Frontalia.

℞ conſeruarum nenupharis, violarum & anthos an. ℥ ſ. populeonis ʒ ii. oxyrodini ℥ i ſ. intingantur lintea & applicentur fronti.

℞ pulueris coriandri ℥ ſ. florum violarum roſarum & nenuph. an. p. i. ſeminis lactucæ, hyoſcy. papauer. alb. vel nigri an. ʒ i. ſantal. alb. ℈ i. florum lauendul. ʒ i. caphur. parum. fiat puluis excipiendus ſyndone interpuncta pro frontali.

Hoc tamen notari poteſt in vſu τῶν ἀιακολλημάτων quæ fronti applicantur, ſi affectus calidus eſt & ſiccus, vtendum ijs eſſe potius quæ humida ſunt actu: Sin humidus affectus, ijs quæ ſicca ſunt. In delirio vterino vtendum humidioribus ob cauſam ſupra dictam.

℞ ol. roſati, nenuph. viol. an. ℥ i. opii. ʒ ſ. illinantur nares interiores ad ſomnum conciliandum. Opio locus eſſe non debet ſi corpus molliuſculum ſit, niſi vis eius emendetur floribus lauendulæ, nuce moſcata, caryophyl. puluere maioran. non autem croco, euphorb. aut caſtoreo. Sunt enim ὑστερικά.

Plurimùm intereſt vt concilietur ſomnus, alioqui verēdum eſt ne vigiliarum aſſiduitate & conſumptione ſpiritiuum animalium partes ab exhauſto laborent, vnde augeantur cerebri ſymptomata, immo & phrenitis aucta calida & ſicca intemperie contingat. Itaque & caput & pedes humectandi ſunt. Caput quidem eo modo. Maximè verò conferent emulſiones vulgò dictæ quæ ad ardorem vrinæ inſtitui ſolent, ſed ad deuehendam earum vim vterinas herbas adhibere oportet.

℞ lactuc. portulac. plantag. ſemperuiui, polygoni

ſeu geniculat. an. m.i. Solani p.i. florum violarum, nenuphâris, florum narciſſi an. p. iii. foliorum lambruſc. & vitis ſatiu. an. m.iii. ſeminis melon. cucu. lactuc. ſcariol. coriadri an. ʒi. meconii p.i. florum roriſmar. & lauendul. an. p. ii. fiat decoctio in aq. decoctionis capitis veruecini: irrigetur caput eo decocto. Vel vapor illius decocti adempto capite veruecino excipietur naribus. Potio hæc interea *dari poterit.*

℞ lactucæ, ſéperuiui, morſus, ſaluiæ viſæ an. p.i. ſeminis lactucæ & papaueris an. ʒſ. florum nymphea, narciſſi & vitis an. p.i. florum anthos, ſtœchados an. p. i. ſeminis coriandri ʒiſ. fiat decoctio: diſſol. ſyrup. de agreſta, & nenuphar, an. ℥ſ. philonii romani ℈i. pulueris diamarg. frig. grana. 8. fiat potus.

Emulſiones. *℞ paſſul. corinth. iuiub. ſebeſth. & prunorum an. ℥ſ. lactucæ, ſcariol. portul. & plantag. an. m.i. Arte miſiæ p.i. ſeminis bomb. melo. cucu. citrul. & lact. an. ʒiſ. ſeminis meconij ʒiſ. flor. nenuph. p.i. f. decoct. in col. ℔. i. diſſol. elect. diatrag. frigid. & ſyrup. de alth. an ℥ii. fiat emulſionis modo.*

Herbarum ſupradictarum decocto, adaucta quantitate ſolatri fouebuntur pedes, immo addetur pars aliqua oxycrati. folia ſalicis valent plurimum.

Capiti deraſo oxyrhodinum affundetur: vel puluis qui ſequitur cuius magnus eſt vſus.

℞ pulueris coriandri. ʒi. ſeminis papaueris alb. lactucæ, florum nymph. viol ʒiſ. florum anthos p.ij. granorum tinctorum pulueris roſarum an. ʒi. fiat puluis quo caput perſpergatur.

Nos aliquando mulieri medicinam fecimus quæ magna furoris vterini & phlogoſes argumenta habebat:

Paulò

Paulò antè metus erat voluuli ob ἐμφλόγισμα ventris inferioris. Clysteribus anodyn. refrigerantibus paratísque cum decocto capitis veruecini cum herbis refrigerantibus alterati: Item frequenti venæ sectione ei occursum est. Incredibilis æstus erat in lumbis, calor in profundo sinus pudoris percipiebatur, illa sæpè diuexabatur adeo vt nulla ope medica occurreretur. Somniabat se rem cum marito habere, ab eóque tempore omnia sunt exacerbata. Colligebamus, aut vteri furorem esse, aut phlogosin quandam. Tantus plantæ pedis & surarum dolor erat, vt eam penè ad rabiem adigeret. Vrinæ sæpè præ ardore nigricabant, aliàs altæ & distantes. At distantes vrinæ tumultus perturbationísque sunt argumenta ex sententia Hipp. Non erat ingens febris, vsu pessorum leuabatur præsertim cum loco pessi subderetur candela ex seuo arietino. Insessus parati sunt ex ruta, chamæm. melitoto. nil proficitur, oxyrhodinum pectini sæpissimè affundebatur, olea chalastica & anodyna in vterum per metrenchiten inijciebantur. Aegrescebat medendo. Tandem hoc remedium parum quidem tutum vsurpatur, quo solo conualescit.

Hippoc. aph. 33. li. 7.

℞ radicis altheæ & ebul. an. ℥iiii. plantag. mal. senecionis, vmbilici veneris, bursæ pastor. bismal. chamæm. an. m. iii. cressionis m. iii. seminis lini, cydo. psyllij, lactucæ an. ℥iß. seminis fœni burgun. & altheæ, bombacis melo. an. ℥ii. hyper. (quod in segetibus nascitur foliis rutæ & refrigerandi vim habet dioscoridi) hyoscy. & papaueris alb. an. m. iii. fiat decoctio, in aqua: transcoletur per setaceum: adde muccori transmisso opij theba. & popul. an. ℥iß. fiat catapl. prope ctinis osse & inguinibus.

Cataplasma.

Dioscor. c. 63. l. 4.

Eadem materies in lebete incocta est: decoctum in vas insessui aptum immittitur. Ea insedit: & ex parte eius per μητρεγχύτην in sinum pudoris infusum est. Renum regioni illinitur hoc quod sequitur.

Semicupium.

℞ vnguenti comitissæ ℥iiii. philonij romani ℥iii. pul-

Litus.

ueris coriandri & chamamel. an. ʒ ſ. ex his litus fiet ad partes ſupradictas.

Præterea & veſicæ ſuillæ decocto ſuperiore implentur admouentúrque lumbis & pectini, item & hoc.

℞ muccoris ſeminis pſyll. extracti in aq. plantag. ℔ ii. butyr. col. in aqu. roſarum ℔ ſ. trochiſcorum alborum Rhaſis & trochiſcorum de camphora an. ʒ ſ. unguenti refrigerantis Galeni. ℥ ii. fiat linimentum.

Litus.

Omnia hæc remedia & in furore vterino, & in vteri inflammatione (præſertim ſi materia multa non ſit, ſed phlogoſis) aptiſſimè vſurpari poſſunt. Quoniam in remediorum ſuperiorum vſu narcotica ſæpè vſurpauimus, ſiue vtero conſuleremus ipſi, ſiue ſomnum conciliare ſtuderemus, non alienum erit docere cautionem hîc maximam adhibendam eſſe. Quod enim Hippocrates ſcribit, nil temerè, eò id conſilium pertinet, vt interea dum prodeſſe ſtudemus, non obſimus. Quanquam propter rerum difficultatem, & eam periclitationem quam rebus ambiguis ſuſcipere debemus, multa ſæpè ſunt aggrediunda, de quibus euentum præſtare ſæpè in nobis ſitum non eſt. Itaque quod in Oratore Marcus Tullius, id in medico prudenti deſideramus. Etenim medico maximè cauendum ac prouidendum eſt, ídq; illum ſolicitare ſummè debet, vt dum prodeſſe elaborat ne quid obſit: Et quanquam in vtroq; enitendum ſit, tamen multo eſt medico turpius nocuiſſe videri, quàm non profuiſſe. Quod cùm aliàs proſpiciendum eſt, tum maximè cum cogitamus περὶ τ̃ καρηγορικῶν καὶ ἀνωδύνων. Sunt enim plerique qui quoties de ſedando dolore agunt, primo quoq; tempore ad narcotica confugiunt rati ſedandi doloris rationem omnem in ſtupefacientibus collocari. At narcotica κατα χρηστικῶς tantum ἀνώδυνα dicuntur. Sedant quidem dolores, ſed magno partium incommodo. Illis relictis paucula remedia ad furorem pertinentia perſequamur. Peſſi ex vſu ſunt ex ladano, gummi tragacanthæ, & quibuſdam aliis quæ temperandi vim habent, aut ex muccagine

Hipp. 6. epid.

Cautio adhibẽda in vſu narcoticorum.

Hæc ex l. 2. de Oratore.

Nota.

Vide Gal. c. 19. l. 5. de ſimpl. med. fac.

ſeminis pſyllij extracta in aqua vterina: addito momento ceræ, & granis quinq; ziuetæ aut moſchi. Ita enim reuelletur impetus illius conſenſus cum partibus ſuperioribus: nec furēdi tanta erit occaſio. Præterea ſi cogi poteſt ad inſeſſus aut balnea ex aquis temperatis in quibus folia vitis agreſtis aut ſatiuæ, aut ſalicis, aut nenupharis incoquentur. De furore vteri hæc dicta ſint. Nunc ad ſuffocationem hyſtericam.

Ne quis temerè hyſtericam ſtrangulationem cum quouis affectu vterino confundat, iam antè notas aliquot exhibuimus. Nec ſolùm in eo difficultas exiſtit vt ſtrangulatum vuluæ à reliquis ſymptomatis hyſtericis diſtinguas, ſed vt à melancholicis & cardiacis ſepares. Si enim vaporis natura conſideretur plurimorum venenorum conditione frigidus & melancholicus eſſe videtur. Vnde & mulieres hypochondriacas vidimus quæ eadem cum hyſtericis mulieribus paterentur. Vt ægrè admodum medici dignoſcerent vterúſne illius fundi calamitas eſſet, an hypochondria. Quid de hyſterico ſtrangulatu dicam, haud in promptu habeo. Quidam enim ſtrangulatum vteri definiunt vuluæ ad ſuperiora recurſum principaliſſimas partes in doloris conſortium perducentem. Suffocatio autem nil aliud eſt quam reſpirationis defectus. Idem Soranus, vt antè dictum eſt, voluit. Nam ſtrangulatus vterini eſſentiam quodammodo in motu illo recurſúque conſtituit. Fernelius autem aliud ſtatuit πνῖγα ὑστερικὴν, aliud τῆς μήτρας ἀναῤῥοπὴν: vt differat vteri περίπλωσις ἀπὸ τῆς καταῤῥοπῆς, & vt καταῤῥοπὴ opponatur τῇ ἀναῤῥοπῇ. Aſcenſus autem vteri hæc ſunt ſymptomata, duntaxat premitur mulier quodam præcordiorum dolore, ſpirandi difficultate aut animi defectione; ſine metu, delirio, aut alio ſymptomate grauiore, At longè iſtæ opiniones diſcrepant; & multùm intereſt an ſtrangulatus vteri per aſcenſū & recurſum definiatur. Vt fortè hoc loco excuſari poſſit Galenus, dum diſputat de aſcenſu vteri. Negat tum grauium horrendorúmque ſymptomaton quæ in hyſtericis obſeruantur cauſam vteri aſcen-

Gorræus in definition.

Vteri ſtrāgulatus definitio.

Fernel. c. 16. l. 6. de par. morb.

Cap.5.l.6. de loc.aff.

sum esse. Id rationibus multis conuincit. Si quid corporis vteri ascendat perexiguum id est nec sufficiet vt totum ipsius spatium ne ad ventriculum quidem ascendisse ostendat. Tantùm abest vt ventriculum prætereundum diaphragma pertingat. Quid si etiam attingat, an respirationem tollet, defectionem animi inducet, aut membrorum contractionem soporémque integrum. Nam & cum ventriculus intumuit cibo respirationem non intercipit, & in grauidis mulieribus, aut quæ molam vtero conclusam habent, cum tamen intestina premantur sursúmque resilierint diaphragma prementia, nil inducitur tamen quale in hystericis diximus apparere. Sic strangulatus vterini aliam agnoscit causam quàm vteri recursum: vt malè & recentiores & prisci aliquot crediderint hystericam affectionem sine eo recursu non posse contingere. Tamen in eo peccaret Gal. si omnino statueret nullam esse vteri ἀνωῤῥοπίαν aut κατωῤῥοπίαν. Quod Fernelius & experientia & ratione comprobauit. Distinguamus vteri ascensum à strangulatu, quoniam diuersa vtriusque ratio, diuersáque elucent symptomata. Nisi fortè complicati sint affectus πνὶξ ὑστερικὴ καὶ τῆς ὑστέρας ἀνωῤῥοπία. Et reuera sine errore recursúque vteri suffocatio contingere potest. In incubo sæpè suffocationis metus adest, & tamen vterus non est qui recurrit. Quod autem faucium videatur esse præclusio declarat Etymon dictionis græcę, ἐφιάλτης enim alio nomine πνιγαλιὼν dicitur, & accommodatè satis. Πνιγαλιὼν ἀπὸ τοῦ πνίγειν appellationem inuenit. Initio paroxysmorum febrilium vidimus penè suffocatos ægros, cùm tamen vterus in causa non sit. Itaque perperam rerum suaueolentium graueolentiúmque partes superas appetentis, cum non ascendat nec recurrat. Vetus itaque illa explodi debet opinio, cum existiment strangulatum maximè ab isto recursu pendere. Iam verò strangulatus vterini causam in tetro, acri, maligno & pestilente vapore statuimus qui ab olida putríque materia in vtero aut circum vterum contenta effertur, feritque partes superas, & prout aut in neruos, aut venas,

Causa à nonnullis strangulatus statuitur siccitas vteri qui dum humectari cupit furit, & strãgulatũ facit. Hipp. l. de morb. mulierum in grauidis strangulatus causam statuit quia humectari cupit.

Causa strangulatus vteri.

aut cæca corporis spiracula incurrit, ita varia inducit symptomata. Adeo magna vis est vaporis & tetri halitus, vt non abs re Hippoc. ex sententia medicorum pneumaticorum cuiusmodi fuit Archigenes, omnium penè morborum causam ab vno flatu repetiuerit. Causa itaque vterus est humore aliquo aut semine vitioso putríque refertus, tetro, magísque mordaci & frigidiusculo vapore nobiles partes offendens. dicimus propinqua accessione torporem mentis adesse, pigritiam, crurum imbecillitatem, pallorem faciei & aspectum oleosum. Instante verò strangulatio premit, sopor gravis quem καρὸν vocant, desipit mens, sensus intercipiuntur, vox perit, crura contrahuntur, malæ rubent, facies intumescit. Pulsus autore Galeno, protenditur ac si conuelleretur, cum raritate iunctus est. Quod si lethalis suffocatio sit, creber est, inordinatus ac nonnihil deficiens. Aliquæ sine respiratione iacent. At hîc gradus sæpè sunt. Nec enim eadem in omnibus apparent symptomata, ne fortè omnia. Nam si exigua mali causa est, sublatus ex vterō vapor viscera ventriculúmque feriens nauseam quandam mouet, cui rarò succedit vomitio, sæpè cibi fastidium ídque interdum cum ventris murmure, interdum sine hoc. Si vapor in diaphragma thoracísq; partes effertur, respirationem breuem & crebram tanquam compresso pectore facit. Simul cor obsidens defectionem animi leuem inducit, quâ vix pulsus immutatur. Metus hinc atque desperatio ægram concutit, plerunque tanta, vt se mox morituram putet, nulláque ratione in spem erigitur. Malum autem altiùs in fauces inuadens eas quasi vinculo constringere, aut manu præcludere videtur, prorsúsque spiritum intercipere magno suffocationis metu. Vbi cerebri arcem conscendit aliàs furorem vterinum cum garrulitate, iracundia, & inquietudine mouet, aut alia desipientiæ genera metus horrorísque plena inuehit. Aliàs velut soporem inducit, vt sine motu ac sensu mulier attonita iaceat, sine respiratione, aliquandò & sine pulsu. Quanquam aliquando pulsus constat validúsque

Aetius doctè c. 68. serm. 3. tetrab. 4. ait strãgulatum vteri flatuosã esse perfrigerationem, non autem inflã.nationem veluti Sorano videtur.

Gal. libel. de introd. pulsuũ ad tyrones.

Fernel. c. de hyst. pass.

7.

que est. Sub illius accessionis finem (quæ sæpè more aliorum reducum morborum certa statáque periodo redit) humor quidam aliquando ex mulieribus locis excurrit, intestina obmurmurant, sensus excitantur, corpus firmari incipit. Sæpè deprehenditur frigus tum temporis è capite per ceruicem in scapulam & brachium illabi, quod stuporem induceret, exhiberétque quandam paralyseos aut hemiplegiæ speciem, quæ citò discuteretur. Quæri hoc loco duo possunt, cur iste vapor malignus qui effertur aut à semine putri, aut à reside menstruorum colluuie Epilepsiam, tetanos, conuulsionésque non inferat, sed contra vniuersi corporis perfrigerationem. Posterius verò de quo quæri potest an ea symptomata horrenda quæ in hystericis apparent non possint in viris apparere, & an menstrui sanguinis seminisque corrupti tantum sint soboles. De priore ita paucis accipiendum. Certum illud est multas prægnantes mulieres Epilepsia præhendi qua liberantur aut sub impregnationis finem, aut cum enixæ fuerint, ac reuera etiam tetro vapore hysterici affectus causa potest Epilepsia induci.

Cur vapor malignus elatus à semine putri perfrigeratione non Epilepſ. tetan. &c infert. Item cur hæc sympt. nō in viris possunt apparere.

8. Nam, vt sæpè antè docuimus ex Hippocrate, prout exhalatio aut irrepit in posteriores anterioresúe partes, aut eas ferit, aut genus venosum, aut arteriosum, aut partem hanc aut illam inuadit, ita varietas affectuum elucet. Quis enim nescius est elata anathymiasi ab vtero conuulsionem induci posse, si illa neruos occuparit, palpitationem cordis si arterias, Epilepsiam si anticas cerebri partes, cardiogmos, si osculum ventriculi infestarit. At cum vapores à partibus inferis assurgunt, aliàs venas: aliàs arterias aut neruos, aliàs cæcà latentiáque spiracula interni corporis appetunt: Et cùm has aut illas; peculiaris surgit affectus, cum omnia simul, quia singulis corporis partibus vis infertur, confusi quodámodo sunt affectus, & corpus ignauum attonitúmque manet. Hystericæ mulieres videntur meo quidem iudicio fieri quod & nerui, & arteriæ & cæci occultique meatus obsideantur & feriantur; & tamen plus minúsue laborant pro co-

pia aut qualitate elati vaporis, & multitudine vasorum partiúmq; occupatarũ. Et hæc de priore. Maior in explicatione quæstionis posterioris latet difficultas. Explicare enim cur in viris tam horrenda non adsint symptomata, & an hæc suppressi menstrui aut spermatis soboles sint, solùm non est facilè. Tamen si meminerimus eorum quæ antè demõstrata sunt, intelligemus cur peculiares affectus cernantur in viris, peculiares in mulieribus. Corpus differt à corpore, pars à parte, immo & Socrates puer à seipso sene discrepat: propterea affectuum ideæ distinguntur, hysterica ideo suffocatio dicta est, quod & vterum, græcis ὑστέραν vnde τὸ ὑστερικὸν, mali fontem agnoscat, in quo restagnet resideátque colluuies, quæ alia inducit symptomata cum in vtero collecta est, alia dum in alia parte. In viris supprimitur semen, sed nil infert hystericum, cum ἰδέα affectionis certam ἰδιοσυγκρισίαν, & partium διάθεσιν consequi debeat. Immo in eodem cerebro partes diuersæ variarum gestionum functionúmque causæ existunt. Et tametsi in vno hepate vnum sit temperamentum à quo actiones pendeant, tamen aliter attractrix eius facultas retentrixue læditur, aliter vis eius coquens & αἱματοποιητική in viris suppressio seminis strangulatum vterinum non inuehit, vtero enim carent, sed potest affectum quendam analogon inducere. Vnde antè ex Gal. docuimus suppressione seminis ob veneris abstinentiam corpori toti in viris inductum esse torporem, maciem, ἀποσιτίαν, potest quoque & eos attonitos reddere & vt ait melancholica symptomata procreare. Vnde & nouimus quendam qui cœlibem agit vitam & opipare viuit suppresso semine scroti quandam corruptionem habuisse, quam ipse ferre non posset propter fœtoris exuperantiam. Quod spectat ad virus illud quod tantam refrigerationem in corpus hystericarum mulierum immittit, non videtur aliunde manare quam ab excellentia quadam putredinis ob suppressum semen & menses. Eò enim malignitatis vtrunque suppressum procedere potest, vt sua virulentia veneno æquipolleat. Fernelius ta-

Gal. c. 5. l. 6. de locis aff.

Historia. Scroti corruptio à suppresso semine.

men qui suum δῶν prosequitur vbique parum probabili ratione videtur docere tanti mali causam non inclusam in semine aut sanguine corrupto. Ita autem scribit hysterica symptomata vix putrem dumtaxat vel à menstruo vel à semine suscitari, cùm & eas quæ benè purgantur, & vterum gestant, & viri consuetudine fruuntur ea plerumque fatigent, cúmque supra quingentas eodem cœnobio degere videamus, quæ diu consuetum veneris vsum intermiserunt, nullo tamen hysterico symptomate. At illo loco vult semen aut menstruum in eam malignam qualitatem corrumpi posse, sed alium etiam humorem in vteris ipsis corruptum infectúmque idem posse efficere putat. Quod non videtur alienum à re. Et reuera sui quodammodo dissimilis est. Nam quod obijcit de vestalibus multis quæ hystericæ non fiunt, velle videtur præter semen aut menstruum aliquid tertium esse quod hystericæ affectionis causa esse possit. Sed errat longe. Tametsi enim statuamus semen & menstruum autorem mali, ex millibus virginum duę aut tres tantum hystericæ esse possunt. Itaque ista obiectio nulla est. Quanquam fateor quemuis humorem in vtero eo modo quo diximus corruptum eius generis vaporem ex loci natura expirare posse venenatū, vnde & vita, ab eodem summa veneni pernicies exoriri potest. Vnde veteres Practici dicunt abscessum vteri, & albos prauósque humores in vtero contentos, vapores posse malignos excitare suffocationis hystericæ autores. Atque quæstione dignum videtur, an ea perfrigeratio quæ corpus hystericarum occupat primò ac per se fiat, idest, quoniam virus ipsum frigidum est: omne autem frigidum actu corpus refrigerat, an tantum ex euentu, idest per reuocationem caloris à superficie ad interiora, an per dissipationem caloris & spiritus & eius penè quod reliquum est strangulationem. Calor siquidem & dissipatione extinguitur, & oppressione, & defectu alimenti. Aetius frigus quoddam quod inest actu in semine corrupto menstruóue illius perfrictionis autorem statuit, aut etiam refrigerationem

Cap. 16. l. 6. de part. morbis.

An perfrigeratio vteri per se aut per accidēs fiat.

Cap. 68. lib. 4. tetrab. 4.

rationem ipsius vteri, semen in vtero paulatim coaceruatum, ait, aut alia quæpiam materies insita ac putrefacta perfrigeratur, frigiditatem autem ad cor & cerebrum remittit, tum demū partes istæ refrigeratę ea inducunt symptomata. Hinc citat historiam de muliere hysterica, qualem & Gal. descripsit, cui contigit excretio multi crassi & viscosi seminis tum ob titillationē, tum ob vsum rerum calidarum admotarum. Et paulò ante, Oritur autem affectio hysterica vtero ab aliqua causa perfrigerato. Dum fluunt menses, vel ob abortionem. Et Galenus in sexto de malè affectis locis, dum rationem reddit quomodo pro qualitate & humoris quantitate affectus euarient ita scribit, noxiâ causâ, corpus vniuersum corpus refrigerare valente, adeo refrigescit corpus vt & respiratio & arteriarum pulsus, deprehendi nequeat. Quæ si crassa vel acris fuerit conuulsiones facit. Quibus ex Aetij & Galeni locis duo videre licet absurda, & quæ vix intelligantur, prius est quod frigiditas humoris eam hystericam perfrigerationem partibus principibus communicet, deinde toti corpori posterius si crassa materia est conuulsionis erit causa. Atqui crassa est materia, vt declarat solutio curatióque. Nam multis, vt antè exemplo probatum est, totus pudoris sinus humore crasso, glutinoso, frigidiusculóque madet: quod satis arguit qualis subsit materies & causa. Immo & Aetius secum valde pugnat. Nam vt videre licet, statuit hystericæ affectionis causam semen corruptum, crassum, viscidum suppressúmque: quod dum post paroxysmū excernitur, ægras liberat. At id certum est ex Galeno in quodam loco, & quo excreto ilico dolor sistitur, hoc ex cōmuni hominum opinione doloris causam censeri par est. Et vacuatum humorem infestantis mali causam esse, quo tempore in parte continebatur, putandum est. Si semen crassum frigidúmque mali autor est, cur idem definit hystericum strangulatum perfrigerationem quandam flatulentam, græcæ περίψυξιν πνευματώδη. Hoc enim nomen πνευματῶδες repugnat substantiæ crassæ, frigidæ, glutino-

Cap.5.l.6. de loc.aff.

5.cap.

Gal.c. 2. l. 1. de loc.aff.

ſæ. Pugnat & ſecum Galenus qui ex hypotheſi ſtatuit, ſi materia craſſa eſt, conuulſiones facit. Atqui eodem autore & oculato teſte craſſa frigidáque materia eſt: potius itaque conuulſiones inferret. Nec video quid reſpondere poſſit Galenus. Si enim dicat à craſſa materia efferri vaporem malignum qui ſtrangulatum indicat, videbitur effugere, cum vapor idem non ſit quod materia craſſa. Vt autem Epilepſia fiat craſſam oportet eſſe materiam, vt aphoriſmus docet. Si quia excitatur vapor à materia frigida, orgaſmum quendam efficiens, inducitur ſtrangulatus non Epilepſia, aliud abſurdum conſequetur. Nam id pugnat doctrinæ Hipp. & Gal. Hippoc. ex ſententia τῶν ἰατρῶν πνευματικῶν negat fieri Epilepſiã & reliquas conuulſiones ſine flatu & ſubtili materia agitante. Galenus ad ſternutamentum, quod cum Epilepſia analogiam habet, requirit naturam quandam flatulentam. Vt autem res propoſita definiatur, dicendum eſt duabus de cauſis ſpermaticam materiam conuulſiones non facere, tum quod neruos immediatè non obſideat: horum enim obſidio conuulſionum aut paralyſeos autor eſt: aliáque eſt natura humoris patientibus neruis paralyſin excitantis, alia eius qui ſpaſmos inducit. Affectio hyſterica aliquid commune habet cum paralyſi: Spermatica autem materia Epilepſiam non infert propter peculiarem quandam naturam, quam explicare difficile eſt. Quanquam non eſt parum probabile quin ſi illa craſſa frigidáque materies anteriores ventriculos cerebri occuparet, aut Apoplexiam aut Epilepſiam induceret. Quæſtio poſterior ſub obſcura eſt magis, qui tanta refrigeratio & νωθρότης lentitudo & effœminatio corpori contingat. An vi humoris? an vi vaporis? Si materia ſpermatica putret cur vapor non effertur calidus præſertim à loco calido eo modo quo & in febribus, vt in quartanis & Epialo, quas accendit humor frigidus actu & τῇ ἐνεργείᾳ? Niſi dicas in quartanis & Epialo horrores & algorẽ inferri initio paroxyſmorum, qui durare poſſet niſi reaccenderetur humor. Et in hyſterica paſſione ſi calor hu-

Apho. 45. l. 3. & c. 3. 7. lib. 3. de loc. aff.

Hipp. l. de flatibus

Gal. com. in aph. 51 lib. 7.

Quæſtionis explicatio.

mori adeo frigido impressionem faceret aliquam, & domaret, febris calefactióque contingeret, sed est inexpugnabilis ille humor, & vix παθήματα admittit. An est multus humor qui hystericum strangulatũ facit. Aetius pugnantia continet. Nam cum adduxit historiam mulieris hystericæ quæ effusa per sinum pudoris multa materia spermatica liberata est, ait multam materiam excerni quæ sensim coaceruata est: paulò post scribit, mirum non sit si ex minima humorum mole tanta, tótque accidentia contingant. Exemplum de veneno adducit quod paucula quantitate varias infligit molestias. Si minima humorum moles, cur dixit liberatam esse hysterico paroxysmo effusione multæ materiæ? Debet potiùs confugere ad malignam qualitatem, & naturam flatulentam quæ conclusa latet in semine aut in menstruo: quod vtrunque cum à naturali symmetria desciuit incredibile quantis damnis nos oppleat ac obruat. Et reuera confusiùs obscuriúsque rem ipsam Aetius est prosecutus: meliùs & clariùs Galenus. Restat vnum de ista tam insigni refrigeratione quam inducit non materia, sed vapor. Nam materia in vteris conclusa manet, non rapitur aliò, declarat ex vtero ipso excretio. Si materia ipsa Aetio autore tantam refrigerationem causatur, cur & gypsea vitreáque pituita in intestinis contenta non inducit quid simile. At interuallum locorũmque distantia non patitur. Sic à vapore maligno ipsa clades & pernicies. Paucus & exiguus est vapor, fateor quidem etiamnum exiguum vaporem bellum naturæ posse indicere, & eius œconomiam labefacere, at quomodo tanta refrigeratio actu inducitur? At ex Galeni sententia dum loquitur de ijs quæ actu frigida sunt, & quæ naturam oppugnant, quicquid agit, etiamsi valentissimum, aliquam tamen magnitudinem habeat oportet: sic quæcunque frigidite interimunt, si paucula sumantur, nutrire corpus posse. frigidus est vapor qui à semine corrupto expirat, ísque paucus, vix itaque autor tantæ refrigerationis erit. At nos dicemus eorum quæ frigiditatem lædunt duo esse

Locis ante citatis.

An refrigeratio à materia in vtero conclusa aut à vapore.

Cap. 23. lib. 3. de simpl.

genera, quædam excessu tantum frigoris interimunt, alia non solùm excessu, sed & maligno vapore qui corpus ipsum medicamenti comitatur. De prioribus agit Gal. in tertio de simplicibus, de posterioribus locus notandus est in quinto. Sunt quæ tota substantia (ait Gal.) nobis contraria sunt, vel si minimũ eorum assumptum fuerit, vt pityocampe & thapsia, solanum manicum. At solanum hoc quarto gradu frigidum est, sed præter manifestum frigus venenata quædam vis in eo reconditur. Atque ita de vtraque quæstione sancitum oportuit.

Gal. c. 19. lib. 5. de simpl.

Essentia itaque hysterici strangulatus consistit in collectione suppressionéque seminis & menstruorum, à quibus ob moram flatulentus spiritus expirat qui principes corporis partes inuadens, defectiones animi, perfrigerationem totius corporis, nec non respirationis quandam priuationem adducit. Vt autem semen & menstruum specie distinguũtur, ita quæ corruptela semini inusta corpori communicatur, ea symptomata magis terrifica aduehit, quam menstrui putredo & contaminatio. Quod Gal. sexto de locis affect. explicat. Itaque aliam affectus ideam suppressum semen, aliam menstruum repræsentat, immo (quod notandum valdè) Galenus videtur statuere vteri peruersionem à retentis menstruis potius esse, & ligamentorum repletionem, semen autem retentum peruersionem non facere. Ac si diceret hystericam affectionem à menstruo suppresso magis esse materialem, & non nisi larga copia longáque mora molestias facessere (quod pleræque declarant quibus satis diu supprimuntur menses sine id genus terrificis symptomatis) affectionem eandem à suppressione seminis minus materialem, quod in spiritu, ichore, flatúque efferato potiùs consistat. Verba Galeni hæc sunt, vteri peruersiones ad suppressa sequuntur menstrua, quæ verò citra peruersionem, aut menstruorum retentionem infestant viduas molestiæ hæ ob retentum semen euenire putantur. Quasi verò peruersiones istæ vteri collectionem seminis non sequantur. Tamen paulò antè contrarium

In quo consistat essentia strangulatus hysterici.

Cap. 5. & Aetium c. 68. ser. 4. tetrab. 4.

Cap. 5. l. 6. de locis aff.

planè scripsit, viduæ quædam quæ æquè ac antè à menstruo repurgantur, ea symptomata hysterica patiuntur. Nam medicæ seu medicastræ mulieres (græcè ἰατρεῖναι quam tamen vocem Aelianus negat verè græcam) quæ viduas exquisitè contigêre, fatentur circa vterum quasdam suppressi seminis notas adesse. Nam ceruix inclinata videtur, ac si retractus sit vterus, interdum velut ad latus dimotus. Ergò peruersio vteri etiam ex seminis suppressione contingit, si modo istis mulierculis fides deroganda non sit. Vt dicam quod sentio, suppressio menstruorum quoniam mole & substantiæ quantitate tantum incipit solicitare naturam, non solent grauia symptomata surgere, nisi vasa & ligamenta pleniora conuellantur. Itaque ob plenitudinem istam manifesta vterorũ peruersio & ad latus inclinatio percipitur: quantam non infert suppressum semen, quod mole exigua vaporem ex se mittit perniciosum & naturæ nostræ primordiis apprimè aduersũ. Declarat summa perfrigeratio, ac si calor noster naturalis oppugnanti irruentique hosti victus cederet. Semen enim ex se frigidum est, ratione spiritus infusi calidum, vt non abs re dixerit Hipp. (quanquam hoc problematicum) coitum calfacere, quod per eum rei frigidæ contingat excretio. Quicquid sit vterus horum malorum radix & fons existit. Vt mirum sit cur aliam in opinionem Aetius discesserit, cum tamen verba Galeni ex sexto de locis affect. transcribat: eámque opinionem ipse effingit, & magni interest an ea vera existat an non, verba eius hæc sunt, sciendum affectionem hystericam non solum ob vteri ascensum fieri, vitioso humore in eo collecto, sed sæpè etiam ex ventris repletione vtero affectionem remitti. Et aliquando hepatis aut splenis causa, vasa ex quibus vterus dependet, retrahuntur. Quæ omnia præter rationem dicta videri debent. Ego verò hoc dictum ab Aetio puto bifariam intelligi posse, vel quod congeries humorum in ventre inferiore contentorum, præsertim qua parte maior cum vtero consensus & vicinia est, potest vel ob copiam mo-

Vterus fõs & radix hystericorum sympt.

Cap. 68. serm. 4. tetrab. 4.

Nota.

lesta esse; vel ob qualitatem infesta, cum præsertim rerum iucundarum & ingratarum sensum quodammodo habere vterus videatur. Maximè verò id fiet si venæ hepatis & splenis & præsertim quæ ad vterum feruntur vasa sanguine aut humore turgeant. Vel quod probabilius est, id ex vulgi opinione pendet. Vulgò enim videmus ancillas & virgines nimium gulæ deditas præsertim si pinguiori sint aqualiculo, & horariorum fructuum vsu delectentur, dolores incredibiles in imo ventre sentire, vnde defectiones animi, pulsus inæqualitas, respirandi difficultas, & id totum hystericum esse putant. Tamen verè non est. Sed quoniam in isto humorum impetu perturbationéque ob partium cum partibus consensum vix incolumis vterus esse potest, quæ peculiaria quædam inducit symptomata, politico potiùs loquendi modo, quàm quod res ita habeat, vterina affectio nominatur. Causas, sedem, ideas, differentias, generationísque modum hysterici strangulatus explicuimus, nunc breui expediendum quibus hic affectus quadret, deinde per causarum explicationem curandi methodus extabit. Morbus hic hyeme & autumno, ob cruditatum copiam paroxysmum ptouocantium, magis infestat quàm alio tempore (quanquam potest verè facilè exacerbari quod semen & sanguis facilè redundent, & quo humorum fusio fiat quæ morbos à plenitudine facilè accersat vt accuratè Gal. in apho. explicat) & iuuenculas præsertim salaciores præhendit, steriles, viduas præsertim marito multùm salaci, nec non steriles præsertim vi medicamenti factas. Nam cum naturalis est sterilitas, tantus sanguinis & seminis ardor & impetus non adest. Moniales non carent his molestiis, aut quæ sponte continent sese, aut quæ maritis parum mulierosis nupserunt. Hæc faciliùs eo surgunt si vel illecebris, vel mammarum aut pubis contactu pelliciantur ac incitentur. Signa aliquot antè tum instantis strangulatus, tum iam præsentis prodidimus, quibus & hæc breuiter adnectemus. Vterus multis dolet ac tumet, & tunc non eriguntur facilè sed curuatæ in ven-

Notandus valdè locus.

Com. in apho. 15. l. 1. & aph. 17. eiusdē.

trem incumbunt indolentiùs, & conantur aſcenſum, quem falsò comminiſcuntur, prohibêre. Sitis vrget à tetro vapore excitata. Crura faciliùs labant, quia à cerebro remotiora, & parti affectæ viciniora. Omnia hæc in paroxyſmo augentur. Plurimæ mortuis ſimillimæ poſt triduum reuixerunt. Plurimæ in ipſa acceſſione præſertim cum grauior vrget cauſa, &

Ollis dura quies oculos, & ferreus vrget
Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem.

Diſtinctionis ſigna explicuimus, quibus tibi innoteſcat an vterus aſcenderit, an verò ſtrangulatus adſit. Etſi enim in ſtrangulatu vteri aſcenſus quidam aut inclinatio conijcitur fieri, alia tamen atque alia vtriuſque ratio exiſtit. A flatu, à menſtruis, ab odore rerum εὐωδῶν, aut inflatio ipſius vteri aſcenſus fieri dicitur, & ſymptomata ſuffocationi quidem ſunt ſimilia, vt vertigo, ſuſpirium, ſcotoma, capitis dolor, cibi faſtidium, nauſea ructus, inteſtinorum crepitus, maximè ſi flatus adſint. Grauitas & oppreſſio tanquam à rotundo corpore circum vmbilicum ſentitur. Si peruerſio in latus fiat, ſiue in anticam, ſiue in poſticam partem, grauantur, dolet, tumet vel ilia, vel pecten & veſica, vel inteſtinum rectum, quorſum ſcilicet vterus deuergit. Si coeat mulier, ſemen non ſubit: obſtetrix id digito deprehendit. His ſignis colligas aut ſuppreſſionem menſium, aut ſeminis ſymptomaton cauſam eſſe. Si ſymptomata grauiora, ſi ſubita, ſi ſtatim dyſpnoea, mox apnoea, ſi crura ſurſû contrahat, ſi ſumma perfrigeratio contingat, ſi ab vtero ad cor dicat ſe ſentire quippiam attolli, ſi mulier viroſa, ſalax, diu continens, aut ſi virgo frequenti baſio vtens, & congreſſu colloquióque amatorum, ſi carnoſa, otio vtens, ſi ei menſes reſponderint, hanc labem à ſemine eſſe deprehendas. A menſibus eſſe leuitas ſymptomaton docebit, ſi menſes ſubſtiterint, ſi plenitudinis argumenta, mammæ tumentes, corpus graue, caloris ad faciem recurſus frequens, ponderis ſenſus ad os pectinis, ſi colli & aliarum partium dolores. Si ad melancholiam ſuppreſſus

Vterus dolet, ſed de ea doloris ſpecie crede͂dum mulieribus hinc Gal. ridet Archigenem qui ſtuduerit explicare omnes doloris vteri ſpecies, cum tame͂ eum non tulerit.

Hyſtericas mulieres ſi inea͂tur certum eſt ſtatim cóci per e.

sanguis accedat, mœror adest, si pituiosus sit, pigrities adest corporis, albedo, multa sputatio, si biliosus, vehementior ocyórque motus. Hystericā ab Epileptica distingues, cum Epileptica est non recordatur eorum quæ contigerint, non audit, non videt, spumain os occurrit, si præsertim malum vehementius, menses suppressos non habet, crebro coitu læditur, contra hysterica iuuatur. Apoplectica sine respiratione est, sine motu vllo, sine gemitu. Lethargica autem febrem habet lentam, vna ferè corporis parte quà tumor est, dolet, pulsum habet magnum & vndosum, hysterica rarum & conuulsorium: item audit vocantes, si mitius malum, nonnulla respiratio, meminit actorum dictorúmque sæpè, febris est expers, nisi fortè in vtero vitium aliquod sit, vt inflammatio. Porrò suffocatio à semine tantò deterior est eâ quæ à sanguine quantò semen prolificum est tenuius, in generatione actuosius, & ipso menstruo efficacius. Nec omitti debet quod ante dictum est non solum aut semen retentum, aut exuberans menstruum huius affectionis causam esse, sed & collectos prauos humores in vteris ipsis: hinc & sexagenatriæ mulieres annos & seminis & sanguinis egressæ hystericæ fiunt ob cumulum. Vide ergò quantum ij peccent qui falsa opinione de ascensu vteri persuasi, vt fugent vterum proliciántque grata ac ingrata suffiunt. Quod si nulla hysterica passio foret sine aut peruersione vteri, aut eiusdem ascensu tolerabilius quidem hoc factum foret: sic maius multò incommodum inde consequitur, quod vtroque suffitu caput impleatur, quam ex fuga vteri commodum, cum vterus sæpè suo in loco consistat. At vulgaribus mulierum remediis fidem facit quod vnam aut alteram alleuatam viderint. Et cum vt plurimum post alicuius remedij vsum, tametsi plurimum efficiat, aut saltem non possit, æger restituitur, fortuitam hanc curationem inani suo remedio attribuentes, illud iactitant, venditant, pro secreto asseruant, & præ illo methodicas medicorum obseruationes & regulas parui-pendunt. Ego verò suffitum suaueolentem

Hyst. suff. causæ non solum semen aut menstruũ sed & praui humores.

tem

rem ad os vteri ideo profuisse coniicio, non quod vterũ aliorsum raptum attrahat alliciátque, sed quod illuuiem in vtero contentam proleƈtet vasis reseratis, aut quod crassam materiam attenuet incidátque. Et hæc ratio probabilis est Gal. enim dum suffituum vsum explicat, ait, suffitus aromaton sua vi vasa obserata aperit, humorum crassitudinem extenuat, obstruƈtiones incidendo tollit. Et totum corpus per vterum suffiri potest in omnibus frigidis atque humidis dispositionibus, nisi timeremus eam quæ ex suffitu contingit, capitis grauitatem, præsertim in febribus. Ex his duo elicere possumus ad præsentem disputationem accommodanda, prius est, quod dixit in febribus maximè, timendum esse vsum aromaton, quod hæc dolorem capitis qui adesse solet, adaugeant. At hysterica passio expers ferè febris est, nisi sit vteri aliqua phlogosis quæ adesse potest, & causa esse strangulatus vterini: si quidem autore Gal. & peruersio vteri, & inflammatio purgationem eius sistere potest, & proinde strangulatus causam accersere. Posterius, quod tutò suffiri potest sinus pudoris, tum vt vterus stimuletur, calfiat, humor præparetur, euacuatúrque tandem, tum vt totum corpus humidius & frigidius incalescat. Sic eo fine aromata sunt profeƈtura, non autem ad ascensum prohibendum, vt malè & mulieribus & medicis persuasum est. Vt tandem ægras ipsas satis tetro malignóque vapore infeƈtas desinamus suffire rebus ad os admotis quæ fœtoris & nidoris excellẽtiâ cætera sunt superatura. Hoc enim malè reíque inscitia, & simiarum more, imitatione tantum & gestu haƈtenus est faƈtitatum. Quanquam is non sum qui non potius experientiæ certa ratione firmatæ assentiar, quàm meæ opinioni præiudicatæ. Tamen vix mihi persuadeo, nisi ascensus manifesti argumenta adsint, tam fœdo tetróque suffitu quicquam oppressis strãgulatísq; ęgris afferri. Sed omnes hac in re suo vtũtur iudicio. Nisi fortè dicant ideo res fœtidas naribus adhiberi quod ingratus earum odor spiritum vitalem & animalem sopitum facilius moueat, & naturam ad resur-

Com. in aph. 28. l. 5. Aphor.

Ibid.

Hysterica passio ferè febris est expers.

gendum faciliùs incitet ac impellat. At non animaduer-
11. tunt oppleri cerebrum id genus vaporibus: qui si sanum replendo feriendóque lædunt, multò magis & ægrum. In hysterica passione aliàs intentos nos esse oportet in profligando paroxysmo, aliàs in præcauendo ne postliminio redeat malum. Siquidem sæpè stata periodo redit periculum mortis intentans ob respirationis vsum quem adimit si res grauiùs vrget. Vt autem causam rescindamus, quoniam curationis momenta ex varietate & corporum & causarum petuntur, alia medendi ratio in his sese offert, alia in illis. Si virgines sunt aut moniales à pessis & priapiscotis temperandum ne hymen & claustrum pudoris violetur. Magna tamen vis est in pessulis: maior si vir lacertosus ostiolo pessulum obdiderit. Aliud quoque consilium ineundum si affectio fiat ob ventris repletionem aut propter viscus aliquod, quod antè exposuimus ex Aëtio. Aliud cum viduæ sic afficiuntur: aliud cum vetulæ sexagenariæ aut virgines multa humorum colluuie scatentes. Præterea non idem factitandum cum suppressi sunt menses ac cum semen, nec idem faciundum cum strangulatus est à repletione aut ab inanitione quadam. Nam & Aetius docet refrigerationem hystericæ passionis causam esse posse, & Rondel. cap. de suffocat ait se obseruasse post largam mensium euacuationem illam contingere, quod vterus flatu repleatur, qui distendens hoc afferat. Rondeletius hoc descripsit ex cap. 68. Aetij serm. 4. tetrab. 4. Sed in paroxysmo ipso quiduis agendum vt à casu præcipiti languidas moribundásque vindicemus: quin & omnia ferè præposterè aguntur. Ac primum & maximè commune remedium & ab antiquis & à recentioribus vsurpatum est suffitus fœtidarum rerum ad os: ingesta autem suaueolentium copia ad sinum pudoris: quod eò factum est quoniam omnibus persuasum, in iis affectibus vterum de suo moueri loco, ascendere, & comprimere præcordia: qui dùm fugit graueolentiam rerum ori adhibitarum, sequitur amplectitúrque ea quæ bonum fra-

Vidēdum prætereà est an mulier grauida sit hysterica, quòd alia medelæ sit ineunda ratio, ne fœtæ & fœtui officiatur.

grantémque spirant odorem: in quo duo animaduerti debent: Si in hystericis strangulationibus non sit vteri ascensus, sed sæpè eo in sua sede stanti id symptoma ob vaporem solum contingat qui partibus primarijs infensus sit, quorsum pertinet suffitus rei iucundæ aut contrariæ? Item cum crerebrum obsessum sit & veluti attonitum, minùs quadrare videtur rerum fœtidarum suffumigatio, cum ea caput repleat plurimum. Omnis enim rerum calidarum suffitus καρηβαρίας inducit: at grauitates capitis ad sopitam iam eius vim & veluti sensuum ligationem à vapore maligno & frigido accedentes plurimum afferunt damni. Immo & hoc Rondeletius annotat vsu rei nidorosæ & graueolentis, Epilepsiam induci. Quod ad curationem spectat vt mulier à paroxysmo promptè liberetur.

Apho. 28. l. 5. aphor.

Suffitus aromatum καρηβαρίας inducit.

Cap. de Epilepſ.

Hystericā mulierem spina recta collocabimus, vt faciliùs spiret, laqueos pectoris & ventris soluemus, nomen ad aures inclamabimus, pili conuellentur, manus, & pedes primum seorsum, post in medio & imo dolorificis vinculis vinciemus: Pannis calefactis & asperis corpus fricabimus, & sal quoque aspergemus quo frictio asperior sit, plantis pedum oleum laurinum, nardinum, aut irinum, aut costinum illinemus. Siue autem vterus loco dimoueatur, siue vapores sursum eleuentur, non alienum erit cucurbitulas applicare. At non eo modo adhibebuntur quo solent mulierculæ quæ figulina aut stannea vasa vmbilico abhibent cohibent enim quo minus in suum locum recedat, & vasa repleta quodammodo sursum trahunt, nam ille situs superior est quàm deceat. Præstat itaque inguinibus affigere quod vterum attrahant propter vteri ligamenta quæ illò pertinent: iuuat quoque earum applicatio ad imum ventrem. Quoniam autem inualuit vsus vt naribus fœtentia adhibeantur ad naturam excitandam quæ sopita est, accipiatur galbanum, opopanax, assa fœtida, petroleum, oleum ex gagate: quin & lapis gagates & thracius (qui viribus sunt affines ex Galeno & Dioscoride) admotus naribus

Suffocat vteri remedia dicata.

Rondeletius.

Gal. 9. Dioscorid. c. 103. & 104. l. 5.

præsertim si igni ante appositus fuerit, ob grauem quem spirat odorem, vim habet fugandi vterum. Sexcenta alia sunt quæ odorata possunt vteri strangulatui occurrere, In primis autem valet castoreum, blatta bizantia qui Serapioni & Auicennæ idem quod onyx seu vnguis odoratus, Actuario conchula indica odorata: non est autem os narium purpuræ vt defendit Matthiolus. Blattium ergo bizantium siue onix & vnguis odoratus, qui ex conchyliorum genere (tegmentum enim conchylij dicitur) strangulatum vteri suffitu ad nares prohibet. At dices, quî hoc fit cum gratus spiret odor, imo odoriferum malabathrum olim redolebat, sic potius euocabit sursum vterum? Dioscorides ait quodammodo castoreum olêre, cur ergò suaue olens erit? Matthiolus argutè respondet suauem illum odorem partibus quidem tenuibus onychis inhærere, qui vi ignis facilè exhalat, testa autem quæ remanet graue quid respirat, quò fit vt ea ratione strangulatum arceat, laudant plurimum si nares suffiantur, hoc quod sequitur. Potu autem diductis dentibus hoc inijci potest.

Com. in c.8.l.2. Dioscor.

Cap.8.l.2.

Potus

℞ Galbani, assæ fœtidæ & castorei an. ℥iii. galbanũ in aceto soluatur, adde sulphuris viui ʒii.

℞ pulueris hieræ & theriaces antiquissimæ, an. ʒß. pulueris caryophillorum ℈i. cum vino aromatite, aut cum aq. theriacali aut imperiali, fiat potus, vel,

℞ maceris ʒß. nucis mosch. ℈i. aut ʒß. cũ vino aromatite fiat potus cap. Si castoreum in puluerem redigi posset, iuuaret quoque potum exhibitum. Sin minus formentur pilulæ aliquod quæ dẽtur deuorãdæ si modo morbus permittat, quoniã deglutitionis munus intercipit. Veteres cõpositionem commendarunt quæ ab effectu eximio quem præstat, mirabilis dicitur, cuius autor est Mesuæus.

Mesuæus c. de tussi humida.

Pilulæ

℞ castorei, piperis longi & nigri, styracis, spicæ nardi, costi galb. opii an. ʒi. croci ʒß. cum melle à spuma

purgato fiat massa, de qua cap. ad magnitudinem nucis auell. cum aqua mellita. Ad eam formam alia institui possunt.

℞ rad. dictam. tormentillæ & tunicis an. ℈i. costi, spicæ, piperis longi, cinnam. zedoariæ an. ʒſ. castorei ʒſ. theriaces ℈i. vel aureorum alexandrinorum. ʒſ. pulueris caryophillorũ & nucis moschatæ an ʒſ. fiet veluti opiata, vel massa pilularum, vel si pulueres seligi possunt accipientur, & infusæ in iure aut aq. conuenienti potui dabuntur.

Pilulæ de Sagapeno hîc non debent omitti, tum in paroxysmo si fieri potest vt exhibeãtur, tum extra paroxysmum. Ad vterum fugandum dant ʒj. pulueris agni casti cum hydromelite tepente: miraculo prodest. Valet hoc.

℞ sigilli Beatæ Mariæ ʒſ. radicis dictam. tormentill. tunicis an. ʒi. cinnamomi ʒſ. coque in vino albo & pauca aqua, detur potui confert plurimum.

℞ galb. & assæ fœtid. an ℈i. agarici. ʒſ cum pauca theriaca f. pil.

℞ cumini ʒiſ. agni casti pulueri sati. ʒſ. cum decocto absinthi & rutæ fiat potus.

Vel sequens potus dabitur, quæcunque autem dabuntur aromatizabuntur cinnamomo.

℞ baccarum iuniperi pulueri sat. ℈i. granorum pæoni. fœmin. aut maris in puluerem redactorum ʒi. cum aqu. artemisi. vel cum decocto eius fiat potus, addi potest pulueris ducis ʒi. Non *solùm autem semen pœon. sed & radix ad eum strangulatum potu confert· Nil erit incommodi si ea omnia dentur cum vino albo aromatizato: potentissime enim digerit, & penitissime subit. Eodem pertinet decoctum seminis & rad. seseleos, item & vrtic. Paratu facile est cornu ceruinum vstum naribus admotum.*

Magna verò vis est in frictionibus, insessibus, balanis seu colyriis, & suffitibus partium inferiorum, nec non pessulis tum in paroxysmo ad naturam iritandam, tum extra paroxys. ad reliquias morbi tollendas, impediendúmque ne morbus recidat recurrátque. Si non sit suspicio aut inflammationis, aut magnæ plenitudinis, aut sanguinis feruentioris, in congerie prauorum humorum obstruentium & maiorem spirandi difficultatem inducentium, valet syrupus is quo hystericam mulierem vsam vidimus magno profectu.

Syrupus

Semẽ vrticæ præsertim id quod semen lini refert maiore quãtitate prebitum lædit authore Matthiolo in Dioscoridem.

℞ aqu. vit. ℔. 1. sacchari quart. 3. aqu. rosarum & artemisiæ aut liliorum an. ℥iii. aqu. theriacalis ℥i∫. cinnamomi & nucis mosch. an. ʒii. dictamo ʒi∫. fiat syrupus asseruandus in vsum. vel parabitur hæc aqu.

℞ parthenij, trifolii odorati, melissophylli, verben. betonic. costi dulcis, artemisiæ, an. m. iii. seminis seseleos & pæon. an. ℥i rad. poeon. & filicis, tormentill. eryngiorum an. 3.6. dictami & rub. tinctorum an. ℥∫. mentastri, mercurial, bipinell. peucedani, ocimi, hysso. serpilli an. m. i. seminis vrtic. & iuniperi & citrij an. ℥∫. theriaces ℥i. pulueris diamargarit. frigidi, dialacc. & diacalaminthes an. ʒi. fiat omnium confusio & destillatio in alambico destillata aqua in vsum asseruetur vt succurratur eis mulieribus quæ à corrupto semine, aut frigida intemperie, aut corruptis in vtero humoribus hysterico strangulatui sunt obnoxiæ. Si mulieres hystericæ iam corruptæ fuerint iuuat indere pessaria, eaque subinde repetere, quo maior eorum vis sit.

Fotus

℞ origan. calamenti, fœni burgund. matricariæ, galiopseos an. m. i. seminis sesel. baccarum iuniperi, seminis dauci, baccarum lauri. an. ℥i. filicis, rubiæ tinctorum an. ℥i. fiat decoctio in vino albo, foueatur sinus pudoris,

deinde subiiciatur pessus qui sequitur.

℞ ladani & opi cyrenaici (benion vel vocant) an. ℥ſ. an. ʒ6. pulueris hieræ diacolocynth. diasatyrij, diatrion pipereon & Aristoloch. an. ʒi. zibeti grana duo aut moschus, aut puluis aromatici rosati, aut diambræ, & cum pauca terebinth. fiat pessus cum sydone, aut panno serico. 13.

Pessus

℞ epopanacis, bdellii, gummi elemi an. ʒii. benion. styracis an. ʒiſ. pulueris lauend. & melanthii & styracis liquidæ an. ʒi. fiat pessus cum cera si opus sit aut tantillo terebinth.

℞ myrrh. troglodytic. ʒiii. gummi elemi & theriaces an. ʒi. pul. hier. ℈i. agarici non trochiscati ʒſ. pulueris dictami, ireos & Aristoloch. an ℈i. cum tantillo ceræ, aut mell. cocto, aut succo abrotani, aut sampsuci. fiat pessul. 14.

Itaque gummi ipsis aut terebinthinæ, aut adipi alicui si fortè defuerint illa, aut etiam melli addi possunt pul. Aristol. florum lauen. rorismar. seminis vrticæ, melanthii, aloes, sagapeni, dictami, acori, ireos, rubiæ, ciclaminis, bryoniæ, & alia id genus. In penuria horum omnium rosmarinus, abroto. sampsuch, ocimum, serpil. artemis. parthenium, rubiæ, & maximè mercurialis, quæ tunsa pessuli instar immittentur in collum vteri. Vel exprimentur succi qui cum melle mixti post eius coctionem pro pessulo immittentur. Omisimus trochiscos aliptæ mosch. de gallia moschata & de myrrha, vel diambræ, qui vel suffientur, vel cum pessis coniungentur ad vterum excitandum, vt colluuiei exitus pateat. Maximas autem habent opportunitates suffitus, tum ad virgines hystericas, tum ad eas quæ pessum non admittunt. Hinc enim substitui solent balani hedricæ, quæ in anum immissæ ob vteri cum recto intestino consensum, vterum iuuant, & insessus.

℞ ladani ʒiii. mellis parum pulueris zinzib. & gal- Balani.

liæ mosch. an. ℈i. theriac. & confectionis alkermes an. ʒß. cum tantillo terebinth. fiat balanus immittenda in anum aut ad collum vesic. cauendum ne irritato aut vlcerato vesic. collo inducatur dysuria, aut ardor vrinæ.

℞ pulueris alipt. mosc. & galli. mosch. & lauendul. an. ℈i. benioni, styrac liquid. & myrrh. troglodyt. & ladani an. ʒii. fiat cum pauco melle cocto pessus aut balanus indenda in anum. Vel trochiscos ex iisdem conficiemus. Vel pulueris prædictos melle cocto excipiemus. hedricas balanos apte effecturi.

℞ gummi elemi ʒi. pulueris caryophyll. ʒii. cum cera fiat pessus, vel per se imponatur.

Vel per metrenchyten iniectio fiat ex decocto herbarum, florum, seminum, & radicum prædictarum ad excitandam naturæ vim, recreandos spiritus vapore iuris infusi toti corpori per cæcos ductus concitato, tum ad dissipationem auræ venenatæ vitæ arcem obsidentis. Suffietur autem libanus, cinnamomum, costus, verbena, ciclamini, lignum aloes, cedrus, melisophyllū & caryophyl. calaminthes, artemisia, rub. moschus, alipta & gallia mosch. ambarum, pulegium, iuris florentiæ, cotto imbutus moscho sinui pudoris apponetur, cypperici caryocalamus aromat. eodem pertinent. Præ cæteris autem iuuat plurimum fricare partes pudendas queis sensus exquisitus vernaculus est: ideoque obstetricibus aut clinicis mulieribus imperandum vt oleo moschatellino, aut de spica, aut laurino manus imbuant, & ita immittant, in collum vteri. Ditiores à paroxysmo liberabis facile si in oleo laurino, aut costino, aut irino dissoluatur ℈i. moschi & galliæ mosch. puluis, & hoc linimento os vuluæ linatur. Imo ventri admoueatur hoc emplastrum.

℞ galb. & opopan. an. ʒi. zibeti ambr. an. gran. duo. pulueris alipt. mosch. ℈i. theriaces ʒß. misce & in aluta extensio fiat.

Si mulier grauida est, cauendum ab iis quæ tetrum odorem spirant, quod ea auersatus vterus fortè vi ad partes inferas ferretur, & abortionis metum minaretur. Si ad vuluam adoleant aromata, verendum quoque ne oris vteri apertione aqua afflueret, & vna cum ea fœtus, aut exuccus arénsque in vtero non sine vitæ discrimine remaneret. Veteres grauidas hystericas concubitu mariti à paroxysmo vindicari asseuerant, item & viduas si sese viro commiscuerint. Nam ludi venerei intermissio eam calamitatem aduehit. Errhina quoque valent vt puluis pyret. piperis, melanthij: nasturtium, Elleborus quoque ipse. Interea clysteres inijcientur eo modo parati.

15. Errhina. Clysteres.

℞ seminis seseleos, cumini, pœoniæ & baccarum lauri & iuniperi. an. ʒiii. radic. aristoloch. rad. pœoniæ, phu, an. ℥i. sampsuchi parthenij filicis, rorismar. peucedani valerianæ, galiopseos. an. m. i. ciclaminis ʒii. fiat decoctio addendo agar. recenter trochisc. ʒiii. in col. lbi. dissolue vini optimi alb. vel odoriferi, vel aromatitis ℥iiii. confectionis de baccis, mellis mercuri. an. ℥i. succi mercurial. loco mellis ℥iii. diaph. aut benedict. aut Electuarii indi. aut diacarth. ℥ß. syrup. rosarum pallid. ℥ii: Potest addi terebinth. theriaca, mithridatium, aurea alexandrina: pulueres electuariorum prædictorum. Nec *abs re syrupum rosarum pallidarum adiecimus, quod eius vsus plurimus sit ad serosos & acres ichores deturbandos, qui sunt omnis venenatæ qualitatis maxime subiecta materies.* Nec *etiam succum ireos, aut ebul. aut mercur. aut brassicæ marin. aut betæ infundere alienum erit.*

16.

Nos autem probamus duo quæ ab antiquis vsurpantur, vt caput primum oleo de ben. irino, de maiorana, de spica per embrochen foueatur: in summo suffocationis periculo cauterium adhibebis. Et ad dissipationem flatus maligni ventriculi litus & fotus ex iis quæ discu-

Sananorola ex Auicenna. 17.

tiunt flatus, si prius omni modo tentaueris vt vomitio prouocetur. Quanquam antè docuimus id minus Auicennæ probari.

Fotus

℞ malabathri, spicæ nardi, spicæ coltic. iuniperi, scoe-
18. *nuanth, cypp. calami aromati. carpobal. xylobal. an. ʒß. foliorum maior. arthemis. absinth. an. m. i. acori. ʒii. ligni cedri ʒiß. cinnam. ℈ii. fiat decoctio cum semine lini foenig. ameos, ses. iuniperi & lauri & hederæ saccis, fiat fotus ad ventrem & abdomen. Incoquentur autem ista in*
19. *vino alb. aut aromatite pro ditioribus.*

Post fotum quid oberit partes linere oleis chalasticis vulpino, costino, irino, de balano myrepsica, nardino, nucis moschatæ, jasmino & cæteris id genus.

Sed cum à paroxysmo liberata est, quod fit maximè cum aquosa quædam excrementa, aut semen rerum suppositarum vi fluxerint, tum cogitare oportet, ne morbus recurrat. Cum suppressi sunt menses, aut intermissa venus quæ coaceruat semen, potius repetit morbus. Grauidæ enim etsi hystericæ fiunt, minus tamen de his sollicitos esse oportet, sed tantum de paroxys. suffocationis metu. Cæterum si menses subsistunt, ac inde mali labem conijcis, in id incumbendum vt menses cieas: Immò contra quam fit in hysterica passione à semine, iuuat plurimum reserare venam maleoli, aut poplitis si peritus chirurgiæ adsit. Ac præmittere conueniet fotum crurum & tibiarum ex herbis antè dictis, quia hoc in affectu calor ferè obruitur, ideóque sanguis & spiritus amne aluεóque libero non fluit. Ac nisi fluat Æthiopem lauas. Præterea si qua te occasio ab hoc conatu auertat abducátque aut sanguisugas aut cucurbitulas maiore cum flamma, cæsurísque punctim factis adhibebis, quod sectionis vicem suppleat. Immo si magna sit plenitudo & morbus dat inducias ne maleoli sectio aduocans vi ságuinem copiosum tanquam conculcatum, vt sic loquar, maiorem obstructionis causam afferat, è re futurum est si

largiùs è cubito sanguis ducatur, vt sequenti die, aut maturiùs ad maleolum properetur. Denique in paroxysmo tutò id fieri potest, nisi fortè prægnans mulier fuerit. A sectione maleoli abortionis aut partionis metus foret, non tantus ex gibberi sectione. Immo ne tentanda quidem in gibbero, licet menstruum suppressum mali autor sit. Nisi plenitudinis magnæ affuerint argumenta, vt propter eam magna suffocationis occasio nascatur. Sollicitos autem valdè esse oportet hîc quoniam mulier prægnās aeris attracti duplo eget ad refrigerationem cordis & fœtæ & fœtus. Itaque vt quam citò ad se redeat videto, & in os quippiam immittatur, quo hians os teneatur breuioris strangulatus metu. At si suppressum sperma sit, à sectione venæ temperandum, nec enim iuuat, immo refrigerationem maiorem adducit quàm antè fuerit. Cum ergò facilè relapsum morbi suspicaris ob menses suppressos, ad remedia accurres mensium suppressioni dicata: si autem semen horum malorum causa est, si nil impediuerit nubat, quo veneris exercitatio eam suppressionem prohibeat. Vnus enim coitus tantorum symptomaton est vindex. Quòd si aut votum, aut alia ratio prohibet quominus fundi vxorij cultus tanquam vnum & proprium remedium adhibeatur, videndum ne id succrescat in corpore, cuius prouentus præcipites istos casus afferre soleat. Seminis generationem prohibere oportet, & illud genitum extinguere. Galenus in libris de simplicibus aliud esse docet semen gignere, aliud prouocare, quemadmodum aliud est extinguere & supprimere. Nam cum seminis substantia benignum sit excrementum & superfluum, nec non in se habet aliquid ἀφρῶδες. (Immo Venus græcis Ἀφροδίτη dicitur ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ, quod è maris spuma generari dicatur) oportet alimenta quæ seminis progignendi facultatē habent multum nutrire, & flatuosa esse. Porrò tum alimenta, tum medicamenta semen & generant & extinguunt, & gignere, sciendum nil aliud esse semen gignere, quam id quod non est producere, ad quod etiam perti-

Nota.

Hystericorum symptomatū vindex coitus.

Cap. 23. lib. 5.

Venus ἀφροδίτη dicta.

nent ea quæ seminis multiplicandi vim habent: prouocare autem, est ad quod in profundo corporis situm est promouere, producere & emittere. Vt sunt ea quæ ad libidinẽ excitandam instituuntur. Alimenta cal. flatuosa, multum nutrientia & tota substantia familiaria semen generant, item & medicamenta calida & flatuosa. Quæ verò desiccant & refrigerant extinguunt, & quæ tota substantia sunt contraria. Quod notandum est. Nam ad generationem aut extinctionem non est satis si alimenta medicamentáque idoneis ad id instructa sint qualitatibus, sed præterea quandam totius substantiæ consensionem, aut eiusdem dissidium adesse oportet. Prouocant calida & flatuosa, sine desiccatione: suppriment frigida non flatuosa & desiccantia. Quæ refrigerant supprimunt semen, sed non corrumpunt, si calida & siccantia sunt, ne generari quidem permittunt, si frigida sint & siccent, multò minus permittunt. Sed quærat quis si quæ vim sistendi seminis habent quia frigidiora sunt, vt quæ vel illinuntur renibus vel applicantur, cuius generis oculi populi & opiata populeon dicta ex iisdem confecta, folia & flores nymphea, salicis & vitis folia & sexcenta alia eius generis, ea potius inducent symptomata & morbos ab vtero, quia supprimunt & non extingunt. Omnis enim excrementi calidi suppressio, congeneres morbos inducit. At semen omne calidum est spiritúque omnis generis turget: quæ verò frigida idem sistunt ac supprimunt. Itaque horum tutus non est vsus: at potiùs vsurpanda sunt quæ tota substantia idem extingunt. Nisi fortè dixeris frequentiori vsu rerum frigidiorum tandem prohiberi generationem huiusmodi seminis, vt quod postea generatur effœminatum, aqueum languidúmque sit, imminere autem aliquando periculum ab vsu rerum calidarum siccarúmque, quod dum extinctioni seminis student, verendum sit ne inducant intemperiem quandam calidam siccámque quæ corpus impensè sit læsura. Prætereà si autore Galeno in sicciorib[us] natura semen crassius sicciúsque sit, quod aquea

Nota.

quædã ſubſtantia ſemen diluens abſit: conſequi videtur, vt rerum ſiccantium (quæ tamen extinguere ſemen, & generationem eius prohibere dicuntur) vſus craſſitudinem tantùm ſeminis inducat. Relictis tamen his quæſtiunculis dicendum eſt & vſu rerum frigidarum ſupprimi ſemen, nec ſupprimi ſolum ſed fieri ὑδατῶδες, euanidum & elanguefcẽs. Calidarum verò & ſiccantium extingui planè. Quod tamen audiendum pro corporum diſtinctione. Nam calaminthe, & agni ſemen, ſimiliáque (niſi à proprietate ſemen extinguendi facultate valeant) pinguioribus, mucoſíſque corporibus tradita poſſent, in ſuperfluos humores agere, & ſemen non attingere. Sic iuſcula frequentia lac augere dicuntur, in mollioribus humidioribúſque mulieribus, idem non augent, ſed aqueum dum reddunt, eas lactare minimè queuntes efficiunt. Sic idem quatenus idem, eadem non poteſt in diuerſis. vt à contrariis cauſis idem in diuerſo ſubiecto fieri natum eſt. Nec ſolùm vſurpanda ſunt quæ ſemen minuunt aut extingunt, ſed vitanda ſunt quæ ad libidinem alliciunt. Itaque relegare eos oportet ad caput de ſuffocatione vterina & de inſano amore. Sed ſi, vt in ſenioribus mulieribus contingere antè docuimus, colluuies aliqua circum vterum corrupto ſemini analoga hyſtericam affectionem aut ſimile quid adfert, commodè ea inſtituentur quæ eam minuere poterunt. Quem in vſum medicamenta purgantia ex agarico & folliculis ſæpiùs repetita valitura ſunt: vel pilulæ ex aloe & agarico.

Com. in aph. 2. lib. 6. 20.

Syrupus.

℞ radicis rub. tinctorum, eryngiorum, vrtic. & ciclaminis an. ℥i. rad. apii, petro, ireos fœniculi, an. ℥ſ. corticis fraxini, iuniperi an. ℥6. ſeminis naſturtii, ſeſeleos, ameos, fœniculi & pæoniæ maris an. ℨiii. calaminthes, parthenij, ſtoech. beton. menthaſtri ſiue mẽthæ ſylueſtris filicis, tormentill. mercurial. an. m i. ſeminis carthami conquaſſati. ℨii. caſſuth. m. i. fiat decoct. ad ℔. i. diſſol. in ea expreſſ. ℨiiii. folio ſenæ infuſorum in aq. menth.

& artemisiæ cum calami aromat. iunci odorati & cinnamomi an. ℨi ſ. item expreſſum ℥x. agar. recent. troch. ſimiliter infuſi: adde vt f. ſyrupus magiſtralis ſyrup. roſarum pallid. & oxymel. ſimpl. an. ℥iii. vel ſyrup. de artemiſia tantundem, vel ſyrup. de lupulo, de bizant. de quinque radicibus.

Vel pilularum maſſa inſtituetur ex radice mei, cinnamomo, & ſimilibus.

Caſtoreũ non omittendum: immo frequens eius vſus vel cum aqua mulſa, vel cum dicto artemiſiæ decocto hoc malum fugat.

Pilulæ.

℞ trochiſcorum de myrrha ℈i. caſtorei, cinnamomi, radicis aſari & radicis poeni. an. ʒſ. Aloes. ℨiii. agarici recenter trochiſcati ℨi ſ. cum aqua meliſſophylli aut foeniculi infuſionis ʒſ. zinzib. & ℈i. nucis moſch. fiat maſſa pilularum vtenda vt dictum eſt ante.

Nec omittentur ſuffitus ex his quæ vterum excitandi vim habent, vaſa aperiendi vt tandem via illi colluuici paretur.

Sin autem poſt immodicum menſium fluorem vteri ea refrigeratio contingat, vt inde ſtrangulatus vterini occaſio naſcatur, fouendus eſt vterus ex ijs quæ roborandi vim habent, ne ſi ea quæ tenuium partium ſunt vſurpemus, menſes moueahtur, & ita maior perfrictio conſequatur. Valet id quod ſequitur.

℞ ſeminis poeoni. nigri ℥i. muſci in arboribus innaſcentis. m. i. nardi indic. corticis thuris, viſci querni, cupul. glandium, foliorum braſsic. marin. foliorum myrth. & lentiſci an. m. i. Ramorum rubi m. ii, menth. & ſymphyti petræi an. p. i. ſeminis papaueris ℥i fiat decoct. in vino rub. aſtringente ad fotum vteri.

Eadémque materies concluſa poteſt pectini & perinæo applicari cum decocto magmatis roſarum. Cum poſt immodicos menſes vterus refrigeratur, vel ſimpliciter refrigeratur, vel cum flatibus. Nam nimiæ excretioni flatus ſuccedunt ſæpè, ſi ſimpliciter, valet hoc re-

medium quod hic assignamus si sustuleris semen papaueris: sin flatus assit in fotu ex ijs quæ flatus dissoluunt magnam alleuationem ægro afferes. Et valet hoc remedium.

℞ rad. alth. eryngiorum, fœnicul. an. ℥iii. farinæ lini. ℥ii. seminis lini, crob. foenigr. lentium & milii an. ℥ii. malu. mercurial. folior. sampsuchi, sambuc. calami. orig. an. m. ii. flor. chamæ. melilo. summitatum aneth. an. m. ii. coque in vino albo passentur addito oleum lilio. chamæ & buty. recen. fiat catapl. addendo foliorum rutæ cum butyr. recen. & axung. porci coctorum m. ii. croci ʒi ſ. cinnamomi. ʒi ſ.

ADDITIO.

Explicatis omnibus causis hystericæ affectionis, alienum non erit aliquot remedia ex Aetij libris repetere. Cum mulier videt se quodammodo primæ restitui sanitati ex eo quòd minùs solito repetant paroxysmi, non desinat purgari, menses prouocare, parum seminis generare, sæpè cucurbitulas fœmoribus applicet, pectini cataplasmata remollientia; posteà verò ea quæ sua acrimonia & calore vesiculas excitent, frequentes sint exercitationes, sed moderatæ, modulatio & vox clara. Conferunt & naturalia balnea tum calida, tum frigida, maximè vero ex vsu sunt insessus ex vterinis, qui cùm exiguis sumptibus fiant, & facilè parentur, omitti non debent. 21. 22.

℞ spicæ nardi. croci cum vino odoro tritian. ʒi. ammoniaci, mastiches an. ℥i. styracis ℥ſ. cum pauca cera fiat pessus. Pessus.

Potest addi adeps anserinus ad remolliendum vterum cum balnea mulier ingressa fuerit, vt præcaueatur, non erit alienum inungere os pectinis & perinæon. ol. in quo sub sole maduerit semen rutæ, viticis, casia, cinnamo-

mum, cardamo-piper quoque tritum, & nigella romana. Hos autem canones in primis animaduertere conuenit, quibus non declinat, aut auersus est vterus pro humiditatis aut siccitatis ratione remedia adhibentur. Mollioribus rarioribúsque remedia sunto imbecilliora: iunioribus leuiuscula, prouectioribus duriuscula. Si à flatu malum natum suspiceris, flatus discutientia, sin ob humores grauitas adsit, incidentia tenuantiáque vsurpētur. Si humorum acrimonia vexat, mollientia laxantiáque in vsu sunto. Si auersio sit vteri, aut inflammatio, aut inclinatio; remedia sint minus efficacia, nam fortiora morbum exacerbant, prohibéntque seminis excretionem. Contrà moderata vtrumque prę̄stant.

Philagrius apud Aetium c. 71. sermo. 4. tetrab. 4.

23.

ANNOTATIONES.

1. *Tamen videtur potius verum vt in vteri furore fiat ipsius error, impetus & recursus quam in hysterica paßione. Quoniam in vteri furore vis concupiscens ardor ipsius partis magis apparet.*

2. *In isto com. Gal. quærit cur non ægre dolores exerceant occiput ac synciput. Cæterum locus præclarus est lib. 1. de morbis vbi ait vterum partem esse delicatam, exquisiti sensus & neruosam habere cauitatem, item habere consensum cum syncipite & stomacho, & eo affecto vtero mentem percelli ac turbari.*

3 *Cum natura certo statôque ordine excernit quippiam & tali iuuatur excretione, succēset plurimum offensionémque habet si illud supprimitur, Vt mirum non sit si menstrua suppreßio multis naturam obruat incommodis. Natura enim vt quorundam opinione, definit Cicero 2. de Natur. Deor. est vis quadam sine ratione ciens motus in corpore necessarios.*

4. Lo-

4. *Locus est præclarus com. in partic. 27. l. 3. prorrh. vbi intelligere queas in hysterica affectione conuulsiones esse posse: mulieribus hystericis & quæ strangulatu tenentur fiunt & continuæ totius corporis contractiones conuulsiuæ (græce* συνολικαὶ σπασμώδεες καὶ συνεχεῖς) *Et hæc non sunt periculosæ respectu earum quæ sequuntur ob inflammationem insignem vteri. Et dubitatur maxime an contractiones conuulsiuæ in vterino strangulatu esse poßint. Auicennas & Epilepsiam & strangulatum vteri ab eodem esse posse contendit. Quatenus est morbus officialis, id est, quatenus vterus conuellitur vuluæ propriè strangulatus, quatenus est morbus materialis, id est facit procedere vapores ad cerebrum: comitiale malum est.*

5. *Immo illud apparet in iis qui cum libidinosi sint à Venere abstinent, penem sæpè ac sæpe arrigi, intumescere ac turgere, & sæpe iactant se dormientes, cur non idem potius vtero contingat tanquam parti in intimo corpore calidóque loco reconditæ? Cæterum de subita arrectione & pruritu subito videtur Hipp. audire dũ initio lib. de genitura neruos & venas à capite in pudendũ protendit.*

6. *Quid declarat illa exacta vteri clausio semine concepto? quid gestatio per nouem menses, & delectatio eius allecto semine? Ventriculi exemplum maxime id docet. In fame videtur obuius esse cibis, immo eos minime præmansos præripere.*

7. *Hic Fernelius contra sententiam Sorani quam ante explicuimus eandem causã hystericæ paßionis & furoris vterini agnoscit. At Soranus furorem vteri quoddam malum esse dicebat sine materia. Sed forte audiendum hoc est* κατ' ἧττον καὶ μᾶλλον. *Reuera potest furor vteri contingere.*

ſine materiei communicatione per abſolutam ſympathiam vt loquitur Arculanus: vt cum læſo punctoque in pede neruo abſoluta quâdam ſympathia cerebrum conſentit.

8. *magna quæſtion an ſemen in vtero ipſo an in vaſis ſpermaticis corrumpatur. Aiunt in his conſeruari, & ſi plus ſit quàm oporteat, facultas expellit in vterum, ibiq; corrumpitur. At ſanguis in vaſis ſuis putreſcit, cur non & ſemen? quia ſanguis eſt minus coctus & defæcatus. & ſemen benignum excrementum dicitur non ratione ſuæ qualitatis ſed quantitatis. Tamen de hoc poteſt controuerti. Rondeletium vide cap. de ſtrangul. vteri.*

9. *Reuera ſemen retentum potius eſt cauſa ſtrangulatus quàm menſtruum: Et menſtruũ retractionem, recurſumque & inclinationem vteri facit nec non peruerſionem, ſed non ſtatim ſuffocationem. Si æqualiter vterus trahatur, rectà ſurſum aſcendere videtur, ſi inæqualiter, vel ante, vel retro, vel aliorſum trahatur. Et hæc retractio crebriorem reſpirationem facit, ſed eam non tollit, ſic menſtruum* ἀναῤῥοπίαν καὶ ἀνασπὰς *facit, ſemẽ potius* πνῖγα ὑστερικήν.

10. *Statim initio iuuat prouocare vomitum præſertim ſi mulier plena ſit, nam malum auget. Et hoc ſuadet Aetius cap. de ſtrangul. vteri. Quanquam diſſuadet Auicennas & alii. Arabes quoniam, vt aiunt, ſurſum vomitu retrahitur putris materia quæ ſyncopen adauget.*

11. *Annotat quidam non eſſe alienum etiam in os immittere cum vrget affectio hyſterica diambr. diamoſchũ mithridatium licet ſint aromata, metu vteri retractus ad ſuperiora, quia hac ratione ſyncopes dantur, & plus hinc commodi quam incommodi: Item certum eſt quod hæc vt & alkermes ſpiritus recreant ac inſtaurant, at non eſt*

verum certumque vterum ascendere.

12. *Aetius citat ex quodam in hoc affectu cum nil profecisset acceptos esse duos staminum glomos eosque in oleum anethinum feruens immissos, & in sinum pudoris vicißim positos. Hinc miraculo conualuit.*

13. *Vel peßi dantur, vel herbæ tunsæ induntur. Si fieri potest, distinguas an sit menstruum suppreßum an semen (quanquam in paroxysmo ambigua est curatio) si menstrua subsint Euphorbium suppositum peculiarem dicat operam, si semen, radix satyrij & horminum (quod vtrunque ciet Venerem Dioscor. lib. 3.) imposita proliciunt illud. Item folia vrtic. Item sal & nitrum. At prius fricare corpus conuenit.*

14. *In muliere grauida hysterica possunt quidem foris adhiberi quæ intemperiem minuunt, clysteres præsertim qualis hic vsurpantur, & sectio ven. vitanda.* In vterum *aut per os nil infundatur.* Nisi *forte ad cardiaca confugias, & clysteres ex pauca terebinthina, aut ex theriaca vino, ol. sesamico, & confectione de baccis lauri.*

15. De *lauro, quæ hîc commendatur hoc scias, folia & bacc. conferunt in hos scopos, sed si conceperit mulier caueatur à radicis lauri cortice, Conceptum enim enecat.*

16. *Auicennas insessus parat (Si modo vsurpari possunt. ex decocto baccarũ & folior. laur. marrub. artemi. nepe. Conyz. sabin. centaur. dictam. sampsu. fænugr. aristolo. ireos serpilli. Et insessus tempore caput oxyrhod. rigatur, & in aceto prius ruta, serpil. bacc. laur. & castoreum coquuntur.*

17. *Atque cum hysterica affectio & grauidas & vacuas præbendat, aliter se gerere oportet in his & illis.*

Alioqui periculum ingruet. Ac de suffocatione quæ adoritur prægnantem Hipp. abunde dixit lib. 1. de morbis mulierum.

18. Semen extinguunt ruta, agnus, contra saluia franca, Illa id præstãt & siccandi vi & calore. Tamen eruca, satyrium alioqui calida semen augent, agnus & ruta quæ calida sunt extingunt. Vnde? satyrium & eruca non tam semen augent quàm ad Ven. excitant, & illa multaque alia quod flatuosa sint, venerem excitant. Ruta & agnus cum calidiora sint flatus discutiunt, semen extingunt, proinde Veneris ardorem extingunt, aut refrænant.

19. Cæterum hysterica affectio cur non per contractiones quasdam conuulsiuas tolli potest, veluti translata materia, & symptomatis per mutationem sese mutuò excipientibus. Ita enim contra multorum opinionem docuimus ex Gal. comment. in particul. 27. lib. 3. prorrhetici τὰς σπασμώδεις in strangulatum vteri cadere posse. Et com. in part. 26. lib. 3. prorrh. conuulsiones possunt apoplexias soluere & paraplegias. Quod notandum. Cur non idem de strangulatu vterino dicatur?

20. Præter commemoratas hoc in capite causas suffocationis hystericæ: ne decipiamur vnum morbum pro alio supponẽtes: meminisse oportet, suffocationem posse contingere ob Erysipelas in vtero contentum, vt Hippoc. lib. de natura mulieb. docet. An tunc non secanda vena etiam si animo linqui videatur vt ibi docet Hippoc.

21. Flatus qui hystericam inducunt affectionem, aut sunt maligni, vt qui excitantur à semine aut non sunt maligni: vt cum post eruptionem mensium immodicam flatus succedunt distendentes & hanc affectionem inducentes.

De prolapsu & descensu Vteri.

CAPVT XI.

SAtis superque antè disputatum est an vterus loco moueretur an non; dictúmque vtero, vt & omni parti quæ exquisitiore sensu prædita officiũ in corpore munúsq; publicum habet, insitum quoddam esse desideriũ, quo res potiùs hæc quam illa summo veluti voto expetitur. Sed cum distinctionis causâ illud animale sit, in quo non modo naturalis propensio, sed quædam ὁρμὴ incitatióque cum manifesto sensu aut naturale, quod ipsum occultum est, & in ipsis naturæ primordiis inclusum. quædam sunt partes in quibus animalis ista appetitio viget, vt sunt vterus, & ventriculus. Hinc cum rerum iucundarum desiderio prurit vterus tumultuari videtur ac turgescere, & sua ipsius incitatione & entelechia, aut superiora petit, aut quasi hians & extremam sitim explere cupiens obuius fit, prouoluitúrque seminis tanquam rei iucundissimæ appetitione incitatus. Hinc Aristotel. sedulus rerum naturalium indagator scripsit quibusdam coitus desiderio, aut longiore Veneris abstinentia vterum excidisse, quam prolapsionem vnus coitus curaturus sit. Itaque vterus quatenus pars est organica constans suis tunicis & ligamentis quibus antè & retro vicinis partibus adnectitur, potest cadere, prouolui, ac prolabi. In quo prolapsu nil fere animale est, nisi vt ante dictum est, id coeundi ardore contigerit, sed totum hoc aut causa externa, aut interna euenire putandum est Sed cum impetu quodam incitatus effrenis turget errores quosdam habet & motus impulsionésque animales, vnde ἀιαρῤοπὴν, καὶ κατωῤῥοπὴν. Itaque hic considerare oportet τὰς ὑστέρας ἀρτήματα πεπονθότα, appendices affectas, ἀναῤῥοπίας, κατωῤῥοπίας, ἐντάσεις, ἕλξεις, ἐπισῤῥοπίας siue διασειφὰς siue παρασπασμοὺς.

7\. Historia animal.

Hinc dicitur ἕλκεσθαι, συνεσπᾶσθαι, παρεσπάσθαι, ἀνεσπᾶσθαι, διαστρεφῆναι. Qui omnes motus vel ab vtero sũt, vel à ligamẽtis. Si ab vtero, tanquam à quodam animali id proficiscitur. quod rerum expetitarum aut desiderio languet, aut ad easdem obuius rapitur. Et tunc πλανᾶσθαι dicetur opinione Platonis, suósque motus sursum, deorsum habet maximè: & ii motus, errores & inclinationes aliquid ζωτικὸν, id est animale habent, ac si in bruta natura instinctus aculeúsque naturalis insit cum animali quodam appetitu ad ea persequenda quorum desiderio occupatur. Vnde ante diximus plerisque visum esse nunquam hystericã strangulationem contingere sine ista animali perturbatione quæ ἀναρροπίαν faceret, aut καταρροπίαν, vt cum libidine pellectus incandescénsq; vterus superiora capessit, strangulatum afferat, cum inferiora πρόπτωσιν efficiat, nullo in ligamentis appendicibúsque, vteri vitio concepto. Quanquã non negent procidere non posse vterũ sine ligamentorũ vitio. Nam si ligamentis aut non laxatis, aut non mollefactis coitus desiderio vterus prouolueretur prociderétque, id non posset fieri, citra diuulsionem retractionémque appendicum, & difficultas spirandi magna afferretur. Nec aliter fortè contingeret, quàm quod scriptum est à Gal. dum ait hydropicos, dum aqua per paracentesim euacuatur, non solùm impensé lędi ratione confertæ euacuationis, sed quia viscus duriusculum hepar reliquas partes attrahat dyspnœan inducens, vt potè quod non amplius vtatur aqua in abdomine contenta tanquam sustentaculo. Sed sane hoc tribuamus vtero, vt voluptate perfusus hos motus à se habeat: insistendum quoque videtur in opinione Galeni qui vtero ipso non affecto, sed aut appendicibus plenis, aut vasis sanguine seminéque abundantibus has reuulsiones, contorsiones, ascensus, retractiones, prolapsionésque contingere posse asseuerat. Et hoc totum ad solennem aphorismum de conuulsione, quæ aut inanitione, aut repletione contingit, reuocauit. Quemadmodum enim aut pars antica corporis, aut postica, aut totum corpus (vnde Teta-

Com. in aph. 27. l. 6. Aphor.

Lib. 6. de loc. aff.

Conuulsio à repletione aut inanitione.

nus, idest Celso, rigor) conuellitur, ídque aut humorum copia aut eorundem exhausto, ita accidit vtero. Vel enim deorsum fertur, aut sursum, aut in latus. Si deorsum fertur vi impulsúque naturali, seminísque desiderio, potiùs κατωῤῥοπὴ dicetur, sin vitio ligamentorum πρόπτωσις, præcipitatio, aut retractio ad inferiora; cum vel totus, vel pars procidit peruertitúrque aliquando vt fundus appareat. Cum ἔντασις aut ἕλξις adest, idest retractio, & contentio aut est ἐπιῤῥοπὴ, aut ἰσοῤῥοπὴ, aut ἀναῤῥοπή. Επιῤῥοπὴ quæ τῷ ὀπισθοτόνῳ est analoga, est cum in hanc aut illam partem vterus proripitur, contorquetúrque, alio modo διαστροφὴ (non διάστρεμμα quanquam ab eodem deriuantur verbo, sed aliud significat vt docet Gal.) aut παρασπασμὸς, quo verbo vtitur passim Gal. Fernel. malè conuulsionem vertit, meliùs, contorsionem in latus aut in latus peruersionem inclinationémque dicemus. Ἰσοῤῥοπὴ τῷ τετάνῳ est consimilis, & fit cum suo quasi loco manet vterus, æqualiter hinc & inde tractus, distentúsque. Gal. vocat μετάστασιν ἀπαρέγκλιτον., id est recta mutationem omnísque obliquitatis & inflexionis expertem: cum alioqui διαστροφὴ fiat τῆς μήτρας ἑλκομένης ἄλλοτ' ἀλλαχόσε. Et cum ita intorquetur vterus dolores inguinis & coxendicis sæpè acerbissimi oriuntur, crus aliquando obtorpescit: vndè sæpè mulieres claudicant, & ita coxa afficitur, ac si ischiade laboraret. Hoc primus Galenus obseruauit in plerisque quibus cum suppressi menses essēt in latus detorquetur inclinátque vterus, hinc dolor coxæ & ingrediundi difficultas. Immo & tumores nascuntur, & vterus ibi putrescit. De quo audiendus apho. Si vterus vergat incumbátq; in coxam, necesse est linamentum fieri. Quo loco non vocat μήτραν διεστραμμένην aut διεσπασμένην, sed ἐγκειμένην, incubantem ischio, quod temporis diuturnitate ob corruptos menses ita sunt affectæ appendices vt non amplius vterus retrahatur. Et τὸ διεστραμμένον & διαστροφὴ motum aliquem & ἔντασιν significāt, sed τὸ ἐγκείμενον languorem partis & ἀκινησίαν vt sic loquar. Nec alienum erit hoc loco vt verbis Galeni maior fides habeatur, narrare historiam

3. De officina med: 6. loc. aff. cap. 5.

Hipp. l. 2. de morbis mulierum de contorsionibus vteri & ijs quę superueniunt amplissimè disputauit.

6. loc. aff.

Cap. 5. l. 6. de loc. aff.

47. l. 5. & lib. 2. de morb. mulierũ.

de muliere quæ ischiade laborare putaretur, cum tamen id totum à decubitu vteri in latus nasceretur. Huic substiterant menses. Ad coxendicis morbum, vt credebatur, tollendum omnis remediorum sylua adhibebatur. In malleolo secatur vena: nil profectum est. Tandem cum elusam omnium remediorum vim medici conijcerent, fortè quæritur num menses suppressi contorsionē vteri attulissent. Obstetricibus id muneris demandatur. Comperiunt vterum in dextram magis partem vergere fluxerunt menses, in locum pristinum vterus restituitur. Conualescit. Ea de re volūt quidam intelligi sententiam Hippoc. Quædam prius quam conciperet coxā dolebat, cum concepit non ampliùs doluit. Vbi peperit vicesima die doluit. Quod repetitum est ab eodem libro de superfœtatione. Item eôdem hoc pertinet, cui intestinum à dextra parte, articulorum morbo laborauit, morbus erat quietior. Id est, illud intestinum quod deuergens in coxam, opprimebat, ischiadicum affectum intulit (impropriè enim articularem morbum appellat) cum in scrotum non ampliùs committebat. Atque ita loci illi de discessu partis alicuius à sede propria sunt audiendi. Quanquam Auicennas ideo ait eum dolorem coxæ quem mulier ante conceptum sentit, ideo post conceptum finiri, quod concepto semine vterus calefiat: vteri autem calfactio partes vicinas attingat vnde dolorum antè impregnationem vrgentium alienatio, ac si illi à perfrictione orti forent. Sed an vera sit Principis opinio, an non potiùs id ad vteri inclinationem referendum sit, liberum cuique sit iudicium. Hoc itaque ratum sit peruersionem vteri posse dolores coxarios inferre, quos temerè solennibus ad arthritin remedijs profligare studueris. Ac fortè ridiculum esse debet quod Fernelius scribit: cū vterus in latus diuertit ac contorquetur inguinis ac sæpè coxendicis tum dolor exercet, qui si atrociùs excandescat, vteri furor appellatur. At nos ante expli cuimus, non isto intolerabili dolore coxendicis vteri furorem definiri, sed potiùs cerebri læsione, phantasiæ errore,

1. epid. sectio. 2. & l. de superfœtatione. Part. 3. sectio. 4. l. 6. epid. Cap. 11. l. 3. fen. 21. tract. 1.

Peruersio vteri potest dolores coxarios inferre.

Cap. de morb. vteri lib. 6. path.

rore, & ratiocinationis mentísque abalienatione: immo in furore isto ne moueri quidem vterum docuimus, quanquam quidam definiuerunt illum furorem per ἀνατρεπτὰς, πλάνας, καὶ ἀναῤῥοπὰς ipsius vteri. Nisi dixerimus, vt venia detur Fernelio, posse quidem tanquam συγγενὲς, καὶ τὸ συνεπόμενον vteri furoris esse implacabilem ischij, coxendicis, & inguinis dolorem. Possunt enim & similia adesse symptomata, sed quæ ὕπαρξιν furoris vterini non propriè consequuntur tanquam παθογνωμονικά. Vel nomine vterini furoris priuato nomine audiendus est subitus & vehemens vteri motus in hanc aut illam partem, vnde vicinis in partibus dolores acerbi oboriantur. Nunc ad institutum reuertamur. Πρόπτωσις καὶ καταῤῥοπὴ, vt explicuimus, sunt affectus congeneres, nisi quod illa ligamentorum laxitatem resolutionémque sequatur, hæc nescio quem deprauatum motum ipsius vteri ab insita quadam vi prodeuntem, quem ita appendicum vitium iuuare potest. Πρόπτωσις vt est nomen generale ita non significat esse prolapsum vteri nisi cum adiunctione, vt τῆς ὑστέρας πρόπτωσις dicatur. Omnis autem procidentia partis fit aut propter laxitatem, aut mollitiem, aut resolutionem musculorum aut ligamentorum quibus pars vnaquæque continetur ac firmatur, siue causa sit interna, siue sit externa. Sic prolabitur vterus relaxatis vinculis quibus vterus coalescit, adiungitur, mouetur, nutritur, siue refrigeratio fit vteri & appendicum vt contingit mulieribus lotricibus, aut quæ frigidissimis lapidibus aut aqua insident, siue mucosa sit substantia tum in corpore vteri, tum in acetabulis, vt grauior factus vterus suo non contineatur loco, siue id ab externo aere frigido proueniat maximè tempore menstruorum hiante vtero, casu, motu, resolutione ipsa & paralysi, accedit & coëũdi libido quæ propriè καταῤῥοπὴν inducit vt ante exposuimus. Difficilis partus maximè id facit, quod rũpantur aliquando appendices ad ossa pubis pertinentes, aut peritonæon. Sunt qui tensionem inferiorum ligamentorum id posse inducere dicant, sed errant, cum ea occasione potiùs ad ossa pubis

Πρόπτωσις & καταῤῥοπὴ vt differant.

3.

4.

Cap. 2. l. 7. de hist. animal.

traheretur potiùs. Aetius violentam secundinarum extractionem, aut inartificiosam fœtus extractionem, aut nimiam spiritus retentionem (vt cum nimiū nitimur cohibito spiritu in egerendo) partuum frequentiam, terrores, animi affectus, immensi ponderis sublationem, periculi metum causam esse censuit: vt quemadmodum totum corpus præsente periculo cohorrescit, concutitur ac dissoluitur, ita & vterus. Prolapsus grauior est quàm descensus, quod euersus vterus foras totus procidat, eiúsque fundus promineat, & manu attrectetur anserini oui magnitudine, Aetius struthiocameli ouo simile quid esse putat. Quæritur an totus vterus procidat, an verò pars aliqua tantum. In vtero, vt antè explicuimus in capite ea de re conscripto, spectatur corpus ipsum, os, collum, appendices & ligamenta. Corpus aliàs maius, aliàs minus, & quod facilè in omnem dimensionem dilatari potest. Cornibus duobus præditum est. Vterus os habet, collum, & os colli. Falluntur enim qui putant se os vteri manu contingere posse. Galenus com. in aphorismos explicans quid sit os vteri, græcè τὸ στόμα τῆς ὑστέρων ab epiploo comprimi, ait, dictum est ab Hippoc. os id scilicet quod intus est vbi vterus desinit, collum verò incipit, illud autem propriè os vteri cum adiectione nominaretur. Nam altera ipsius colli extremitas quæ mulieris pudendis coniungitur, non vteri os, sed os colli, græcè αὐχένος στόμα nominaretur. Ligatur autem parte inferiore validis ligamentis, quæ eum ita continent, ne partes supra sitas comprimat, aut in alterutram partem deuergat, & meatum vel cornu, vel os interius dilatans. Si alterum ligamentorum soluatur contrahatúrue in hanc illámue partem inclinat. Parte autem superiore firmatur vasis spermaticis, & venis in superiorem eius partem pertinentibus. Ne autem arteriæ venæque rumpantur firmo præsidio eas muniuit, pote peritonæo. Si itaque peritonæum rumpatur, aut laxetur prouoluitur, aut procidit in aliis magis, in aliis minus. De quæstione, an vterus totus procidat non est adhuc ra-

Cap. 76. sermo. 4. tetrab.

5.

6.

Com. in aph. 46. lib. 5.

tum inter veteres. Aetius ex Sorano ita de vtero prolapso sentit; prolabitur vterus cum ita euertitur vt foras promineat. Nec enim totus à suis appendicibus exolutus excidit. Alioqui id incurabile foret. Contra nititur Arabum autoritas qui existimant totum excidere prolabique posse. Aetio Paulus subscribit, aítque, quidam verò totam vuluam prolabi putant, sed hoc falsum est. Qua enim ratione sursum acta queat affirmari? Nos autem vt vtrosque conciliemus, Ita interpretari oportet procidentiæ nomen vt vterus planè non sit absolutus & ligamentis non contentus, sed tamen cum magna laxitas est omnino inuertitur, ac si à nulla re penderet, signúmque magnæ resolutionis laxitatísque existit. Atque opinor ita Arabes intelligunt: Græci verò cum defendunt totum non excidere, id audiendum vt absoluta perfectáque exolutio non fit, alioqui nunquam exponeretur firmaretúrque. At antè ex Rondeletio docuimus quodam in oppido maximam partem mulieres ista procidentia laborare, quæ tamen concipiunt, vterúmque gerunt. Sic aliquando collum, aliquando fundum excidit. Cum collum excidit, velut glans viri rubens apparet, quæ se in ore pudendi profert cum suo foramine, cum fundum verò prolabitur, absoluta inuersio apparet.

Cap. 76. lib. vel serm. 4. tetrab. 4. Cap. 72. lib. 3.

Solutio quæstionis.

Quoniam autem magni refert an sit descensus, an procidentia, quod descensus à minimis causis fiat, & sæpè libidinis impetum ipsius vteri consequatur, & actio quædam sit & τῆς ἐνεργείας aliquid habet, procidentia autem passio quædam sit causas vehementes secuta, aut magnam resolutionem partis, aut vim ab obstetrice illatam aut quoniam cum violenta secundinarum extractione eductus quoque est ipse, dum instituendæ curationis initur consilium, videndum primum an ad procidentiam ipsam faciat quædam ipsius vteri ὁρμὴ καὶ ῥοπὴ καὶ ἔφοδος, an verò aliqua alia ratione contigerit. Quanquam enim prima quasi fronte communis curandi ratio sese offert, tamen cum ex professo res instituitur, tam quod est in fronte non spectatur, quàm quod in recessu, nec Empi-

Descensũ vteri Hippoc. docẽs actionem quãdam esse vocat τῶν μητρέων ὁρμάς.

Descensus vteri à minimis causis procedentia à validis.

ricorum more, sed methodicorum potius certa ratione rei consulitur, vt sunt causæ diuersæ morbíque vnius diuersæ ideæ, ita varia debent esse remediorum genera ad vnum finem spectantium. Si itaque verè procidentia est, non autem descensus inquirendæ sunt causæ. Si descensus propriè dictus ob motum ipsius vteri quo prouoluitur in pudendum, & ab obstetrice obuius deprehenditur, & laborans si recta steterit, sensum habet ponderis cuiusdam incumbentis in pudendum, sin sederit supináue iacuerit, aut aluum exonerârit, sentiet quasi pondere rectum intestinum premi: sin prona, difficultas vrinæ aderit, vt etiam viri congressum pertimescat, ac tum ad ea remedia veniundum erit quæ in hysterica affectione explicata sunt, nisi quod ὕστερον πρότερον vsurpanda sunt. Nam quæ naribus admouentur insuauitate odoris vterum fugantia, ea sinui pudoris suffienda erunt: in suaueolentibus eodem modo se gerere oportebit. At cum prolapsus est vterus ligamentis solutis, videndum an id fiat per se an per accidens, an cum humore, an sine humore. Per accidens quidem cum partes in quas ligamenta aut nerui implantantur læsæ sunt, cum idem fortassis possit contingere quod in aliis casibus obseruatum est. Narrat enim Gal. plerisque resolutionem sphincteris musculi ani & vesicæ contigisse, cum tamen ea pars non per se laboraret, sed ob læsionem spinæ à qua deducerentur nerui eò pertingẽtes. Item & digitos manuum paralysin passos, cum nulla vis illata esset manui, sed quod primæ vertebræ læsionem percepissent, cur non idem eueniat vtero? id συμπάσχειν, & per συμπάθειαν laborare Græci dicunt. Aliàs pars per sympathiam laborare afficitur, aliàs non afficitur, aut non læditur potius. Vt ei qui ex curru deciderat sensus digitorum amissus erat, & tamen in nulla parte ipsa manus læsa erat: sed in primo exortu nerui post septimam vertebram prodeuntis particula aliqua à qua neruus sensum impartiturus deriuaretur, inflammatio erat. Et quoniam tribus ferè modis affectus per consensum fit, aut quoniam materia actionis

Cap. 6. l. 1. de loc. aff.

Quot modis fiat affectus per consensũ.

autor non suppetit, aut quoniam facultas non transmittitur, aut vaporum humorúmque translatione, est vbi pars lædatur, est vbi non lædatur. Ita enim Galenus scribit, Quibus partibus vel materiæ, vel facultatis suppeditatio corrumpitur (in græco legitur διαφθείρεται, in latino codice legitur, suppeditatio non transmittitur) actionem lædi probabiliter dixeris, parte ipsam actionem suscipiente nequaquam læsa. At verò si vel à vaporibus, vel ab humoribus ad ipsam venientibus lædatur, eam non rectè illæsam dixeris. Quod diligenter est annotandum. Si per se ligamenta lædantur, vt si nimio delibuta humore madeant, laxentur ac remollescant, videndum an id ab aliis partibus, an in ipsamet parte fiat. Ab aliis partibus, dico, vt cum à capite, aut ab hepate, aut alia quauis parte perennis fluxio est, quæ partes subiectas ita imbuat, vt naturalem earum statum immutet ac inuertat. Docuimus enim antè ex Hippocratis sententiâ vterum ratione & situs & conformationis maximè obnoxium esse rheumatismo. Immo facilè in eo potest formari ea diathesis quam accommodatè Galenus ῥευματικὴν vocauit. Si itaque ab hepate, vel à capite quod plurimum fit opinione Hippocratis, fluxus fiat perennitate eius humentiora imbecillioráque vteri ligamenta redduntur, vnde laxationis vteri prolapsionísque nascitur occasio. Et hæc ab aliis partibus. Circum vterum ipsum, sicuti antè demonstratum est, copia sanguinis cogi potest qua tandem erumpente relaxatis præ humiditate ligamentis vterus procidit. Hinc Aetius lapsus vterini signa aliquot explicans scribit principio ipsius prolapsus sanguinem multum manare, vnde præcordiorum dolor insequitur, lumborũ, pudendorum ac imi ventris: hinc sæpè periculum est ne refrigeratis illis locis conuulsio vteri consequatur. Sed successu temporis vteri callosi fiunt. Aut, vt in veteribus annosísque contingere docuimus antè, mucosus humor potest succrescere qui quemadmodum in illis nescio quas strangulationes vterinas inuehit, ita nimia mollificatione laxitatem vterorum

Cap. 6. l. 1. de loc. aff.

Cap. 4. lib. 1. de loc. aff.

7.

Cap. 76. tetra. 4. serm. 4.

potest inducere. Si enim (vt dictum est ab Hippoc.) abortionis ferè metus adest cum cotyledones (quæ sunt ora venarum & arteriarum ad vterum pertinentium, ex quibus chorion pendet, non autem adnatæ ipsis osculis venarum carnes adenosæ vt contra quosdam Gal. disputat) plenæ sunt pituitoso mucore qui partes lubricas reddit, cum etiam nulla extrinsecus vis incidat, nonne si idem mucus obliuerit obseueritque appendices vteri, immo & totum locum, præcipitationis metus assit? Nemo herclè dubitat. Itaque considerabis quis habitus sit corporis, an plumbeus, mollis pituitosus, vt inde ad occulti vteri diagnosin via muniatur. Etenim magna ex parte totum corpus vteris simile est. Si nec casus, nec vis externa, nec alia excusatio afferatur, ex coloris inspectione perspecto humorum dominatu, in humoris mucosi & aquosi redundantiam, ligamentorúmque vteri laxitatem & mollitiem causa referenda erit, ideoque primo quoque tempore vterus è sua sede prolapsus in eam reponi debet, repositúsque ne iterum decidat aut prolabatur in suo loco erit continendus; ligamenta verò laxa humiditate madentia, & vligine oblita exsiccanda erunt & adstringenda. Verum antequam has curatiuas indicationes medendíque rationem persequamur, vt causa hæc methodo rectâ exscindi & summoueri possit, quo perfectior succedat curatio, operæ pretium est signa in medium proferre, quibus distinguere possis descẽsum vteri à prolapsu tum etiam vtrumque affectum à cæteris vteri tumoribus. Deinde an à causis externis puta casu, cõtusione, ictu, graui vteri gestatione, partu difficili & improspero, an ab internis appendicum nimirum vteri laxitate, copiosíque humoris perfusione ambo affectus ortum ducant. Si ergo descensus vteri sit extra vulnam, vel etiam intra eam exigua tumoris specie apparet percipítque obstetrix vterum pudendo obuium, si autem laborans erecta steterit quoddam grauitatis pondus, in pudendum incumbere sentit, si vero sedeat aut supina jaceat, vel aluum exoneret, quasi onere rectum intesti-

Apho. 45. l. 5. & l. de morbis mul. Com. in prędictũ 8.

Com. in aph. 62. l. 5.

Et ex initio lib. de natura muliebri colores fidẽ faciunt de natura & temperamento mulier.

Signa descensus aut prolapsus vteri.

num aut etiam vesicam premi animaduertit, sin prona iaceat vrinæ difficultate premitur & viri congressum amplexúsque venereos refugit & pertimescit. Descensu vteri procidentiam grauiorem esse extra controuersiam est quod euersus vterus procidat foras, eius fundus promineat, & manu attrectari possit anserini aut maioris alicuius oui magnitudine, in cuius ima parte foramen conspicuum est, quod internum est vteri ipsius orificium. Initio partium circumiacentium puta lumborum, hypogastrij, & pudendi dolor est insignis, febris magna & hæmorrhagia laborantem exercent ob ligamentorum tensionem & ruptionem; sed post aliquot temporis interuallum dolore mitescente dumtaxat grauitatis & ponderis sensus percipitur molestiámque non leuem percipit mulier si quando ambulare & incedere cogatur: si ruptio aliqua præcessit ob immoderatum sanguinis profluuium sæpiùs laborans in summum vitæ discrimen conijcitur, excrementorúmque alui & vrinæ suppressiones contingunt: Cum verò à laxitate ligamentorum vteri decidentia aut prolapsus oritur, pedetentim malum fit virésque acquirit eundo, non adeo vehemens dolor ægram fatigat affligítque; præcesserunt causæ appēdices vteri laxantes & humectantes vt insessus in aquis sessio super lapidibus frigidis, victus ratio humidior, aut vteri hydrops. Denique cum ab vlcere ligamentorum erosio contingit, vt vlceris indicia apparent ita purulenta quædam colluuies sensim per sinum pudoris stillat & effluit.

Hæc autem multo difficilius curatur quàm ea quæ à simplici Appendicum vteri laxitate oritur: imo rupta vteri ligamenta consolidare impossibile est, si maximè callosa existant malúmque iam inueterauit. At simplex descensus aut etiam prolapsus raro ex se lethalis existit, verum mulieribus molestus & tædiosus esse solet, seminisque attractionem impedit, deinde liberum & liberalem menstruæ siue lunaris purgationis effluxum prohibet; interdum verò recens enixis maximè, ratione febris

Prognostica.

conuulſionis aut atrociſſimi doloris mortis periculum creat. Deſcenſus multò faciliùs curari ſolet quam extra vuluam procidentia. Adultæ hoc affectu laborantes grauius ægrotant & triſtius curantur; nam in illis leui momento & occaſione repoſitus prolabitur vterus, deinde ſic ab ambiente aëre alteratur vt grangræna ſæpiùs corripiatur quod etiam contingit ob violentam vteri compreſſionem, quo in caſu quidam ex Pauli ſententia citra mortis periculum abſcindi poſſe memoriæ prodiderunt, ſatiuſque eſſe putant dum ars malo victa eſt anceps iſtud remedium experiri quam nullum. Danda ergo eſt opera vt vterus in ſuum locum ſtatim reponatur antequam ab externo aëre alteretur, vel ob partium circumiacentium compreſſionem intumeſcat aut phlegmone & ſphacelo corripiatur: In id iuuat alui & veſicæ excrementa aut flatus vacuare præmiſſo clyſtere ex hydromelite. Elect. lenitiuo. catholic. aut ex decoct. hordei origani agrimon. betonicæ ſeminis lini fœnigr. flor. cham. & melilot. demum laborans reddito enemate ſupina in lecto collocetur & coxis eleuatis ac poplitibus reflexis, capite demiſſo ipſa tumeſcentis vteri baſim manibus apprehendat eúmque introrſum adigat & quod ſatis eſt ſuauiter impellat quod ſi ita præſtare non poſſit chirurgus aut ſaga mulier ſeu obſtetrix manibus ſubſeruiat, vel inſtrumento virgæ virili proximo, aut aliquo peſſario vtatur puluere maſtiches bol. arm. conſperſo & ad id accommodato, aut emplaſtro duriore ex Galbano bdellio ſarcocolla & ſimil. parato: poſtea clunibus elatis cubet aliquot diebus: ſi autem inflatio prohibeat quominus loco natiuo reſtituatur, fotibus locus erit paratis ex origano, cumino, aniſo, baccis lauro, flor. cham. & melilot. hydromeliti aut vino rubr. & adſtr. incoctis; mox autem ne recidat puluer. ſtypticis. inſpergendus erit vterus vt maſtich. thur. bol. arm. & ſimil. in hanc formam.

℞. thuris maſtiches an. ʒiſ. ſarcocollæ in lacte mulieris

ris nutritæ ʒß. mumiæ balaust. sang. draconis an. ℈ii. fiat puluis ad vsum.

Ad facilem quoque vuluæ repositionem non mediocriter conferunt Cucurbitulæ cum multa flamma ilibus vmbilico aut sub mammis appositæ: suffitus quoque rerum graueolentium vt pennarum perdicis, assæ fœtidæ castorij & similũ excepti per infundibulum aut cathedrã perforatam; in eámque rem quidam ouum sub gallina corruptum fractum agitatum lanis illinunt, & imponunt vuluæ: odoret autem simul iucunda vt Galliam moschatam ambram benioin. & simil. contra quàm fieri solet in suffocatione hysterica. Interim aluus neque pigrior neque nimium laxa sit. Si enim fæces duræ existãt in egerendi conatu facilè descẽdit aut prolabitur vterus: Si laxior membranas vterum alligantes laxat & mollit: At verò dum hæc fiũt, omnes causæ quæ prolapsum excitare possunt tollendæ sunt vt sunt cantus, saltus vociferationes risus, & quantum fieri poterit tussis & sternutatio: deinde verò inter animi pathemata iram fugiat & maximè metum & terrorem: Cautè dein toto curationis progressu obseruandum ne medicamentorum adstringentium vsu menses statis temporibus fluere soliti sistantur. Purgatio ex interuallis decernenda erit ex infusione Rhei & Agarici facta in decoct. sem. carthami rosar. beton. summit. absinth. florum violar. & bugloss. vel his vti poterit mulier pilulis.

℞ pilul. de Agar. ℈ii. rhei electi ℈i. trochis. de myrrha ʒß. cum syrupo de Arthemesia fiant pilulæ quatuor aut quinque.

Interim corpus idonea victus lege exsiccandum erit pinguiori corporis mole præditis mulieribus commodum erit aliquot diluculis rad. chinæ Guaiaci aut sarcæparillę decoctum propinare, demum quietè & tranquillè viuat, cibisque boni succi & odorato vino & tenui vtatur laborans. Denique restituto in suum locum vtero vt à procidentia secura sit mulier subligaculum, seu Zonam

Hippocraticam geſtabit qua munita ſine prolapſus metu ambulare & actiones ſuas perficere poterit.

ANNOTATIONES.

1. *Cum deſcendit vterus actio quædam eſt veluti ſponte ſuſcepta, cum procidit reſolutis ligamentis, paßio potius eſt quædam. Cum auis præpete penna deuolat deorſum actio eſt, cum icta deorſum fertur ſuum nequiens ſiſtere volatum, paßio eſt.*

2. *Hippoc. lib. 2. de morbis mulierum vocat* τῶν μητρέων στόμα κλίνεσθαι ἑτέρωσε, καὶ προσκεῖσθαι πλὴν τῷ ἰσχίῳ.

3. *Hippoc. lib. 2. de morbis mulierum ait, omnis occaſio vteros è ſuo loco poteſt propellere. Si quid mali habuerit. Multas autem occaſiones profert.*

4. *Rondeletius narrat de quodam pago in quo mulieres ſolitæ aquis immergi prolapſum vteri facile omnes pene patiuntur, & tamen concipiunt.*

5. *Has cauſas deſumpſimus ex Aegineta cap. 72. lib. 3. vbi recenſet etiam corporis reſolutionem quandam inducere poſſe procidentiam vteri.*

6. *Fernelius narrat prolapſum non poſſe à vehementißimis cauſis fieri: deſcenſum verò à minimis occaſionibus. Et ſigna quibus colligas deſcenſum eſſe explicat.*

7. *Gal. com. in aphoriſmum 57. lib. 5. ait naturam ſanguinem ad venas quæ ſunt vteri expellere (vt in fluxu rheumatico videre eſt, in quo alias in aliam partem fluxus eſt) vnde menſium immodica euacuatio fieri ſolet.*

8. *Quomodo mucus græce* μύξη *lubricitatem faciat Gal. demonſtrat loquens de relaxatione articuli com. in*

Apho. vltimum lib. 6.

9. *Si vterus gangræna corripiatur nec ea sisti possit, sed in sphacelum abeat, vterus abscindendus erit aut si mulier abscißionem quæ ferro fit reformidat ligatura præscindi & auferri potest, quæ in dies noua & arctior fieri debet, contigit enim nobis videre mulierem, cui post octauam ligaturam sensim sine sensu per aliquot dies arctiorem factam vterus excidit. Quod verò sine vitæ periculo abscindi poßit, medicorum obseruationes docent & authoritates. Paulus lib. 3. cap. 72. & Aetius lib. 16. cap. 76. obseruarunt mulieres exscisso vtero sanas superuixisse quod etiam auorum nostrorum temporibus se vidisse testatus est Nicolaus Florentinus. Si tamen post vteri sectionem & abscißionem totum quod putruit. & gangræna vitiatum fuit auferri non poßit, ne pars sincera trahatur, id est ne putredo altius serpat; caustico medicamento aut ferro candenti locus erit, parsque putrida vrenda erit, sed magna cum cautione, ne ob vteri cum omnibus corporis partibus consensum grauißima & maxime formidanda sequantur symptomata puta conuulsiones & hæmorrhagiæ.*

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM,

QVÆ IN HOC GVLIELMI BALLONII Medici Parisiensis celeberrimi libro, de Virginum & Mulierum morbis, maximè debent obseruari.

A

B

C

D

M

V

Z

INDEX
GRÆCARVM VOCVM,

QVÆ IN HOC GVLIELMI BALLONII Medici Parisiensis celeberrimi, *de Virginum & Mulierum morbis*, libro, præcipuè notandæ occurrunt.

A

B.